

1975.

ЗБІРНИК

МАТЕМАТИЧНО-ПРИРОДОПИСНО-ЛІКАРСЬКОЇ СЕКЦІЇ

Наукового Товариства імени Шевченка.

ТОМ XII.

ПІД РЕДАКЦІЄЮ

ІВАНА ВЕРХРАТСЬКОГО, Дра ВОЛОДИМИРА ЛЕВИЦЬКОГО
і Дра СТЕФАНА РУДНИЦЬКОГО

SAMMELSCHRIFT

DER MATHEMATISCH-NATURWISSENSCHAFTLICH-ÄRZTLICHEN SECTION

DER ŠEVČENKO-GESSELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN in LEMBERG.

BAND XII.

REDIGIRT VON

JOHANN WERCHRATSKYJ, Dr. VLADIMIR LEWYCKYJ
u. Dr. STEFAN RUDNYCKYJ.

У ЛЬВОВІ, 1908.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Книгарня Наукового Товариства імени Шевченка

у Львові, Ринок ч. 10.

має на складі між иньшими отей книжки і брошури:

	КОРОН
Бобяк Григорий. Про наші губи	0-30
— Причинки до ліхенології східної Галичини	0-45
Верхратский Іван. Зоологія (на висшій класі)	3-—
— Ботаніка (на висшій класі)	3-20
— Мінералогія (вичерпане)	—
— Соматологія	1-80
— Начерк соматології	3-—
— Нічна ділка мотилів (вичерпане)	—
Верхратский-Ростафійський. Ботаніка для висших клас	2-40
Візнер Ю. Життя рослин у морі	0-15
Гіринь Ю. Роль сталої, плинної і таючої фази в хемічній рівновазі	0-45
Гінтер С. Історія географічних відкриттів у XV—XVI в.	2-20
Гайбовицький Клим. Микола Г. Абель і його значіння в математиці	2-—
Др. Горбачевский Іван. Уваги о термінології хемічній	0-10
— Загальний метод добування нуклеїнного kwasу з органів	0-10
Др. Дюгура Осип. Зі шпитальної казуістики за рік 1899	0-20
— Інтересний случай новотвору середгрудного	0-20
Збірник секції математично-природописно-лікарської Наукового Товариства імени Шевченка. Том I.	3-—
— Том II.	3-—
— Том III, випуск I. Часть лікарська	2-—
— Том III, випуск II. Часть математично-природописна	2-—
— Том IV, випуск I. Часть лікарська	2-—
— Том IV, випуск II. Часть математична	1-—
— Том V, випуск I. Часть лікарська	2-—
— Том V, випуск II. Часть лікарська	2-—
— Том VI, випуск I. Часть математично-природописна	2-—
— Том VI, випуск II. Часть лікарська	2-—
— Том VII, випуск I. Часть математично-природописна	2-—
— Том VII, випуск II. Часть математично-природописна	3-—
— Том VIII, випуск I. Часть лікарська	2-—
— Том VIII, випуск II. Часть математично-природописна	3-—
— Том IX.	5-—
— Том X.	5-—
— Том XI.	5-—
Левицкий Володимир. Еліптичні модулові функції	0-60
— Про переступ чисел e і π	1-20
— Електромагнетна теорія світла і причипок до поділу рівнянь 2-го степеня	1-60
— Класифікація наук математичних	0-35
— Короткий начерк теорії функцій автоморфних	0-75
— Теорія перстена Сатурна	1-—
— Додаток до теорії дробів тяглих та групи модулової	0-20
— Найновіші праці з теорії функцій аналітичних	0-25
— Математика теоретична а практична	0-30
— Геометрія метова в оптиці геометричній після теорії Ф. Кляйна	0-40
— Інший світ	0-30
— Машини електростатичні	0-25
— Відношеня геометрії метрачної до метової	0-25
Левицкий Огоновский. Алгебра для висших клас шкіл середних Частина I.	2-—
— " " " " " " " " II.	3-—

и. 47373/2 (1908)

ЗБІРНИК

МАТЕМАТИЧНО - ПРИРОДОПИСНО - ЛІКАРСЬКОЇ СЕКЦІЇ

Наукового Товариства імени Шевченка.

ТОМ XII.

ПІД РЕДАКЦІЄЮ

ІВАНА ВЕРХРАТСЬКОГО, Дра ВОЛОДИМИРА ЛЕВИЦЬКОГО
і Дра СТЕФАНА РУДНИЦЬКОГО

SAMMELSCRIFT

DER MATHEMATISCH-NATURWISSENSCHAFTLICH-ÄRZTLICHEN SECTION

DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN in LEMBERG.

BAND XII.

REDIGIRT VON

JOHANN WERCHRATSKYJ, Dr. VLADIMIR LEWYCKYJ
u. Dr. STEFAN RUDNYCKYJ.

У ЛЬВОВІ, 1908.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

47

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
ЛІСТ Р
№ И 47390

З М І С Т.

	Сторона
1. <i>Іван Верхратський</i> . Нові знадоби до номенклатури і термінології природописної, народної.	1—84
2. <i>Др. Юліян Гіряк</i> . Про вплив синхронічної зміни концентрації на хід мономолекулярної реакції	1—14
3. <i>Др. Юліян Гіряк</i> . Про періодичні хемічні реакції	<u>1—8</u>
4. <i>Др. Стефан Рудницький</i> . Начерк географічної термінології	1—151
5. <i>Др. Володимир Левицький</i> . Клим Глібовицький (згадка посмертна)	1—6
6. <i>Бібліографія і хроніка математично-фізична</i>	1—41

INHALT.

	Seite
1. <i>Johann Werchratskij</i> . Neue Materialien zur volkstümlichen naturwissenschaftlichen Nomenklatur und Terminologie	1—84
2. <i>Dr. Julian Hirniak</i> . Über den Einfluss des synchronischen Konzentrationswechsels auf den Verlauf monomolekularer Reaction	1—14
3. <i>Dr. Julian Hirniak</i> . Über periodische chemischen Reactionen	1—8
4. <i>Dr. Stefan Rudnyckij</i> . Abriss einer geographischen Terminologie	1—151
5. <i>Dr. Wladimir Lewyckij</i> . Kl. Hlibowyckij (Nekrolog)	1—6
6. <i>Mathematisch-physikalische Bibliographie und Chronik</i>	1—41

НОВІ ЗНАДОБИ
НОМЕНКЛЯТУРИ І ТЕРМІНОЛЬОГІЇ
ПРИРОДОПИСНОЇ, НАРОДНОЇ

збирані між людом.

ПОДАВ

ІВАН ВЕРХРАТСКИЙ.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И

Перші знадоби номенклятури і термінології природописної, народньої видав я під наголовком: „Початки до уложеня номенклятури і термінології природописної, народньої“ в шести випусках, іменно I. в 1864. р., II. 1869., III. 1869., IV. 1872., V. 1872. і VI. 1879.

Перших п'ять випусків вишло окремими виданнями, шестий випуск єсть властиво перепечатком з „Правди“ 1878. р. В тім випуску напечатано знадоби номенклятури виключно лише до ботанічної часті.

Від того часу т. є. від р. 1879. мав я нагоду бувати в многих місцевинах нашого краю, де прибирав численні нові терміни між людом. Тії нові знадоби тут оголошую. Мали они вийти в Збірнику природописної секції ще р. 1906., однакж тяжка хвороба зупинила мене тогді в праці. Дперва р. 1908. я можу той Збірник видати.

Поміщені тут не лишень невипечатані ще знадоби ботанічні і термінологічні р. 1878., але також і всякі другі ново списані. При поодиноких виразах поміщено в скобках місцевини, в яких подані назви уживають ся. Приміти місцевого говора заховані точно пр. Заяць, Заяц, Кожан, Кожви, Котета, Веверица, Киртиця, Вівчерик, Волосенка, Рибец, Гугурец, Готица, Волово вочко, Волове воко, Бичей око, Чейка, Яцёрка водена, єщур, підлітают і пр. Місто є, в котре в вимові у многих галицких говорах переходить и (пр. Круглянке, Скакульке), писано для одностайности скрізь и, ото-ж Круглянки, Скакульки.

Назви повторювані лиш декуда, іменно рідші. Слова дву- або більше складні без знаку наголосного поміщені звичайно на послідку. Акцентують ся завсїгди на передпослїднім складі. Походять они з околиць Замішанців (Близеньки, Опарівки, Ріпника, Чорнорік і пр.), Лемків і Угорщини західнопівнічної (Лемацкої). Иноді окаяють терміни галицьких Лемків і угорських Лемаків вплив словацький.

Декуди зазначено у сущників рід, а також рідник числа подинчого і іменяк числа многого. В зборнику фільольогічнім було би се зовсім одвітним, але в зборнику природописнім оно таки трохи разить. Коли однакож з'уважимо, що у тих місцевих виразів рід буває инколи инший, ніж в граматиці у тих же або подібних слів загально уживаних, а також і ускісні падежи тих виразів утворені в спосіб властивий, то, думаю, тоє відступленє від звичайно принятого способу може простяти ся.

Наша людова номенклатура і термінольоґія природописна єсть дуже богата. А — як то згадано вже в VI. випуску на стор. 6. — хоть і не всі назви подані пригодні для наукової іменовні і виразні — то близший розсмотр наших термінів єсть дуже важний і указує нам спосіб, як наш люд формує назви і як належить нам в науці нові творити вирази. До того людові назви великої ваги і для фільольогії.

То-ж складаємо наш збірник з надїєю, що він принесе правдивий пожиток для рідного язика а іменно для рускої номенклатури і термінольоґії природописної.

Ві Львові 5. мая 1908.

Іван Верхратский.

Скороченя місцевин.

Б. = Бібрка
 Баб. = Бабин
 Бар. = Барич
 Бат. = Батичі
 Б. в. = Березовиця велика
 Б. м. = Березовиця мала
 Белз. = Белзець
 Бер. = Бережанщина
 Берес. = Берест (Лемківщина)
 Бистр. = Бистриця коло Кут
 Бли. = Близенька
 Боб. = Бобятин
 Бог. = Богородчани
 Бол. = Болехів
 Бон. = Бонарівка
 Бор. = Боретин
 Боя. = Боянець
 Брк. = Борки
 Брн. = Бориня
 Брод. = Бродщина
 Бру. = Бруховичі
 Брщ. = Борщевичі
 Бс. = Борислав
 Бу. = Бутин
 Буд. = Будилів
 Бус. = Буськ
 Буч. = Бучач
В. = Вуйковичі
 Ва. = Ваньовичі

Ван. = Ванівка
 Вер. = Вербіж
 Верб. = Вербиця
 Верхоб. = Верхобуж
 Верхр. = Верхрата
 Виб. = Вибудів
 Виш. = Вишенька мала коло
 Малатина.

Від. = Відниів
 Вільг. = Вільгівок
 В. м. = Вільки мазовецкі
 Во. = Ворохта
 Вовч. = Вовчинец
 Вой. = Войнилів
 Вол. = Волосянка
 Вор. = Ворона коло Отинії
 Ва. = Вузна в Радомисчині
 Вч. = Вовче

Г. = Голе
 Г. н. = Гаї нижні
 Гарб. = Гарбузів коло Залозець
 Гі. = Гійче
 Гл. = Глібока
 Глн. = Глиняни
 Глнов. = Глиновичі
 Глнсь. = Глиньско
 Гн. = Гнатковичі
 Город. = Городище коло Радо-
 мисля в Київській губернії

Гра. = Грабова
 Гру. = Грушатичі
 Гр. = Гряда коло Львова
 Гу. = Гумниска
Д. = Доброгостів
 Дал. = Далява
 Дев. = Десятер
 Ден. = Денісів
 Дер. = Деревляни
 Дерев. = Деревня
 Дід. = Дідилів
 Дм. = Дмитре коло Львова
 До. = Добромиль
 Добрус. = Добрусин
 Дов. = Довге
 Дом. = Домаморичи
 Др. = Дора
 Дрог. = Дрогобич
 Дуб. = Дубковичі
 Дун. = Дунковички
Ж. = Жабе
 Жад. = Жадова
 Желд. = Желдець коло Жовкви
 Жид. = Жидачів
 Жовк. = Жовква
 Жур. = Журавно
Заб. = Заболотів
 Зак. = Закомар
 Зам. = Заміхів
 Замч. = Замочок
 Зар. = Заріче коло Делятина
К. = Кізіл
 Кам. вол. = Камінка волоска
 Кам. л. = Камінка лісна
 К. н. = Камінка нова
 Кам. стр. = Камінка струмілова
 Кар. = Карів коло Угнова
 Кв. = Кавско
 Керн. = Керниця коло Городка
 Кіц. = Кіцмань
 Клі. = Кліводин

Км. = Квишолунка
 Кол. = Колодіївка коло Станиславова
 Колом. = Коломийщина
 Ком. = Комарно
 Кор. = Коростенька
 Кос. = Косів в Гуцульщині
 Кос. на Оп. = Косів на Опілю
 Кп. = Купичволя
 Кре. = Крехів
 Кроп. або Кроп. ст. = Кропивник старий
 Крп. = Кропивище коло Іспаса, повіт Коломийський
 Крс. = Красне коло Калуща
 Кру. = Крушільниця
 Ку. = Курники
 Кув. = Купин
 Кус. = Кусениці
Л. = Лавочне
 Ласк. = Ласківці коло Тереховлі
 Лбл. = Любеля
 Льв. = Львів, Львівщина
 Лем. = Лемківщина
 Либ. = Либогора
 Лі. = Лівці
 Л.-Кул. = Любича Кулинці
 Л. К. = Любича Князі
 Лоб. = Лобізва
 Л. я. = Лужок ярий
 Лук. н. = Лукавиця нижня
 Лях. = Ляхівці коло Богородчан
 Ляхв. = Ляхова коло Радомишля в Київщині
М. = Мацьковичі
 Мал. = Малковичі
 Мач. = Мачишин
 Мах. = Махнівці
 Мац. = Маційова (Лемківщина)
 М. в. = Мости великі

Мед. = Медина
 Меж. = Межигірці коло Галича
 Мерв. = Мервичі
 Мик. = Микатинці коло Станиславова
 Микол. = Миколаїв в Золочівщині
 Мил. = Милятин старий
 Мк. = Микуличин
Н. = Надвірна
 Не. = Негребка
 Ніж. = Ніжнів долішний
 Нань. = Наньковичі
Обор. = Оборощини
 Ож. = Ожидів
 О. = Олесько
 Ол. = Олеша
 Оп. = Опарівка
 Опр. = Опорец
 Орв. = Орів
 Оріх. = Оріхівці
 Острв. або Ост. = Островец
 Острвк. = Острівчик
 Остр. = Острів
Пдга. = Підгайці
 Пдл. = Підлисе
 Пдлт. = Підлюте
 Перв. = Первитичі
 Пер. = Перегиньско
 Перем. = Перемишчина
 Перемш. = Перемишляни
 Печ. = Печеніжин
 Пик. = Пькуловичі
 Під. = Підволочиска
 Підг. = Підгорідці
 Підл. = Підлуże
 П. = Піски коло Судової Вишні
 Пл. = Плаве
 Плав. в. = Плавча велика
 Плч. = Полянчик
 Пів. д. = Пінів долішний

Піс. = Пісочна
 Піт. = Пітелич
 Пн. = Пнів коло Надвірної
 Пол. = Полянчик
 При. = Пристань
Рад. = Радимно
 Радом. = Радомисль в Київській губернії
 Радр. = Радруж на захід від Рави
 Рак. = Раків коло Долини
 РБ. = Рус Бовл
 Рек. = Реклинец
 Рж. = Ражнів
 Рг. = Розгадів
 Рздл. = Розділ
 Риб. = Рябник
 Рі. = Ріпник
 Ріп. = Ріпнів
 РМ. = Руска Молдавица
 Роз. = Розваж
 Р. = Розгірче
 Роздж. = Розджалів
 Розтк. = Розтока
 Руд. = Рудники
С. б. = Сілець белзский
 С. Бенк. = Сілець Беньків
 С. в. = Синевідско вижне
 Св. = Суха Воля коло Бродів
 Св. = Святоє
 Себ. = Себечів
 Сел. = Селяска
 Сем. = Семетєнів
 Семак. = Семаківці
 Семер. = Семерівка коло Яворова
 Скв. н. = Скварова нова
 Семк. = Семковичі
 Скл. = Сколе
 Ско. = Скоморохи
 Скол. = Сколошів

См. = Смільна
 С. = Сокола
 Сл. = Славско
 Слав. = Славутин
 Сн. = Снятин
 С. н. = Синевідско нижне
 Сок. = Сокальщина
 Соп. = Сопіт
 Сор. = Соровиця коло Сянока
 Сос. = Сосниця
 Спас. = Спасів
 Ср. = Сороцько
 Ст. м. = Старе Місто
 С. С. або Ст. с. = Стара Сіль
 Став. = Ставчани
 Стан. = Станиславівщина, коло
 Станиславова
 Стац. = Стацева
 Стар. = Старява
 Стеб. = Стебник
 Стіб. = Стібно
 Ст. н. = Стывава нижна
 Стор. = Сторонибаба
 Стр. = Стрий, Стрийщина
 Стра. = Страшевичі
 Стрв. = Старівня (Старуна)
 Стрі. = Стріліска
 Стру. = Струтин
 Струс. = Струсів
 Стрч. = Страч
Т. = Туре
 Тарт. = Тартаків
 Терн. = Тернопільщина
 Тил. = Тилич (Лемк.)
 Тпр. = Топорівці
 Тись. = Тисьмениця
 Тисьм. = Тисьменичани
 Туж. = Тужилів
 Тор. = Торки

Трг. = Торговиця
 Торч. = Торчмановичі
 Тур. = Туринка
 Тх. = Тухля
 Тухк. = Тухолька
У. = Угнів
 Угр. (гор.) = Угринів (горішний)
 Укр. = Українське
 Ул. = Улично
 УР. = Угорекоруске (Східно-
 північна Угорщина, Лишаки)
 УР*. = Західнопівнічна Угор-
 щина (Лемаччина)
 Ус. = Уств попрутске
 Уст. = Устянова
Ф. = Ферштин (Фульштин)
 Фіть. = Фітьків коло Надвірної
Х. = Хащована
 Хвльч. = Хвльчичі
 Хит. = Хитар
 Хот. = Хотинець
 Хреп. = Хрепів
 Хт. = Хотінь коло Калуша
Ч. = Чернихів
 Чор. = Чорноріки
 Чх. = Чехи
Шол. = Шоломвя
Ціш. = Цішки
Я. = Яструбичі коло Сокала
 Яб. = Яблониця
 Яв. = Яворів
 Яз. = Язів
 Ям. = Ямниця
 Ямл. = Ямелиця коло Стрия
 Ярич. = Яричів
 Яс. = Ясень коло Перегиньска
Єв. = Єворів
 Євір. = Євіринк
 Єр. В. = Єрмановска Воля

а) до номенклатури териологічної.

Arvicola. Wühlmaus. Feldmaus. Точка (Лем.) — Повх (Бор. Лем. УР*) — Пільх (Дун.).

Canis familiaris L. Haushund. ♀ Суля (Лем.) — Сулька (Лем.).

Canis lupus L. Wolf. Дрібнак (Во. що берé вівці або дріб) — Флуд (Во. УР. я убів одного флуда або дрібнака). — Зіблик (коло Пер. а зіблики би тя вбіли!).

Canis vulpes L. Fuchs. Лисіця (УР.) — Лішка (УР.) — Змийка (Жур. лис с чорним кінцем кйти, тріхи мэнший від звичайного, та глэдшу і красшу сереть має).

Cavia sobaya Schreb. gemeines Meerschweinchen. Свиня морска (Дун.) — Морска свинка (Кор.) — Морске паця (Кор.) — Морске пацятко (Кор.) — Морске паця (Лем.) — Морща (Лем.) — Морщак (Лем.) — Нирске паця (Лем.) — Нирский криль (Лем.) — Мурчок (УР*).

Cervus capreolus L. Reh. Серна́. ♂ Сэрнул (УР.) — молоді: Сэрнчата (УР.) — ♂ Шурень (УР*).

Cricetus frumentarius Pall. Hamster. Хавлік (Стац.) — Хомлэк (ВМ.) — Гбрчек (УР.) — Гірчик (УР.).

Equus caballus L. Pferd. ♂ Жеребець (Оп. Ван. Рип.) — Воряк (УР.) — Вайчак (УР*. словацке vajciak). — ♀ Жеребиця (Оп.) — молоде: Жеребя (Оп.) — Лошук (УР.).

Erinaceus europaeus L. gemeiner Igel. Яріч (Сл. ярича треба ризати в воді; шкіру здойме ся і все стоїт; смалец беруть на кілу (Bruch) і дихавицю). — Яріч псеїй (у Німців: Hundsigel) — і Яріч свінський (у Німців: Schweinsigel, Sauigel). — Жижек (Пн. накачує се на яблика). — Їж свінний або свінський (УР.) — Їж псеїй (УР.) Hundsigel. — Їжé маржний їжó ги маржина має пісок тай такі лаби; другий їжó має пісок і ніс та ги пес (УР.).

Felis domestica Briss. Hauskatze. ♂ Мацур (Л. УР.) — ♀ Мачка (Л. УР.) — молоді: Мачата (УР.) ♂ Кобур (Г.) — ♀ Кецька (Г.) — малі: Котета. — ♂ Коцуретка (Г.).

Felix lynx L. gemeiner Luchs. Рись.

Рись бердова́ або вовча (УР.) що стоїт в камені на звіре́ (звіре́ = серна). — Рись лісова́ або маржінська (УР.) що їсть маржину.

Lepus cuniculus L. Kaninchen. ♂ Трусяк (Св.) — ♀ Трусяця (Св.) — молоді: Трусята (Св.) — Трусь (Яс. plur. трусі). — ♂ Король. ♀ Королиця молоді: Королета. ♂ Трусьок. Трусяк (УР.) — ♀ Труська (УР.) — Заяць свійський (УР.) — Заяць хижний (УР.) — Заяц домашній (УР*) — Домовий заяц (УР*) — Криль (УР*) — в Укр. Криль гл. Писання И. П. Котляревського. 1862. Виргилізна Енеїда, стор. 229. Зевеєь моргнувъ якъ криль усамъ.

Lepus timidus L. gemeiner Hase. Заяец (Ласк. plur. зайці). — Загинець (Бар.) — Кривак (М.) — Скик (Струс.) — Чепак (Орв.) — Скакун або Загаць (Орв.) — Кривак (УР*) — Заць (УР*).

Mus agrarius Pall. Brandmaus. Миш пілєка́ (Ж.).

Mus decumanus Pall. Wanderratte. Пацкан (УР.) — Пацкун (УР.) — Поткан (УР*) — Паткань (УР*).

Mus musculus L. Hausmaus. Свійська миш (Роз.).

Mus silvaticus L. Waldmaus. Миш витокова́ (Кру.) — Виточниця (Лоб.) — Скочка (УР*) — Лісова миш (УР*) — Скічка (УР*) — Миш віточна (УР*).

Muscardinus avellanarius Wagn. Haselmaus. Лускоріх (Т.) — Лісківчик (УР.) — Лісковріш (УР.) — Ліскова миш (УР*).

Mustela foina Briss. Steinmarder. Hausmarder. Кунá домовá (Кос.) — Кунá сельскá (Ул.) — Кунá муровá (Рзг.).

Mustela martes L. Baummaarder. Edelmaarder. Кунá лісова́ (Рзг.).

Myoxus glis Schreb. Siebenschläfer. Bilch. Ліскоглід (Сл.) — Кашелок (Пн.) — Кашелка вадь Кешелько́ (УР.) — Лускоріх (УР.) — Повх (УР*).

Putorius vulgaris Rieh. Wiesel. Ласка (Мал. Тор...) — Міцька (Х. Сл. Пд.) — Домовá міцька (Л.).

Sciurus vulgaris L. gemeines Eichhörnchen. Вівірка або Білічка (Бу.) — Віюрка (Вільг.) — Гобравка (Виш.) — Чучутка (Л. я.) — Вівірка, Черепаня або Чучутка (Т.) — Вевюрка (Кру.) — Веверица (Жад.) — Євірка (Тур.) —

Біліця (Тх. Гл.) — Білічка (Гл.) — Міцька лісовá (Л.) — Міцька (Опр. Хит.) — Вéверица (К. Кіц.) — Вевюрка (Маційова). — Лавірька (УР.) — Ловірька (УР.) — Мовкушка (УР.) — Вовірка (УР*) — Вивірка (УР.) — Вискічка (УР*).

Sorex. Spitzmaus. Мідяниця (Д.) — Мідичка (С.) — Мідлиця (Рад.) — Мідка (К. От.) — Мідичка (М. в.) — Мишурко (Дун.) — Мідича (Жад.) — Піскор (Тил.) — Дзідик (Рек.) — Рец (Остр.) — Рэцок (В.) — Рацкáль (В.) — Грец (Лівці). — Писківка (Пн. plur. писківкі). — Пискур (Пер. plur. пискорі). — Дзурдз (Оп.) — Дзюрдз (Ван.) — Дзюрдзик (Ван.) — Цьмічок (Бен.) — Пискір (Лем.) — Рджок (Лем.) — Рецок (Лем.) — Ціпкор (Лем.) — Зьдзьок (Лем.) — Чунок (Лем.) — Щурик (УР.) — Піскавка (УР.) — Піцкавка (УР.) — Піцькавка (УР.) — Цьпавка (УР.) — Скотка (УР*) — Ирджок (УР*) — Ирчок (УР*).

Spermophilus. Ziesel. Сусель (Струс.) — Сусол (С. б.).

Sus scrofa L. Wildschwein. ♂ Дикун (УР.) — ♀ Дикунка (УР.) — молоді: Дикунчáта (УР.) — ♂ Одинáк (С. п.).

Sus scrofa domesticus. Hausschwein. ♂ Кнор (В.) — Кондій (Вол.) — Кóрноз (Вол.) — Гук (Уст.) — Кóрноз (Ф.) — Керноз або Керніз (Лем.) — Гондá (УР.) — ♀ Самура (Лем.) — Гёрля (УР*) — Гёрла (УР*) — Шуга (Чабини УР*).

Talpa europaea L. Gemeiner Maulwurf. Підтічка (Пдлт. Яс.) — Крiт (Вільг. gen. кротá). — Крут (Себ. gen. кротá). — Кертюк (Г.) — Крет (Лем.) — Киртиця (Лем.) — Кертiна (УР.) — Кертiця (УР.).

Ursus arctos L. gemeiner Bär. Ведьмідь сиглóвий або Сигленік (С. в.) що сидіт по сіглах. — Вівсяник (С. в.) з сірою на кінці серстю. — Бурянік (С. в.) жовтий, дасть ся пригнути до служби. — Медвідь чóрний (Пл.) — ♀ Медвiдице (УР.) — молодий: Тулук (УР.).

Vespertilio. Fledermaus. Кожán (Ч.) — Кожén (Боб.) — Коржén (Ско.) — Куржén (Тарг.) — Кучопiр (С. б.) — Ливáк (Скл.) — Недопiрок (Пiт.) — Мишолупок (Л. Кул.). — Чепиргáч (Уст.) — Пиргáль (Кроп. ст. як змеркає ся, літают пиргалі). — Гац (Св. Пик) — Пиргáч або Лелік (Не.) — Миш нічнá (Рiб.) — Миш літúща (Вч.) — Миш літúча (Тх.) — Політúща миш (Бугрiвка). — Лілик або Миш з крилами, Крилáта миш (Спас.) — Миш крилáта

(С.) — Ді́ка миш (Кам. вол. Бу. Прв. М. в. Себ. К. Рек. Ров.) — Слупа́ миш або Лелі́к (Мил.) — Лелі́к (Скв. н.) — Люле́к (Яр.) — Ліле́к (К.) — Лелі́ак (Км.) — Лелі́к (РМ на посвіт леті́т лелі́к). — Курже́н або Лі́лик (Вільг.) — Лелє́к (Мац.) — Пергач (Лем.) — Пиргач (Лем.) — Чепиргач (Лем.) — Миш-пиргач (Лем.) — Виш-пиргач або Миш-пиргач (Лем.) — Га́цик (Лем.) — Га́цок (Боч.) — Пирха́ч (См.) — Перга́ч, Пирга́ч (УР*) — Миш-пергач, Миш-пиргач (УР*) — Потирга́ч (УР.).

б) до номенклатури орнітологічної.

Accentor alpinus Bechst. Flüevogel. Alpenbraunelle. Бі́дко (УР*).

Accentor modularis L. Braunelle. Бу́роха (УР*).

Alauda arborea L. Heidelerche. Фі́рлюлю́к (Пн.).

Alauda arvensis L. Feldlerche. Же́рвінок (Мил.) — Бого-стійник. Богостійник (Т. гніздо має в борозді). — Набога-стій (Кру.) — Набогасті́йко (См.) — Моли́бі (Опр.) — Трепещу́к (Л. гл. *Tinnunculus*). — Пікі́рь (Яс. plur. пікі́рі. пікі́рь леті́т су́нголов). — Шкаворонок. Шкаворонка (Лем.) — Джаворонок (Лем.) — Моли́бо (УР.) — Корі́біг (УР.).

Ampelis garrula L. (*Bombycilla garrula*) Seidenschwanz. Ме-лю́х (Бвстр.) — Ямелю́х (Лем.) — Чубак (Лем.) — Шанда́рок (УР.).

Anas boschas domestica L. Hausente. ♂ Се́лех (Кам. н. се́лех дома́шній). — Се́лезень (Під.) — ♀ Качурка (Бли.) — Качу́шка (Бли.).

Anas penelope L. Pfeifente. Свиста́чка (Тор. Струс.).

Anthus. Pieper. Пі́йка (В.) — Пі́кавка (Стан.) — Ці́нь-ці́нькало (Мач.) — Ці́ньці́ранка (Мач.) — Чі́рка (УР.).

Anthus spinoletta. Полоні́нка (УР.).

Aquila. Adler. Ге́ла. Ге́лла (УР.).

Aquila naevia Briss. Schreiadler. Пів'о́рлик (Тарг.).

Ardea cinerea L. Fischreiher. Теблі́чка (Не.) — Ба́ба (Клі. ба́ба гу́шу ма́с). — Го́ва (УР.).

Astur palumbarius Bechst. Hühnerhabicht. Ястре́б (Км.) — Шуля́ка (Св.) — Скобе́ц (Ярч.) — Астря́б (Лем.) — Ястря́б вели́кий (УР.) — Гі́я (УР.) — Астря́б кура́чий (УР*).

Athene noctua Gray. Steinkauz. Куги́к (Лем.) — Кувик (УР*) — Куги́к (УР*).

Bonasia silvestris Brehm. Haselhuhn. Оробець (Раб. plur. оробці). — Ярубець (В.).

Botaurus stellaris Steph. Rohrdommel. Букало (Лях. Гі. čech. bukač). — Гук або Гукало (Виш.) — Водяний біка (УР.).

Bubo maximus Sibb. Uhu. Пуга (Плч.) — Пугало (Плв. в.) Кітча сова (Лем.) — Гукарня (Лем.) — Пуга (УР.) — Пугур (УР.) — Пугуряза (УР.) — Гугур (УР.) — Сова ухага (УР.) — Буга (УР.) — Сова кітча (УР*).

Buteo vulgaris Bechst. Mäusebushard. Мишвак (Д.) — Мишоїда (Криниця).

Caprimulgus europaeus L. Nachtschwalbe, Ziegenmelker. Нічвід (Л. я. а пиргач = *vespertilio*). — Нічновід (Яб.) — Дремлюга (Тьєв.) — Дрімлюх (С. б.) — Лежух (Лем.) — Сліпуч (УР.).

Charadrius pluvialis L. Goldregenpfeifer. Послотюх (Мерв.) — Гнбйка (Ва. на дощ свіще). — Сівка (Виш. сівни сїдают на мак). — Сівка (Рі.).

Chelidon urbica Boie. Stadtschwalbe, Mehlschwalbe. Ластівка вудца (УР.). — Білогурка (УР.).

Ciconia alba L. Weißer Storch. Бўзян (Мвк.) — Бόцяк (Вільг.).

Cinclus aquaticus Brehm Wasseramsel, Wasserschwätzer. Чєпак (Ям.) — Гайдук. Гайдучок (Заб.) — Прбнурка. Прбнурок (С.) — Прбнурець (Яс. чєпкає по воді). — Нурко (Лоб.) — Білбгруд (Кру.) — Водняк (Лем.) — Пнбрурок (УР. місто: Прбнурок). — Білогрудець (УР.) — Рінка (УР*) — Водний кіс (УР*).

Coccothraustes vulgaris Briss. Kirschkernbeißer. Траскотій (С. в. їсть кісткі (властиво не кістки, тільки ядра) черешень, горох і розсаду). — Горохоїд (См.) — Коструба (Стру.) — Кістгар (Пол.) — Луцїак (Ол.) — Грубопїсок (Ку.) — Кляс (М.) — Кліщ (Кос. на Оп.) — Черемхоїд (луцїт камінці черемхи і черешень). — Вишнїр (Гра.) — Грубодзюб (М. в.) — Розсїдник (Г. н.) — Кїналь (Оп.) — Чупкар (Лем.) — Арматка (Лем.) — Товстонїс (УР.) — Товстопїсок (УР.) — Черешнянїк (Лисиче, в Мармарошчинї). — Черешняр (УР*) — Черешняк (УР*) — Чупак (УР.).

Columba. Taube. ♂ Голубок (УР.) — ♀ Голубкїня (УР.).

Columba oenas L. Hohltaube. Дуплак (Радр.) — Деревнїк (М.) — Снїяк (УР.).

Columbus. Taucher. Пбнур (Сос. Бар.).

Coracias garrula L. Blauracke. Mandelkrähe. Красота (Вільг.) — Мёрська ворона (Бар.) — Краса ворона (М. в.) — Мандельник (Керн. сідав по манделях). — Красоха (Ско.) — Синюх (Верхр.) — Кавка нірська (УР.) — Нірська ворона (УР.).

Corvus corax L. Kohlrabe. Орон (Єв.) — Крамко (Ван.) — Гавран (Лем.) — Кромкач (Лем.)

Corvus cornix L. Nebelkrähe. Снігова ворона (Тор.).

Corvus frugilegus L. Saatkrähe. Гальворон (Гра.).

Coturnix communis Bonn. gemeine Wachtel. Підколоть (Пол.) — Підколотько (Б.) — Перепіювка (Розг.) — Підколотьниця (Шт.) — Перпеліця (Кроп. ст.) — Перепілка (Не. Мал.) — Пелеліця (К. Ста.) — Підпауок (Чор.) — Підпалок (Лем.) — Підпалак (Лем.) — Підпалайка (Лем.) — Підсколоцка (Лем.) — Трепілка (Лем.) — Трепюлка (Лем.) — Кўцкурудз (УР.) — Підполотя (УР.) — Переперіця (УР.) — Переперіця (УР. Переперіця лем ұхватит ся маленько, та сяде упят дале маленько). — Перепівка або Підпалок (УР*) — Підколот (УР.) — Прешілка (УР*).

Cotyle riparia Boie. Uferschwalbe. Пецўх (Брц.) — Попецўх (М.) — Щур. Щўрик (С.) — Щўрик (Тур.) — Підберёжок (Ва.) — Підберёжник (Мал.) — Підберёжка (Рад.) — Берёжниця (Св.) — Поберёжник (Риб., Піс.) — Поберёжниця (Бор.) — Береговенник (Жад.) — Дїка ластівка (УР.) — Берегівка (УР*).

Strix pratensis Bechst. Wachtelkönig. Дерчак (Хат. Жид. Сор.) — Дергач (Бистр.) — Дерпак (Ул.) — Петрб (Б. Лоб. Пол.) — Гедз (Рі.) — Гедзок (Рі.) — Гецко (Рі.) — Гецак (Рі.) — Гибок або Хрущель (Бон.) — Скрипак (Бли.) — Тритко (Ван.) — Хрущель або Хрущ (Бон.) — Петро (Лем.) — Хрящ (Лем.) — Скрипак (Лем.) — Каспер (Лем.) — Рапак (Лем. рапак рапче). — Рапач або Рапчик (УР*) — Хрящ (УР*) — Грабок (УР*) — Грабак (УР*) — Тирчак (УР*) — Скрип або Косіць (УР.) — Косець (УР.) — Косак (УР.) — Фотбля (УР. мад. fogoly Rebhuhn).

Cypselus apus Illig. Mauerschwalbe, Turmsegler. Чорна ластівка (Не.) — Юрик (Лем.) — Серпокришка (УР.) — Серпокрилець (УР.) — Юрик (УР*) — Юричок (УР*).

Cuculus canorus L. Gemeiner Kukuk. Зізулька (Бор.) — Кукулка (Лі.) — Зозуля (Лем.) — Кукавка (Лем.) — Кукучка

(Лем.) — Кукучка (УР*) — Кокучка (УР*) — Кукавка або Зозуля (УР*).

Emberiza citrinella L. Goldammer. Жовтóрубoк (Риб.) — Жовтóбрушка (Гл.) — Жовтúрка або Жовторúзка (Хот.) — Жовторúз (Виш.) — Жовтúлька (Л. Кул.) — Беривíz (Угр.) — Смаровíz (Пдл.) — Жовтóгрудок (Опр.) — Жовтúшка або Жовтóбрушка (Скв. н.) — Жовторудка (Лем.) — Жовтóгрудок (УР.) — Жовтýк (УР.) — Жóвтов пó-тя (УР.).

Emberiza cirrus L. Zaunammer. Пóцєвiрок (Гру.) — Пó-свiрж (Лi).

Emberiza miliaria L. Grauammer. Карнáтка (Вiльг.) — Скригнáтка (Фiть.) — Вiвсýнка (Мил.).

Emberiza schoeniclus. L. Rohammer. Тростяник (Стiб.) — Пóтрост (Не.).

Enneostomus collaris Gray. (*Lanius collaris* L.) Dorndreher. Сi-кiт (Ва.) — Тернiвка (Ва.) — Ячнк (Мер.).

Erythacus rubecula. Rothehlchen. Королéць (Л. К.) — Руд-няк (Рар.) — Пiдпáленняк (Л.) — Червене вольце (Лем.) — Черленогрúд (УР.) — Червенiк (УР.) — Червенячок (УР*) — Червéне вóлькo (УР*).

Falco aesalon L. Zwergfalk. Кóбчик (Дуб.).

Fringilla cannabina L. Hánfling, Bluthánfling. Колопéнька (Пл. Тх.) — Маковéй (С. в.) — Маковiйчик (Заб.) — Ма-коiд (Кру.) — Макодзóбик (Кос. на Ом.) — Маколúс. Ма-колúсик (Л. К.) — Маколúп (Кроп.) — Коноплячок (Рi.) — Конопляник (Лем.) — Коноплярь (УР.) — Коно-плярка (УР*).

Fringilla carduelis L. Stieglitz. Distelfink. Distelzeisig. Щiкель (Дiд.) — Арматка (Лем.) — Армелик (Лем.) — Армiлок (Лем.) — Армiлка (Лем.) — Осетáрь (УР.) — Катýньчик або Штиглiнц (УР.) — Цингель (УР*) — Щéнглiк (УР.) — Штиглик (УР*).

Fringilla montium L. Berghánfling. Юрko (Стан.).

Fringilla coelebs L. Buchfink. Шпiнька (Верхр.) — Шпiнь-кало (Верхр.) — Потрiнькач (Ул.) — Пiнка (Глиньс.) — Пiнкас (О. Мач.) — Пiнькус (Виш.) — Армелик (Лем.) — Армiлок (Лем.) — Армiлка (Лем.) — Пiнка (Лем.) — Дзя-бок (Лем.) — Чiнтаз (УР.) — Березiвка (УР.) — Букiвник (УР*) — Букодiрка (УР*) — Букодiрча (УР*) — Пiнка або Пiнька (УР*).

Fringilla spinus L. Zeisig. Цайзлик (УР.).

Fulica atra L. schwarzes Wasserhuhn. Bläuhuhn. Лісниця (Лоб. Замч.).

Galerita cristata Boie. Haubenlerche. Чукурін (К. Стан.) — Чукурлія (РМ.) — Чукурлан (РМ.) — Жéворонoк чубáтий (Дал.) — Чорпіта (Колом.) — Чоропіта (Ус.) — Смітіюх (Стр.) — Посмітіюшок (Стан.) — Посмітіюха (Терн.) — Гéлавець (Стр.) — Кéлавець (Стр.) — Шкаворонoк зимoвий (Лем.) — Барбачія (Лем.) — Чубáнька (УР.) — Чукурдэй (УР.) — Ковпáнька (УР.) — Тутулій (УР.) — Ховпáня (УР.) — Ховпáнька (УР.) — Ховпún (УР.) — Барбачія (УР*).

Gallinula chloropus Lath. gemeines Teichhuhn. Пекúлька (Кп. Рек.).

Gallinago gallinula L. Moorschnepfe. Барáньчик (УР.) — Баранок (УР*).

Gallus domesticus Briss. Haushuhn. ♂ Пітель (Стан. „по прбэту: „когут“, а по староруеки: „пíтель“). — Співáк (Сєб.) — Півeнь (Пдл.) — Півник (Пдл.) — ♀ Квочка = Квічка (Вол.) — Клу́чка (УР.) — Кóкош (УР.) — Кокóшка (УР.) — Кúриця (Яс. УР.) — молоді: Цю́пата (Пдл. еднó цю́па). — Ці́па (Рэг.) — Цю́пка (Рэг.) — Ці́пá (С.) — Ці́пка (С.) — Цю́ра (Ч. еднó цю́ра). — Пі́тя (Яс. plur. пíгята). — молодий самчик: Когу́тá (Яс.).

Garrulus glandarius Vicill. Eichelheher. Markolf. Верещáйка (Лоб.) — Сі́йка (Лем.) — Джеджóра (УР.).

Hirundo. Schwalbe. Ясківка (Бли. Оп. Остр.) — Гластівка (Лем.) — Лáстовця (УР.).

Hirundo rustica L. Rauchschwalbe. Красúлька (Ф.).

Iynx torquilla L. gemeiner Wendehals. Крутогóлова (Боя.) — Крутигóловка (Брщ.) — Скрутогóловець (Піс.) — Закрути́голова (Лук. н.) — Крутигóловок (Дал.) — Крутій (Дев.) — Крута гóлова (Лем.) — Сич (Лем.) — Сичак (Лем.) — Гівтор (Лем.) — Гівгач (Лем.) — Крути́головок (УР.) — Крутогóловок (УР.) — Крути́головка (УР.) — Кривовáз (УР*) — Крутиглав (УР*) — Крутоглав (УР*) — Крутоглавка (УР*) — Сичак (УР*).

Lanius excubitor L. großer Würger. Сорóкуш (Мєрв.) — Сорoкúш (Мил.) — Сорoкoгóн (Кун.) — Сорoкáч (ВМ.) — Чикотій (Гі.) — Шорoпúд (Сєм.) — Сорoкoпúда (Ва.) — трахoпúд (Кос. на Оп., Зар.) — Соркáч (Оріх.) — Сорoкáч

(Рад.) — Сікіт (Ва.) — Гіб (Лем.) — Щикач (Лем.) — Чик (Лем.) — Чок (УР.) — Бараньчик (УР.) — Чик (УР*) — Терняк (УР*) — Стракош (УР*).

Loxia curvirostra Gm. Fichtenkreuzschnabel. Крижодзюб (Ско.) — Шишкаръ (УР.) — Шишкарник (УР.) — Кривонос (УР*).

Lusciola philomela Br. Nachtigall. Соловієць (Кроп.) — Компліш (Від.) — Словак (Ул.) — Соловик (Кор.) — Лозиняк або Соловій (Лем.) — Щувак або Лозиняк (УР*) — Лозинчак (УР*) — Лозиняк (УР*).

Machetes pugnax Cuv. Kampfhahn. Мокляк (Дерев.) — Болотюх (Мач).

Meleagris gallopavo L. gemeines Truthuhn. ♂ Трухан (Гл. РМ.) — ♀ Трушка (Гл. РМ.) молоді: Трушета. Трушинета (Гл. РМ.) — ♂ Трух (Стац.) — ♀ Трушка (Стац.) молоді: Трушенета (Стац.) — ♂ Трухан (Ус.) — ♀ Труханка (Ус.) молоді: Труханета (Ус.) — ♂ Гіндик (Ож.) — ♀ Гиндичка (Ож.) молоді: Гиндинета (Ож.) — ♂ Индор (Ван.) ♀ Индурка (Ван.) — ♂ Пуляш (Лем.) — Индюр. Индор (Лем.) ♀ Индичка (Лем.) — ♂ Пулькач (УР.) — Пуляк (УР.) ♀ Пулька (УР.) молоді: Пульчата (УР.) — Пульчинята (УР.).

Merops apiaster L. gemeiner Bienenfresser. Шурок (Дун).

Milvus. Milan. Канюк (Оріх).

Monedula turrium Brehm. (*Corvus monedula* L.) Turmdohle. Кранка (Риб. кранки гніздєт се в шкалах, плóдет се в дéбрах). — Цявка (УР.).

Motacilla. Bachstelze. Бліставка (Ку.) — Флієка (Дов.) — Флієтка (Риб. Яс.) — Поберегулька (Кес. на Оп.) — Лієскавка (Мач.) — Бліскавка (Мач.) — Пліскавка (Бог) — Пастушка (Д. Оп.) — Трясиду́па (Пол.) — Трясиду́па. Трясиду́па. Трясиду́пка (Лем.) — Пастирка (Лем.) — Кивайло-ду́па (Лем.) — Кивай-ду́па (Лем.) — Пліска (УР.) — Плієтка (УР. РЕ.) — Блієска (УР*) — Трепихвостка (УР*) — Трусихвостка (УР*) — Трясиду́па (УР*) — Трясихвостка (УР*) — Трясихвоста (УР*) — Трясихвост (УР*) — Трясигузка (УР*) — Трясигузишка (УР*).

Motacilla alba L. weiÙe Bachstelze. Зазулина вухарка (Гі. Л. К. висіджує яйця зазулі). — Бліскалка (Ож.) — Пóльська ластівка (К. польський = полевий). — Клинець (Пдг. міркає хвóстком). — Масленка (Не.) — Пастушка кінська (Бат.)

— Перебігúлька (Острв.) — Маківка (Піс.) — Косáрь (Км.)
— Плістка біла (УР.).

Motacilla flava L. (*boarula* L.) Schafstelze. Viehstelze. gelbe Bachstelze. Корóвья пастúшка (Бар.) — Пастúшка корóвська (Бар.) — Вівчérник (Ус.) — Поболотáнка (Б. в.) — Пастушóк кінський (Ул.) — Пастúшка (Ож. Лем.) — Плістка жóвта (УР.).

Motacilla sulphurea Bechst. (*boarula* Penn). Gebirgsstelze. Плісєва (УР.) — Пліства (УР.).

Nisus communis Cuv. (*Falco nisus* L.) gemeiner Sperber. Шуляк. Шульчóк (С. б. Бор. Вільг.) — Розщібáк (Жад.) — Крегулєць (В.) — Ястрібчýк (Ст. н.) — Скіп (Гі. ген. екопá). — Ястріб ворóбчий (Ва.) — Скригúлька (Лоб.) — Астрябiк (Лем.) — Крагулець (Лем. Ван.) — Крягулець (Рі.) — Ястріб пóтечий (УР.) — Крагулець (УР*) — Пташачар (УР*) — Астряб пташачвий (УР.) — Астрябик (УР*).

Nucifraga caryocatactes Brisson. Nussknacker. Лускогорiх (РМ.) — Лускóрих (Риб.) — Русколiх (Баб. мiсто: лускорiх). — Скерящáнка (Под.) — Орiхарь (Лем.) — Орiхiвка (Лем.) — Лускогорiх (УР.) — Орiхар (УР*) — Орiшанка (УР*) — Орiшар (Лем.) — Орiшарка (УР*).

Numida meleagris L. gemeines Perlhuhn. Турецка кура (УР* походить не з Турци, тiлько з полудневої Африки).

Oriolus galbula L. Goldamsel. Pirol. Купителюга (Тор.) — Купителюжник (Тор.) — Телюга (Бар. Тор.) — Потелiжник (Не.) — Пiтелюга або Купителюга (Стар.) — Вiльга (М. в.) — Вiльга (Лi.) — Вóльга (Св. Стра. Лук. н.) — Воловiга або Суровiга (В.) — Ђвила (Лбл.) — Сiва Ядвiга (К. Рад.) — Сiрогiра (Бор.) — Гiвила (Вiльг.) — Ивовга (Пл.) — Iвул (Д.) — Олiйник (Д.) — Ђвка (Нiж.) — Ђговда (Руд.) — Гiвила (С.) — Фiвлюга (Гра.) — Олiяр (Зан.) — Олiярник (Хог.) — Черешнеiд (Вой.) — Черешенник (Жад.) — Соловiй (Вiд. Ва. Бу.) — Iговна (Бон.) — Иголий (Лем.) — Иголийка (Лем.) — Игола (Лем.) — Iговда (Лем.) — Жóвтий друзд (УР.) — Фюкадло (УР*) — Златий птах (УР*).

Otis tarda L. grosse Trappe Дрóфа (Б. в.).

Otus vulgaris Flem. Waldohreule. Бугурéза (УР.) — Бугурéць (УР.) — Гугурéць (УР.).

Palumbus torquatus Kaup. (*Columba palumbus* L.) Ringeltaube. Гривáк (Д. С.) — Горлáч (Ул.) — Вiтютень (Руд.).

Parus coerulens L. Blaumeise. Сі́ник (Уст.).

Parus major L. Kohlmeise. Сні́їтка (Кроп. ст.) — Сніник (Лем.) — Сі́кор (Лем.).

Passer domesticus L. Haussperling. Воробі́ль (Шіст.) — Гобобі́ль (Уст.) — Воробі́ль (Лем.).

Passer montanus L. Feldsperling. Ді́кий воробі́ль (УР.).

Pavo cristatus L. gemeiner Pfau. ♂ Паві́й (Дерев.) — Паву́н (Від.). — ♀ Паву́нка (Від.) — ♂ Пау́к (Стрв. також „паук“ *Arachna, Spinne*). — ♂ Пау́н (Жад.) — ♀ Пауни́ця (Жад.) — ♂ Па́вир (При.) — ♂ Павур (Лем.) — ♀ Паву́рка (Лем.) — Павури́ця (Лем.).

Perdix cinerea Lath. gemeines Repphuhn. Карапа́та (Ож. Від.) — Куропáта (Уст. Лбл.) — Куропáтниця (Сл.) — Куріпа́тра (Лем.) — Куропатра (Лем.) — Куропатла (Лем.) — Крі́пка (УР.) — Куропата (УР*) — Куропатка (УР*) — Куропатла (УР*) — Куропатра (УР*) — Куропка (УР*) — Курі́пка (УР*).

Phylloscopus trochilus Br. (f. *fitis* Bechst). Ю́чик (Стру.) — Ві́йчик (Бон.) — Ві́йчикок (Ван.) — Фі́тчик (Лем.) — Ві́тик (Лем.).

Phylloscopus rufus Lath. Weidenlaubsänger, kleiner Weidenzeisig. Вербі́нка (Дун.) — Лозня́к (Лем. УР*) — Лозня́чок (Лем. УР*).

Picus Specht. Дзю́бдерево (Бог.) — Дзю́бдерево (Ст. н.) — Ку́сдерево (С. в. Семак.) — Дзю́бавка або Мала́йка (Вш.) — Товка́ч (Підл.) — Де́клик (К. Ки.) — Де́кол (М. в.) — Дзю́глик (коло Бу.) — Дзю́ган (к. Стан.) — Дзю́ганка (к. Стан.) — До́вбало (Мерв.) — Де́тлик (РМ. де́тлик гінкає на дождь). — Ге́тель (С. б.) — Дзю́глик (Гі. дзю́гас дерево). — Гля́гун (Снас. бо гю́е дерево). — Яті́ль (Дев.). — Дзю́гладок (Бу.) — Дзю́мба (Баг.) — До́баш (Стор.) — Поко́втач (Від.) — Довбу́ш (Ярич.) — До́вбусь (Мерв.) — Які́в (Х.) — Дядько́ (Скв. н. Верхр.) — Де́длик (Лбл.) — Дзю́глик (При.) — Дзе́глик (В. м.) — Торо́мба (Дов.) — До́вбало (Глицьс.) — До́буш або До́бало (Шіт.) — Жо́на (Скв. н.) — До́бак або До́бач (Скв. н.) — Я́тла (Тур.) — Глю́гач (Вільг.) — Дзе́кіл (Роздж. по дере́ві дю́бають дзе́клі). — Ге́длик (Руд.) — Ге́тель (Боб.) — Дзе́ндзю́р (С. б. cf. польск. dzięciół). — Де́длюх (Мил.) — Ге́гель (Ско.) — Дупла́к або Довба́р (Шіс.) — Подовбі́дерево (Киц.) — Ковта́ниця (Жад.) — Ковта́ч (Гл.) — Гарака́й (УР.) — Дя́тел або Дя́тер (УР.) — Жо́рва (УР.) —

Журва́ (УР.) — Дзьобáк (УР.) — Ѓéтель (УР.) — Покóв-
тач (УР.).

Dryocopus. Schwarzspecht. Жовна чорна (Лем.)

Picus (Gecinus). Grünspecht. Жовна зелена (Лем.)

Dendrocopus. Buntspecht. Жовна тарчаста (Лем.) —
Жовна страката (УР*).

Podiceps cristatus Lath. Haubentaucher. Haubenstreißfuß. Козá
(Стру.)

Pyrrhula rubricilla Pall. (vulgaris Cuv.) gemeiner Gimpel. Dompfaff.
Снігар (Брц.) — Ѓиль (Не.) — Снігар (УР*).

Regulus. Goldhähnchen. Ксьóндзик (Дерев) — Златоглава
(УР*) — Золотоголовок (УР*).

Ruticilla phoenicura Br. Gartenrotschwanz. Пшикач (Ван.) —
Черкітка (Лем.) — Червенодúпець (УР.).

Ruticilla tithys Bechst. Hausrotschwanz. Коминяр (Pi.) — Чор-
ногрудка (УР*).

Saxicola. Steinschmätzer. Каміня́р (Виш.) — Каменю́х
(Верхр.) — Підкаменю́х (Гльньс.) — Землю́нка (Крех.) — По-
ярúжник (Дев.)* — Камінчак (Лем.) — Купей (Лем.) —
Купник (Лем.) — Купняк (Лем.) — Камінка (Лем.) — Ка-
менний птах (УР*) — Каменяк (УР*) — Каменяр (УР*) —
Камінчак (УР*) — Камінчар (УР*) — Скальчак (УР*).

Saxicola oenanthe Bechst. Weißkehlehen. Біла гуза (Лем.) —
Білогузка (Лем.).

Scolorax rusticola L. Waldschnepfe. Слонь (Ґі.) — Слонька
(Ґі. Ул.) — Сломéц (Бу.) — Слук (УР*) — Шнепа (Лем.) —
Ш'нац (УР.) — Шнеп (УР*).

Sitta europaea L. Blauspecht, Kleiber. Пріліпка (Обор.) —
Чмóвжик (Кп.) — Піддýтел (С.) — Довбáчка (Стрб. також
менший picus) — Ковальчúк (Піс.) — Під'ядлівчак (Лем.) —
Чмовх (Лем.) Чмóвжик (УР.) — Чмовжій (УР.) — Чмовх
(УР*).

Spatula clypeata Boie. Löffelente Плесконóса кáчка.

Sterna. weißbüchige Seeschwalbe. Риболáп (Кп.) — Рибоїд
(См.) — Риболóв (Виш.) — Водáй (К.) — Сéрпик (Кру.) —
Рибáк (Рад.) — Рибéц (Вільг.) — Рíбник (Стеб. Лем.) — Ри-
бар (Оп.) — Рибелюх (Лем.) — Рибяк (Лем.) — Риболяк
(Лем.) — Водник (Лем.) — Водяник (Лем.) — Рибак (Лем.) —
Рибель (Лем.) — Рибеляк (Лем.) — Водний птах (Лем.) —
Рибовій (Лем.) — Рибовійка (Лем.) — Рибар (Лем.) — Ри-

болóв (УР.) — Риболів (УР.) — Риболу́в (УС.) — Рибору́х (УР.) — Галас (УР.) — Рибак (УР.*) — Рибча́к (УР.*) — Рибарівка (УР.*) — Рибеляк (УР.*) — Рибник (УР.*) — Рибовчак (УР.*) — Риболяк (УР.*) — Рибарка (УР.*) — Рибарік (УР.*) — Рибяр (УР.*).

Sturnus vulgaris L. gemeiner Staar. Шпаг (Сл.)

Surnia ulula Br. Sperbereule. Гу́ля (Лем.) — Леліт (Тх.) — Лелет (Лем.)

Sylvia. Grasmücke. Покривник (Брц.) — Підкропівник (Піс.) — Підкропівка (Мал.) — Кропівник (Пол.) — Покривка (Дун.) — Покропівник (Не.) — Пожелівник (Бистр.) — Желівник (Ул.) — Копривняк (Лем.) — Копривняк (Лем.) — Травянка (УР.) — Жалівник (УР.) — Копривняк (УР.*).

Sylvia cinerea Bechst. Dorngrasmücke. Волосінка або Зау́льча кúхарка (Гі.)

Syrnium aluco Boie. Waldkauz. Пигіч (Виш.) — Гугурец (РМ.) — Лелет (УР.*).

Tetrao tetrix L. Birkhuhn. Чичвир (С.) — ♂ Когут дикий. ♀ Когутіця (Кроп.) — ♂ Катерва́к (УР.) — Мартівнік (УР.) — ♀ Катерва́чка (УР.) — Мартівнічка або Тетера (УР.).

Tetrao urogallus L. Auerhuhn. ♂ Гóтур (Auerhahn) — ♀ Гóгка (Auerhenne) (УР.) — ♂ Гóтиц (РМ.) — ♀ Гóтица (РМ.).

Tinnunculus alaudarius Gray. (Falco tinnunculus L.) Turmfalk. Rüttelfalk. Мишоловець (Пл.) — Вітролом (Сл.) — Гонец (Ксс. на Оп.) — Трепещу́к (Л. також жайворонок, *alauda*) — Ковбе́ць (УР.) — Шкобе́ць (УР.) — Миселівка (Лем.) — Мишолівка (УР.*).

Totanus. Wasserläufer. Коловодіця або Коловодник (УР.) — Повідник (Мал.) — Куліга (Лем.) — Болотінник (Л. н.).

Troglodytes parvulus Koch. Zaunschlüpfer. Zaunkönig. Ломовий корблік (Хар.) — Підліжок або Підліжка (Ст. м.) — Зводій (В.) — Поплітник (Добрус.) — Стріліпліт (Зам.) — Мишогрїб (Скол.) — Дурійчик (Рэг.) — Дурец (Лоб. дурів) — Дурільце (Слав.) — Дуріч (Ва.) — Дурихлопчик (Виб.) — Дурібáба (Ул. Л. я.) — Дурібáбка (Стеб. Блз.) — Дурóсвіт (Мерв.) — Дурісвіт (Стру. Рак.) — Підбуреник (К. Сн.) — Облúда (Мил.) — Блúдик (Осгв. Гу.) — Ничка (Себ.) — Каду́к. Кадучо́к або Волóве очко (Цри.) — Шпалюшо́к

(Гра.) — Трищ (Яб.) — Тришюк (РБ.) — Ломівнік (Скл. Сл.) — Лімчук (С.) — Трескóпліт (Кру.) — Жірлик (Пл.) — Бóбік (Не. Св.) — Око воловé (Сл.) — Воловóе вóко (Мал.) — Воловó'я вóчко (Хот.) — Олóве вóко (Виш.) — Воловé вóко (РМ.) — Волóве в́чко (Жад.) — Мишовá птáха (Дев.) — Пецушóк (Верб.) — Корóль (к. Н.) — Гульбідá К. Кіц. загуліт чоловіка = задурит,) — Ломовік (Пдлг., коло Сягота) — Поплоток (Ван.) — Бібок (Бон.) — Бичей око (Ол.) — Мишокрілик (Лем.) — Крілик (Лем.) — Кролик (Лем.) — Мишовій (Лем.) — Мишовійка (Лем.) — Мишій кріль (Лем.) — Овад (Лем.) — Орішок (Лем.) — Ріжджак (Лем.) — Зводітель (Лем.) — Ломак (Лем.) — Ломачок (Лем.) — Ломик (Лем.) — Зводителъ (Лем.) — Зводителик (Лем.) — Зводительчик (Лем.) — Зломча (Лем.) — Мишка (Лем.) — Королік (Лем.) — Лóмник (УР.) — Ломóвий або Ломовій корóль (УР.) — Ломовій корóлик (УР.) — Воловóе вóко (УР.) — Воловóе в́чко (УР.) — Корóль (УР.) — Корóлик (УР.) — Царик (УР.*) — Мишачок (УР.*) — Орішок (УР.*) — Орішец (УР.*) — Кріль (УР.*) — Крілик (УР.*) — Кролик (УР.*) Пташачий краль (УР.*) — Рихтарик (УР.*) — Пецушок (УР.*) — Мишій краль (УР.*).

Turdus merula L. Amsel. Schwarzamsel. Ок'іс. (При. plur. окóси) — Кóса (УР.) — Кос (РМ.).

Turdus musicus L. Singdrossel. Zippe. Дрóздиця (УР.)

Turdus pilaris L. Wachholderdrossel. Krammetsvogel. Квич (Лем.) — Квичаль. Квічаль (Лем.) — Ядўівчак (Гра.) — Мелюх (Гра.)

Turdus torquatus L. Ringdrossel. Ringamsel. Гривáк (УР.) — Гривнáк (УР.) — Кіс гривкáстий (УР.) — Кіс ласістий (УР.) — Кóса пошнйкáста (УР.).

Turdus viscivorus L. Misteldrossel. Schnarre. Таркáч (Пол.) — Чирка'ч (Ван.) — Тріскучий дрозд (Лем.) — Трищ (Лем.) — Черкáч. Чиркач (Лем.) — Чирч (Лем.) — Тирч (Лем.) — Тирчак (Лем.) — Чирчак (УР.*).

Turtur auritus Br. (*Columba turtur* L.) gemeine Turteltaube. Прúкавка (ВМ.) — Пту́кавка (Лоб.) — Тру́чка (Лоб.) — Прúтавка (Рик.) — Ту́ркалко (Б.) — Ту́тавка (Глиньс. Хот. Виш.) — Прутáйка (М.) — Ту́торка (Мерв. турка́ют ту́торки) — Туркáч (Вол. Кру.) — Торондá (Ст. н.) — Торомбá (Ряб.) — Ту́кавка (Оріх.) — Ту́ркочка (Мал.) — Ту́ркiчка (Дун.) —

Туртош (Мах.) — Туркалка (Ож.) — Плужак (Р.) — Гуркавка (Ва.) — Горличка (С.) — Герлице (Гра.) — Орлик (Т.) — Орлице (Рздл.) — Турок (Ван.) — Тутайка (Лем.) — Туркавка (Лем.) — Птукач (Лем.) — Птукавка (Лем.)

Урира ерорс L. gemeiner Wiedehopf. Фútко (Бор.) — Вúдкало (Гі.) — Вúдвуд (Ож. Во. Гн. Жад.) — Дúдок (С. б.) — Вúдвудок (Остр.) — Одгуд (Сл.) — Дúндало (Стру. бо дúnдає або кричít: вудвуд!) — Гúдок (Д. Гру.) — Одуд (Бистр.) — Дúдок (Тор.) — Гúдик (Нянь.) — Гúдик або Гíпко (М.) — Гúпко (Мал.) — Вúдко (Бор.) — Фúтко (Св.) — Вúдок (Сос.) — Гíпко (Не.) — Дúдок або Вúдкало (Лбл.) — Дúдлик (Вільг.) — Сінокóс або Туркóтало (Виб.) — Дúдок. Пóльска зазúля або Смердúх (Прн.) — Жидівска зазúля (Д.) — Вúток (Рек.) — Гудок (Бли.) — Гупко (Кор.) — Гипко (Ван.) — Дудко (Чор.) — Футок (Лем.) — Футик (Лем.) — Футко (Лем.) — Лубок (Лем.) — Слотняк (Лем.) — Воняк (Лем.) — Худко (Лем.) — Худок (Лем.) — Удуд (УР.) — Попікач (УР.) — Попукач або Угóрска зазúля (УР.) — Годко (УР.*) — Хутко (УР.*) — Хуток (УР.*) — Гудко (УР.*) — Лупко (УР.*) — Худик (УР.*).

Vanellus cristatus Meyer (Charadrius vanellus L.) gemeiner Kiebitz. Кéбавка (Мач.) — Кíбвска або Чáйка (Скв. н.) — Чéйка (Гі.) — Кíбвска (Піс.) — Кéбис (Брц.) — Кíба (Куп.) — Кíба (Скол.) — Скéбвска (Ст. м. Стра.) — Кéльбаска (Кам. л. за тим називáє ся, що скигíкає) — Кігічка, Кигічка (Св. Гл.) — Кúвик або Слотовá птáха (Кру.) — Кéвба (Бл.) — Пигíкавка (Гра.) — Пігриц (Шин. д.) — Пігрицóк (Пин. д. пігрицóк пíкає) — Пигíчка (в. Ком.) — Підскíбиця (Не.) — Ціганка (Верб. Дерев.) — Квикúн (УР.) — Лíбуц. Лíбус (УР. magy libucz).

Пр. Слívяк (Ва.) птах, в будлаках се виводит.

в) до номенклатури герпетологічної.

Anguis fragilis L. Blindschleiche Падалюх (Слав.) — Пáдаличник (Стру.) — Пáданец (Дун.) — Пáдавка (С. н.) — Пáдальниця або Падúлька (Д.) — Пáдалець (С. б.) — Пáдалюк (Рзг.) — Пáдалішник (Ден.) — Слiпáк (Гл.) — Слiпáчка (Сл. Орв.) — Слiпáне (Яс.) — Жóвтий Гладúн (Во.) — Веретiльниця (Км.) — Слiпак (Лем.) — Веретiльниця

(Лем.) — Веретурниця (Лем.) — Веретюрниця (Лем.) — Сліпачка (УР.) — Сліпущка (УР.) — Сліпак (УР.) — Гладяк (УР.) — Гладюк (УР.).

Bombinator igneus Rösel. Feuerkröte. Unke. Кумкавка (Ф.) — Сороката гадь (Стеб.) — Нічнік (Риб. в кабушках кви-чїт) — Кумик (Гл.)

Bufo. Kröte. Пóха (Хот.) — Пóрхалка (Т. Белз.) — Рапанка (Ож.) — Рапавка (РМ. Гл.) — Рапáта жáба (К.) — Ропáвка (В.) — Рóпа (Виш. Семер.) — Землячка (Виб.) — Землянка або Шкрáба (Спас.) — Скрега (Замч.) — Скóга (Кре. Кун.) — Земляка (Кам. л.) — Порохна́вка (Лоб. Гру.) — Порохна́лка (Д.) — Пóрхавка (Т. Л.) — Пúрхавка (Бол.) — Жаба ропухáта (Орв.) — Рéпуха (В. М.) — Чарапíха (При.) — Підтра́мниця (Уст.) — Рапúля або Бечúчка (Бс.) — Коропáтва (Сл. Тил.) — Коробáня (Підг.) — Чапарáха (Себ.) — Ропухáня (Д. забобон: до неї би се косá не чепíла) — Підлїжниця (Торч.) — Підлїжнице (Ст. м.) — Коропáне (Яс.) — Порхавка (Ван.) — Коропатва (Лем.) — Рапуха (Лем.) — Порпліця (УР.) — Карапáня (УР.) — Коропаня (УР.) — Кóропава жáба (УР.) — Корóставка (УР.) — Клегíня або Сíкавка (УР.) — Кúртавка або Карапáня (УР.) — Босорка (УР.*) — Босорканя (УР.*) — Коропатнiца (УР.*) — Коропка (УР.*).

Emys lutaria Marsili. Gemeine] europäische Sumpfschildkröte. Фітькало (Кос. на Ол.) — Корітниця (УР.) — Корвтя́нка (УР.) — Коритна жаба (Лем.) — Коритниця (Лем.) — Коритна жаба (УР.*) — Коритнячка (УР.*).

Hyla arborea L. gemeiner Laubfrosch. Доци́вка (Стан. крєкотїт на дощ) — Жáба зелена (Дун.) — Бóжа жáбка (Жад.) — Зелени́ха (Мил.) — Крїкавка (Від.) — Рéхкавка (Рик.) — Каракóха (Горл.) — Крєкотúшка або Панї (Ріп.) — Скрєкотúшка (Укр. гл. Рудченка. Казки II.) — Раканя (УР.*).

Lacerta. Eidechse. Вереті́льниця (Пол.) — Вереті́льник (Б. Уст.) — Веретельниця (Тил.) — Вереті́льнице (Евїр. вереті́льнице мáв шгіри нóги і довгий хвіст, бiгат по пóльв) — Ящурка (Гл.) — Ящуриця (Лем.) — Ящурка (Лем.) — Веретельниця (Лем.) — Вереті́льниця (Лем.) — Вереті́льник (Лем.) — Веретерниця (Лем.) — Веретурниця (Лем.) — Веретюрниця (Лем.) — Гашурка (Лем.) — Ящур полевий (УР.) — Ящóрка (УР.) — Ящúрка (УР.) — Шупéрка (УР.) — Чафíрка (УР.) — Чуфéрка (УР.).

Pelias berus Merr. Kreuzotter. Змій (Орв.) — Гадюга (Во.) — Куська (Тухв. споганіла худобу куська). — Паскудниця (Л. я. Дал.) — Поганка (Гл.) — Гад (Лем.) — Гузелец (Лем.) — Змія баршанова (Лем.) — Фіскавка (УР.) — Гнд (УР.) — Паскудниця (УР.) — Поганій черв'як (УР.) — Шпринц (УР.*).

Pelias var. cherssea L. Kupfernatter. Рудо́ха (УР.) — Лютиця (Сл. забобон: куді́ іде́ траво́в, трава́ випалена; змій найлюті́ша).

Pelias var. praester L. Höllennatter. Коза́чка (Сл.) — Фужела (Во. чорна, а також „фужелов“ називають рудоху *P. cherssea*).

Rana. *Frosch*. Ско́ка (Л. К.) — Крека (К. л.) — Ска́кавка (Стац.) — Скакі́вка (Б.) — Скаку́нка (Хяльч.) — Скаку́ха (Виб.) — Перна́тка або Скаку́ля (Мач.) — Весело́ха (Гу.) — Веселу́ха (См.) — По́льський бу́зьок (Замч.).

Froschlaich. Жа́бляча і́кра (Сос.) — Жа́бляче пе́рло (Хт. смакують ноги, щоб не сідали ся) — Жабу́ріна (Зак.) — Жабу́ра́тина (к. Льв. зовуть ся так і *confervae*) — Жа́бляна і́кра (Сос.) — Жа́берина (Св.) — Жа́біі кора́лі (Не.) — Жа́біі лжкі́ (Зам.) — Жа́бля робо́та (УР.) — Паці́рки жа́блячі (Лем.) — Жа́бі подушки (Кор.) — Жаберовина (УР.*) — Жа́бі паціурки (УР.*). — Паціурки жа́бі (УР.*) — Мара́ст (УР.*) — Не́рес (Стан. з не́ресу прихдо́ят пуголови́ці).

Kaulquarre. Пу́голок або Пу́головок (Мерв.) — На́голова́ч (Кам. н.) — Скоблі́хвіст (Слав.) — — Голо́венька (Дерев.) — Трач (С. б. — Пу́галка (Ож.) — Фоста́чка (Ва) — Плюга́вка (Ва.) — Праничо́к (Себ.) — Гору́лька або Голові́нька (Боя) — Черевáч (Вільг.) — Голова́чка (Д.) — Голова́й (Ско.) — Гу́ргулі́ца (РБ.) — Голова́к (Оп.) — Кня́нка (Лем.) — Головачка (Лем.) — Головенька (Лем.) — Пу́головок (УР.) — Пу́головка (УР.) — Ци́ганський і́вч (УР.*) — Ци́ганська риба (УР.*) — Головач (УР.*) — Головачик (УР.*) — Головенька (УР.*).

Kleiner, junger, schon ausgebildeter Frosch. Жа́бе́ (Дун) — Жа́бяк (Бр.) — Жа́бя (УР.) — Жа́беня (УР.*).

Salamandra maculosa Laur. gefleckter Erdmolch. gefleckter Landsalamander. Мо́лос або Мо́лосіе (Сл. мо́лос у́лізе на сло́ту). Мо́локосіе. — Кра́сїстий снєа́к (Т.) — Ящур (Гл.) — Ёшир (РБ.) — Ёшир (РМ.) — Ящєрка (Б. Уст.) — Ящїрка (Пол. Лоб.) — Ящур (Лем.) — Ящурка (Лем.) — Сліпа

ящурка (Лем.) — Ящур (УР.) — Ящур (УР.) — Ящір (УР.) — Ящірка (УР.) — Дожджанка (УР.) — Сліпий ящур (УР.*).

Triton. Wassermolech. Рбіня (УР. за то́то клі́чемо, што в воді х́одит cf. ринути) — Студе́ньчик (УР.) — Лабанцош (УР.) — Водова́ ящурка (УР.) — Ящерка водена́ (Не.) — Водяна́ ящерка (Дун.)

Tropidonotus natrix Boie. Ringelnatter. Водянка (Пл.).

г) до номенклатури іхтиологічної.

Abramis ballerus L. Zope. Pleinze. Лопатка (УР.*).

Acerina cernua L. (vulgaris C. V.) Kaulbarsch. Schroll. Язгір (Вільг.) — Остріш (УР.) — Цирта (Лем.)

Acipenser ruthenus E. Sterlet. Чучуга́. Чучу́га (Киц.) — Ке́чик (УР.)

Alburnus lucidus Heck. Uckelei, Laube. Вотлія (Стру.) — Оклі́йка (Вільг.) — Клі́нк (Ру.) — Верхолóда (М. в.)

Anguilla vulgaris Flem. Aal. Ву́гор (Вільг.)

Aspius rapax Ag. Rapfen. Schied. Білюга (Бу.) — Білю́за (Л. я.) — Бо́лень (УР.).

Barbus vulgaris Flem. (fluviatilis Cuv.) gemeine Barbe. Бранка (Лем.) — Буйна (Ван.) — Лежайка або Мерéна (УР.*).

Chondrostoma nasus Ag. gemeine Nase. Ду́нька (Б.) — Сві́нька (К. Стр.)

Clupea harengus L. Håring. Селéдец (Не. Лбл. — Оселéдец (К.) — Гері́нг (УР.*) — Гарені́ (УР.) — Гарі́нг (УР.*) —

Milchner. ♂ Молочéник (Ж.) — Молóчник (Ж.) — Млі́чак (Молочняк). Крупняк. Крупник (Лем.) — Каша́ник (УР.*) — Молóчаник (УР.) — Млі́чак (УР.*).

Rogener. Єкράчка (Гал.) — Икрéнка (РМ.).

Clupea pontica Eichw. Ру́слик (УР.).

Cobitis taenia L. Steinbeißer. Dorngrundel. Коза́ (Острв.) — Сі́кля (Вільг.) — Сі́кач (Стан.) — Сі́кота (Ва.) — Сі́калка (Б. М.) — Сі́ковице (Ул.) — Сі́кса або Сику́нда (Стру.) — Му́лявице або Сі́кавице (С. в.) — Сі́к (Гра.) — Рідкозу́б (Гі.) — Пі́ча. Пичова́га (Тх.) — Ку́славка вадь Сі́кавка (УР.) — Ці́пнавка (УР.) — Сі́кавиця (УР.) — Підкозо́бель (УР.*).

Cottus gobio L. Kaulkopf. Koppen. Головач (Лем.) — Слі-
навець (УР.) — Бабéць смоловий (УР.) — Гвнч (УР.*) —
Глюч (УР.*).

Cyprinus carpio L. Karpfen. Кáспер (Дун.) — Шерен
(Виш.) — Пóтька (УР.)

Esox lucius L. gemeiner Hecht. Щупéль (Верхр. щупелі
швидко плавають) — Щю́ка (УР.) — мала: Щю́чка (УР.)

Gastrosteus aculeatus L. gemeiner Stichling. Острик (Сос.) —
Остри́к (Сос. Бар.) — Ко́сіка (Кв.)

Leucaspis delineatus v. Sieb. Moderlieschen. Mottke. Вівсик
(Гра.) — Овéс (Гл.) — Качорíна (Стан.)

Misgurnus fossilis Lacér. (*Cobitis fossilis*) Schlammpeitzger.
Schlammbeißer. Піскор. Піскі́р (Бор.) — Юга́н (Киц. юган бу-
ває в болоті) — Чік (УР.*).

Nemachilus barbatula (*Cobitis barbatula* L.) Schmerle. Bartgrundel.
Слижа́й (Ст. С.) — Верту́х (Тур. бо заві́рчує ся в на́мул) —
Вéрцюх (Дер.) — Пішка́р (РМ.) — Слига́н (УР.) — Пеца́н
(УР.) — Слиж (УР.*).

Leuciscus rutilus L. Rotauge. Плóтка (Бор.) — Черлено-
бчця (УР.).

Lota vulgaris Cuv. (*Gadus lota* L.) Quappe. Мéнтуз (С. С. —
Мéнькус (Ско.) — Меньо́к (При.) — Миньо́к (Лоб.) — Минь-
ку́с (Мач.) — Ментус (УР.*).

Lucioperca sandra Cuv. Zander. Schill. Санда́к (Вільг. С. б.)

Perca fluviatilis L. Flußbarsch. Во́кунь або Шве́ць (Гу.) —
Окун або Кóстриж (Киц. plur. óкуні або Кострижи) — Кó-
стриш (УР.) — Шингі́р. Шінга́р (УР.) — Чі́раз (УР.).

Petromyzon Planeri Bl. Bachneunauge. Маскозобó (Тур.) —
Мускозобó (Кун.).

Phoxinus laevis Ag. (*Leuciscus phoxinus* L.) Ellritze. Pfrille. Ма-
ресні́ця (Ус.) — Нéрест (С. н. — Нересні́ця (РМ.) — Вер-
бівка (Ван.) — Мерест (Лем.) — Меренька (Лем.) — Вер-
бівка (Лем.) — Пі́цька (УР.) — Мерéнка (УР.) — Мересні́к
(УР.) — Бліщавка (УР.*) — Меренька (УР.*).

Rhodeus amarus Ag. Bitterling. Горóля (Замч.) — Гирча́вка
(Вільг.) — Смарку́ля (Тор.) — Соки́рка (Лі.) — Праничо́к
(Ул.) — Пляска́чка (Ст. м.) — Це́па (Дер.) — Це́пуха (С.)
— Му́лка (Брщ.) — Му́лька (Гра. загалом також всяка дрібна
риба). — Попáдька (коло Стан. нема́ пущої риби; лéдві встиг-
неш вї зловіти, а вже зогніла) — Плостівка (РМ.) — Чере-

ванька (Лем.) — Черевуга (Лем.) — Черевушка (Лем.) — Плясканка (Кор.) — Гіркованя (УР.) — Попадіяця (УР.) — Попадя (УР.) — Попачька (УР.) — Пічовага (УР.) — Плескóнька (УР.) — Плясканя (УР.) — Плясканка (УР.) — Черевуха (УР.*) — Черевушка (УР.*).

Salmo hucho L. Huchen. Donaulachs. Головець (УР.).

Salmo salar L. Lachs. Salm. Лакс або Стрómик (Вільг.) — Лосос. Лосось (УР.*).

Scardinius erythrophthalmus L. Rotfeder. Черлено́бчиця (УР.)

Silurus glanis L. Wels. Waller. Schaid. Сім (Пис. К.).

Thymallus vulgaris Nilss. gemeine Aesche. Пір (РМ.).

д) до номенклатури ентомологічної.

Acanthia lectularia L. Bettwanze. Плòска (Пн)

Anisoplia agricola Fabr. Feld-Laubkäfer. Татарчух (Рин. Оп.) — Гédзик збожевий (Кос. на Оп.) — Червцева мұха. Пóлòнка (Виш.) — Красу́лька (При.) — Краса́ва мұха (При.)

Anobium. Nagekäfer. Pochbohrkäfer. Werkholzkäfer. Шпиль Лбл. Бу.) — Шпиль (К. н.) — Шильник (Виш.) — Шпиль або Шильник (Замч. Тур.) — Червотік (УР.).

Aphtis brassicae L. Kohlblattlaus. Попіль. Попількапустяна (Дев.) — Попельниця (Мідг.) — Попелю́ха (С. б. Ско.) — Попелю́х (В. м.) — Попель (Уст.) — Порпель або Пóрпля (Бол.) — Порплю́ха (Вільг. — Мушэра (Розтк.) — Попелюх (Лем.) — Попелиця (Лем.) — Мушара (Лем.) — Мушера (Лем.) — Попелниця (УР.) — Попеляна́ мушка (УР.) — Попеля́нка (УР.) — Попіля́нка (УР.) — Мóшка (УР.) — Попелиця (УР.*) — Попеляк (УР.*) — Попельниця (УР.*) — Попелюх (УР.*) — Попелю́ха (УР.*) — Мушера (УР.*).

Apis mellifica L. gemeine Honigbiene. ♂ Drohne: Трут (Св.) — Тринд (Оп.) — Бренч (Ван.) — Бренчик (Ван.) — Дармоїд або Трут — Бинч (Лем.) — Труп (УР.) — Трупак (УР.) — Труц (УР.) — ♀ Bienenkönigin. Мати́ця (Х.) — Arbeiterbiene. Роботна пчола (Лем. УР.*) — Raubbienen: Пчóбли-ви́дачі (М.) — Пчоли-з'їдниці (Лем.) — Bienenzellen: Горня́тка пщільні (Розтк. тут говорять: „пчолá“, а не так, як в інших околцях: „пчолá“ а на Гуцульщині: „бжолá“, „бджолá“).

Arctia (eruca) Bärenraupe. Петру́к (В. м. наступів петрука́ і вчинів се болéк) — Вóлох (Город.) — Підб́іг (В. м.) — Під-

біль (Ож.) — Прітрут (Дубк.) — Пріміть (Хот.) — Бабин пес (Лем.) — Бабин вовк (Лем.) — Бабій пес (Лем.) — Жидівська шапка (Лем.) — Бабин пес (УР.) — Бабин песик (УР.) — Бабин вовк (УР.) — Ушиваля (УР.) — Жидівська шапка (УР.) — Язїбаба (УР.*) — Бабин пес (УР.*).

Bombus, Hummel. Жміль (Ож.) — Брянчик (УР.).

Bostrychus, Borkenkäfer. Деревянка (Пл.).

Calandra granaria L. Schwarzer Kornwurm. Вовчок в житі (Не.) — Вовчок (Ван.) — Шашка (УР.).

Camponotus herculeanus L. Roßameise. Riesenameise. Парамуд (Б.) — Медведжий мурашок або Коваль (Пис.) — Вовча мурянка (Лем. УР.*).

Cerambyx, Bockkäfer. Козака (Гра.) — Гудак (УР.*) — Гудачок (УР.*).

Cheimatobia brumata L. (eruca) Frostspanner. Пядак (Лем.)

Chrysops caecutiens L. Blindbremse. Склепец (Тур.) — Сліпа муха (УР.*).

Coccinella (septempunctata), Marienkäfer. Sonnenkäfer. Blattlauskäfer. Віщунка (Став.) — Єленька або Зазулька (Від.) — Оленька (РМ.) — Зазулейка (Дун.) — Бедрик (Боб. приговорюють: „щедрику-бедрику, скажі мені правдоньку!) — Бедричка (С. б.) — Бездрик Ско. приг. „коровицьо! коровицьо! дай мені масла, бо я тебе пасла). — Бобрўна (Пл.) — Бобрўся (Ністрик дубовий) — Бабрўнка (Ст. м.) — Бабрўн (Л. я.) — Бóжа зазулька (Б.) — Ворожілька (Лоб.) — Ворожка (Кор.) — Паворожка (Лем.) — Ворожка (Лем.) — Ворожля (Лем.) — Бобрунка (Лем.) — Бóжа корóвка. Бóжа корóвочка (УР.) — Бóжа Оленька (УР.) — Бўнка (УР.) — Гонторічка (УР. пригов. гонторічко! спусті крильця на обібільця, полеть до бóжого дому!) — Папарўза (УР.) — Папарўжка (УР. приг. мўшка папарўжка! лети до Бóга, звўдси понеси стўдїнь, а вўдти принеси теплó.) — Ворóжка (УР.) — Ворожїля (УР.) — Ворожїлька (Тр.) — Бабарунка (УР.*) = Божая коровичка (УР.*).

Coleopteron, Käfer. Бóгар (УР. magy. bogár).

Copris lunaris L. Mondhornkäfer (також: Geotrupes). Мазёр (Бу.) — Бриндак балезаний (УР.).

Culex ripiens L. gemeine Stechmücke. Gelse. Мухарїця (Яб. дрібні мухарїці кусають) — Кумарка (Ван.) — Кумарка (Лем.) — Соньóга (Лем.) — Сонїóга (Лем.) — Мухар (УР.) — Цюнюк (УР.) — Сонїюк (УР.).

Deilephila euphorbiae L. (eruca) Wolfsmilch Schwärmer (Raupе)
 Нázалник (Вільг.) — Пес дїкий (Дун.) — Прїміть (Бу.) —
 Зáхит (Остр.) — Дїкий пес (Лі.) — Пеїмлїчак (Ван.) —
 Отрудник (Рі.) — Ушивáнка (УР.) — Бабин пес (УР.*) —
 Дкий пес УР.*).

Dorcadion holosericeum Küst. Musikkäfer. Кобáлька або Му-
 зїка (Вовч.).

Dorcadion cruciferum Хрестник (Др. Ол.).

Ephemera. Eintagsfliege. Спадь (Острв.) — Сереньча (Лем.)
 Мухарїця (УР.) — Шашка (УР.*).

Eristalis tenax L. Schlammfliege. Дїка музїка (Бу.) — Гно-
 ївка (Лем.) — Млачнїця (УР.) — Витрут (УР.*).

Eruca. Raupе. Гершенїця (Кус.) — Гусениця. Гусель-
 ниця (Ож.)

Forficula auricularia L. Gemeiner Ohrwurm. Щипáк (Дов. Пулт.)
 — Щїпáлка (Уст.) — Щипавїця або Кóрець (Зам.) — Щи-
 пáвиць (Стрв.) — Щипїця (Рі.) — Хохолаз (Лем.) — Хохо-
 лáк (Лем.) — Хохоланя (Лем.) — Щипак (Лем.) — Щипачок
 (Лем.) — Щипчик (Лем.) — Щипапїча (Лем.) — Щиппїча
 (Лем.) — Хохолїк (Лем.) — Хохолїчок (Лем.) — Щїпáвка
 (УР.) — Хохол (УР.*) — Хохолїк (УР.*) — Хохолїк (УР.*)
 — Хохолаз (УР.*) — Хохолоз (УР.*) — Щипїця (УР.*) —
 Щипак (УР.*) — Щїплячок (УР.*).

Formica. Ameise. Мурандéль (Т. Дов.) — Морáха (Себ.)
 — Мурáх (РМ.) — Муращóк (Яс.) — Морáль (Км.) — Му-
 рáль (Т. муралї шéмраут) — Мурáнка (Піс.) — Мурагéль
 (Тур. Боя.) — Морáшка (Ев.) — Мурáшка (Жад.) — Мрóчка
 (Зам. Рад.) — Мухарїць (Ус.) — Пікún (Ож. як „вкусит“, то
 пече) — Комáха (Боб.) — Мурайка (Кор. Оп.) — Муравка
 (Лем.) — Мурайка (Лем.) — Мураль (Лем.) — Муриянка
 (Лем.) — Мурянка (УР.) — Мурвань (УР.*) — Муриянка
 (УР.*) — Мурманька (УР.*) — Муриянка (УР.*).

Муравлїна (Зак.) Ameisenhaufen. — Муриянкóві мішки
 (УР.) — Перинки або Заголовки муриянчі (УР.*) — Му|рия-
 чачі заголовчки (УР.*) Ameisenpuppen, sogenannte Ameiseneier.

Galleria melonella L. Bienenmotte. Bienenzünsler (eruca, Raupе).
 Дротянік (УР.).

Gastrophilus equi Fabr. Pferdemaagen-Bremsfliege. Гнїдавка
 (Ско.) — Гнїдник (Кос. на Оп.) — Рїпéк (Вільг. — черваки:
 Пивпáкї (Вільг. nom. sing. пивпáк) — Дрот (С.) — Гзївка
 (Лем.) — Клéпáвка (УР.) — Клéпáлка або Дубóвка (УР.)
 — Кїньска муха або Гзївка (УР.*).

Geotrupes stercorarius L. Roßkäfer. Бзюк (Хот. Св. — Бжук або Жук (Бу.) — Бздюх (Б. м.) — Гнюх (Гу.) — Жух (М. в.) — Дюг (Пл. Хіт.) — Гноївка (Г.) — Бріндас (Виж.) — Буняк (Д.) — Жубела (Яб.) — Мазер (Сос.) — Мазнік (Бол.) — Жид (Дов.) — Козуля (Крилос.) — Гімняр (Ож.) — Гімнорій (Стру. місто: гівнорій) — Лайнюг (Ст. н.) — Жидівський хрущ (Руд.) — Хрущ кінський (Ніж.) — Кúзька (Вистр.) — Гужуль (РМ.) — Гужулька (РМ.) — Гужулія (РМ.) — Гіжеліця чорна (Яс.) — Кобалька або Кобайка *deminut.* Кобачка (к. Стан. так також і інші хрущі як: *Dorcadion*, *Cerambyx*, *Cetonia*) — Гівняк (Лем.) — Гівняр (Лем. гівняр брунчит або бзичит; пцола тїж брунчит) — Лайняк (Лем.) — Балежанік (УР.) — Балежанка (УР.) — Чорний хрущ (УР.) — Жубела (УР.) — Кінський бомбák (УР.) — Бомбák гнійний (УР.) — Бриндák кінський (УР.) — Гужелиця (УР.) — Гуджулей (УР.) — Гуджулай або Гуджулайка (УР.) — Ковалек (УР.*) — Лайняр (УР.*).

Gryllotalpa vulgaris Latr. Maulwurfsgrille. Werre. Riedwurm. Erdkrebs. Медведюх (Ден.) — Кручок (Бол.) — Ведмедик (При.) — Медведюг (Вистр.) — Дідух (Мерв. Гр. вірив се дідух) — Дідик (Мил.) — Медведик (Лем.) — Медведок (Лем.) — Медведик або Медведюк (УР.).

Gryllus. Grille. Свердун або Свердан (Т. Тх.) — Свердан (Л.) — Чвіріньок (Від. Жад. Гл.) — Цвіріньок (Гл.) — Чвірінець (Стац.) — Сьвігур (Ріп.) — Шверщок (Лук. н.) — Сьвірк (Рад.) — Свірчок (Бар.) — Свірщок (Не.) — Цьвіргун (Дер. С. б.) — Цьвіргун або Сверщок (Шдл.) — Свірк або Скверщок (Пол.) — Свірк (Д.) — Цьвірк (Бол.) — Свірщок (Ласк.) — Чвіркайло (Стрв.) — Свірко. Свірк (Чор.) — Свірок (Кор.) — Сквірчак або Сквірк (Лем.) — Скверщок (Лем.) — Сквірок або Сверщок (Лем.) — Чверщок (Лем.) — Свердун (УР.) — Свердан (УР.) — Сверчок (УР.) — Свиріньок або Свирінька (УР.) — Цьвірчок (УР.*) — Цьвірчок або Чверчок (УР.*) — Скверщок (УР.*).

Gyrinus. Taumelkäfer. Drehkäfer. Бігалка (УР.).

Haematopinus macrocephalus Burm. Pferdelaus. Вушаль (Пл.) — Ушль (Т. plur. ушелі).

Haematopota pluvialis L. Regenbremse. Склéпець (Дер.).

Hippobosca equina L. Pferdelausfliege. Желізна муха (Пл.) — Пёся муха (Стрв.) — Песёчка (Стрв.) — Дрбтик (Шдл.)

— Склéпець (Замч.) — Крива муха (Лем.) — Суха муха (Лем.) — Гзівка (Лем.) — Песяча муха (Боч.) — Пёся мўха (УР.) — Пóвчик (УР.) — Тверда мўха (УР.) — Гзівка (УР.*).

Hypoderma bovis De Geer. Hautdasselfliege. Rinderbiesfliege. Rinderbremse. Бзік (Дун.) — Гéдзавка (УР.) — Бідзень (УР.) — Бізканка (УР.) — Червак: Пестра́к (В.) — Пирнадель (Кор.) — Пернаділь (Лем.) — Пирнадель (Лем.) — Огар (УР.) — Пернадель. Пирнадель (УР.*).

Lampyrus noctiluca L. Leuchtkäfer. Johanniswürmchen. Хроба́чок сірчійстий (Гра.) — Мішечний огéнь або Мішечний óгник (Лук. н.) — Блискавка (Лач.) — Мўха блища́ча (Уст.) — Мішеча ва́тра (Яс.) — Мішачий огéнь (Кру.) — Мўха світля́ча. Мўшка світля́ча (Не. Бар.) — Кўпавка (Т.) — Купавка або Кітьчий огéнь (Оп.) — Святий огéнь (Оп.) — Купавочка (Кор.) — Попенька (Ван.) — Святоянчик (Лем.) — Яновий хроба́чок (Лем.) — Янчик (Лем.) — Купала (Лем.) — Купавка (Лем.) — Огняниця (Лем.) — Блискавец (Лем.) — Світла мўшка (УР.) — Світлий черва́к (УР.) — Бомба́чок світлий (ВР.) — Мішачий огéнь (УР.*) — Мишачий óгник (УР.*) — Яновий хроба́чок (УС.*) — Купалка (УР.*) — Сьвітлячий хроба́чок. Сьвітяний хроба́чок (УР.*) — Святоянка (УР.*) — Святояньський хроба́чок (УР.*) — Святий хроб (УР.*).

Lecanium vitis L. Винцлі́рка (УР.).

Lepidopteron. Schmetterling. Пиріця (Лем. декуди же „пиріця“ *Nachtfalter*, а „мотиль“ *Tagfalter*) — Літавка (Лем. декуди „літавка“ *Tagfalter*, „пиріця“ *Nachtfalter*).

Lethrus cephalotes Fabr. Rebenschneider. Краве́ць (к. Стан. кравец шкодвт в коноплях і гречці; бадилну зотне і до ямки тягне назадгузь).

Libellula. Wasserjungfer. Ша́шка (Пл.) — Га́дний слуга́ (УР.) — Га́дничча слуга́ (УР.) — Ша́шка (УР.*).

Locusta. Laubheuschrecke. Grashüpfer. Ді́кий кінь (Ван.) — Кобилі́ця (РМ.) — Ша́шка (УР.).

Lucanus cervus L. Hirschkäfer. Schröter. Буга́й (Ус.) — Хрущ рі́жкати́й (Гра.) — Рóгаль (Б. м.) — Желі́зник (Кол. — Мóрський рак (Гра.) — Жук (Ста.) — Рогáй (Рик.) — Ёльні́чок (Бу.) — Бóжий бичóк (Острв. забобон: як кáне ся до ста́йні, б́дут ся корóви до́ли) — Тур (Ско.) — ♂ Тур.

♀ Туріця (Вільг.) — Туро́к (Мил. Угринів коло Сокала) — Ко-
ва́ль (Боб. Тарт.) — ♂ Роглі́к. ♀ Роглі́ця (Вовч.) — Рогач
(Лем.) — Царяні́к (УР.) — ♂ Бо́жий во́лик. ♀ Бо́жа ко-
ровка (Гл. (УР.) — ♂ Рога́чь. ♀ Рога́чька (УР.) — ♀ Ко-
за́чка (УР.) — ♂ Жук. ♀ Жуколі́ця (Імстичево на Угорщині).

Melolontha vulgaris Fabr. Gemeiner Maikäfer. Хруста́ль (Вовч.
psl. хржстъ locusta; хрякати, хрястати, хрущ) — Брінда́с (Х.)
— Бомба́р (Км. бомба́р брунчі́т) — Бомба́к. Бумба́к (УР.)
— Хруст (УР. cf. psl. хржстъ) — Бомбар (Лем.) — — Larve.
Engerling. За́борозняк (Бул.) — Заборозе́ник (Боб.) —
Шпандра́к (С. С.) — Повх (Кру.) — Дюк (Бу.) — Бороздю́к
(Ден.) — Бороздя́ник (Сті́б.) — Роба́к (М. в.) — Мандибу́-
рений черва́к (Вовч.) — Са́леньник (Пн.) — Марти́нюк (Оп.)
— Білий хробак (Лем.) — Бедрак (Лем.) — Пендрак (Лем.)
— Салак (УР*).

Melophagus ovinus L. Schaflaus. Schafzecke. Капу́ша (Яб.) —
Кепу́ша (Яс.) — Кліщ вівчий (Лем.) — Кліщ овчий (УР*).

Murmica flava. gelbe Knotenameise. Цві́ндик (Боя.) — Піку-
не́ц (М. в.) — Параму́д або Ра́дзік (С. б.) — Ра́дзік (При.)
— Редзік (ВМ.) — Ра́зік або Ра́дзік (Бу. дуже допе́кльвий;
походить від „ра́зити“) — Во́пар (Ку. опар).

Palingenia horaria. Eintagsfliege. Рі́бляча спа́дь (Стру.).

Papilio. Schmetterling. Мотаві́льник (Дун.) — Мутали́ця
(Сос.) — Мотиле́ць (Город.) — Крі́лик (Кроп.) — Сліпу́шка
(С. С.) — Пирі́ця (Сті́б.) — Пирі́чка (Бар.) — Чепі́ріця
(Сос.) — Літа́вка (См. примір: білі літа́вкі). — Сьві́рок (Бор.
Зам.) — Ци́цик (Я.) — Іщи́ця (Хот.) — Мотови́ляк (Чор.) —
Мотили́ця (Ван.) — Моти́ля (Бон.) — Мотиль (Рі.) — Мен-
та́лик (М. в.) — Моти́ляк (УР*) — Літа́йка (УР*) — Ло-
тай (УР*).

Phalaena. Nachtfalter. Чепі́ріця (Сос.) — Нетле́нниця
(Торч.) — Тлі́нь (Стубенко) — Брі́нчка (Єв.) — Спарі́це
(Брщ.) — Не́тля (Хот.) — Пирі́ця (Гру. Бол.) — Гло́д (Би́стр.
Кроп.) — Смерть (Л. я.) — Смертка (Л. я.) — Цьмо́р (К.)
— Цьму́к (Виш. Пл.) — Цьму́ха або Цьму́х (Кам. н.) —
Цьму́ха (Ско.) — Ні́тка (Кру. Д. забобон: як би нітка впала
в во́ду а чолові́к би спив, то був би голо́дний) — Іще́виця або
Іщери́ця (М.) — Іщи́ця (Не.) — Моти́лик (Кроп.) — Щи́ця
(Бор.) — Віщи́ця (Уст. Лоб. В.) — Опарели́ця (Рі.) — Опа-
ри́ця (Лем.) — Мотили́ця (Лем. а мотиль Tagfalter) — Нора

(Лем.) — Потемряк (Лем.) — Масляниця (Лем.) — Цьма (Лем.) — Ущиця (Лем.) — Смертний мотиль або Смерть (УР.) — Кляшус (УР.) — Босорканы (УР.) — Босорканы мохната (УР.) — Смерть (УР.*) — Смертка (УР.*) — Лятайча або Лотай (УР.*) — Опар (УР.*) — Босорканы (УР.*).

Periplaneta orientalis L. Kakerlak. Küchenschabe. Козака (Себ.) — Козак (С. б.) — Козака (Дер.) — Козак (Ку.) — Торган (Кам. л.) — Торган (М. в.) — Дергун або Тарган (Рзг. Буд.) — Корган (Пн.) — Дергун або Дерган (Гу.) — Капець (Тор.) — Коваль (Зам.) — Кабала (Мед. Вой. cf. *bakula gryllus domesticus* Triest. *bacolo blatta*; *Trient bagul periplaneta orientalis*) — Каракон (Стрі.) — Мускаль (Лі.) — Москаль. Мускаль (М.) — Байдиха. Байдоха (Мах.) — Піп (Лоб.) — Піпик (Уст.) — Каралух (Обор.) — Галуха (Стіб. Семер. також: Галуха назва чорної корови) — Швед (Піс.) — Швець (Дер.) — Жид (Підг. Дов.) — Вулуха або Гадья (Хот.) — Шваб (Мерв. Гл. Льв.) — Жужіль (Не.) — Жужелиця (С. С.) — Монджак (Гарб.) — Кайдак (Кос. на Оп.) — Хайдак (Ласк.) — Мончур (Кун.) — Капичя (Сел.) — Ковшак (Рак.) — Сучка (Замч.) — Таракан.⁵ Каракан (Калуш к. Стан.) — Глод (Меж. plur. глоди) — Хабуля (Ус.) — Харатон (Боя.) — Плащак. Плещак (Ден.) — Мороїд (Кв.) — Шкурган (Ус.) — Корган (Буд. К. РМ.) — Попенька (Ван.) — Коваль (Бон.) — Поостанець (Лем.) — Кракоч (Лем.) — Ковачка (УР.) — Горган (УР.) — Коваль (УР.*) — Кракоч (УР.*) — Жидівський хробак (УР.*).

Phyllodromia germanica L. (*Blatta germanica*). Deutsche Schabe. Хабай (Стрі.) — Сас (Виш.) — Каракон (ВМ.) — Шведик (М.) — Каракон (Оп.) — Прус (УР.).

Pyrhocoris apterus L. gemeine Feuerwanze. Татар (М. в.).

Sciara militaris Now. Heerwurm-Trauermücke (черви) Жиркі (Пл.).

Strachia oleracea L. Gemüsewanze, Kohlwanze. Жидівочка (Гра.).

Syrphus. Blattlausfliege. Скала (Мил.).

Tabanus bovinus L. Viehbremse. Rinderbremse. Бомко (Кам. в.) — Бонк (Дун. Оп.) — Биндзарь (УР.).

Tettix. Dornschröcke. Скакунець (С. б.).

Tinea. Кушпіль або Міль (Гу.) — Тлія (Сос.) — Тля (Стіб.).

Vespa crabro L. Hornisse. Шершень (Руд.) — Шаршон (Кус.) — Шершун (В.) — Саршин (Ван.) — Саршон (Лем.) — Сёршун (УР.).

е) до номенклатури декотрих інших Безхребників.

Anodonta. Teichmuschel. Чарапáха (Брц.) — Коколюс (Б.) — Жéбечі карабушкі (Ст. н.) — Жáбині мйсета (С. в.) — Жáбеча пúшка (Гл.) — Жáберниця (М. в.) — Жáбеча скрínка (Ско.) — Жáбляча скрínка (Лбл.) — Скáлка (Гл. також Unio.) — Черепáнька або Канька (Гу.) — Жáблянка (УР.) — Жáблячі корítята (УР.) — Корботáята жáблячі (УР.) — Коритáйка (УР.) — Корítниця малá (УР.) — Корítята (УР.) — Корítята водянí (УР.) — Корítка (УР.) — Корítянка (УР.) — Корítятко жаблячое (УР.) — Жабі коритця (УР.* також Unio).

Arion. Wegschnecke. Сломóк (Бу.).

Ascaris lumbricoides L. gemeiner Spulwurm. Глиста́ чоловiча (УР.).

Astacus fluviatilis Fabr. Edelkrebs. Рак. — ♀ Рачiця (Д.) — Рак влiнивший ся: Лiнiюх (Стрч.) — Лiнець (Верхоб.) — Облiзний рак (к. Кам.) — Лiнiшка (УР.) — Лiнявий або Лiниющий рак (Вз. рак що лiнить ся [Украiнцi кажуть: лiняе]. Як яра пшениця цвiте, тогдi раки найлiпшi. Суть то так звани: „Пшеничники“ Butterkrebse.) — Карк у рака (УР.*) Krebschwanz. — Крúпи (УР.) Eier unter dem Postabdomen des Krebsweibchens. Пацюрки у рачiци (Лем.) Eier des Weibchens.

Cystercus cellulosae. gemeine Finne. Решiтка (Кам. л.) — Решетúха (Ден.) — Горóшок (Г. н. горошковáта солонина = солонина з горошками) — Вiскок (к. Пер.) — Вiскок (Л. К.) — Решетiнець або Крúпа (Сл.) — Крúпка (Торч.) — Вiнгрiна (Лем.) — Ярчух (Лем. cf. ярец = ячмiнь) — Уш свинська (УР.) — Уш в мiсi (УР.) — Горох (УР.*) — Крупа (УР*. солонина занечищена крупами = крупна солонина, крупнета солонина).

Gammarus pulex De Geer. gemeiner Flohkrebs. Кривóбiк (Уст.).

Gordius aquaticus Duj. Wasserkalb. Вóлокóльник (Замч.) — Вóлос (У. Р.).

Haemopsis vorax Moq.-Tand. echter Pferdeegel. П'явця кінська (УР.).

Hirudo. Blutegel. П'явця (УР.).

Hirudo officinalis Sav. ungarischer Blutegel. П'явця хісновіта (УР.).

Ixodes ricinus L. gemeine Hundszecke. Holzbock. Кліщ лісківий. Кліщик (УР.).

Limax. Nacktschnecke. Сломок (Бу.).

Lumbricus terrester L. gemeiner Regenwurm. Глиста земляна (УР.).

Lycosa syngoriensis Walck. Напрудник (Ден.).

Oniscus murarius Cuv. gemeine Mauerrassel. Стоніг (Д.) — Стоніга (Км.) — Стоніжка (В.) — Стігнова (Стрв. = стоніга) — Стігна (Ус.) — Костоніга (Ласк.) — Овечка (Бон.) — Бирка (Лем.) — Базка або Овечка (Лем.) — Стоніжник (Лем.) — Стоніжка (УР.) — Стініж (УР.) — Пліснівка (УР.) — Мохналька (УР.) — Стіножка (УР*) — Бирька (УР.*) — Мухавка (УР.*).

Phalangium parietinum Herbst. gemeiner Weberknecht. Schuster. Косец (Лем.) — Косибав (Лем.) — Косяр (Ван.) — Косак (УР.) — Косарь (УР.) — Косаш (УР.) — Косі-коса (УР.) — Косець (УР.) — Коса (УР.*) — Косец (УР.*) — Косяр (УР.*).

Taenia solium Rud. Bewaffneter Bandwurm des Menschen. Пантликоса глиста (УР*) — Пантликовий глист (УР.*).

Unio (pictorum) Flußmuschel, Malermuschel. Коколюс (Б. в.) — Скбійка (Км.).

ж) до номенклатури ботанічної.

Abies pectinata DC. Weißtanne. Їль (РМ. genit. їли).

Acer campestre L. Feldahorn. П'яклин (В.) — С'укліть (Кол.) — С'уклен (Кол.) — Білоклець. Білокленіна (УР.).

Acer tataricum L. herzbliätteriger Ahorn. Чорноклень (УР.) — Чорнокленіна (УР.).

Achillea millefolium L. gemeine Schafgarbe. Кровник (Л.) — Кервавник (Мик.) — Серпоріз (Город.) — Серпник (Терн.) — Серпій (Терн.) — Кречка (Кри. Крячка) — Румер (Бон.) — Мурацівник (УР. сікуть і дають а отрубам для пудьок і качок) — Кервавник (УР.*).

Achillea nobilis L. edle Schafgarbe. Коломійка (Др. по городах).

Aconitum. Eisenhut. Чорнотоя (Пл.) — Нетоя (Тухк. Лук. н.) — Кошка (Лем.) — Косатка (Лем.).

Aconitum napellus L. Giftheil. blauer Sturmhut. Лабачий (Мик.) — Черевічки (к. Льв.).

Acorus calamus L. gemeiner Kalmus. Татаріне (К.) — Шавар або Татарнік (С. Бу. К. н. Ви. О. Л. К.) — Лепішнік (Ч.) — Сашина або Татарское зіля (Кор.) — Білий саш (УР.).

Aegorodium podagraria L. Giersch. Ягліця. Яглічка (Пдл.) — Хавá (УР.) — Боршівка (Бол.).

Agaricus campestris L. Champignon. Tafelpilz. Печаріце або Стернівка (Дун.) — Чеперіця (Лбл.).

Agaricus piperratus L. Pfefferschwamm. Гірчице (С.) — Білюга (Либ.) — Гиркіня або Скрип (Лем.).

Agaricus ruber Sw. Суровика (УР.*).

Agrimonia eupatoria L. gemeiner Odermennig. Золотнік (К.).

Agrostemma githago L. Kornraden. Rahl. Кукіль (Город.).

Agrostis vulgaris With. gemeiner Windhalm. Половуха. Половухка (Крс. замолоду може ужитись як пастов для коней і рогатого скоту, однакож з всіх трав найскорше половіє, вже при кінці липня і з початком серпня і тоді на пашу зовсім не придатна.) — Метлюк (Лях.) — Одностіблиця або Половуха (Пер. пополовіє, не їсть худоба).

Alchemilla vulgaris L. gemeiner Frauenmantel. Навратник (УР.*).

Algae. Algen. Гльбни (Тил. nom. sing. Гльон = глінь).

Alisma plantago L. gemeiner Froschlöffel. Жабник (УР.*).

Allium cepa L. Küchenzwiebel. Zipolle. Bolle. gemeine Zwiebel. одмінн: Димурка (Мал.) — Дімка (Брц.) — димлена цибуля Rauchzwiebel. — Мандибуренка (Стан. Солодковата цибуля; рідит богато; під корчём як мандибурка; єї сільно їде).

Allium fistulosum L. Jakobszwiebel. Плодістець (Гал.) — Плодістиця (РБ.) — Плодүшка (Город.) — Плодісток (УР.).

Allium porrum L. Lauchzwiebel Porre. Піора (Д.).

Allium sativum Knoblauch. Чеснік (Бол.).

Allium victorale L. Schlangenknolauch. Гадечий чесно́к (Ж. уживають его против укушеню змиї, натираючи зілем, а іменно цибулею, місце укушене. Думають також, що вже від духу чесноку того втікає змя. Тому то і носять часто чеснок гадечий при собі).

Alnus glutinosa Gaert. gemeine Erle. Вільха чорна (Стр.).

Alnus incana DC. weißgraue Erle. Вільха біла (Стр.).

Alnus viridis DC. Alpenerle. Леліч (Ж. на Чорній горі).

Alopecurus pratensis L. Wiesenfuchschwanz. Мўшка пше-
ни́чна (Самб.).

Alpinia galanga L. Galgant-Alpinie. Калган (Укр. горівка на-
мочена в калгані = калганівка).

Althaea officinalis L. Eibisch. Цяткі (Гл.) — Пацірник.
Пацурник (УР*).

Althaea rosea L. Stockmalve. Черепаня (УР.).

Amanita caesarea Scop. (*Agaricus caesareus*). Kaiserling. Herren-
pilz. Eierschwamm. Я́ешник (Гл.) — Королі́ця (УР.).

Amanita muscaria Pers. (*Agaricus muscarius* L.) Fliegenschwamm.
Тро́єнка (Д.) — Муші́рка (Ж.) — Маримў́ха, Марімў́ха.
Марімў́х (к. Брод) — Мухомо́ра (Гр.) — Мухомо́рице (Ль.
Пдл.) — Парімў́х (Кам. н.) — Паримў́ха (Кам. л.) — Му-
рімў́х (Зах.) — Мухаї́ра (Я.) — Мухаї́рка (Ско.) — Му-
шарка (Ван.) — Жа́бюрка (Оп.) — Маримў́ха (Лем.) — Ко-
ролі́ця дурна́ (УР.).

Amarantus retroflexus L. rauhaariger Fuchsschwanz. Щур
(Зам.).

Anemone hepatica L. (*Hepatica triloba* DC.). Пра́лі́ска сі́ня
(Пдл.) — Гепа́тика (к. Льв.).

Anemone nemorosa L. Buschwindröschen. Я́гличка весняна́
(Зак.) — Ра́ст бі́лий (к. Льв. (УР.) — Пра́лі́ска бі́ла (ме́нша)
(Пдл.) — Коно́пелка (УР*).

Anemone pulsatilla L. gemeine Kuhschelle. Kűchenschelle. Па-
се́рбі́та (М. в.).

Anemone silvestris L. Wald-Windröschen. Пра́лі́ска бі́ла
(бі́льша) (Пдл.).

Anethum graveolens L. gemeiner Dill. Gurkenkraut. Окропе́ц
(D. genit. окрі́пцю) — Кропе́ц (Лем.) — Ко́пер (Лем.).

Anthemis cotula L. Stinkende Hundskamille. Ру́мер (УБ.) —
Ру́мин (УР.) — Рома́ни́ця (УР.).

Apera spica venti L. Weitschweifige Windfahne. Хметелі́це
(Мач.) — Шмо́вда (Лем.).

Apium graveolens L. gewöhnlicher Sellerie. Селе́ра (Д.).

Arctostaphylus officinalis Wimm. Grab (*Arbutus uva ursi* L.
Bärentraube. Sandbeere, Муче́ни́ця (Горд. ягоди в середни́ як
мука).

Arnica montana L. Berg-Wohlverlei. Скусівнік (Во. Др. від скуси т. є. коклюшу).

Arrhenaterum elatius L. (*Holcus arenaceus* Schrad. *Avena elatior* Willd.) Haferartiges Pferdegras. Glatthafer. Мўшка вівсяна (Самб.)

Artemisia absinthium L. Wermut, Полнь (УР.*).

Artemisia campestris L. Feld-Beifuß. Чорна биль (Лем.) — Біждерево (УР.).

Aspidium. Schildfarn. Папортина (Лем.).

Aster amellus L. Christauge. blaue Sternblume. Базандір (С. б.) — Басантір (Гр. на Парасковії приносить до церкви) — Басаран (Брщ.) — Іванок (Кос. на Оп.).

Atropa belladonna L. Tollkirsche. Мадриган. Мадраган (Ж. Назву ту належить порівнати з румунським *matraguna*, котрий то вираз знов повстав із італійського *mandragora*, імени рослини одмінної, хоч і посвояченої, іменно *Atropa Mandragora* K.) — Матридун. Матридуна. — Надрагуля (УР.*).

Avena fatua L. Windhafer. Галай (Буд.) — Дикун або Скакун (Бол.) — Вівсюк або Скакун (Дом.) — Черногуз (Ч.).

Avena orientalis Schreb. Fahnenhafer. Богач або Косач (Я. я.) — Гривак (к. Сок.) — Бойко (к. Яв.) — Косчак (Стр.) Овес богатий (УР.*).

Avena sativa L. gemeiner Hafer. Скорозрілка (Лем. скорше пристає, як другий, як вже зелений; як го тогди не скосяти, то ся сине).

Balsamina hortensis Desp. (*Impatiens balsamina* L.) Garten-Balsamine. Вербованя (УР.) — Вербівка (УР.).

Bellidiastrum Micheli Coss. (*Doronicum bellidiastrum* L.) gemeine Sternblume. Стбкрать (Ж.).

Bellis perennis L. Gänseblümchen. Кўреча слїпота (к. Льв.) — Нєрест (Стр.) — Чичїна весняна (Стр.) — Морїжничок (Мш.) — Маєтка (Ва.) — Гомбичкї (УР.) — Стокрастка (УР.*).

Beta vulgaris L. gemeine Runkelrūbe. Рункля. Рўнтля. Рўмпля (УР.).

Betula alba L. Weißbirke. Білий берест (Лем.).

Boletus edulis Bull. Steinpilz. Edelpilz. Білий гриб (Р.) — Гриб білий (Ф. Ва.) — Білк або Біляк (Засань) — Білас (Лем. Мясівка по переломаню остає біла) — Черствак (УР.*).

Boletus luridus Schaeff. Saupilz. Потеч (Ван.).

Boletus luteus L. Ringpilz. Butterpilz. Маслох (Ван.).

Brassica napus L. *esculenta*. Kohlrübe. Wrucke. Карпеля (Лем.) — Квак (Пл. Сл.) — Квака.

Brassica rapa L. *Rübenkohl*. weiße Rübe. Гризачка. Грнзучка (Калушина. УР.) — Сироїжка або Біла ріпа (УР.).

Briza. Zittergras. Трісучка (Тужилів коло Кал.) — Трісенічка. Трусенічка (Стор.) — Трісирубичка (Гра.).

Bromus. Trespe. Осїга (Від.) — Шмир або Стоколоса (Лем.).

Bryonia. Zaunrübe. Гордобиць (УР.).

Calendula officinalis L. Totenblume. Пазюрці (Пер.).

Callistephus chinensis L. (*Aster chinensis*). Garten-Sternblume. Конфітелія (С. С.) — Варанічка (Мвокол) — Талірка (Зак.) — Пітільби (Бу.) — Конфестра (Ус.) — Компостеля (Ста.) — Дранічка (Єз.) — Геретованя (УР.) — Тарілки. Тарілці (УР.) — Астракіта. Стракіта. Астратік (УР.*).

Caltha palustris L. Sumpf-Dotterblume. Лоточ. Латяч (Стр.) — Лотар (Л. я.) — Лотак (Кам. л. ци мало лотаку = багато лотаку) — Лотань (Бу. Яв. М.) — Лотач (Сор.) — Лоташ (Стр.) — Латячка (Зап.) — Лотак (Кам. вол.) — Лотай. Лоташ (Лем.) — Лотарь (УР.).

Campanula. Glockenblume. Збанок (Т.) — Пукалка (УР.*) — Пауки (УР.*).

Cannabis sativa L. gemeiner Hanf. Конопля. Колопня. — Конопа (УР.*). — Плоскінкї = перші коноплї *Staubhanf*. Головаткі *Samenhanf*. — Матірниця (Від.) — Колбватні (Печ.) *Samenhanf*. — Пляскури перші коноплї *Staubhanf*. Драби другі коноплї *Samenhanf* (Pi.) — Посквонки (Бля.) — Поскубки (Ван.) — Розклінки (Ван.) *Staubhanf*. — Головачи (Ол.) *Samenhanf* — Сухи коноплї (Лем.) *Staubhanf*. Насїнні коноплї (Лем.) *Samenhanf*.

Сіменец (Лем.) = сім'я східній Галичинї.

Cantharellus cibarius Fr. Eierschwamm. Pfefferling. Лишівка (Лем. УР.*).

Capsicum annuum L. gemeine Beißbeere, roter Guinea-Pfeffer. Schoten-Pfeffer. Перчіця (Печ. Кіц.) — Папрїга (Рж.) — Червений поцер (Лем.).

Carduus. Distel. Бодак (Лем.) — Кобльковник (УР.) — Колячник (УР.*) — Чортівов насїня (УР.) — Хлопске серце (УР.) Женьске серце (УР.*).

Carex. Riedgras. Segge. Пізоха (Крс.) — Пізуха (Кол.) — Осока Осока (Терн.) — Пізўля (Піс.) — Пізоватиця (Торч.)

— Остри́ця (В.) — Уші́вка (Жад. від неї не правити товар; товар in der Bedeutung: Vieh) — Різчи́на (УР.).

Carex montana L. Berg-Segge. Сигло́вачка (Т.).

Carex paludosa Good. Morast-Riedgras. Мочері́на (Мк.).

Carlina (acaulis i vulgaris). Eberwurz. Де́вятисі́л (Крс.) — Де́вятисі́льний (Крс.).

Centaurea cyanus L. Kornblume. Ziegenbein. Си́нец (Лем.).

Centaurea jacea L. gemeine Flockenblume. Підб́йма (Крп. — Мі́чне зі́ля (Лем.).

Ceratonia siliqua L. echter Johannisbrotbaum. Bockshornbaum. Бі́б туре́цький (У. Д.).

Cetraria islandica L. Isländisches Moos. Гра́нь (Ж.) — Гра́ні́ця (Ж. росте на верхах Чорної гори дуже густо і бивно тво́рячи збиті подухи).

Chaerophyllum aromaticum L. (Myrrhis aromatica Spr). Gewürzhafter Kälberkropf. Морквя́нця (Лем.) — Моркві́нник (УР.).

Chelidonium majus L. gemeines Schöllkraut. Schwalbenwurz. Зе́мізело (Гра. К. сок на опарі). — Зе́лембзелень або Зе́мбзелень (Гі.) — Зе́мбзелен (Добрус.) — Лемі́з (Рів.) — Са́мбзелень (Євп.) — Му́рва ла́стівка (УР.) — Ростопаст (УР*).

Chrysanthemum leucanthemum L. weiße Wucherblume. Коро́лі́вка (Крс.) — Коро́лиця (Кол.) — Коро́лька (Либ.) — Не́вісту́льки (К.) — Не́вістки (Ж.) — То́рг (Мач.) — Кра́лька (УР*).

Cichorium intybus L. gemeine Cichorie. Wegwarte. Ба́тижник (Ван.) — Го́нько (Лем.) — Го́лубій (УР).

Cirsium. Kratzdistel. Ко́люк (Крс.) — Бо́длак (Крс.) — Ко́лю́чник (Крс.) — Ба́йдра́к (Гал.) — Ко́ляк (УР*) — Ко́ля́чна (УР*).

Cirsium arvense Scop. (Serratula arvensis L.) Sauidistel, Haferdistel. Опсі́га або Осетий (УР.) — Осет́ник (УР.) — Осі́т́ник (УР.).

Cirsium heterophyllum All. (Cnicus heterophyllos) verschiedenblättrige Kratzdistel. Хра́бу́т (Ж.).

Cirsium lanceolatum L. (Cnicus lanceolatus Roth.) lanzettblättrige Kratzdistel. Ді́д (Город. так зовуть також много інших бодяків; імовірно тому, що по одцвітї головки містять в собі недупці увінчені опушком (pappus) представляють ніби́ голови сі́дих стариків або ді́дів).

Cirsium rivulare L. Bachliebende Kratzdistel. Обрідник (Мк.)
Clavaria. Keulenpilz. Баранечка (Кол.) — Щітківанец
 (Льб.).

Claviceps purpurea Tulasne (*Sclerotium clavus* Dec.) Mutterkorn.
 Мончар (Бор.) — Мученик (Зам.) — Мучник (Стіб.) — Шпїж
 (Дев. шпїж виростає в колосі в житі) — Спїр (Кам. стр. Піг.
 Бор. як буде спїр, то буде хлізови поспр. — досить спору) — Пó-
 пір або Полон (Виш. plur. попері) — Спорец (Терн. Бел.) —
 Шпорец (Мач. genit. шпорцю) — Спорій (Др. Яв. Старе село
 коло Тешанова) — Сять (Ден. Терн.) — Дїквї сир (Бор.) —
 Затїк або Вімук (Зам.) — Бабка (коло Солотвини) — Маток
 (gener. masc. прим.: купа матку). — Матиця (Рзг.) — Матицка
 (Вол.) — Какарудза або Какарўза саморїдна (В.) — Со-
 лóдуш (Мал.) — Рїжок (Ско.) — Жїдик (Дун.) — Прїспїр
 (Брод.) — Рїжок (Киевщина plur. рїжкі) — Рожок (Город. plur.
 рожкі) — Мучник (Бон.) — Намелец (Рі.) — Намелюх жит-
 ний (Оп.) — Житниця (Чор.) — Мамка (Лем.) — Матиця
 (Лем.) — Намель (Лем.) — Намелюх (Лем.) — Матка житна
 (Лем.) — Голóвенька (УР.) — Дїке зерно або Матиця
 (УР*).

Clematis recta L. Steif-aufrechte Waldrebe. Змївóна (Крп.).

Cocculus suberosus DC. (*Anamirta cocculus* Wight.) fischtödtender
 Mondsamen. Маслак. Маслак (УР.).

Coffea arabica L. echter Kaffeebaum. Кавей (УР*).

Colchicum autumnale L. Herbst-Zeitlose. Wiesensafran. Дїкий
 чеснок (Берест, над Фличком).

Conferva rivularis L. Bachwasserfaden і другі роди *Conferva*
 Шовковатиця. Шовковатиця (Крс.) — Шовковїце (С.) —
 Намўленка (Мк.) — Водовá вóвна (Ж.) — Жабуратина
 (Самб.) — Жабурїне (Чортк.) — Зелєніна жабяна (Самб.).

Conium maculatum L. gefleckter Schierling. Болїголов (Мк.)
 — Дудвá (Мк. так зовуть теж *Chaerophyllum temulum*).

Convallaria majalis L. Wohlriechende Maiblume. Маївка (к.
 Льв.) — Кукурїчка (к. Льв.) — Дїкий виноград (Б.).

Convallaria multiflora L. Vielblumige Maiblume. Воняк (Крп.).

Coriandrum sativum L. Angebaueter Koriander. Wanzendill. Тро-
 ян (Лук. н.).

Cornus sanguinea L. gemeiner Hornstrauch. Дрїнка (Лем.) —
 Свїб (Лем.) — Рогўтник (УР.).

Corydalis solida Baumgart. Dichtknolliger Lerchensporn. Кóники
 (к. Льв.).

Corylus avellana L. gemeine Haselnuß Лісковій воріх (Мал.) — Ліщ́аня (Сл.) Ліщ́анка (Сл.) — Ліщ́ана або Ліщ́анка (УР.)

Crataegus. Weißdorn. Hagedorn. Глоїна (Стру.) — Оглід (Зак.) — Лога (Лем.) — Логиня (Лем.) — Логовий кряк (Лем.) — Гліг (Лем.) — Логинá (УР.) — Гліг (УР.) — Глогівка (УР.) — Гліг (УР*) — Логинька (УР*).

Crepis biennis L. zweijähriger Pippan. Свинні́ак (УР.).

Crocus vernus L. Frühlings-Safran. Бриндúшка (РБ.).

Cucumis citrullus L. gemeine Wassermelone. Гризáчка (УР.) — Гризúчка (УР.).

Cucurbita lagenaria L. Flaschenkürbis. Calabasse. Таракúцька (Херс.) — Тй́ква (Херс.).

Cucurbita pepo L. gemeiner Kürbis. Динник (УР.). — одм. Пекúцька. Печúцька (УР.). овочі печуть для людéй; Свиня́чка (УР.) овочі для свиней.

Cuscuta epilinum Weih. Leinseide. Flachsseide. Черéвка (Мил.) — Черéвець (Лбл. genit. черéвцю) — Повити́ць червóна (Кру. як достігне, червона) — Фéна (УР.). — Сплі́гачка (Лем.) — Червéна нítка (Лем.) — Казй́лен (Лем.) — Паршивка (УР*).

Cuscuta europaea L. große Seide. Буракі́ (поглишит конюшину, спутає льон).

Cydonia vulgaris Pers. gemeine Quitte. Кормóша вадь Жура́йнік (УР.).

Cynosurus cristatus L. Kammgras. Мúшка (Самб.) — Мúшниця (Самб.) „мушками зовуть кілька родів трав, межі іншими також роди Кятника *Alopecurus* і др.“ — Смі́кавка (Лях.) — Сми́чка (Лях.) — Смі́кавка (УР.).

Dactylis glomerata L. Knäuelgras. Житні́ця (Крс.).

Daphne (neorum) (wohlriechender) Seidelbast. Дібрівка (Брод.)

Datura stramonium L. Stechapfel. Дй́вдур (Бу. Замч.) — Бісдéрево (Стру.) — Диндéрево (Рип.) — Дендéрево (Брщ.) — Свй́ньске насі́ня (Л. К.) — Дендéра (Зак. Город.) — Дур (Радом.) — Чудофáй вадь Дй́ка папрй́ка (УР.).

Daucus carota L. gemeine Mohrrübe. gelbe Rübe. Морков (Лем.) — Жóвта рй́па або Мóрков (УР.) — Сорóче гнй́здó дй́ков (УР.) — Мóрхва (Терн. Ксл.).

Delphinium consolida L. Feld-Rittersporn. Сорóчі лапкі́ (Ф.) — Қозéнька (Сос.) — Мандрй́вц (Ст. С.) — Сорóка або Со-

киркі (Ден.) — Бóжі чобіткі (УР.) — Цорколá вадь Со-
роколáб (УР.).

Dictamnus fraxinella Lenk. gemeiner Diptam. Свековнік (Стр.)
— Цвиковнік (Стр.) — Свековка (Стр.).

Digitalis (ochroleuca Jacq.) (gelber) Fingerhut. Напáльки
(Остр. plur. tant.)

Dianthus... Пéсе тёрне (Сг. С.).

Echinops sphaerocephalus L. gemeine Kugeldistel. Твердосон
(Бон.).

Epilobium angustifolium L. schmalblättriges Weidenröschen.
Знітілник хлопський (к. Брод.).

Epilobium palustre L. Sumpf-Weidenröschen. Знітілник дї-
вочий (Брод. пют, коли черево болит).

Equisetum. Schafthalm. Schachtelhalm. Ёвка і Смерічка
(Т.) — Скрипéц (коло Ярославля) — Мíшача грéчка (Бог.)
— Скорпій (С. В. — Падіволос (Крс.) — Скрипій (Шол.)
— Куділька (Бол.) — Тряска (Лем.) — Ялінка (Лем.) —
Ївка (Лем.) — Веретінця (Лем. plur.) — Жабій смеречок
(УР.*).

Eriophorum. Wollgras. Binsenseide. Wiesenwolle. Кóтики (Др.)
— Тонко́нг С. б.) — Пелéшник білий (Ян.) — Кітка
(к. Льв.) — Спячник (Лем.).

Eryngium planum L. Flachblättrige Mannstreu. Переки́тіполе
(Трг.) — Переко́типо́ле (Ж. ним вітер кочée далéко).

Erythraea centaureum L. gemeines Tausendgüldenkraut. Золо-
тнік (Гл.) — Дзендзелія (Лем.) — Ценцерія (УР.*).

Eupatorium cannabinum L. Hanfkraut. Alpkrout. Бúчениш (Ж.
на Чорній Горі найшов я кілька примірників межі жерепом на ви-
сочині 1580 метрів над верхнею моря) — Ошадець (Лем.).

Euphorbia (cyparissias L.) (Cypressen-) Wolfsmilch. Сúче мо-
локо́ (Б.) — Вовчинéц (Крс.) — Песé молоко́ (Крс.) — Млú-
чéй (В.) — Землéзіл. Земóзіл (Крс. „затóвкуюг тим зілем
рїбу: зібóт кáменем земóзіл, щóб молочко́ виходїло; потóм мечуть
в місце, де водá супокїйна або загачéна. Рїба напївшавь молочкá
умлївав, перекидаé ся ниць. Тогдї її берýт. В инших сторонах: зе-
мозелень = *Chelidonium majus* гл. стор. 41. і Початки до уло-
ження номенклатури і пр. II. стор. 30.) — Пéсе (песце́) молоко́
(УР.) — Сúче молочко́ (УР.) — Кітче молоко (УР.*) —
Кізе молоко (УР.*) — Кізе молоко (УР.*) — Кане молоко
(УР.*).

Evonymus europaeus L. Spindelbaum. Проскуріна (Ско. Пдл.) — Прискоріна (Т.).

Evonymus verrucosus L. Pfaffenhütlein. Футарайки (Либ.) — Попове мудя (УР.*).

Festuca. Schwingel. Костерява (УР.) — Кустрця (УР.*).

Ficaria ranunculoides Dec. (*Ranunculus ficaria* L.) Пшенічка (Пдл.) — Пшенічка більша (Пдл.).

Fragaria collina Ehrh. harte oder Hügelerdbeere. Presterling. Knackelerdbeere. Хруставка (Срв.) — Ягода чепегіва (УР.).

Fragaria vesca L. Erdbeere. Сунічник (Зак.) — Сунциник (Мв.) — Шуніцьє (Св.) — Червона ягода (Рек. Пдл.).

Galanthus nivalis L. gemeines Schneeglöcklein. Снігурка (Верхр.) — Козодричка (Бру.) — Козодріск (Св. біля хайот) — Годзінка (Л.) — Гугурдза дїка (Лх.) — Колокоцїй (к. Стан.) — Мартїнка (УР.) — Козодріст або Конодрїст (УР.).

Galium aparine L. Kleber, kletterndes Labkraut. Повитїце дрўча. (Кру.) — Лшник (Тил.).

Galium verum L. echtes Labkraut. Затай (Скв. н.).

Gentiana. Enzian. Гензўра (Дб.) — Джинджўра або Дзіндзўра (Ж.).

Georgina variabilis W. (*Dahlia variabilis*) verschiedenfarbige Georgine oder Dahlie. Гіргонія (Ож) — Гіргія (к. Стан.) — Гервіна (УР.) — Гергіна (УР.).

Geranium dissectum L. Zerschlitztblättriger Storchschnabel. Змиївка (Бол.).

Geranium palustre L. Sumpf-Storchschnabel. Прибїй (Мк.).

Geranium phaeum L. Rotbrauner Storchschnabel. Гадечі жїла (Мк.).

Glechoma hederaceum L. (*Nepeta glechoma* Benth.) gemeine Gandelrebe. Erd-Erheu. Плющ або Котячі булкі (В.) — Коцурник (УР.*).

Glyceria spectabilis K. Hoher Schwaden. Лепєха (Зак.) — Лепєха (Зак.) — Лепєш [„Лепешивком“ „Лепехою“ зовуть теж загалом зарости болотянї і загалом коловодні ріжних ростин, передовїм же шувару (*Acorus calamus*)] — Лепешняк (Укр.) — Шіварець бїлий або Лепєх (Бу.).

Gnaphalium dioicum L. Frühlings-Ruhrkraut. Котєчі ланки (к. Льв.).

Gnaphalium silvaticum L. Wald Ruhrkraut. Сухїтник (Мв.) — Бїже житцє (УР.).

Hedera helix L. Ершец. Глиси́як (Радом) — Бороща́ник (УР.).

Helianthemum vulgare Dec. Sonnenröschen. Goldröschen. Жовту́х (Кавець).

Helianthus annuus L. Sonnenblume. Просо́нцвіт (УР.) — Посо́няшник (УР.) — Просо́няшник (УР.) — Со́нечник (УР.*) — На́сонешняк (Город).

Helleborus (viridis) L. (grüne) Nieswurz. Спи́нда (к. Буч).

Heraclеum sphondylium L. gemeine Bärenklau. Пук (Ж. їдять свре било; оно солодке) — Мшаль (Лем.).

Hordeum. Gerste. Яре́ц (Лем.).

Hordeum distichum L. zweizeilige Gerste. Пльо́щик або Дві́йня́к (За.) — Ри́бка (Шид.) — Риба́к (В.) — Дво́йк або Ри́бак (Бат.) — Пля́кач (Сті́б. Гру.) — Би́чова́нец (Л. я. Т.).

Hordeum hexastichon L. sechszeilige Gerste. Шо́ста́к (Не.) — Шу́ста́к (Гру.) — Ше́стак (Ван.).

Hordeum vulgare L. vierzeilige Gerste. Че́тверня́к (Ви.) — var. *nudum* Га́лак або Гб́лий ячмінь (Город).

Humulus lupulus L. gemeiner Hopfen. Хме́лина (УР.).

Hyoscyamus niger L. Bilsenkraut. Лю́лька (Яв. Ріп. беруть до зубі́й) — Лю́льник (Бу.) — Зу́бівни́к (Л.) — Лю́льок (Замч.) — Зу́бни́к (Либ. УР.) — Зу́бятник (Лі́б. підкурюють на біль зубі́в).

Hypericum perforatum L. gemeines Hartheu. Johannisblut. Бі́жа кровця́ (Ван.) — Сто́крі́вця (Лем.).

Hypochaeris uniflora Vill. einköpfiges Ferkelkraut. Пі́скаве́ц (Кре.).

Impatiens noli tangere L. empfindliches Springkraut. Не́руш (Лем.).

Inula helenium L. Alant. Helenenkraut. Об́мил (Лбл. ЛК.) — Ста́рівни́к (Гл.) — Ве́лике зі́ле (УР.*).

Iris germanica L. deutsche Schwertlilie. Бендю́гі (к. Стан.) — Ко́свєтьє́ (Кос. на Оп.) — Бенда́сі (Зак.) — Ко́сичка (УР.*).

Iris sibirica L. sibirische Schwertlilie. Ко́са́рник (Либ.).

Iuncus. Simse. Сі́тні́к (УР.).

Iuncus trifidus L. Dreiteilige Simse. Шовкі́вка (Ж. на Чора́й Горі (Шивця) в краї́ні жерепу; росте там дуже бивно і густо).

Juniperus communis L. gemeiner Wachholder. Же́реп (МК.) Єло́ве́ц. Яли́нець (Вол.) — Яле́не́ць (УР.) — Фіо́ма́к (УР.*).

Juniperus nana Willd. Zwerg-Wachholder. Же́не́ци (Ж. Єв.) — Же́не́пир (Ж.) — Же́не́и (Ж.).

Lactarius deliciosus Fr. (*Agaricus deliciosus* L.) Reizker. Rietsching. Ряджик (Кор. Лем.).

Lactuca sativa L. Gartensalat. Шалата. (Замч.).

Lamium. Taubnessel. Глуха жєліва (С. в. „глуха жєліва не кусає“) — Мідянки (УР.) — Глуха коприва (УР.*).

Lappa (*minor* DC.) (*Kleine*) Klette. Репій (Зам. До.) — Гіркий опух (Їопух). Гірке опуша (Лем.) — Гіркий] допух (УР.*).

Larix europaea DC. (*Larix decidua* Mill. *Pinus larix* L.) Lärche. Ярємиш (Ильдїне коло Рожнятова і Перегнїньска) або Модріна. — Мєдриш або Мудрик (Лях.) — Шквірок або Мєдрєнь (Розтк.) — Шквирк (Лем.) — Шквір (Лем.) — Шквірок (Лем.) — Мудринь (Лем.) — Мудрєнь. Модрєнь (Лем.) — Червєний смєрек (Лем.) — Чвірк (Лем.) — Модрина (УР.*) — Мудрєнєц (УР.*) — Червєний смєрек (УР.*).

Lathraea squamaria L. Schuppenwurz. Бугайник (Стр.).

Lavatera thuringiaca L. thüringische Lavatere. Хлєзїнь (Крп.) Слєзїнь (Крп.).

Ledum palustre L. Sumpfstorst. Бредулєць. Брезулєць. (Крє. від мєли; дають мєжи лудину, що-б не заводїла ся мїль). — Блєщїчник (Лбл. від чуху втїкають блєщїцї). — Багєник (Стр.).

Lemna. Wasserlinse. Кáčачий жир (Зак.).

Lens esculenta Moench. (*Ervum lens* L.) Ackerlinse. Шовковїця (Л. К.) — Сєшєвїце (Кру.) — Сїковїця (Бу.) — Сїковїце або Сїчовїце (Прв.) — Сосовїця або Сошовїця (Добрус.) — Лєнча (Кол.) — Лєнта (Кол.).

Leucojum vernum L. Frühlingsknotenblume. Жєвтєка (Підл. жєвтєкою жєвтєть писанїї беруть листє з галубєм). — Снїжка (Снас коло Долини) — Прасєр (Бог.) — Жєвтєка (УР. жєвтєть писанїї).

Levisticum officinale Koch. Liebstöckel. Любїмєне (Кол.) — Любїсток (Печ. УР.) — Любчик (Лем.).

Lichen. Flechte. Обрєсть (Самб.).

Ligustrum vulgare L. gemeine Rainweide. Hartriegel. Фадєльїна. Фадєльнїк (УР.).

Lilium martagon L. Türkenbund. Кудїльєка (Кп.).

Linaria vulgaris Mill. gemeines Leinkraut. Лнєк (Мач.).

Linum alpinum Jacq. Alpen-Lein. Лнєк (Ж.).

Linum usitatissimum L. gemeiner Lein. Flachs. а) *Linum vulgare* Bönningh. gemeiner Ackerflachs. Dreschlein. Schließlein. Мєлотєнь

(Ст. м.) — Слѳвінь (Ту.) — Ді́дич (коло Роздолу) — Лен-глушець (Лем. УР.*) — Лен-вівсьяк (Лем. лем на олій хісують) — б) *Linum crepitans* Bönningh. kleiner Lein. Klanglein. Springlein. Скѳченъ (Л. я.) — Скокель (Дев. кўпа скокелю) — Скоц (Гру.) — Віскік або Скѳцель (Торч) — Віскік (РМ.) — Гўдич (коло Роздолу; також віскаєє, як скѳченъ) — Лен-пражець (Лем. УР.*) — Скоценъ (Лем.) — — — Бігун (УР.*) великий лев) — Чех (Лем. великий лев; тепер занехаяли сїяти).

Lolium temulentum L. Tollkorn. Taumel-Lolch. Дурецъ (Стѳ. в ярїй пшениць, ячменю, в вїсви) — Дурїця (Кроп. ст) — Шелецъ (Ф.) — Шеленець (Дун.) — Омилецъ (Рі. Оп.) — Омлок. Омлок (Лем.) — Шалїявка (УР.) — Шаленїця (УР.) — Шалїтра (УР.) — Омлок (УР.*).

Lonicera xylostemum L. gemeine Heckenkirsche. Черешня червѳна (к. Стан.) — Суходревник (Лем.) — Деревянок (УР.*).

Lunaria rediviva L. spitzfrüchtige Mondviole. Настїя (Др. в Дорї украшають леґїні свої крєсанї озочєстанами тої рослини обдираючи лупини з лупаків а лишаючи тїлько середущї цлївки сріблїсто вїлїскуючи).

Lycium barbarum L. gemeiner Teufelszwirn. Ліціян (Остр.) — Галїєс (Буцнев.) — Поплотїна (Трг.).

Lychnis viscaria L. klebrige Lichtnelke. Pechnelke. Ліпник (Вовч.).

Lycoperdon. Stäubling. Фѳшкавка (Ж.) — Бздїюха (Горол.) — Пєсїяча табїка (П.) — Кўрчавка або Бўсїячий Сир (Бродки) — Кривїй грїб (коло Скали; кажуть, що єго дика гусь несе) — Грўбїй грїб (Яв.) — Порохїлка (С. б.) — Свїнїський сир (Тх. к. Стан.) зріла губа: Злодїйска табїка (к. Стан.) — Пўшка (коло Яв. зрілий грїб. — молодїй: Свїнїячий сир) — Воронїячий сир (Яв.) — Свїнїчий сир (Гр. порохом рїзану рїану засїшуют) — Порохавка (Лем.) — Мїхўнка (УР.) — Курнавка або Вовча табїка (УР.*).

Lycopersicum esculentum Mill. (*Solanum lycopersicum* L.) Liebesapfel. Баклажїн (в Кїєві; звичайно plur. баклажани. Кїєвлїни готвлять дуже скусний борщ з баклажанами). — Патлажїй (коло Черновець) — Парадїчка (УР.).

Lycopodium clavatum L. Kolben-Bärlapp. Gürtelkraut. Гостєчник (Рєг.) — Поясник. Опоясник (Руда, коло Стрїя) — Колотник (Желд. вїрат в водї, потѳм кидїють яйця: крашанкї, крїєсїт на жѳ то). — Пєлєх (Рі.) — Жовтїло (М. в. вїром жовтїт

йця великодні, писанки і крашанкі). — Пяді́ки (Скл. уживають на вінки до церкви).

Lysimachia vulgaris L. gemeiner Gilbweiderich. Варохобник (УР.).

Malva. Malve. Käserappel. Слюз (Лбл. С. Змч. Ціш.) — Слиз (Бол.) — Слизт (УР.).

Malva silvestris L. wilde Malve. Roß-Malve. Пацьїрник дїкїй (УР.*).

Marrubium vulgare L. weißer Andorn. Сянда (Т.) — Шма́ндра (Лем.).

Matricaria chamomilla L. (*Chrysanthemum chamomilla* Bernh.) Echte Kamille. Руме́нец (УР.).

Medicago falcata L. sichelfrüchtiger Schneckenklee Цвіга́ (Осгр.)

Medicago falcata L. sichelfrüchtiger Schneckenklee. Цвіга́ (Осгр.)

Medicago sativa L. Luzerne. Бутні́к або Луце́рна (УР.).

Melilotus officinalis Desr. Feld-Steinklee. Fels-Honigklee. Лі́пка або Буркун (Хильч.).

Melissa officinalis L. Garten-Melisse, Ройні́к або Мато́шник (Гл. зело́ до бжолів).

Melittis melissophyllum L. Melissenblättriges Immenblatt. Кади́ло.

Mentha. Minze. Мятва (Гру.).

Mentha crispa L. Krause Minze. Крута мята (Лем.).

Mentha piperita L. Pfeffer-Minze. Галущанка (Лем.) — Чорна мята (Лем.).

Milium effusum L. Hirsegras. Waldhirse. Прося́нка (Стр. Кол.).

Morchella (esculenta) Morchel. Шущерепка (Ж.) — Сушере́пка (на Поділю) — Сморж (Б.).

Morus. Maulbeerbaum. Дерево ягодове (Лем.).

Mucor mucedo L. Kopfschimmel. Brodschimmel. Попелі́ця (Либ.).

Myricaria germanica Desw. (*Tamarix germanica* L.) deutsche Tamariske. deutsche Cypresse. Рокиті́на (Т. затикають на полі, щоб відстрашити миші) — Біждерев зарі́нковий (коло Ж.) — Біждерні́к (коло Ж. росте по зарінках) — Чамаришо́к (Лем.) — Чамари́шка (Лем.) — Дожджі́вник. Дойджі́вник (Лем.) — Рай-дерево (УР.*).

Nardus stricta L. Borstengras. Сиву́шка. Пею́ха (Дов.) — Сви́нюх (Мил.) — Сіро́ха (Т.) — Пею́рка або Пе́чка (Смі.) — Пе́рка (Л. я.) — Сви́ниця (Ван.) — Сиви́ця (Лем.).

Nepeta cataria L. Katzenminze. Котячка (УР.).
Nicotiana rustica L. Bauerntabak. Капак (УР.* сильніший дуган мадарський).

Nicotiana tabacum L. gemeiner Tabak. Дуган (УР.).

Nymphaea. Seerose. Листопруг (Стрч. тобілки овочні (Fruchtkapseln) тої рослини зовуть „маківкі водянї“) — Ломич (Брц.) — Моміч (Замч.) — Лопатник (Стац.) — Блискалка (УР.*).

Ocimum basilicum L. großblättriges Basilienkraut. Васильник (При.).

Ononis hircina Jacq. stinkender Hauhechel. Вовче зіле. Вовчак (Крс. смердіт; худоба не хоче вго їсти; де росте, не добре косити: коса на вовчаку найбільше пірсає) — Вітрової зіля (Бон.) — Вовк (Лем.) — Вовчинец (Лем.) — Вовкі (УР.) — Вошкове зіля (УР.*).

Ononis spinosa L. Hauhechel. Вовчівник (вар дають свиням на завали).

Origanum majorana L. Majoran. Магеран (РМ.) — Матера (Лем.) — Мадеран (Лем.) — Мадаран (Лем.) — Магеран (УР.*).

Origanum vulgare L. Brauner Dosten. Лебюдка (Лем.).

Ornithogalum. Vogelmilch. Пшенічка (Пдл.) — Пшенічка менша (Пдл.) — Раст жбвтий (Пдл.).

Oryza sativa L. gemeiner Reis. Риж (Гал.) — Рис (УР.*).

Raeonia officinalis L. gemeine Pfingstrose. Gichtrose. Pumpelrose. Putenje. Полонія (Брц.) — Ружа русадельна (УР.) — Каменна ружа. Камінна ружа (УР.*).

Raeonia tenuifolia L. feinblättrige Gichtrose. Воронець (Херс.)

Rapaver rhoeas L. Klatschrose. Feuerblume. Видяк (Пдл.) — Тріскавець (Крс.) — Видун (Город.) — Мак тріскавець (С.) — Мак здрячий або Хрұставець (Д.) — Паданка або Самосівка (Пл.) — Маковина (Лем.) — Маковинець (Лем.).

Rapaver somniferum L. Schlafmohn. Gartenmohn. Мак загорідний (Лем.).

Paris quadrifolia L. Vierblättrige Einbeere. Wolfsbeere. Бесіжник (Крс.) — Волокнік (Б.) — Німіна або Воронівка (Лем.).

Penicillium glaucum Link. (*Penicillium crustaceum* Fr.) Pinselschimmel. Цвіль (Укр.).

Peronospora viticola de By. Рудá (УР.).

Persica vulgaris Mill. gemeine Pfirsich. Pfirsche. Броскв́а (Не.)
— Броскв́а (УР.).

Peucedanum cervaria L. Hirschwurz. Кручени́ці (Крп.).

Peziza ciborioides Fr. Паршивка (УР*).

Phaseolus vulgaris L. Vietsbohne. Фасо́ля. — Квасо́ля (Город.)
— Квасо́ле (При.) — Горо́х (Дерев. Кам. стр.) — Велика фа-
соля: Бабо́ха (Бол.) — Балаба́н (Ги.) — Баца́н або Балаба́н
має грубий горох т. в. велику фасолю (овоч). Беца́й = груба фа-
соля; Квасо́ля менша від беца́я. Лежу́х = нетична фасоля
(Кп.) — Лежу́х або Піша фасо́ля (В.) — Балазала́ або Ба́ба
(К.) — Буга́й (Стр.) одміна великозерної фасолі о цвіті білім. —
Тата́рка (plur. татарки́) фасоля велика. — Лежу́ха (С. Бенк.)
фасоля, що не тичить ся. — Волоцю́га (Крс. еї сїють межі ку-
курудзи, що-б межі ними вила ся; білим цвите. — Балаба́нка
(Крс.) фасоля велика, тична, цвите червоним.) — Фізо́ля (Лем.)
— Фізо́ля піхотна (Лем.) — Фізо́ла (УР.) — Буваля́чка
(УР.) — Бумба́ня (УР.).

Phellandrium aquaticum L. (*Oenanthe phellandrium* Lmk.) Wasser-
fenchel. Rosfenchel. Roskümmel. Весе́й (Тись. genit. весе́ю).

Phleum pratense L. Wiesen-Lieschgras. Му́шка жіт́на (Самб.)
— Мушій (Стац. Жад.) — Матію́вка (Ван.) — Жіт́ниця
(УР.).

Phragmites communis (*Arundo phragmites* L. Teichrohr. Трість,
(Зак.) — Трості́на (Зак.) — Вішай (Дов.) — Сашник (Л.)
Сашина (Лем.) — Терсти́на (Лем.) — Саршина (Ван.) —
Шали́на (Бон.) — Саш (УР.) — Саш надо́вий (УР.) — Сар-
ши́на (УР.).

Picea vulgaris Lk. (*Pinus excelsa* Lam. et D. C.) gemeine Fichte.
Rottanne. Schwarztanne. Сквірок (Лем.).

Pinus cembra L. Zirbel-Kiefer. Туре́цка (sic!) сосні́на (УР.)

Pinus montana Mill. (*P. pumilio* Haencke. *P. mughus* Scop. *P.*
uncinata Ram. et DC.) Krummholzkiefer. Zwergkiefer. Жéреп (Ж.
з жéрепу рóблет ручкі до кісé. Кісé = держак коси) — Джá-
рап. Джарапа́на (Я.) — Жанепа́на (РМ.).

Pisum sativum K. Erbse. Горо́х крúглий (Кам. стр. для
одріжнення од „горо́ху“ т. в. фасолі *Phaseolus vulgaris*).

Plantago lanceolata L. lanzettblättriger Wegerich. Гойове ли-
стя або Гойник (Лем.).

Plantago major L. großer Wegerich, Wegbreit. Подорі́жник
(УР.) — Припу́тник (УР.).

Poa. Rispengras. Вибіжка (УР.*).

Polygonum aviculare L. Vogel-Knöterich. Споріс (Верб.) — Споріч (Мах. купа споричу) — Шпоріс (ЛК.) — Споріш (Скл. Гл.) — Споріще (Цш. Трг.) — Дрягэль (Л.) — Свінцький пирій (УР.) — Кúрятник (УР.) — Кúрячка (УР.) — Кúряча травá (УР.) — Курячнік (УР.) — Гуся трава (УР.*).

Polygonum tataricum L. tartarischer Buchweizen. Гречúчка (Дід.) Єсть в околиці хоптою занечищаючою гречку (*Polygonum fagopyrum L. s. Fagopyrum esculentum L.*).

Polypodium vulgare L. Engelsüss. Солодúшка (Кол.) — Гищíце (Др.) — Солóдич (С С.) — Солóда (Дов.) — Солодица лісова (Лем.).

Polyporus fomentarius L. echter Zunderschwamm. Buchenpilz. Вакилія (Л.) — Вакиля (Лем.) — Бакалія (Сян.).

*Populus alba L. Silberpappel. Білопóля (Л. я.) — Теліпан (Зам.) — Ябруд (Не.) — Ябронд (Тор.) — Біла вусіка (Хот.) — Осіка (С. н. Рад.) — Коновáля (Спас) — Пáпля. Топóля біла або Сипіка (Розг.) — Біліця (Гі.) — Срібна топóля (Бу.) — Осяна́ (РМ. в інших околицях осяна́ = осика. трепета, *Populus tremula*).*

Populus dilatata Ait. (P. pyramidalis Rozier) Гóня (Спас) — Тремпóля (ВМ.) — Лєгíнь. Лєгíн (Лем.) — Лєгíнь (УР.) — Лімба або Топóля (УР. у Поляків: limba Pinus cembra).

Populus nigra L. Schwarzpappel. Пáпля (Бу.) — Грúба або кріслáта топóля (Бу.).

Populus tremula L. Espe. Aspe. Гúшка (Бар.) — Сипіка (Спас.) — Шви́ка (С.) — Трепота (Лем.).

Potentilla. Fingerkraut. Золотнік (Ост.) — Перстáч (УР.) — Перстáк (УР.).

Potamogeton lucens L. Spiegelndes Laichkraut. Опарник (Лбл. від опарів).

Primula. Schlüsselblume. Лепушкі́ (Пдл.).

Prunella vulgaris L. Braunelle. Суховérшки (Крс.) — Сухóвчик (Чортк.) — Сухован (Чортк.).

Prunus avium L. (Cerasus dulcis Gaert.) Süßkirsche. Waldkirsche. Черешня. Cerasus Juliana DC. Herzkirsche. Weichkirsche (овочі) Білáвки (Крс.) — Білюхі́ (Розг.) Schwefelkirsche. Чорнóхи (Розг.) Ochsenherz. Cerasus duracina DC. Knorpelkirsche. Хрúставка — Лутівка (Радом.) Lotkirsche — Жовта черешня (Радом.) — rotgelbe Knorpelkirsche.

Prunus domestica L. Hauspflaume oder Zwetsche. Прутніці (М. подовгасті сливи) — Мушкати (УР. сливи черлені, мало подовгасті) — Маріянки (УР.* сливки подовгасті) — Кобиллярки (Лем.) — Кобилиці (Бан.) — Кобиляхи (Рі.).

Prunus insititia L. Kriechen-Pflaume. Овочі: Буровані (круглі сливки, великі, чорні; в і білі) — Білосливи або Пампухі (Сем.) — Біленкі (Яс.) — Крухині (Розтк.) округлі, солодкі сливки. — Дімки (Розтк.) сливки менші. — Ляпи (Мерв. sing. ляпа) круглі, малі сливки. — Трісункі сливки, що легко стрясують ся, червонясті, подовгасті, з малим камінцем. Багрóхи сливки великі, круглі, сині. Борщівкі червоні, беруть на борщ. Скакулькі сливки дрібненькі, круглі, солодкі, дрібку погіркаві. Псёрки (Стру.) менші від скакульок. — Скакулі сливки сині, круглі. Любаскі (Стру.) круглі. — Любашкі (Верб.) — Круглянкі (Стеб.) — Чернівкі сливки дрібні, круглі. — Постілиці сливки круглі, чорні і білі (Остр.) — Бабкі (Раг. сливки живо пристигають, круглаві) — Любаха (Дмитре в. Льв.) — Дрісливка (Брод.) = Коркодúше (РМ.) = сралька, дрисливця, дрисливець. — Пúкалки (Бл. sing. пúкалка) квасні сливки. — Черкуши (Радом. чорні, круглі сливки). — Кругня (Лем. сливка кругла, чорна, погіркава) — Білушка (Лем.) сливка біла. — Фушовкі (УР.) сливки круглі. — Пиніти (УР.) круглі, малі. — Мелайниці (УР. сливки малі) — Тернавка. Тернавка (УР.*) — Білянка (УР.*).

(Hungerzwetsche) Мішúnка (Кол.) — Мішчúnка (Кол.) — Балабас (Кал.) — Кривак (Не.) — Кулявка (Бат.) — Парканя. Пуркавка. Лопатка (Кроп. Люб. Кул.) — Трупеші або Трупахі (під Стрием nom. sing. трúпеш, трупах) — Струпех (Скл. plur. струпехі) — Пиріжбк (Зам.) — Піроги (Бли. sing. пірог) — Дименця (Лем.) — Мошурка (Лем.) — Паткан (Лем. collect. патканя) — Кривак (Лем.) — Натягавка (Оп.) — Вовкун (УР. plur. вовкуні).

Prunus padus L. Ahlkirsche. Traubenkirsche. Черémха. Черемшина (Гал. Укр.) — Коцюрба (Лем.) — Кочурба (Лем.) — Кочурбина (Лем. бо овочі терпкі: ко+терб+а) — Коцірба (УР.*) — Коцірбина (УР.*).

Prunus spinosa L. Schlehenpflaume. Тер (Т. Д.).

Puccinia graminis Pers. Getreiderost. Grasrost. Рудá (Д.) — Рудавина (УР.) — Гарджа (УР.*).

Pyrus communis L. (Pirus communis). Birnbaum. Овоч: Бетáрне (М.) грушка, малá, червонейка. — Лестюха (Сем.) грушка

малі, солодкого скусу, достігат перед Спасом. — Круглице (Сем.) кругла, мала. — Грушка влэжена (Сем.) = гниличка. — Семенівкі (Стру.) грушей, що виходят на Семэна, по Матці Божій; солодкі — Маковінкі (Стіб.) грушкі маліу, солодкі. — Лежанкі (коло Пер.) гнилиці. — Пахнічка (УР.) Muskatellerbirne. — Зимівка (Бв.) грушка, що достигає пізно. — Михаївки або Осінки (Чор.) що пристають на Михала. — Медуля (Ван.) велька, солодка грушка. — Цьмічки (Рі.) грушки подовгасті. — Червінки (Чор.) грушки червоні nom. sing. червінка. — Цицаня. Цицуля (Лем.) гр. солодка. — Мучанки (Лем. nom. sing. мучанка) грушки крупністі, што давісті. — Барані (Брод.) грушки великі. — Дегтяркі (Брод.) Мазярки (Брод.) грушкі мурі, тверді, середної великості, подовгасті; чўти їх дегтем. — Гнилкі (Сок. Waldbirnen, грушки лісові nom. sing. гнілка).

Pyrus malus L (*Pirus malus*) Овочі: Біловінки (Брод.) винні яблука, „білі“. — Боклажкі кругленькі, як боклаги, винні і озимі яблука. — Виннюхі (К.) Виннікі (Перемш.) винні яблука. — Щетинкі Stettiner Aepfel — Калинкі червоні. — Відчєси солодкі, ранні. — Райкі (Бл.) яблука червоні, великі, круглі. — Гранівкі (Бл.) яблука менші, гранчаті, червоні, в середині з мясом червоним. — Циганкі або Софянкі (Бл.) червоні, але подовгасті, зимові. — Карваші (Бл.) яблука великі, подовгасті, солодкі. — Медункі (Бл.) малі, солодкі. — Полурайки (Бл.) яблука зелені з чорними цяпками. — Тóрби (Бл.) квасні яблука — Гóпурти (Бл.) велькі, зимові. — Савлукі (Город.) зимні яблука, великі. — Ямпорти (Сем.) зимові, винні яблука, великі. — Костичкі яблука дрібонькі, солодкі. — Дренчівкі (Сем.) великі яблука, солодкі; як пристігнуть, то в них зєрнята калатають. Папіркі великі, білі яблука, винні, на літо. Бурачкі невеликі, червоні, винні яблочка. Слўчакі (Ву.) зимові яблїка, тверді. — Біловінники (Стру.) яблука білозеленковаті, винні, на зиму. — Яровінники (Стру.) цілком білі, винні, вчасні (ранні). — Цеглівкі (Стру.) маот оди́ бік зелений, другий красочервоний; квасні, на зиму переходять. — Липівкі (Стру.) на липі щеплені яблука, зелені, кашку румяні, запалені, солодкі, тверді. — Ядеркі (Стру.) на Спаса достигають. — Вінники (Стру.) яблїка ярі абó озимі, винні. — Верблянкі (Вер.) на вербі щеплені яблїка. — Винніці (Розг.) винні яблука. Петрівкі яблїка, що доходять на Петра, терпкі. — Мараморянки (УР.) — Боцмані (УР*) великі, кваскуваті яблїка. — Янівки (УР.*) яблїка вчасні, малі, солодкі, на Яна пристають.

Ranunculus acris L. Scharfer Hahnenfuß. Козелиця (Пдл.) — Бордун (Торч.) — Іскорник (Лем.) — Кізлик (УР.) — Іскорник (УР.*).

Raphanistrum arvense Wallr. (*Raphanus raphanistrum* L.) Ackerrettig. Heidenrettig. Hederich. Свиріпа (Замч.) — Пчівняк (См.) — Пчівник (Лем.) — Репчин (УР.*).

Rhamnus catharticus L. Kreuzdorn. Зостіль (Пдл.) — Жестіль (Лбл.).

Rhamnus frangula L. Faulbaum. Скорух чорний. Скрух чорний (Крс.) — Крух (Самб.) — Крух (Лбл.) — Собачина (УР.) — Собачник (УР.) — Собачанка (УР.) — Німіна (Лем.).

Rhinanthus crista galli L. Hahnenkamm. Klappertopf. Дзвінка (Лем.) — Бренча (УР.*).

Rhizocarpon geographicum Kbr. Gelbe Krustenflechte. Мшадь. Імшадь (Ж. на Чорній Горі (пр. на Шпиці) в виді світло жовтої поволоки по скалах вершакових).

Rhododendron myrtifolium Schott. et Kotochy. Alpenrose. Омéга (Ж.) — Кохитнік (Ж.).

Ribes grossularia L. Stachelbeere L. Вепривник (Торч.) — Ягрес (Стру.) — Ягрес (Мач.) — Опрена (Ван.) — Оприка (Лем.) — Кікацка (Лем.) — Клекацка (Лем.) — Гегадзник. Гергечник овочі: Гегадзи. Гегацки. Гергецки. Гігачи. Гігачки. Клекацки (Лем.) — Гегацки (УР.*) — Клекацки (УР.*).

Ribes grossularia L. var. *pubescens*. Космак (Одрехова) — Кóцмин (УР.) — овочі: Космачкі. Космівкі. Коцмалькі (УР.).

Ribes rubrum L. Rote Johannisbeere. Євірниця (Ж.) — Порічник (Вільг.) — Винце (Л. я.) — Попорічка (Крі.) — Винці (Лем.) — Виннички (Лем.) — Турецке (sic!) вино (Лем.) — Винце (Ван.) — Явірниця (УР.) — Винничка (УР.*) — Дікий виноград (Либ.).

Rosa canina L. Hundsrose. Hagebutte. Шепчина (Св.) — Свєрбáк (См.) — Свєрбігáн (Добрус.) — Свєрбогúз (При.) — Свєрбоголуза (Ван.) — Свєрболуз (Оп.) — Свєрбиузина (Мем.) — Свєрбоузина (Лем.) — Свєрбиуза. Свєрбогуза. Свєрбогуз. Свєрболуза (Лем.) — Терпíгузка (УР.) — Дєрбáнка (УР.) — Шипарина (УР.*) — Свєрбогúз (УР.) — Свєрбогúза (УР.).

Rosa centifolia L. Centifolie. Троянда (Укр.) — Трандахір (Тпр. Стац.).

Rubus caesius L. Kratzbeere. Драчина (Pi.) — Острожнина (Лем.) — овочі: Деренкі (С. в. uom. sing. дерénка) — Ожїна або Вепрїна (де инде „вепринов“ зовуть *Ribes grossularia* гл. Початки до уложеня номенклатури і термінології природописної, народнєї II. стор. 35.) — Сивїці (Хот. овочі по драчіню).

Rubus fruticosus L. Wald-Brombeere. Вепрїна або Драпачнік (Бу.) — Драпачнік (к. Жовк.) — Драпак (Кам. в.) — Драчільник (Пиля) — Черніця (Не.) — Вепрїни або Плетені ягоди (Лбл.) — Деренкі (Св. ягоди) — Черниця (Лем.) — Вовкунї (УР.).

Rubus saxatilis L. Felsenhimbeere. Каменїця (Город.).

Rudbeckia laciniata L. geschlitzte Rudbeckie. Світліця (Лук. н.)

Rumex acetosella L. Kleiner Sauer-Ampfer. Квасець (Зак. Кам. струм.) — Щалка Щавка (С. Бенк.) — Квасниця полєва (Лем.).

Salix alba L. weiße Weide. Silberweide. Білoверба (Др. Сос.)

Salix caprea L. Sahlweide. Palmweide. Гїва (Бу. Бор.) — Смолоза (Лем.) — Багниця (Лем.) — Рокита (Лем.) — Йїва або Рокита (Ван.).

Salix fragilis L. Bruchweide. Крухá (Сос.) — Круш (Сос.) — Верба крушна (Крс.).

Salix pentandra L. Lorbeerweide. Вербá чoрна (Крс.).

Salix purpurea L. Purpurweide. Вербá чарвoна (Сос.) — Зáверб (Сос.) — Зáверба (Хот.) — Зарїнка або Черлєна вербá (УР.) — Завуї або Вербá черлєна (УР.) — Зáверба (УР.) — Верба червена (УР.*).

Salix viminalis L. Korbweide. Луг. Лугoвина. Лужїна (Крс.) — Ветліна або Лужїна (Pi.) — Вутла (Яв. вегла) — Вербá вїтловá (Сос.).

Salvia argentea L. Silber-Salbei. Мохнїнка (УР.).

Salvia glutinosa L. Klebrige Salbei. Моклїжник (УР.).

Salvia verticillata L. Quirl-Salbei. Свинáрик (Остр.) — Жáлька (УР.).

Sambucus. Hollunder. Holder. Бзик (Лем.) — Бзїско (Ваѳ.) — Боз (Pi.).

Sambucus ebulus L. Attich. Zwerg-Hollunder. Хoбза (Ж.) — Хoпта (Ж.) — Хабз. Хабзїна (Лем.) — Хабзїна (УР.) — Бїлий боз (УР.). — Хабз (УР.*). — Хáбза (УР.*).

Saxifraga aizoon Jacq. Frauenkraut. Кучерёвец (Ж. в горівці мочат і пьют).

Scabiosa. Scabiose. Марёник (Ж.).

Scilla bifolia L. Märzzwiebel. Раст сінній (Брод.) — Рáстик (УР.) — Раст сінній (УР.).

Scirpus silvaticus L. Wald Binse. Нюнька (Лем.).

Sedum telephium L. Fetthenne. Тучнó зéля (Пл.) — Оливнік (Ж.) — Тучнó зéля (УР.).

Senecio. Kreuzkraut. Старник (Бон.).

Serratula tinctoria L. Färberscharte. Färberdistel. Щербáк (Стан.) — Тўрі язійки (Кру.).

Sisymbrium officinale Scop. Wegsenf. gebräuchliche Rauke. gelbes Eisenkraut. Порощій (Мач.).

Sisymbrium strictissimum L. Steifschotige Rauke. Гривён (Мк.)

Solanum nigrum L. Schwarzer Nachtschatten. Слїнник (Ке. ягоди з пам'яті викидають) — Пислїнець (УР.).

Solanum tuberosum L. Kartoffel. Erdapfel. Картóха (Дм. Хреп. Яз.) — Картóх (Кре. Замч.) — Гардóх (Бу. вчєра гардóх, нїнї гардóх, коб не гардóх, тóбвм здох) — Картóхлє (Мил.) — Галган (М. в. „давнїйше картохлї називали, „галганам“: іду галгану копáти“) — Картóпа (Дер.) — Багаляс (Зап.) — Бібземльовїй (Ласк.) — Земльовнїй бїб (коло Бер.) — Барабўля (РМ.) — Барабóня (Пдл. Зак.) — Барабїн в (Островчику $\frac{3}{4}$ милї від Закомара) — Бульбáк (Рип.) — Бульбáн (С. н. Либ.) — Бульвáн (Брм.) — Бульмáн (Либ.) — Бўльва (До.) — Бўля (Л.) — Барабїй (Т. plur. барабїї) — Бандз (Хильч.) — Бóльба (Кам. л.) — Землїнка (коло Бучача) — Зїмáк (Св.) — Зїмїяк (Гн.) — Бўльба (Оріх.) — Землїяк (Рж.) — Рїпа (Т.) — Картóхель (Верб. велїкий картóхель) — Кромпель (Лем.) — Груля (Лем.) — Дземьяк (Лем.) — Зимьяк (Рі.) — Земляк (Петрухова Воля) — Крómпель (УР.) — Тромпáк (УР.) — Бандура (УР*) — Бандурка (УР*) — Груля (УР*) — Маригáнка (УР. бульба американська = гамерицька).

Sonchus. Gänsedistel. Мóлоч (С.) — Свиннáк (Уст.) — Свиннак (Бон. Лем.).

Sorbus aria Crz. Mehlbeerbanm. Вонéк С.в.) — Смердяк (Лем.).

Sorbus aucuparia L. Vogelbeerbaum. Орябá (Зак.) — Горобїна (Укр.) — Скорўх бїлий. Скрух бїлий (Крс.) — Ореб (Стр.) — Горóба (Конющків коло Бродів) — Рябнна (Рзд.) —

Ряб (Гру.) — Рєб (Конюхів) — Ворáба (Лбл.) — Оребíна. Орєб (Кру.) — Гóрба. Гóрбина (Гі.) — Рáбчик (Пол.) — Вóрба (Глинсь.) — Огрáба (Ч.) — Орáба (О.) — Шкорúх (РМ.) — Скорушинá (Л.) — Скорух. Скорушина (Лем.) — Юд (Лем.) — Юдик (Лем.) — Юдина (Лем.) — Скорúха (УР.) — Юд (УР.*).

Spiraea ulmaria L. Wiesen Spierstande. Підóрва (Крп.).

Staphylea pinnata L. Pimpernußstrauch. Клекічка (Стру.) — Клекітіна (Пдл.).

Stipa pennata L. Federgras. Тірса (Покровка, Ананевский уезд.)

Symphytum officinale L. Beinwurz. Рíжник (коло Янова. „як рíжа вчíнит се, берут того зéле і прикладають). — Жива кіст (Лем.) — Костіваль (УР.).

Syringa vulgaris L. türkischer Flieder. gemeine Syringe. Бізє (Сос.).

Tagetes erecta Willd. aufrechte Sammetblume. Купчєнка (Д.) цвіти неповні: Цюпривн (Пдл. пом. sing. цюприк; цвіти повні: Повнюхí (Пдл. пом. sing. повнюх) — Понюх (Сж.) — Повняк (Ско.) — Фаєрушка. Фраірушка (УР.*).

Tagetes patula Willd. gemeine Todtenblume. Чорнобрíвка (Др.).

Tanacetum balsamita L. Balsamkraut Marienkraut. Frauenminze. Пєлевонь (Прв.) — Пєлевонє (ВМ.) — Карúпиль (Кру.) — Калúфер (Гл.) — Карúпір (Ож.) — Маріята або Калупір (Лем.) — Калупір (Лем.) — Калúпір (УР.) — Карúпиль (УР.).

Tanacetum vulgare L. gemeiner Rainfarn. Коріворот (Л.) — Ворóтиш (К.) — Навратнік (УР.*) — Навраток (УР.*).

Taraxacum officinale Moench. (*Leontodon taraxacum* L.) gemeiner Löwenzahn. Бáбки (Брод. plur. tantum; декуда коло Львова зовуть сю рослину невластивим іменем „цикóрна“ (sic!) а в Дрогобичи мiстí „мúжеєка вірність“, „хлбцив любóв“, „дівоча стáлість“ натякуючи на невiрність в любові, котра мов ниоді так триває, як головки одцвiвші тої рослини, що за найлегшим подувом вітру розлiгають ся). — Кульбáвка (Ж.) — Бáба-куль (коло Підгаєц) — Майк (Стіб.) — Слiпá тiотя (С. б.) — Мóлоч дiкий (УР.) — Купала (УР.*) — Пупава (УР.*) — Пупова (УР.*) — Помпава (УР.*) — Кульбáвка (УР.) — Кульбáбок (УР.).

Taxus baccata L. gemeiner Taxbaum. Roteibe. Тисина (Лем.).

Thymus acynos L. (*Calamintha acinos* Clairv.) Feld-Bergminze. Мурацивнiк (Крс.).

Thymus serpyllum L. Feld-Quendel. Цѣбрник. Цѣпчик (Глянсь.) — Чабрик. Щабрик (Лем.) — Мацеридушка (УР*).

Tragopogon pratensis L. Wiesen-Bocksbart. Праживник. Пражец (Лем.).

Trifolium. Клеє. Команка (Крс.) — Конюшка (С.) — Конюшина (С.) — Конюшиця (С.) — Лѣщок (Стр.) — Ляшка (Стр.) — Коничина (Стр.) — Камаричина (коло Рави Рускої) — Команичина (С.) — Куманіч (Зам.) — Тріфой (РМ.) — Команина (Оп.) — Команиця (Ван.) — Куніч (Ван.) — Конич. Коніч (Лем.) — Лѣщок (УР.) — Требич (УР*) — Трепиконина (УР*).

Trifolium ochroleucum Jacq. blaßgelber Hasenkleee. Іван головатий (Крс.).

Trifolium rubens L. großer Bergkleee. Сисавка або Дикай коніч (Лем.).

Triticum repens L. (*Agropyrum repens*). Acker-Quecke. Періватка (В.) — Пирватка (Яв.) — Переватка (Мал.) — Перниця (Лем.).

Triticum spelta L. Dinkel-Weizen. Spelz. Оркіш (Лем. має дві гранки).

Triticum. sp.? Санопша (Мац.) має шість гранок.

Triticum vulgare L. gemeiner Weizen var. *Triticum aestivum* L. Bart- oder Sommerweizen. Волохачка (Бу.) — var. *Triticum hibernum* L. Kolben- oder Winterweizen. Пшеніця гладка (Бу.) — Голька (УР*).

Trollius europaeus L. europäische Trollblume. Engelblume. Бульбук (Во.) — Бритванник (Ж.) — Бертвінок (Мяк.) — Бретвінок (Пл.) — Волове око (Бу.).

Tulipa Gessneriana L. Gartentulpe. Даліпан (Брщ.).

Tussilago farfara L. gemeiner Huflattich. Білпух (Вли.) — Біупушок (Лем.) — Солодке опуша (Лем.) — Білі листкі (УР.) — Білий лопух (УР*).

Turpha. Rohrkolben. Кияшина (Крс. а палки = Кяхі) — Рогіз (К. з рогау роблят кобелі. Зак. Мач.) — Кяхі (Мк.) — Кобеліна (Хт.) — Діка кукурудза (Хт.) — Логожина (Кв.) — Глуш (Сем.) — Шална або Палки (Ван.) — Шаш (УР.) — Чорний саш (УР*).

Ulmus campestris L. gemeiner Ulmenbaum. Ильма (См. Ев. — Илем (УР.) — Илм (РМ.) — Млад (УР.).

Ulmus effusa W. Trauben-Rüster. Бѣрест (Стан.).

Ulmus montana With. Bergulme. Подóвяз (УР.).

Urtica. Brennessel. Кропіва пекúща (Стр.) — Покрýва (Брщ.).

Urtica dioica L. grosse Brennessel. Кропіва пекúща вели́ка (Стр.) — Жаливúха (Стр.) — Вели́ка жалíва (УР.).

Urtica urens L. kleine Brennessel. Жíгалка (Зак.) — Жгáвка (Кол.) — Пекúчка (Либ.) — Кропіва пекúща малá (Стр.) — Гíжавка (Замч.) — Жалíва малá (УР.).

Ustilago. Brand. Головénька (Бу.) — Сніт (УР.).

Ustilago maydis Lev. Maisbrand. Beulenbrand. Бáба (коло Бучача) — Дíка бáба (коло Товмача) — Табака кукурúзяна (коло Болехова, сніть на кукурудáї).

Vaccinium myrtillus L. gemeine Heidelbeere. Черні́ця (Мил. Лбл. к. Льв.) — Яфі́на (Т.) — Яфіра (Лем.) — Борівка (Рип. Ван.) — Боровни́ця (УР*).

Vaccinium oxycoccos L. Moosbeere. Буга́ї (Крс. plur. tant.) — Журавлі́ни. Жураві́ні. Жураві́нні я́годи (Виш.).

Vaccinium uliginosum L. Morast-Heidelbeere. Лозéнка (Крс. plur. лозяні́; листем подабас на лозу. „Лозю“ зовуть тут верби *Salix cinerea* L. i *Salix aurita*). — Лохі́ня (Бу. на патячках росте розложисто). — Чóрні я́годи (Рек. Підг.) — Піякі́ (Радом. plur. tantum).

Vaccinium vitis idaea L. Preisselbeere. Борі́на (Крс. plur. бо́рини). — Брусні́ці (Верб.) — Брусли́на (Роздж.) — Фо́рості́нкі (Мал.) — Ка́мянка (Підг.) — Ка́мени́ця (Ском.) — Камі́нці. Камя́нкі (УР.).

Valeriana officinalis L. gemeiner Baldrian. Hexenkraut. Болячкове зі́ле.

Valeriana tripteris L. dreiblätteriger Baldrian. Зворóвий лист (Крс.) — Зворовéц (Крс.) — Зворівні́к (Крс. листе прикладають від рúбаної рáни).

Veronica chamaedrys L. Gamander Ehrenpreis. Зра́дник (Мк.) — Га́дяче зі́ле (Лук. п.).

Veratrum. weiße Nießwurz. Germer. Че́мирні́ця (Хит.) — Че́мір (УР.).

Verbascum. Wollkraut. Дівні́а (Уст.).

Viburnum lantana L. wolliger Schneeball. Вордóвина (Стру.).

Viburnum opulus L. gemeiner Schneeball. Калі́нка (Крс. де инде „калі́на“ з придавкою в поезії: черлена, червóна, червонна) — Калі́вина (Лем.) — Калі́нка (УР.) — Сві́ба (УР.* што на свібі наросте, ягідки, як грозно: Калені́на).

Vicia, Wicke. Ляд (Дов.) — Орбшець (С.) — Лядник. Лядник (Лем.) — Вічка (В.) — Віга (ЛК) — Вічка (Ріп.) — Лядник (УР.*) — Горбшець або Ленчанія (УР.)

Vicia faba L. Saubohne. Buffbohne. Струковий біб (коло Бережан) — Біб струковий (Ласк.).

Vicia hirsuta L. rauhaarige Wicke. Вязеліць (Стр.) — Горбошок п'отчий (Ж.) — В'олок (Стр.) — Зв'язіль (Мач.) — Капа (Кру.).

Vicia sp.? Г'иньок (М.) — Ганьок (коло Кальварії).

Vicia minor L. Kleines Singrün. Immergrün. Bärwinkel. Баравінок (Мал.).

Viola tricolor L. Stiefmütterchen. Маржаче зіле (Ж. в соли дають маржині (скотови, худобі), аби ся правила). — Берладінка (Мв.) — Пор'ушка (Вересця) — Сиріткі (УР.).

Viscum album L. weiße Mistel. Мітла Стр.) — Віха (Радом.) — Ямелá (Дев.) — Ђловий бервінок (Л. я) — Гемел (Бу. ростé на сосні) — Гемелá (Замч.) — Гамелó (Боя.) — Замелó (Дал.) — Зелéна г'ва (Вм.) — Ямела (Ван.) — Чортове помело або Ямелина (Лем.) — Омелó або Помелó (УР.).

Vitis vinifera L. edler Weinstock. Лозá в'инна. В'инниця (УР.)

Zea mays L. Kukurutzpflanze. Пшенічка (Коногіщина) — Пшінка (Коногіщина) — Кукуридза (Лем.) — Кукуриця (Лем.) — Тендериця (Лем.).

Zinnia elegans Jacq. Schöne Zinnie. Собр'анка (УР.).

з) до терминології природописної.

Багáч (Радом.) смолове дерево для підпаду.

Багнята (Оп.) — Багніти (УР.*) — Багнітки (УР.*) — Багнята (УР.*) — Багнятка (УР.*) Kätzchen der Bäume.

Багряніти (Гр.) eine bräunliche oder rötlichgelbe Färbung annehmen. багряніс жіго = половіс, брениць.

Базé (Бор.) — Базінка (Остр.) amentum.

Бака́я (Радом.) або Балка = яруга.

Бамберка (бамбарка) з клокічки (Лем.) Früchte der Pimpernuß. (Staphylea pinnata).

Бамбульки на їрульовні (УР.*) Früchte am Kartoffelkraut.

Бандзовія (Хильч.) Stengel samt Blättern der Kartoffelpflanze.

Бахмúтка (Город.) сіль у Екатеринославській губернії з Бахмутського повіту.

Белькотáти (Пдл.) kaudern, kollern (vom Truthahn) Гíндик белькóче.

Бздунчéти (Пер.) summen. хрущ бздунчит.

Билянка або Бандурчанка (Лем.) Stengel samt Blättern der Kartoffelpflanze.

Бíрка (Д.) amentum, Kätzchen.

Бíлиця (к. Стан.) weißer Topf.

Бíльмакí (Стрч.) очи заяця.

Бíлток (Лем.) Eiweiß.

Близніця (Город.) дерево, з когрого пня в низу виростають два конарі, нїби окремішні пні.

Блищекí (Угр. г.) блищаки plur. tant. Eisblinken, Schneeblinken.

Бóберка (Фіть.) plur. бóберки Kätzchen, amentum, julus.

Бобовя́нка. Бобові́ня (Жвк.) — Бобові́не (Кол.) Bohnenstengel (samt Blättern).

Бобулькí вільхóві (Стрв.) Erlenzapfen. Бобульки вільхові варять в горшку і мочать в тім одварі верети на мішки.

Бовту́н (Радом.) verdorbenes Ei.

Богúн (Гл.) Magen.

Бокові зу́би (Єв.) Eckzähne.

Борла́к (Крс.) Борла́нка (Д.) Kehlkopf.

Бортлó (Кіц.) дуплаве дерево, дупло hohler Baum, Baumhöhle cf. борт.

Боу́ш (Стрв.) Eingeweide, потрух.

Боці́стий (Сопіт) бочистий mit weißen Seiten. волі боцісті = бурі або чорні з білими боками.

Брóхати ся (Город. брéхати ся) plätschern. брóхає ся рíба в воді der Fisch plätschert im Wasser.

Бугúн (Крс.) Magen.

Бугúтень (Либ.) Magen, Dickdarm. з бугúтня роблят сальце-сони.

Бúдька (Ер. Вол.) Zapfen. будькí у сосни.

Бúкати (ВМ. Херс.) brüllen. бúкає в лузі гуна́йло in der Wiese brüllt der Moorochse. (Botaurus stellaris. Rohrdommel. pol. baқ čech. bukač).

Бульбані́вка (Семер.) Stengel samt Blättern der Kartoffelpflanze (бульба́н).

Бульба́не (Гр.) натина бульби.

Бульві́нка (Гру.)] або Ма́тина (Б.) Stengel samt Blättern der Kartoffelpflanze.

Бури́стий (Стрв.) graubraun. Звіра́к бури́стий der Wolf ist graubraun.

Буркота́ти (Брод.) girren. го́луб бурко́че.

Бурча́ти або Буни́ти (Шол.) summen. хрущ бурча́т або буні́т.

Бути́ти (Стрв.) brüllen, бекати. буга́й бути́г.

Варю́га (Стрв.) яма велика, глибока добра.

Верба́йний хроба́к (к. Льв.) Käzchen, amentum.

Вершáдь (РБ. genit. верше́ди) яруга поросла оживником, малиником і всякими корчами.

Веселі́вка (Пн.) Весні́вка (Яс.) Regenbogen.

Весну́лькі (Крс.) Весня́нкі (Кол.) Sommersprossen.

Ви́ворот (Город.) Rahne.

Вилка́тий (Стрв.) gabelig. вилка́та со́сна.

Ви́сла (Грибовичі к. Льв.) розлив водний, розлив ріки. тепе́р ви́слів (місто: висе́л) нема́, то нема́ і ри́б.

Висло́я (Бс.) розтока.

Ви́тинок (Жур.) дик в другім році.

Ви́вця́ (Гі. plur. вівці) Käzchen der Weide, amentum.

Видгу́зна ки́шка (Стр.) Afterdarm.

Видле́га або Відле́г. Відме́к (Б.) відлига, відольга.

Ві́тка (Бу. Радом.) Rispe, panicula. ві́тка просяна́ Hirsensrispe.

Волосожа́р (Укр.) coma Berenicis, Haar der Berenice.

Во́ркати (Жад.) — Ва́ркати (Жад.) — murren, miauen. во́ркає або ва́ркає кіт.

Ву́да у ри́би (Бар. Не. В.) Fischkiemen (nom. sing. ву́до).

Ву́крий (Стрв.) ganzig. ма́сло ву́кре або вукрова́те. зву́крово́ва́ти гати ganzig werden.

Гаде́к (Гл.) Reptilium.

Га́йно́ (Єз.) гніздо білиці, куницї. га́йно́ ма́є білиця́.

Га́меле́ (Єрм. В.) Klumpen. і́дна га́меле́ сні́гу ein Klumpen Schnee.

Га́ска (Дрог.) або То́лок (Кс. Дрог.) Salzstampfe. Stampfe. Шідгас (Кс. Дрог. Blanksalz.

Гиче́н (РМ.) Stengel samt Blättern. гиче́н вели́кий у бара́бу́лі (cf. гика, гичка, гиче).

Гли́вий кінь (Бу.) бураво-жовтий.

Гли́вкий (Гл.) schmierig.

Глий (Гл. gen. Letten.

Голодне поле (Крс.) ein magerer Boden. Ситне поле ein fetter Boden (fetter Acker).

Голоднівка (Сл.) у корови запале місце між клубами.

Голоп'як (УР.) Голоп'яз (Стрв.) nackter Nestvogel.

Гоміґа (Стрв.) Klumpen. гоміґа леду Eisscholle, брила леду cf. russ. комъ, комокъ.

Гомілка (Др.) — Гомівка (Ж.) — Голінка (Крс.) Schienbein, tibia.

Гормуз (Жад.) Glaskoralle. гормузі = пацірки.

Горнітко з медом (Жад.) Honigzelle.

Груж'явина (Яс.) грузке місце.

Гуза (Радам) das breitere Ende des Eies. Носик das schmalere Ende des Eies.

Гупати. Гупнути (Прв.) brüllen пр. гупало гупнув der Moorochse (Botaurus) brüllt.

Гурка або кесетка (РМ.) Steinkern. гурка у шкоруха.

Гурманча (коло Турки. plur. гурманчата) топка. 2) котик (пр. вербв) Kätzchen.

Гуся (Дідушиці. Сіхів) Kätzchen, amentum. Гусятка на лозі, на гіві (Бу.) Гусяткі (Вар.) Гусята (Верхр.) Гусята. Гусятка (Дев.) Kätzchen, amenta, juli.

Гардошіне або Бандиліне. Бандиле (Бу.) Stengel samt Blättern der Kartoffelpflanze.

Гдачка (Хот.) Гіґавка (Хот.) Kehlkopf.

Гірланка (Др.) горляка. гартака.

Глемей (Гл. genit. глемей) Letten.

Гуша (Кіц) Beule; Auswuchs; Kropf.

Двірн'я кішка (См.) intestinum rectum, Mastdarm.

Денчанка (УР.) intestinum caecum, Blinddarm.

Дзядики (М.) die reifen Fruchtköpfe der Klette.

Доротна кишка (УР.*) Дупна кишка (УР.*) intestinum rectum. Mastdarm.

Дранє. Дрань (Радам.) луб дертий, з котрого робляг кошелі.

Дрень (С. С. genit. дрени) Mark.

Другинєц (Кар.) другий рій. Третинєц третій рій. третій раз пускают рої третивця:

Живіця (Город.) „смола, що течє з живого дерева“ Harz (живъ+ица).

Жилюх і́ (утворене; ном. sing. жилиух) підстегня Krampfadern des Unterschenkels, varices cruris.

Жи́р б́уковий (Стрв.) Buchnüsse (жир в галицк. Graß в українськiм Fett. жи́рний fett).

Жме́лти (Бл.) summen. Водонóс жиеліт die Schlammfliege (Eristalis tenax) summt.

Жолу́док у вола: 1) пóцало Wurst, 2) чипáк Haube, 3) румеі́б або кни́ги Psalter, 4) вляг Labmagcn (УР.).

Жблудь (к. Льв.) Eichel. gen. fem. богáто жблуди. богáто жблудий. жблудь gen. masc. (Бор., Лани польскі, Кам. стру. Мшана коло Городка) genit. plur. жблудів. жблод (Гл.) богáто ест жолода з д́уба.

Жумоті́ти (Ож.) Жумі́ти (Пдл.) summen. жумоті́т або жумит хрущ.

Забзичáти (ВМ.) summen. забзичі́т м́уха.

Заву́й або Кáзанок (Город.) Wirbel. Strudel.

Заглі́вистий (Город.) жовтосі́рний. гуси заглівисті.

Задне́на кі́шка (Ст. м.) intestinum coecum, Blinddarm.

Заметелю́ха (к. Льв.) Schneegestöber.

Зáмірки (Гал.) verkümmerte Tiere oder Pflanzen. Замі́рко-ва́тний verkümmert. замі́рковáте зéрно.

Зáпад (Гл.) Schneefall. záпад вели́кий.

Запрéв у кияхи кукурудзи (Стр.) die langen, herabhängenden Narben am Maiskolben während des Blühens.

Засадні́стий (Жур.) untersetzt. засади́стий кінь.

Зáсув (Пн.) засунений бері́г.

Защі́тити ся (Крс.) dicht wachsen (vom jungen, aufwachsenden Gras). защі́тит ся трава́ на вéсну im Frühliug wächst das Gras dicht empor).

Звіра́к (Стрв.) вовк, Wolf. eigtl. grosses Tier.

Зві́рка (Ж. Ул.) Tier, kleines Tier. ко́жда зві́рка.

Здрéчкó (РМ.) gen. neutr. Pupille.

Здрі́йко (Єв.) Augenstern, Pupille. Одно здрі́йко. обá здрі́йка.

Зелені́на (Стрв.) Grünzeug.

Зелепу́ш (Яс.) зелені́ сливки або черешні́.

Зерні́чка (Город. plur. зерничкі́) дерево овочне, що в-росло з насі́ня, не щі́лене. Зерні́вка (Брод. plur. зерні́вкі́) item.

Зикоті́ти (Ол.) summen, schnurren. зикоті́т понад ві́кно т́ма.

Зі́ви або в́уда у риби (Тор.) Fischkiemen.

Зоряністий (Сопіг) пр. вівця зоряніста = чорна з білою плямєю на чолі. — зоряністий кінь (Орв.) чорний, на чолі біла пляма.

Зрбйок (коло Сок. genit. зройка) другий рій.

Зябра (Т.) Зьобра branchiae, Kiemen.

Ігліці (Радам. nom. sing. ігліця) Nadeln der Kiefer (und anderer Coniferen).

Ікра (Мац.) 1) Fischlaich 2) Wade.

Кабушка (Риб.) Lache. Tümpel, мочило.

Кáгнец (Єв genit. каганця) patella, Kniescheibe.

Калáтати (Замч.) klappern. Бусьок калáтає.

Калюхі́ (Ж. РМ.) Келюхі́ (Др.) — Потрухі́ (Ж.) — Почкі́ (Ж.) Gedärme.

Кáпанка (Єв. plur. капаней) Tüpfel.

Кешелістий (УР.) сорокати́, білий і чорний, білий і червоний.

Кишка груба (УР.*) intestinum crassum Dickdarm. Кішка дупна (УР.*) intestinum rectum, Mastdarm.

Кишка дворня. Кишка двірня або задня (Лем.) intestinum rectum, Mastdarm. Кишка днова або дньова (Лем.) intestinum coecum, Blinddarm. Кишка крива (Лем.) intestinum colon, Grimmdarm.

Кі́явкати. Кі́явчати (УР.) krächzen. кавка кіявчат.

Кла́мкати (к. Льв.) кланцати. сова́ кламкає дзьобом.

Кле́пати (Гл.) klappern. бусько клепає ніском.

Клова́к (Гл.) Hauer. plur. кловакі́. Кло Eckzahn. дві кла.

Клубакува́ти (Єрм. В.) Wellen schlagen. вода клубакус = бє фалями.

Кні́ги (Крс.) Psaltermagen, omasum.

Коверня́к (Цвітова коло Буч.). Коверня́ка. Коверня́га пень гузоватий, knorriger Baumstrunk.

Кокорудзкі сосни (Ван.) Kieferzapfen.

Кокóтки на вільсі, березі... (Кам. л.) Кокóци (Кам. л.) Kätzchen, amenta.

Коничні́ско (Пдл) Kleefeld.

Копі́т (Радам. gen mascul.) Копі́то (к. Льв.) Копитó (Ж.) Huf.

Корна́га (Обор.) knorriges Holzstück. knorriger Baumstrunk.

Корна́тка (Кіц.) долішна часть пня з коренем обогнвлім,

Корне́га (Стрв.) ein Baumstrunk samt Wurzel; Wurzelstock.

Кóтник (Кам. стру. Ввш. plur. кóтники) Kätzchen, julus, amentum. Котикн (Кер.) Кóтки (Радам.) Kätzchen.

Кóтляхи (Скам. пом. sing. кóглях) Кóтях (Тарт.) amentum.

Кошúт (Від.) биль разом з листем у кукурудзи без шуклiв.

Крámне пiре або Крámщина (Зак.) блестячі пера крильні у качура die metallisch glänzenden Flügelfedern des Entenrichs.

Крáнка (Гл.) Rispe. крáнка прóса.

Красiстий (Гі.) buntgefleckt. дзбóглик мáв крiла краснi.

Крeкотiти (Кiц) kriecken, pieren. В бóртлi крeкотé дiти по-довбiдeрeвa: казáла мáма мовчáти.

Крiги з мéдом (Жад.) Honigwaben.

Криничко. Криничце (Стан.) Quellengebiet.

Крúкати (Мач.) krächzen. крук крúкас.

Крупяний снiг (С.) Schneegrauen.

Крухова сiль (Лем.) Steinsalz.

Курiвкати (Каменоподiльска губ.) ein eigentümliches Getöse von sich geben (v. Kranichen). журавлi курiвкaють.

Курнáвий (Гл.) krüppelhaft.

Кучмáрки вадь Шуткi (УР.) Kätzchen.

Лапушiне (Гл.) Lieschen, шумелiне.

Ласiстий. Ласiтий (УР.) schwarz. вiвцi ласiста.

Ледовiця (Зак.) Glatteis.

Липáнда (Либ.) Harz, живиця, смола.

Лобáк (С.) Лоб (С.) kopfgrosser Rollstein. Лобище Ort, wo solche лобi oder лобакi abgelagert wurden.

Ломáдже (Гл.) Reisig, фopocт.

Лопáтка (УР.) legumen, Hülse.

Луковáтий кiнь (Жúр.) eingesattetes Pferd.

Лупáтий (Город.) mit Glotzaugen. лупáта совá.

Лутiця (Город.) соснá, у котроi богато стрижiня а мало обoлови.

Ляжка або Кúльша (Город.) Hüfte.

Макúрка (Єв.) Mohnkapsel. двi макúрцi.

Малiк або Малковатий кiнь (Ски. н.) що мав яму на карку; як згине малiк, не тримай коний.

Мамúха (Стрв.) Flaum, Dunen. мошок на груди i з межи нiг у птаха. гúсвча мамúха. такé мягкé, як мамúха. cf. мох.

Манiюк (Жур.) кiнь з ганчом: мав мiж лопатками долець ein Pferd mit einem Senkrücken,

Маті́на або **Бульві́нка** (Добр.) Stengel mit Blättern der Kartoffelpflanze.

Медо́ва падь (Город.) Honigtau.

Мі́нька. **Шу́тка.** **Мі́цька** (УР.) **Мі́цька** (Яс. plur. мицкі) Kätzchen, amentum, julus.

Мі́ркатн (Пдга.) hin und her bewegen, wedeln, wippen. **Кли-нець** (Motacilla) мі́ркає фосго́м.

Мо́лоти (Шол.) в значеню: рухати скоро (о язиці) приміром: уж мо́лов жалóм (жалó = язык ужа, людом хибно уважаний за жало, котрим уж кусає).

Му́лька (С. б. plur. мулькі). **Мі́лька.** **Мо́лька** (Киевц.) маленька риба, ganz kleine Fische verschiedener Arten.

Мушні́ (Кол.) Fliegen. **Оводні́** (Кол.) Bremsen.

Мяз (Жовк.) **Вя́лино́** (Риб. gen. neutr. nom. plur. вя́лина). **Вя́лина** (Риб. gen. masc. i fem.). **Вель** (Соп. Підгородці gen. fem.) cf. čech. sval. Muskel.

Нать (С. в. УР.) Stengel samt Blättern der Kartoffelpflanze. **Я́бка на нати** (С. в.) Kartoffelbeeren.

Носавкі́ (Рудивки, приселок. Перекопець) Nasenlöcher.

Обводі́стий (Кос. на Ол.) kreisförmig.

Облу́й (Город.) лід, що топить ся і обливає галузе на деревах. — обь+ль+ть).

Обрі́сть (Б.) Jahresring (bei Bäumen). ці́ла обрі́сть.

Одрі́б. **Отрі́б** (Крс. Др.) Eingeweide (cf. **жт́рка** intestina).

Одходо́ва кишка (Лем.) intestinum rectum, Mastdarm.

Опар (Став.) eine sumpfige, im Winter nicht zufrierende Stelle.

Осмо́л (Радом.) в дереві (сосні) смо́лові місця.

Острижі́нок (При.) Mark.

Па́далиниці́ (Ос.) хробачливі овочі, що спадають.

Па́нуш (РМ.) die Kolbenscheiden der Kukurutzpflanze, шумеливє.

Пасі́стий (Стан.) що пасі́ має, gebändert.

Паста́я (УР.) legumen, Hülse.

Патеру́ха (Чортк.) Gebitz, повришене листє тютюнове; **Пасі́не** (Чортк.) Glitz, листє тютюну у долу.

Перебе́рдия (Радом.) смі́льняки вибрані місцями з трухлого дерева.

Перебе́рдовате дерево (Радом. сосна, дуб,...) не зовсім трухле дерево, місцями здорове.

Писко́ніти (УР.) або **Мартува́ти** (УР.) о іотупі, тетері. **писко́ніт** або **марту́є**.

Пишковати (УР.) Blutfedern bekommen. голомак пишкѹє або порастать в пишкѹ.

Пивк. Пійк. Пивка (УР.) Speiseröhre.

Півкати або грати (Яс.) Гогур півкає на полєнці.

Піворити (Киц.) piepen. піворили ліляки die Fledermäuse piepten, gaben einen piependen Ton von sich.

Підгалустий (Ляхв.) підгалузитий. підгалуста береза = лише в самій горі розгалужена береза о пни поєдинчим.

Підточина (Пдт. Яс.) кертовина, хідники в землі, що підтїчка (Talra euroraea) нарне.

Пікотїти (Кам.) piepen. відище пікотїт die Spitzmaus piept.

Пірвак (Піс. Ям.) молодий птах пр. воробець, що ледве убрав ся в піре (ледве опірив ся).

Плāvнстий пєс (Стрв.) Wasserhund, ein Jagdhund, der abgerichtet ist, in's Wasser zu gehen, um daraus geschossene Vögel oder andere Tiere zu holen.

Плівá (Стрв.) dem. Плівкá dünne Haut.

Плюснѹ (Город.) Mittelfuß, Sohle.

Півхта. Пóхта (Єр. В.) баюра, болого, Lache, Tümpel.

Пóкладок (Стрв.) яйце.

Покосїчити ся (Стрв.) wörtlich: sich mit Blumen (коснїцї) schmücken. Покосїчили ся вікна die Fensterscheiben bedeckten sich mit Eisefflorescenz.

Полотенко (УР.*) у качки, гуся Schwimmhaut der Ente, der Gans, полотенце.

Порїчина (Стрв.) поле положене над рікою.

Посюркї стали на тїлі (Гр.) es druselt, es entstand die sogenannte Gänsehaut.

Потрухї чорні (ВМ.) Leber. Потрухї білі (РМ.) Lunge.

Почкї (РМ.) Nieren. пóчка Niere.

Почкї у ёблудї (РМ.) Kerngehäuse des Apfels.

Првбїдище (Кол.) Aufenthaltsort.

Прїморєк (Стан.) ein leichter Nebel cf. psl. примрєкъ.

Прпрїніти (Стан.) рїнь нанести знову. знов прпрїніла вода (Вистриця) das Wasser bildete wieder eine neue Schotterbank.

Прóсивий (Яс. УР.) гвїдий як просо.

Прохїдний (Стан.) in der Bedeutung: schnell, behend, flink, скóрий (Стан.), швидкїй (Стан.) прудкїй (Стан.) прохїднá рїба.

Пўгалатнця. Пўгалатичка (Яс.) Kaulquappe, larva ranae.

Пузінки у верби (УР.*) Weidenkätzchen.

Пулїкати́й (Стрв.) glotzüugig (cf. випулити очи).

Пу́пінка (Яс.) Knospe.

Пу́ршавий (Гл.) verkümmert, elend. пуршаве тэле, пуршаве
дэрево.

Ракові́на (Кобавичі лодо Рудок) Torf.

Рапа́к (С. в.) костурбак, рапатий кві.

Рэвало або Рикóвице (УР.) Brunstzeit (des Hirsches).

Ріпи́це (Ста.) der Knochenteil beim Schwanze, Inbegriff aller
Schwanzwirbel. урізав во́лосени аж по ріпи́цю.

Розверте́па (Стрв.) gähnende Schlucht.

Розкара́чка (Радом.) Gabelzweig.

Розстрепі́ханий (Угр. гор.) розтельбушений, zerzaust.

Рув. Ру́нок (Пдлт.). Ру́нчє (Яс. УР.) Nadeln der Coniferen,
Zweige samt Nadeln der Coniferen. смере́кове рунче. смере́ковий рун.

Сага́тий ліс (Город.) високодеревний, високопенний.

Свиняко́вата сосна (Город.) сосна, що має малий стрижінь
а багато оболони.

Світі́вка (Яс.) світова зірниця.

Силя́ти сі́ль (Кс.) ausbähren. Оскі́пице з греблом (Кс.)
Ausbährkrücke.

Ситце́ць (Тисьм. genit. ситцю́) дрібна рінь.

Сичі́вник (Др.) Harnblase.

Скі́ра (Гру.) Rinde. Ко́рнина́ (Гру.) Borke.

Скле́зе (Стрв.) Kluft, Fels. склезина. склезя.

Скрі́гати (Зак.) ein eigentümliches Getöse von sich geben.
бусько скрі́гає, сівкає.

Скру́т в ріці́ (Яс.) Krümmung des Flußes.

Слима́ча хи́жка (УР.*) Schneckengehäuse.

Соло́ниця (Орв.) Salzsoole.

Сому́з (РМ.*) Lache. Сому́з вели́кий.

Сороко́тати́ (Гр.) schnarrrende Töne von sich geben. сорока
сороко́че die Elster schwätzt rad. скі́рк cf. pol. скрака сорока. —
свірк, свірок, сверщок.

Соснячо́к (Город.) мала соснина.

Спі́р (Кре.) Verhärtung.

Ста́ль твердша від желе́за; від стали́ твердша кри́ця (ро-
блять з неї пильники); від криці́ твердша ду́льові́на; ду́льовина
то найтвердша ста́ль (Жур.).

Стегно (Ж. Крс.) Schenkel, femur.

Стеклісте дерево (Город.) schlank.

Степіря (С. б.) Щепіря (С. б) листя цибулі, часнику і т. п.
Blätter der Zwiebel, des Knoblauchs und anderer Laucharten.

Стерліця (Радам.) lichte Stelle im Wald.

Стогна́ти (Зак. о ропухах) ein dumpfes Getöse von sich geben (von Kröten). черепу́хи (т. в. ропухи) сто́гнут.

Стовпця́ іти (Зак. о комарах) in Säulenwolken tanzen (von Stechmücken). Комарі іду́ть стовпця́ми або гра́ють стовпця́. die Stechmücken bilden in der Luft tanzend Säulenwolken.

Стрі́ги (Гр) Blattrippen. вусе́льники з'їли капю́сту — но но стрі́ги сто́г.

Стрі́ж (Мац.) Срі́ж (Верхомля) замерзлий лід на ріці.

Струже́н (РМ.) бадило кукурудзи.

Стру́нка (Кал.) Zahnücke.

Стре́гаві́ця (Гл.) bagno, де мож застрячи.

Сі́менкі́ (Гр.) Sommersprossen. Сі́менковáтий (Гр.) mit Sommersprossen. сі́менковáта дівка.

Сулі́га (Пдл.) Oberschenkel, femur.

Та́бала або Таба́ла́ (Сем.) Haufe, Schaar, Schwarm, гурма.
та́бала ворон, кавок plur. та́бали.

Телéчка (Жур.) злоги у корови. коро́ва з телéчки не ма́є молока́.

Ті́рса (Говилів коло Хороствова) Torf (тирса = в Херсонщині трава *Stipa pennata*).

Тирха́вити (Яс.) verkümmern.

Токо́вище (Яс.) або Ігро́вище (Яс.) місце, де токує або іграє готур.

Торкоті́ти (Пчн.) zirpen (von der Maulwurfsgrille). медведіо́х торкоті́т або куркоті́т.

Торе́ (Торговиця) Torf.

Точі́льний (Стр.) червак, що точит землю або порохно. Insektenlarve, die in der Erde oder im Holzmoder lebt.

Трі́скави́ця (Сок.) Donnerwetter.

Тро́ще (Вовч. Гл.) троща, очерет cf. трость, тростина, трісте.

Трупехні́ти (Стру.) Струпехні́ти (Стрв.) vermodern. де́рево трупехні́є. трупехні́вий moderig.

Тру́ськати се́ (Знесіне к. Льв.) gründeln. кáчка тру́ськає се́.

Тряси́ця (Яв.) febris.

Тулі́йка (Груш. В.) Blutfeder.

Турма овець (Стан.) купа гонених овець.

Туш (Стрв.) тіло без голови, без рук і без ніг.

Хабат (Брм. В.) plur. хабаті Unkraut. Хабатé collect. дуже хабатé = багато хабатя, багато хопти.

Хлѣга (Кам. вол.) плюта. dauerndes Unwetter, kotiges Wetter.

Хмеліне (Монастир коло Бродів) Stengel samt Blättern der Kartoffelpflanze.

Ховп (Вовч.) Hügel.

Ходи у коня (Жур. у конярів) Füße (beim Pferde).

Хрустка (Терн.) Knorpel (in der Vulgärsprache der Wiener: Kruspel).

Хрещ (Єв.) gener. masc. Knorpel deminut. хрещобк.

Цвик (Херс.) Huhnzwitter.

Цибáх (Кал.) plur. цибахі = стрілки цибулі.

Цигилѣна (Город. місто: суголінна) у люду: tibia, Schienbein. (в науковій термінології вираз „суголінна“ може означати fibula, Wadenbein).

Цикотати (к. Льв. Лем.) piersep. птах цвкоче.

Цомоль (Угр.) Klumpen. цомолі лѣду, землі. цомолі в мясі cf. čech. žmol.

Цямати (Верхр.) — Цямкати (Дов.) — Цьобскати (Верб.) — Цяскати (Л. К. Стру.) natschen: свиня цямає das Schwein natscht.

Чабáкати (Ідл.) schreien (von Perlhühnern). Пантаркі чабакають.

Чáчка (Виш.) Kehlkopf. Чачковáль = з великою чашкою ein Mann mit großem Kehlkopf.

Чáшка (Б. м.) Knieescheibe.

Чепіжки (Соп.) під сподом копита у коня того, що стинають.

Чѣрлінь (Єв. genit. чѣрлени) Kernholz namentl. der Eiche.

Чеченѣ (Стрв.) Rudel Wölfe, течня, кичня, тічка. вовкі гонят се від Михайла до Стрігеня; тогді бігає ціла чеченѣ.

Чикотати (Брод.) zwitschern. воробец чикотит.

Чіркати (Кіц.) zirpen. чіркают двірінкі.

Чолáтний (Стрв.) mit hoher Stirne.

Шаламóха (Зак.) pileus, Hut (bei Pilzen).

Шва́кати. Швакотáти (Зак.) kwacken. кáчур швакає або швакоче.

Шѣлюжбк (Хильч.) в яйці зародок, Keim im Eier.

Шѣмрати (Теплівниця коло С. в.) kriebeln. шѣмрає по долбни es kriebelt mich auf der inneren Handfläche.

Шіворотень (Стрв.) ein Vogel, der noch nicht gut fliegen kann. шіворотні підлітають, але скоро падуть на землю, не вмють ще літати.

Шіголя (Радам. здав ся місто: сугіле) Nadeln der Kiefer und anderer Coniferen.

Шіпка (Верб. коло Немирова в Яворівщині) conus, Zapfen.

Шлюнки (Город.) кишки, Gedärme.

Шульок (РМ. Жад. gener. masc.) Шулька (gener. fem. Жад.) Kolben. кукурудзяний шульок Maiskolben.

Шустяк (Лешнів коло Брод.) Вустяк (к. Льв.) Granne arista.

Шутка (Кр. plur. шуткі) Kätzchen, amentum.

Щупаковатий кінь (Жур.) dünnbauchig, з тоненьким ка-
двобом.

Щутка (С. С. — См.) Kätzchen, amentum.

Ябличко (Др.) Knieescheibe.

Ягідкі (Крс.) hervorstehende Knochen unter den Augen; Joch-
beine; Wangen.

Ярминá (к. Стан.) Ярміна (Яс.) Wamme, у вола, у ко-
рови.

Ятрістий (Обор.) що скоро ятрить ся. ятрісте тіло.

Ящик слимаковий (Стл.) Schneckengehäuse. Ящики жа-
бачі (люд думає, що в шварубах Anodonta, Unio і т. п. сидять
молоді жаби. — ящик властиво: Behälter, kleines Gefäß rad. нм, яти).

Ємлівка (Липовиця). Імлячка. Млячка (Довг.) = Мрєч
(на Чорногорі) dichter Nebel; Sprühregen, cf. мгла psl. мъгла.

Bos taurus.

(Назви волів, коров і пр.).

Воли: Періян (Город.) бик з білими полосами по боках. —
Козій (Город.) з рогами в зад загненими. — Рожко́ (Город.) віл
з гарними рогами. — Голубáн (Херс.) віл як голуб сивий. — За-
яць (Херс.) віл з рогами до гори стремлячими, як заячі уха. —
Смолій (Зак.) бик смаглявий, гнідязий. — Галій (Зак.) чорний
бик. — Кішель. Кишелістий віл (Стр.) що має по собі бо-
гато плям, плямистий. — Голубій віл (Ланч.) як голуб сивий,
голубан. — Ружан (Берест.) ружий бик. — Мўга (Стрв.) Bulle,
Ochs. такий плékаний, як мўга. — Мўря (Опр.) бик мураністий.

Корови: Полўня (Крс.) корова полова. — Періня (Крс.)
корова чорна або сива, в середині біло пасемиста. — Темнўла
(Стр.) корова темної барви. — Звіздўля або Зоряна́ (Стр.) з бі-

лою „звіздою“ на чолі. „Зоряна“ також корова, що уродила ся до зорі. — Сіро́ха (Туж.) сіра корова. — Перво́ха (Туж.) корова перворідна, первошка. — Рожку́ля (Город.) корова з гарними рогами. — Голу́бка (Херс.) корова, як голуб сива. — Бала́я (Херс.) біла корова. — Кана́рейка (Херс.) корова з довгими (коваристими) рогами. — Ка́чурка (Берс.) к. мургенька. — Ште́па (Херс.) корова груба. — Весéла (Херс.) назва корови якої небудь масти. — Брику́ля (Жовк.) назва корови, що любить брикати. — Ри́жыха (Зак.) „корова червона“. — Сиву́ля (Зак.) сива корова. — Калі́ня (Зак.) червона корова. — Галóха (Зак.) корова чор а. — Смо́лїя (Зак.) корова смаглява. — Пере́хідка (Крс.) корова що доперва четвертого року має теля. — Бидзúнка (Крс.) корова або вівця, що в другім році має молоде. — Пундю́ха (Бер.) назва корови. — Барну́ля (Бер.) назва корови червонобрунатої. — Віно́ха (Бон.) назва корови. — Гніду́ля (Ван) гніда корова. — Жу́ня (Л.) корова чорна. — Жо́втя (Л.) корова жовта. — Синьо́ша (Лем.) Name einer blaugrauen Kuh. — Черну́ля (Лем.) чорна корова. — Морозу́ля (Чор.) бурява, трошки білава корова. — Гу́ла або гу́лава корова eine Kuh, der die Högner abgestossen wurden. — Біля́ або Бі́лька (Тх.) коровця біла. — Бала́я (Гл.) назва білої корови. — Лиса́я (Гл.) корова лиса (імя). — Мурту́ца (Гл.) корова чорна (імя). — Плива́я (Гл.) корова з розложистими рогами. — Рожана́ (Гл.) імя цеглястої корови. — Лиська́ (Вол.) теля червоне або чорне, на чолі біле; также така корова. — Бóкше (Підг.) Бóще (Пер.) Бочу́ля корова білобока. — Кру́гля (Тх.) корова з круглими рогами. — Козі́нця (Тх.) корова з рогами в зад загненими. — Плова́йста корова або Плова́я (Вол.) половá. — Цвіту́ля (Вол.) червона або чорна, з дрібними білими плямами. — Багрі́на (Вол.) червонобрунато. — Ге́ба (Сл.) назва корови. — Шуту́ля (Бистр.) корова шута т. є. без рогів (також вівця).

Озі́мок (Стрв.) теля змоване; зимовий бичок. — Телéк (Стрв.) Kalb. deminut. телечóк.

Ovis aries.

(Назви овець по масти, статі і другим примітам).

Корну́га (Ж.) рогата вівця. — Бу́чка (Ж.) вівця чорна з білим лицем. — Сиву́ля (Ж.) вівця сива, сивера. — Ла́сцета (Ж.) чорна, сподом з білими пругами. — Носута́ (Ж.) вівця чорна з білим носом. — Чопáтка (Ж.) вівця, що має

ріжки мов чопки короткі, зібгані. — Білоголова (Ж.) чорна або бура з білою головою. — Вакіша (Ж.) біла, коло очей (очей) чорна. — Білофбета (Ж.) з білим хвостом. — Чўла (Ж.) вівця, що має малі уха. — Грївка (Ж.) вівця чорна або бура, поїд шию біла. — Чўбка. Білочўба (Єв.) вівця чорна з білим чубом. — Гáлка (Єв.) вівця ціла чорна. — Глубéше (Єв. імовірно місто: голубéша) вівця сивава, дрібку сороката. — Мурéша або Мурешїста (Л.) вівця чорна з цяпками білими коло очий. — Ваклéша або Ваклешїста (Л.) dtto. — Чіпчарь (Л.) баран за рогами білий. — Сивéра (Л. Либ.) сива вівця. — Кáвка (Вол.) вівця чорна. — Пацьóря (Вол.) вівця чорна, коло шиї біла. — Босонїжка (Вол.) вівця „босонога“ то єсть з ногами білими. — Ліся (Вол.) на пшесу біла. — Чўля (Вол. Хит.) вівця з малими ухами. — Потóчинка (Хот.) вівця, що іде у кривулї. — Чіпчáря або Чіпчарїста (Сл.) вівця чорна або сива, коло голови біла; такий баран: Чіпчáр або Чіпчарїстий. — Сивўля (Сл.) сива вівця. — Свїчканїста (Пл.) вівця або коза чорна або сива, докола очий біла або жовта — Чіпчáря на чолї біла. — Миронб́ся (Пл.) чорна, на носї біла. — Боцїста (Орв.) вівця чорна, з білими боками. — Веклешїста Орв.) вівця чорна, коло голови біла. — Рогáчка (Бар.) вівця рогата. — Пацьорїста (Орв.) mit weißem Halsbände. вівця пацьорїста. — Мурда (Лем.) уця мурдзяста ein um die Augen schwarzes Schaf. — Локайка (Лем. окаяка) увця коло очей дакуе чорна; увця локаїста (Лем.) — Рогачка (Лем. деінде: Корнўта) увця рогата. — Окайка або Мазурїста увця (УР.*) вівця біла, коло очий чорна. — Косóбра. Косорїста (Л.) вівця рогата. — Білїюха (Вол.) біла вівця.

Capra hircus.

(Назви кіз по масти і пр.).

Бáрдзя (Ж.) Бáрдза (Євїр.) коза чорна, під горлом біла. — Брї́дзя (Ж. Євїр.) коза чорна, коло очий половá. — Бў́ча (Ж.) чорна коза з білим лицем. — Санкорóга. Санкорїжка (Ж.) коза з тонкими, закривленими рогами. — Цї́ганка (Ж.) коза чорна. — Голубáся (Ж.) коза голубо сїра. — Сивўля (Ж.) коза сива. — Крїсла (Ж.) коза з крїслатими рогами. — Білїця або Гў́ска (Ж.) коза зовсїм біла. — Піструлїста (Ж.) коза, що має білі капанки по лицю. — Кедрўше (Євїр.) коза червона, як кедрове дерево (кедруша від кидра, кедр *Pinus*

semбра). — Балúше (Євір.) коза коло писка писана. — Пішнйя (Євір.) коза писана. — Санкбра (Євік.) коза санкорога т. є. з тонкими, закривленими рогами. — Бóкша (Євір.) коза з білими боками. — Лéбеда (Євір.) коза біла. — Завúле (Євір.) коза сива. — Черніця (Євір.) коза чорна. — Сокóле (Вол.) коза, що має по собі гей квіте. — Бáрдзя (Вол.) коза коло голови чорна і червона, далі сива, жовта або біла. — Білéта (Вол.) біла коза. — Сивéта (Вол.) коза сива. — Чернéта (Вол.) або Черніця коза чорна. — Качуріна (Вол.) коза біла, коло голови чорна. — Ватúля (Л.) шута коза. Ватúле (Орв.) коза, що не мала еще козети. Ветúля (УР.) — Шапкáня (Тх.) коза чорна коло шиї і голови. — Барзя або Барзіста (Соп.) коза чорна з білими пасмами. — Пацьоріста (Хит.) коза біла, коло шиї сива. — Зорянíста (Л.) коза чорна, на чолі біла. — Морозíста (Л.) не докус червóна, з мішанов сивáвов сёрстев. — Перевя́нста або Перевя́за (Тх.) з білов перевя́зков докóла чéрева. — Вínéта (Вол.) коза чорна або сива з білим вінцём на голові.

Equus caballus.

(Назви коний по масти і пр.)

Кінь сивозелі́зний (Ж.) Eisenschimmel. — Тараку́ца (Ананевский уїзд) імя кобили круглобокої, широкої а короткої (від подобеньства до дині таракуцьки). — Карогні́дий кінь (Город.) чорно брунатний. — Гірдан (Чортк.) імя гарного коня або огира. Сі́мра (Не.) Сімерáстий кінь (Дун.) Grauschimmel. — Сімерáста кобила (Дун.). — Білáня. Білáнька (Вол.) біла кобила.

Canis familiaris.

(Назви псів по масти і пр.)

Балáн (Гл.) назва білого пса. — Гривкó (Гл.) пес гривий. — Тарош (Лем.) пес тарчастий. — Сі́ркó (Город. УР.) сірий пес. — Білкó (Город. УР.) білий пес. — Бровкó (Город.) білобровий. — Жук. Жучкó. Жучóк (Город.) чорний пес. — Рябко (Город.) рябий пес. — Рудько (Город.) рудий пес. — Муркó (Город.) мурий пес. — Лискó (Город.) на чолі білий. — Барбóс (Город.) звичайно кудлатий. — Кúцик (Город.) пес з куцим хвостом. — Стрі́лка (Город.) назва швидкого пса. — Кúдла (Город.) пес кудлатий. — Хапкó (Город.) імя хапливого пса. — Прéйда (Город.) сука. — Ара́пка (Город.) чорна сучка, мала. — Чóря

(УР.) чорний пес. — Лабіш (УР.) чорний з білими ногами. — Таркó (Зак.) (УР.) сорокатий пес. — Мúцко (Св.) Spitz. — Бѣлик (Опр.) пес білий.

Додаточок.

(Сказочки о звірятах, наслідованя голосу птиць, жаб і пр.).

Горобці (*Passer domesticus*) по горобиній ночі вилітають на плоть та все жалують ся: „сїм-сїм сїм зістало ся!“

Горобці прилетіли на ячмінь та заїдаючи зерно шваркочуть: „чий, чий ячмінь? чий, чий? — їжмо! їжмо! то шевців! шевців!“ (Печ.).

Соловій (*Lusciola philomela*) співає: ціпом! ціпом! цапа! папа! по ногах! по ногах! (Брод.).

Соловій співає: покіннь сánї, возьми віз! ціпом! ціпом! по ногах! по ногах (Брод.).

Соловій викликає: кийкóм! кийкóм! Свирід! Свирід! по ногах! по ногах! (Город.).

Снігур (*Pyrrhula rubricilla*) співає на сніг: сні-сні-сні (Зак.).

Сірогіра (*Oriolus galbula*) співає: посіру гіру! (Пер.).

Туртавка (*Turtur auritus*) пасе коні: ту-ту! (Зак.).

Гіндик (*Meleagris gallopavo*) куркотить: кур-кур-кур! (Зак.).

Перепеліця (*Coturnix communis*) кличе: пять полїн! пять полїн! — а деркач: три-три! (к. Льв.).

Перепеліця кличе: „підполю! підполю!“ (Зак.) —: хоть кудї! хоть-куди! (Яс.). — подь! полóть! подь полóть (Сл.).

Перепеліця кличе: „ще не поставив полукіпків!“ — а деркач (*Crex pratensis*) викрикує: „дер-дер! що удер, то менї, що не удер, то тобї! (Стл.).

Перепеліця позичила сїм чверток збіжа деркачеви і потім допоминала ся, щоб віддав. Перепеліця кличе: сїм чвертóк! а деркач каже: шесть! шесть! (Перем.).

Мали передновок. Старá перепеліця до молодобї мовить: підемо до деркача позичити петь кóрцей пшениці. Деркач позичив. Пришлó до віддаваня. Молодá стару питáв сá: мáма! петь кóрцей! а він борознів бїжїт і повідáв: шість! шість! І мýсїли віддати шість кóрцей. (Перем.).

Залицєв сє деркáč до перепелиці та казав, що має бвчкї-телєга. Він пішов їх гонїти, щоби єї могли побрати. Она єго кличе: „Стефáne! Стефáne! жєнь телєга!“ а він нїби гонит по млаках все: „киц-киц!“ (Лук. н.).

Баранєць (*Gallinago gallinula* s. *Scolopax gallinula*) каже до своєї жїнки: „спечї менї пирїг!“ а она не хоче. А він: „я полечу до Бóга, позїчу собі батогá, бóду жїнку бити, чем не печє пирогá!“ А она тогдї: „Ой спечу, спечу!“ (Зак.).

Слòнька (*Scolopax rusticola*) кричить: хлюп-хлюп (Брод.).

Словька озиває ся: кру-кру-цїп! кру-кру-цїп! фїть! (Зак.).

Деркáč (*Crex pratensis*) кричить: дер-дер деркáč, то в крик, то в плач (к. Льв.).

Деркáč в перепелиці за пастуха; она кличе: хóцї-на! хóцї-на! а він гонїть: ге-ге!

Кóулик (*Totanus*) кричить: кóло водїці! кóло водїці! (Др.).

Риболóвєць (*Sterna*) фюркотить: фюр-фюр! (Зак.).

*

Жаби кричать:

Микїта, Микїта! кум-кум!

Ти рада, абї бóсьок здох?

Я рада! і я рада! і я рада!

Рáдьмо ся всі! рáда-рáда-рáда! (Зак.).

*

До зазульки (*Coccinella septempunctata*) приговорюють: „Зазулько золотá, покажї ми воротá! чи до пєкла, чи до нєба, чи до рáю?“ (Стр.) — „Зазуленько-пташєнько, скажї менї всю правдоньку, в котрú підú сторонóньку“. (Стр.). — Бабрунь-бабрунєльцьо, розпусти мї крїльця, ци в царинú, ци в толóку? (См.) — Зозульмарунь, розпусти крїльця на чотїри бїльця, полєть, полєть там, де я ся віддám (Ва.).

Повїрки і декотрі забобони.

Дєрево сòхне, як сїде на нєго соловївва сусїда (така птаха. — Зак.).

Полозѣя (Радом) так зове ся в казках цариця ужїв.

Хто тримає ропуху (*Bufo*) в сирватці, тому не відберуть у коров молока (Зак.).

Коли кормити безрогу з решета, то дістане решетину (*Cycticercus cellulosaе*) (Зак.).

В одвітне місце належить всунути:

Lepus cuniculus L. (стор. 10.) ♀ Труска. молоді: Трусяга.

Vespertilio (стор. 11.) Літопір (Риб.).

Alauda arvensis L. (стор. 12.) Набогаєтійка (См.).

Aquila (стор. 12.) Орло (Х.) — Вóрло (Х.).

Coturnix communis Bonn. (стор. 14.) Полотюх (Сл.) — Під-
полбтька (Вол.).

Fringilla cannabina L. (стор. 15.) Колопéнник (Опр.).

Fringilla carduelis L. (стрр. 15.) Бодáчник (Т.).

Passer domesticus L. (стор. 19) Вóроб. Воробóк (УР.).

Turdus merula L. (стор. 22.) Косáрь (Сл.).

Vanellus cristatus Meyer. (стор. 23.) Кувік. Слотовá птаха
(Кру.).

Bufo (стор. 24.) Пóганка (Ф.) — Підлїжниця (С. С.).

Rana (стор. 25.) Жéба (До.) — larva. Пóплик (См.).

Salamandra maculosa Laur. (стор. 25.) Мóлоч (Сл. genit. мó-
лоча, як ұлізе мóлоч (молосіс) то на слóту).

Sobitis taenia L. (стор. 26.) Щипу́ля (Сл.).

Eristalis tenax L. (стор. 30.) Водонóс (Болозов).

Phryganeae (larvae, Kócherfliegenlarven) (стор. 34.) Гирл́ята
(Вол.).

Anodonta (стор. 35.) Жáбєча колієска (Городовичі).

Limax (стор. 36.) Слимáт (Довг.) plur. слима́тї.

Allium schoenoprasum L. (стор. 37.) Schnittlauch. Різанка (Довг.).

Lonicera xylosteum L. (стор. 48) Деревнік (Опр.).

Nardus stricta L. (стор. 49.) Пєсьóха (Довге Підбужске).

Phalaris arundinacea L. Rohrglanzgras. Шовкóва травá (Вол.)
одм. в городах: var. foliis vaviegatis v. picta, Bandgras. Пíєсана
травá (к. Льв.).

Prunus. — — Hungerzwetsche (стор. 53.) Бáбка (См.).

Vinca minor L. (стор. 61.) Берві́нок (Тх. См. Вол.).

Viscum album L. (стор. 61.) Джумка (Х. ростé на яліци).

до термінології (стор. 61. і слід.).

Бавкун (Л. я.) місце в ріці, де вода шй́боко (сильно) бе.

Бáгрянка (Опр.) живіця смерéкв, що гризут.

- Барліг медве́дя або Га́вра (Л.) лігво медведя, Bärenlager.
 Біла́ня (Вол.) полони́на снігом вкрито́ю.
 Бля́яти (Т. Л. Х.) blöcken. вівця́ бля́є, вівці́ бля́ють.
 Бокші́стий (Риб.) з бока́ми вна́кше убарвлєними. бокшіста
 коро́ва.
 Брені́ти (Вол.) як вже збі́жя я́не, пристига́ти, то брєні́є
 (о ба́рві).
 Бруні́ти (Риб.) summen. хрущ бруні́т.
 Букі́вка (Вол.) бу́кова землі́я, чорня́ва, лі́ща; на ній бук
 а на черте́жі збі́жя.
 Бу́тин (Х.) зруб. Holzschlag.
 Вапня́ниця (Дов.) Kalkstein. Вапня́нка (Дов.) Kalkgrube.
 Ві́бовт (Опр.) stark ausgespülte Stelle im Fluße.
 Ві́бляча (Сл. collect. gen. neutr.) ві́блячі.
 Відво́лбга (Вол.) Tauwetter, відольга, відлига. „не мо́кро,
 не су́хо“.
 Від'отáвка (Опр.) по скоше́ній або спасє́ній траві́ нова́
 тра́ва.
 Відте́пень (Дов.) Tauwetter.
 Ві́льховáня (Вол.) землі́я жо́вта, просипка́ста; лі́ща на ній
 тра́ва для ко́нний, ві́льшина́.
 Ві́терниця (Сл. Опр.) Wirbelwind. ві́терниця курбелі́т.
 Воде́нїстий (До.) wässerig.
 Гі́ньба́ вовкі́в (Тх.) Rudel; Raarung der Wölfe.
 Гли́нїско (До.) Гли́нїще (Сл.) де гли́ну копа́ють, звідки
 гли́ну беру́т.
 Голобі́ря (Х.) gen. neutr. землі́я, що не ро́дит.
 Голодні́нка (Тх.) у корови́ місце запале́ коло клубі́в.
 Готу́рити (Ва.) girren. голу́бці́ готурє́т або гурчє́т.
 Гранчє́стий (См.) eckig.
 Гру́шка́ (До. plur. грушкі́) conus. Zapfen. гру́шка сосни́.
 Губáль (Сл.) з одду́тими губáми чоло́вік. Губáни (Сл.)
 з одд. губ. жі́нка.
 Гу́гнати (Вол.) girren. я́ли го́луби гу́гнати. го́луб гу́гне.
 Гугно́тити (Сл.) girren. гугно́тит голу́б.
 Гузі́чна кі́шка (Риб.) Mastdarm, intestinum rectum.
 Гурті́ти (Опр. Х.) свиня́ гурті́т за ко́рназом.
 Гуті́ти (Х.) girren. гуті́т голу́бе́ц.
 Де́мена (Дов.) пахо́вина в кро́ку.
 Довгові́стий (Опр.) länglich.
 Дри́я́ (Дов.) я́ма витолочена́ худобо́ю, plur. дри́ї.

Дубжати (Л.) stampfen. вівця дубкає ногами.

Жавканістий (Опр.) glühend heiß. жавканісті або свічка-ністі ліця у вовка.

Жараве дерево (Х.) morsches Holz.

Жванка (Х.) або Бягрянка (Х.) живіця загусла з смереки, пастухі жвут.

Желéза (Вол.) Drüse. дві желези.

Жовтільниця (Дов.) ochriger Gelbeisenstein.

Жолббина (Х.) яма, ровина; яма, де збирає ся дощева вода.

Забутіти (Х.) summen. забутіт бриваєс der Maikäfer summt.

Завід (Х.) пішов у завід = галопом; пішов у трюп = грабом.

Затучіти ся (Опр.) gemästet werden; fett werden. затучили ся курки.

Згірно (Опр.) steil; abschüssig.

Здряматий (Х.) косоокий. schieläugig.

Здрячвий (Вол.) визоокий, визоватий.

Зомкля (Сл.) стéпа каменна, що ся все засуває.

Каменец (Ва.) Schotter. на каменці.

Кéлюх (Вол.) Dickdarm.

Кліва (Дов.) розсоха, розгіре. Kluft.

Клюконбсний (Л.) mit großer, gekrümmter Nase.

Кошлатий (Опр.) пелехатий, haarig.

Кощавий (Л.) костистий.

Кряга (Опр.) Wachsscheibe, Pflaster.

Крячати (Сл.) курка крячг. — Крякати (Головецько) krächzen. ворона кряче.

Кугікати (Ва.) кугікає сова, будуть сі дівкі завівати; по-вівкає сова, то сі дівка завé.

Куревільнице (См.) Sausewind, Wirbelwind. курбеліт куревільнице.

Куркати (Ф.) quacken. куркают або курчét жéби.

Кутнянка (Х.) intestinum coecum.

Леланя (Сл.) або Лелавка (Сл.) білава земля, не рóдит.

Лелетіти (Тх.) Церкотіти (Тх.) леліт лелетіт або церконіт.

Лéптавиця (Опр.) або Флюта (Опр.) сніг із дождем.

Леть (Опр.) ұльеть. стрімка скала.

Літавка (Риб.) Schlundkopf.

Лівас (Тх.) Лівцян (Дов.) що лівов рукóв рóбит, майкут.

Літавиця (Сл.) Wirbelwind. літавиця танцює.

Мáвкати (Вол.) miauen. кіт мáвкат.

Матлю́кати (Дов.) wedeln. пес матлю́кає хвостом.

Мекотáти (Опр.) meckern. кóзи мекéчут.

Мертві́ця (Опр.) unter der Ackerkrume liegende Steinschichte.

Живéць (Опр.) Ackerkrume.

Ми́шка (Сл. особливо на руді) Muskel, musculus pol. мышьць.

Млакові́твий (Опр.) morastig.

Мóкрява (Сл.) nasses Erdreich.

Морозі́стий (Опр.) graulich untermischt. лис морозі́стий = мішаної серети.

Морокв́а (Вол.) im Morast eine im Winter nicht zufrierende Stelle.

Му́гище (Тх.) муст.

Мя́кота (Л.) або лі́тка, Wade.

Нать або Наті́на (Л.) кóрчик у рі́пці (рі́пця тут Solanum tuberosum).

Натя́глий (Опр.) lang gedehnt. натя́глий пісок.

Неробу́чка (Дов.) або Мертві́ця unter der Ackerkrume gelegene Steinschichte.

Норокв́а (Сл.) млака, трясави́ця cf. Морокв́а.

Обі́льха (Опр.) Aas. спря́гати тогú обі́льху.

Окить (Л. Сл.) „як ся імат сніг до дéрева“.

Опалю́ша (X. gen. neutr. collect.) Опалю́хи (X. sing. опалю́х) кимáча обпáлене.

Осмоли (До.) Восмі́ле (До.) паті́че з ялі́ці cf. Осмол (Радом.) стор. 68.

Особлі́вий (Тх.) besonderer. ялі́ця особлі́ва, смерéка зась і́нча (і́нша).

Палі́ус (Опр.) дрібнéнькоє рі́ща до підпáлу. мнóго прині́є палі́усу.

Папню́х (Л. я. plur. папню́х) Knospe.

Переві́ваний (Сл.) gebändert. переві́ване чéрево.

Передб́лина (Риб.) Quertal.

Підпо́лістий (Тх.) unten weiß; unten heller gefärbt. дрі́зд підпо́лістий.

Підра́слі (Опр.) junge Triebe.

Пісковáня (X. gen. fem.) Пісковáтиця (Дов.) Sandboden. пісчáста землі́я.

Пля́цкати (X.) Пля́мкати (Бр.) schmatzen, schmakitzen, natschen, knaueu. сві́ні пля́цкают. пля́мкают.

Пóвзало (Тх.) зсу́нена горá.

По́ла (Опр.) едностайна скала, скала.

Половкáст'ий (Л.) fahl.

Пóпал (Опр.) rote Färbung der Wolken. хмáри попалiлись на морóз абó на погóду.

Порохви́це (До.) сiпка землé чóрна, легкá; висихає гнет; до робóти легкá, на пожiток не конéчне.

Пóрскати (Вол.) fauchen. кiт пóрскат.

Пóчки (С.) Nieren.

Призóристий (Л.) kurzsichtig.

Присáдистий (Тх.) untersetzt. присáдистий чоловiк.

Прозiрнийстий (Вол.) durchsichtig. прозiрнисте скло.

Прóчорний (Вол. Тх.) schwärzlich. Прóсиний (Вол.) bläulich. Прóчервоний (Вол.) rötlich. Прóжовтий (Вол.) gelblich.

Прутканiстий (Сл.) gestreift.

Псянковiта земля (Вол.) на котрiй росте псянка (Nardus stricta).

Пулькáтий (Л.) вiтрищений. пулькáти óчи cf. пулiкатий.

Рáйкати (Руда Крехiвска) quacken. рáйкают жáби.

Рiнiста землiя (Дов.) mit Gerölle gemischte Erde.

Розболiти ся (Тх.) свiг розболiв ся = став водянiстий.

Роз'iквiй (Сл.) zisookvii.

Розкишлáтий (Вол.) buschig.

Рьóхкати (До.) quacken. рьóхвают жéби.

Салiтрянкa (См.) Salpetererde. „мóкра земля“.

Сарчiти (Риб.) fauchen. кiт пóркає абó сарчiт.

Сéлезiнь (Сл. gen. masc.) Milz, splen. сéлезiнь великий. genit. селезiня.

Серснáтий (Л.) серстю оброслий.

Спвáвистий (Вол.) graulich.

Сiрéчка (До) землé не чóрна, не бiла; в нiй пiсковáтий кременéц (шутер).

Сiркáстий (Опр.) graulich.

Скреготáти (Вол.) schwätzen. сорóка скреготáє die Elster schwätzt.

Смерекiвка (Вол.) землi бiлáва, що мáз сóлуди (плiснявину); пустé се пóле, нiзка на нiм травá, дéколи ростé смечiйна.

Соймiй (Тх. plurale tantum) де вóди стикають ся. вóдá на соймiях. (Кор. им той сам, що в словi сойм psl. сѣньмѣ, concilium.)

Солóтвина (Опр.) мóкре мiсце не висихат; такé бaгнó солонáве.

Спалáчка (Опр.) кимáча обпáлене,

Спiжавкa (Опр.) tibia.

Спудзянка (Вол.) рідка земля, порчка; у слоту застрягне худоба по коліна.

Спурдзянка (Опр.) земля не урожайна, рідка, пісковата.

✓ Стéпа (Сл. К.) горá абб шкала́ штрімка́.

Струменістий (Сл.) schlank.

Стру́я (Вол.) де вода́ рве́ глубо́ка.

Су́харь (Тх.) сухий бук. Суши́ця (Тх.) суха ялиця або смере́ка.

✓ Га́три (Довг. plur. tantum) шка́ли, верте́пи (шка́ла = скала).

Ті́ркавий (Вол.) elend, verkümmert. ті́ркаве теля́.

Товпу́га соли. де́сять товпу́г = де́сять топок.

Торкони́ти (Вол.) жовна́ торкови́т.

Тра́вище (Опр.) старá трава́ не ко́шена.

Тучний (Тх.) fett. тучний віл. товстий чоловік. ма-
сний борщ (Тх.).

Тягітна́ жена́ Л. schwangere Frau. Затяготі́ти. Л. зятя-
готі́ла з ним.

Упа́ль (Риб.) збіжа, що упало; со́лома вже зогні́ла.

Ха́мний (Тх.) Gestrüpp, Gesträuch пр. вільшні́к, до́йна.

Цві́т (Л.) menstruatio.

Ча́птити (Тх.) чатувати. кіт ча́пйт на ми́ши.

Че́мсаник (Опр.) обче́мсана смере́ка з ѓуча.

✓ Чеперга́тий (Т.) або розсоха́тий (Т.) чепергате́ дерево.

Черво́ниця (Т.) Черво́нячка (Сл.) Черлені́ця (Вол.)
Rot-Eisenoher.

Шере́н (Дов.) або Че́реш (Дов. Сл.) dünner Eisgang. зашере-
ні́ло на рі́ці. зачереши́ла ся вода́.

✓ Шере́ш (Стр.) тонка кора ле́дова. Зашереші́ти (Стр.) за-
шереші́ла ся рі́ка.

Шерешна́те дере́во (Сл.) розложи́те дере́во.

Що́мбур (Риб.) Gipfel.

Ясне́ц (Сл.) лід яєний. мно́го яснецо́.

Похи́бки печатні.

	місто:	треба читати:
Cervus capreolus L. (стор. 9.)	Сэ́рнул	Сери́ул (УР.)
Acer campestre L. (стор. 36.)	Біло́клень	Біло́клень (УР.)
Cannabis sativa L. (стор. 40)		
Сі́мене́ц (Лем.) = сі́ялу східній Галичині		Сі́мене́ц (Лем.) = сі́я у східній Галичині.
Phragmites communis L. (стор. 51.)	Ви́шай	Ви́шай (Дов.).
стор. 64. місто: Гу́рка або кёсетка (РМ.)		— Гу́рка або кёсетка́ (РМ. кёсетка) Steinkern.
стор. 78. місто Scolorax gallinula		— Scolorax gallinula.

Про вплив синхронічної зміни концентрації на хід мономолекулярної реакції.

НАПИСАВ

Др. Юліян Гірняк.

(Реферовано на засіданню мат.-прир.-літ. секції дня 15. січня 1908).

Можна напевно сказати, що майже всі хемічні реакції, які відбуваються та грають важну фізіологічну роль в житті чи розвою організмів різняться від досліджуваних в хемічній динаміці основно тим, що в них вихідні концентрації субстанцій в переході на інші форми не є сталі, але змінюються разом з ходом самої реакції. Має ся розуміти, що то само відноситься і до неорганічних перемін в оточуючій нас природі, що грають якунебудь роль в розвою явищ.

Говорючи яснійше, треба догадувати ся, що незалежно від шкороности чи шнивноности перемін продукти їх зачинають переходити у відповідних реакційних комбінаціях на інші форми, ще нім самі встигнуть нагромадити ся до якогось означеного концентраційного позему, або навіть реагують в інших напрямках вже в хвили своєї ледви слідної мінімальної появи.

Якби взяти аналогію до якого чисто фізичного процесу, про до явища проводу тепла, то можнаби поставити питане, як скоро буде переходити тепло з тіла *A* на тіло *B* в случаю, як тіло *A* буде після означеної функції безперестанно отримувати в часі цілого процесу проводу.

Зі становища наведеної аналогії можна відразу оцінити характер отсеї розвідки. Беручи річ з формального боку, розходить ся мені о вказань, що деякі в рахунковім переведеню дуже легкі інтеграли обіймають цілий тип случаїв з области висше загально начеркненої комплікації; дальше, що хоч як простий спосіб уставилюваня ріжничкових рівнянь, який ннзше подаю, має подекуди характер більше систематичного вичерпуваня случаїв, та дає скорше нагляд, де рахунок має шанси переведеня, або в чім як раз лежать його трудности. Пр. вже тут зазначу факт, що лиш при мономолекулярних реакциях відносні рахунки дають ся замкнуті в скінчену форму.

Але, думаю, вперед буде ліпше перевести деякі конкретні обчисленя. Загальні замітки, які в сїм місци можнаби ще виповісти, вийдуть при дискусії самі з себе.

Розгляньмо найпростїше ріжничкове рівнянє в хемічній кінетиці. При мономолекулярній реакції дають йому дуже радо форму

$$-\frac{dC}{dt} = kC$$

в якій C означає одинокую змінючу ся концентрацію в кождім моменті часу, що в нїм переміна відбуває ся. Його інтегралом є

$$-\log C_t = kt + \text{const.}$$

а при $t = 0$, $\text{const.} = -\log C_0$, отже

$$\log \frac{C_0}{C_t} = kt. \quad \dots \dots \dots (a)$$

Воно в заложеню формулує, як скоро зникає вихідна субстанція, в результаті дає спосіб обчислюваня що но еще оставшої єї решти в кождім моменті.

Як відвернемо заложенє в тім змислі, що замість подавати скорість, з якою зникає концентрація, сформулуємо, як скоро прибувають продукти переміни, що їх цілковиту концентраційну вартість в моменті t означаємо через x , то замість C приходять очевидно $C_0 - x$, а замість $-\frac{dC}{dt}$ дістанемо

$$-\frac{d(C_0 - x)}{dt} = \frac{dx}{dt}.$$

І до висловлення проблеми вводимо тоді

$$\frac{dx}{dt} = k(C_0 - x) \quad \dots \dots \dots (b)$$

Його інтегралом є, з огляду, що тоді при $t=0$, також $x=0$

$$\log \frac{C_0}{C_0 - x} = kt \quad \dots \dots \dots (b')$$

отже в виду $C_0 - x = C_t$, ідентично як в случаю (a)

$$\log \frac{C_0}{C_t} = kt.$$

Оба заложена тай обі форми є очевидно рівновартні, тому першу або другу приміняють після вподоби.

В інтересі наглядности думки, яку низше хочу перевести, треба мені держати ся лиш послідного розумованя, хоч формально зн. математично виходилоби на котренебудь.

Розважмо, який буде хід реакції в троха інших обставинах. Нехай вихідна концентрація зникаючої матерії не буде на початку з гори означена, яко стала що до своєї вартости. Подумаймо собі, що і вона зміняє свою вартість рівночасно з своєю власною переміною на иншу субстанцію. Мені здає ся, що в таким случаю можна деколи дуже конкретно відгадати хід реакції. Конечним до того услівем є знане, як припливає згадана концентрація в часі незалежно від своєї дальшої переміни, або, як хто хоче, колиб ми в самім початку спинили і зовсім виключили переміну. Возьмім насамперед можливо найпростійшу зміну. Приймім іменно, що пропорціонально до часу росте концентрація матерії чи то в газі, чи в розчині¹⁾. Як ї дамо знак C , а час означимо t , то очевидно

$$C_t = mt$$

де m має сталу вартість. Нехай перейде вперед якийсь час без переміни. Цілу вартість концентрації, що до тепер разом приплила, назвім C_0 . Від того моменту пустім реакцію в рух, пр. при помочи каталізатора, не спиняючи дальшого припливу після того самого закону. Той момент означім 0, числім від него цілком звичайно час, та розважмо хід реакції.

¹⁾ Нехай лиш в регулярних, о скільки можливо найкоротших відступах часу впадають з гори до розчину однакові краплі розпущеної матерії, що в нім переміняє ся, а реалізація буде в приближеню готова.

Вийдїм з другої з наведених формул, отже стараймо ся виразити скорість, з якою прибував нова матерія, що повстає з першої, яка припливає безперестанно.

Безглядну вартість новотвору назвїм x в моментї t . Щоби означити скорість, яка буде очевидно $\frac{dx}{dt}$, треба її положити після обовязуючої аксиомї хемічної динаміки пропорціональною до активної маси вихідної матерії в кождім моментї. А активна його маса або моментальна концентрація в часї t буде очевидно $C_0 + mt$ при відчисленю цілої вартости новотвору від часу 0 до t . Але ся послїдна є власне x . Отже виходить незвичайно просто

$$\frac{dx}{dt} = k(C_0 + mt - x) \dots \dots \dots (A)$$

Само собою розумїє ся, що k є стале, та єго нумерична вартість лишає ся така сама, як в звичайнім случаяу без нїякої того рода комплікації, про які тут говорять ся. В такім случаяу наведене рївняне можна легко інтегрувати. Треба лиш тямити, що воно відносить ся до рїдких розчинів, та щоби його значїня не розтягати за далеко више $\frac{1}{10}$ — нормальної концентрації. Маючи на увазі єї услїва, даймо єму форму

$$\frac{dx}{dt} + kx - k[C_0 + mt] = 0.$$

Є воно, як бачимо, звичайне, лїнїове, першого ряду. Єго інтегралом буде

$$x = e^{-\int_{t_0}^t k dt} \left[C - \int_{t_0}^t -k(C_0 + mt) e^{\int_{t_0}^t k dt} \dots dt \right]$$

а по врахованю при $t_0 = 0$

$$x = e^{-kt} \left[C - \left(C_0 - \frac{m}{k} \right) + e^{kt} \left(mt + C_0 - \frac{m}{k} \right) \right]$$

C дає ся легко визначити. При $t=0$, буде $x=0$, отже по вставленю і $C=0$. А тоді одержимо

$$x = C_0 \left[1 - e^{-kt} \right] + m \left[t - \frac{1}{k} (1 - e^{-kt}) \right] \dots \dots \dots (B).$$

Як буде $m=0$, отже вихідна концентрація не буде змінати ся, то цілий другий член відпаде, а тодішне

$$x = C_0 \left(1 - e^{-kt} \right)$$

відповідь зовсім докладно звісній реляції, що входить з розв'язана після x

$$\ln \frac{C_0}{C_0 - x} = kt.$$

Розгляньмо ближше різничкове рівняне (А). Воно різнить ся від (b) [стор. 3.] лиш тим, що замість C_0 по правій стороні маємо в ній $C_0 + mt$. (b) можна уважати за спеціальний случай (А), в яким $m=0$. Але рівняне (b) можна тим самим способом дальше розширити, ставляючи $C_0 + m_1 t + m_2 t^2$ замість C_0 , або $C_0 + m_1 t + m_2 t^2 + m_3 t^3$ і т. д. поступаючи аж до безконечного ряду. Від способу, в який по собі слідуєть сталі вартости m_1, m_2, m_3 і т. д. залежить очевидно спосіб припливу концентрації, що загально означуємо функцією одинокої змінної t пр. $\varphi(t)$. Вона є лим тим обмежена, що

а) в ній час мусить все приростати,

б) вона сама не може приймати негативних вартостей,

в) впрочім може без ніякого обмеження рости або маліти, і то навіть на переміну, до зера¹⁾.

В так уложених різничкових рівнянях x означує доволі зложену функцію. З інтегралу (В) видимо, що воно вже для $C_0 + mt$ є досить скомпліковане. Без переведеня інтегралу має ся розуміти, не мислимо відгадати її форми. Якій би там однак не був її вигляд, як а ргіогі скомбінуюмо її з попередньою функцією $\varphi(t)$ в той спосіб, що відчислимо її вартість в часі t від $\varphi(t)$, в яким розуміємо безперестанку той самий момент спільно упливаючого часу, то $\varphi(t) - x$ все буде представляти оставшу еще моментально концентрацію матерії, що в нашій розчині підпадає переміні. На тій власне основі, покерисуючи ся аксіомою активности, аналогічно до спаду потенціалів чи температур, можна все приймати $\varphi(t) - x$ пропорціональним до $\frac{dx}{dt}$.

Що річ справді так єгоїть, менї здає ся, не треба аж експериментально доказувати. До того самого вислїду прийдемо іменно цілком иншою дорогою, через елементарне сумованє. Положим для

¹⁾ Спосіб зреалізованя пр. пропорціонального зросту я висше подав. Як хочемо, щоби функція маліла, то допусаймо так само чистий розчинник.

улекшеня $C_0=1$, тай розгляньмо, що дів ся в кождім елементі часу від хвилі, як пускаємо в рух реакцію. Обчисляймо, кілько ли шав ся непереміненої матерві, а кілько прибуває в кождім, безко- нечно маліючім інтервалі часу. Поділім собі ще вперед кожду одиницю часу на n рівних частий. В першім дуже маленькім (при великім n) інтервалі від 0 до $\frac{1}{n}$, вихідна концентрація є 1. Пере- міненої через реакцію матерві прибулобк в одиниці часу k , а в n -тій часті одиниці $\frac{k}{n}$. На інтервал слідуючий від $\frac{1}{n}$ до $\frac{2}{n}$ лишиться з по- передної концентрації вже лиш $1 - \frac{k}{n}$, але через доплив прийде $\frac{m}{n}$, отже разом буде $1 - \frac{k}{n} + \frac{m}{n}$. В тімже інтервалі прийде тому знов через реакцію $\frac{k}{n} \left[1 - \frac{k}{n} + \frac{m}{n} \right]$.

В дальшім інтервалі від $\frac{2}{n}$ до $\frac{3}{n}$, обчисляючи активну концен- трацію тим самим способом, одержимо $1 - \frac{k}{n} + \frac{m}{n} - \frac{k}{n} \left[1 - \frac{k}{n} + \frac{m}{n} \right] + \frac{m}{n}$; на часть перемінену припадає при кінці тогож елементу часу $\frac{k}{n} \left\{ 1 - \frac{k}{n} + \frac{m}{n} - \frac{k}{n} \left[1 - \frac{k}{n} + \frac{m}{n} \right] + \frac{m}{n} \right\}$.

Перше вираженє дав ся дуже легко стягнути в $\left(1 - \frac{k}{n} \right)^2 + \frac{m}{n} \left[1 + \left(1 - \frac{k}{n} \right) \right]$, а друге очевидно так само в $\frac{k}{n} \left\{ \left(1 - \frac{k}{n} \right)^2 + \frac{m}{n} \left[1 + \left(1 - \frac{k}{n} \right) \right] \right\}$. На інтервал від $\frac{3}{n}$ до $\frac{4}{n}$ випадає аналогічно активна концентрація $\left(1 - \frac{k}{n} \right)^3 + \frac{m}{n} \left[1 + \left(1 - \frac{k}{n} \right) + \left(1 - \frac{k}{n} \right)^2 \right]$, а часть перемінена $\frac{k}{n} \left\{ \left(1 - \frac{k}{n} \right)^3 + \frac{m}{n} \left[1 + \left(1 - \frac{k}{n} \right) + \left(1 - \frac{k}{n} \right)^2 \right] \right\}$.

Поступаючи так дальше одержимо в інтервалі від $\frac{n-1}{n}$ до $\frac{n}{n}$ $\left(1 - \frac{k}{n} \right)^n + \frac{m}{n} \left[1 + \left(1 - \frac{k}{n} \right) + \left(1 - \frac{k}{n} \right)^2 + \dots + \left(1 - \frac{k}{n} \right)^{n-1} \right]$, а на часть перемінену прийде послідне вираженє множене через $\frac{k}{n}$.

Дотеперішня сумація відносить ся до одиниці часу. В найближшій інтервалі активну концентрацію обчислимо зі зрозумілого вираження :

$$\left(1 - \frac{k}{n}\right)^n + \frac{m}{n} \left[1 + \left(1 - \frac{k}{n}\right) + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^2 + \dots + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^{n-1} \right] + \frac{m}{n} - \frac{k}{n} \left\{ \left(1 - \frac{k}{n}\right)^n + \frac{m}{n} \left[1 + \left(1 - \frac{k}{n}\right) + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^2 + \dots + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^{n-1} \right] + \frac{m}{n} \right\},$$

що дає ся стягнути дуже легко на :

$$\left(1 - \frac{k}{n}\right)^{n+1} + \frac{m}{n} \left[1 + \left(1 - \frac{k}{n}\right) + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^2 + \dots + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^n \right].$$

Як таку операцію повторемо знов n разів, то дістанемо по двох одиницях часу :

$$\left(1 - \frac{k}{n}\right)^{2n} + \frac{m}{n} \left[1 + \left(1 - \frac{k}{n}\right) + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^2 + \dots + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^{2n-1} \right]$$

по трох

$$\left(1 - \frac{k}{n}\right)^{3n} + \frac{m}{n} \left[1 + \left(1 - \frac{k}{n}\right) + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^2 + \dots + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^{3n-1} \right]$$

а по t одиницях, або по часі t

$$\left(1 - \frac{k}{n}\right)^{tn} + \frac{m}{n} \left[1 + \left(1 - \frac{k}{n}\right) + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^2 + \dots + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^{tn-1} \right].$$

Випишім тепер для лекшої евіденції вираховані скількоєсти прибуваючої через реакцію матерії, припадаючі з окрема на кожний елемент часу.

В часі		прибуває :
від	до	
0	.. $\frac{1}{n}$	$\frac{k}{n}$
$\frac{1}{n}$	.. $\frac{2}{n}$	$\frac{k}{n} \left(1 - \frac{k}{n} + \frac{m}{n}\right)$
$\frac{2}{n}$	.. $\frac{3}{n}$	$\frac{k}{n} \left[\left(1 - \frac{k}{n}\right)^2 + \frac{m}{n} \left(1 + \left(1 - \frac{k}{n}\right)\right) \right]$
$\frac{3}{n}$	.. $\frac{4}{n}$	$\frac{k}{n} \left[\left(1 - \frac{k}{n}\right)^3 + \frac{m}{n} \left(1 + \left(1 - \frac{k}{n}\right) + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^2\right) \right]$
$\frac{4}{n}$	.. $\frac{5}{n}$	$\frac{k}{n} \left[\left(1 - \frac{k}{n}\right)^4 + \frac{m}{n} \left(1 + \left(1 - \frac{k}{n}\right) + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^2 + \left(1 - \frac{k}{n}\right)^3\right) \right]$
..	..	..

Щоби знайти вартість третього, означім провізорично $(1 - \frac{k}{n})$

знаком z .

Тоді замість

$$-\frac{k}{n} \frac{m}{n} \left[1 + 2 \left(1 - \frac{k}{n}\right) + 3 \left(1 - \frac{k}{n}\right)^2 + \dots + (nt-1) \left(1 - \frac{k}{n}\right)^{nt-1} \right]$$

дістанемо :

$$\begin{aligned} & -\frac{k}{n} \frac{m}{n} \left[1 + 2z + 3z^2 + \dots + (nt-1)z^{nt-1} \right] = \\ & = -\frac{k}{n} \frac{m}{n} \sum_1^{nt} \frac{d}{dz} (z + z^2 + \dots + z^{nt}) = -\frac{k}{n} \frac{m}{n} \frac{d}{dz} \sum_1^{nt} (z + z^2 + \dots + z^{nt}) = \\ & = -\frac{k}{n} \frac{m}{n} \frac{d}{dz} \left(z \frac{z^{nt} - 1}{z - 1} \right) = -\frac{k}{n} \frac{m}{n} \left[z \frac{d}{dz} \frac{z^{nt} - 1}{z - 1} + \frac{z^{nt} - 1}{z - 1} \right] = \\ & = -\frac{k}{n} \frac{m}{n} \left[\frac{nt z^{nt}}{z - 1} - \frac{z^{nt} - 1}{(z - 1)^2} \right]_{n=\infty} = -\frac{k}{n} \frac{m}{n} \left[\frac{nt e^{-kt}}{n} - \frac{e^{-kt} - 1}{\left(\frac{k}{n}\right)^2} \right] = \\ & = mt e^{-kt} - \frac{m}{k} (1 - e^{-kt}) \dots \dots \dots (c) \end{aligned}$$

Додаючи (a)+(b)+(c) одержуєм :

$x = 1 - e^{-kt} + mt - mt e^{-kt} + mt e^{-kt} - \frac{m}{k} (1 - e^{-kt})$, або ідентично з інтегралом (B) (стор. 4.)

$$x = [1 - e^{-kt}] + m \left[t - \frac{1}{k} (1 - e^{-kt}) \right]$$

як в нім за C_0 положимо 1.

Згідність результату повисшої елементарної сумаци з виведеним інтегралом видає ся мені вистарчаючим доказом, що уложене ріжничкове рівнанє справді відповідає дійсности. В виду того уважаю за можливе і дальше розширюване ріжничк. рівняня способом передтим описаним, на основі того самого розумованя. Так отже приходимо до зовсім загального способу узгляднюваня рахунком того рода комплікаций, коли в звичайнім рівняню

$$\frac{dx}{dt} = k(C_0 - x)$$

замість сталого члена C_0 , положимо функцію $\varphi(t)$, що виражає синхронічну зміну концентрації через зовнішні, незалежні від реакції обставини.

Возьмім пр., що вихідна концентрація змінює ся з часом після рівняня

$$C = C_0 + mt^2.$$

Аналогічно, як в першій случаю дістанемо рівняне:

$$\frac{dx}{dt} = k(C_0 + mt^2 - x).$$

Його інтеграл

$$x = e^{-\int_0^t k dt} \left[C - \int_0^t -k(C_0 + mt^2) e^{\int_0^t k dt} dt \right]$$

дає ся легко перевести в

$$x = e^{-kt} \left[C - \left(C_0 + \frac{2m}{k^2} \right) + e^{kt} \left\{ mt^2 - \frac{2mt}{k} + \left(C_0 + \frac{2m}{k^2} \right) \right\} \right]$$

а що і ту з огляду на $t=0$, $x=0$, буде $C=0$, отже

$$x = C_0 [1 - e^{-kt}] + m \left[t^2 - \frac{2t}{k} + \frac{2}{k^2} (1 - e^{-kt}) \right].$$

Зовсім подібно дістанемо для $C = C_0 + mt^3$ інтеграл

$$x = e^{-\int_0^t k dt} \left[C - \int_0^t -k(C_0 + mt^3) e^{\int_0^t k dt} dt \right], \text{ або}$$

$$x = C_0 [1 - e^{-kt}] + m \left[t^3 - \frac{3t^2}{k} + \frac{6t}{k^2} - \frac{6}{k^3} (1 - e^{-kt}) \right],$$

а на основі загального рекурзивного інтегралу:

$$\int t^n e^{kt} dt = \left[\frac{t^n}{k} - \frac{nt^{n-1}}{k^2} + \frac{n(n-1)t^{n-2}}{k^3} + \dots + (-1)^n \frac{n(n-1) \dots 2 \cdot 1}{k^{n+1}} \right] e^{kt} + C$$

можна дуже легко перевести інтеграл загального рівняня

$$\frac{dx}{dt} = (C_0 + mt^n - x) \text{ до форми:}$$

$$x = e^{-kt} \left[C - \left(C_0 + (-1)^n \frac{n(n-1) \dots m}{k^n} \right) + \right.$$

$$+ e^{kt} \left\{ m \left(t^n - \frac{nt^{n-1}}{k} + \frac{n(n-1)t^{n-2}}{k^2} \dots \right. \right. \\ \left. \left. + (-1)^{n-1} \frac{n(n-1)(n-2) \dots 2 \cdot 1 \cdot t}{k^{n-1}} \right) + \left(C_0 + (-1)^n \frac{n(n-1)m}{k^n} \right) \right\},$$

а що і ту при $t=0$, $x=0$, буде $C=0$, отже:

$$x = C_0 [1 - e^{-kt}] + m \left[t^n - \frac{nt^{n-1}}{k} + \frac{n(n-1)t^{n-2}}{k^2} \dots + \right. \\ \left. + (-1)^n \frac{n(n-1) \dots 3 \cdot 2 \cdot 1}{k^n} (1 - e^{-kt}) \right].$$

Рахунок дає ся розширити та перевести аж до случаю, як вихідна концентрація буде разом з часом зміняти ся після

$$C = C_0 + m_1 t + m_2 t^2 + m_3 t^3 + \dots + m_n t^n.$$

Як означимо для скорочення

$C_0 - \frac{m_1}{k} + \frac{2m_2}{k^2} - \frac{6m_3}{k^3} + \dots + (-1)^n \frac{n! m_n}{k^n}$ знаком $C_{\text{омн}}$, то інтеграл відносного рівняня дістане вигляд:

$$x = e^{-kt} \left[C - C_{\text{омн}} + e^{kt} \left\{ m_1 t + m_2 \left(t^2 - \frac{2t}{k} \right) + m_3 \left(t^3 - \frac{3t^2}{k} + \frac{6t}{k^2} \right) + \dots \right. \right. \\ \left. \left. \dots + m_n \left[t^n - \frac{nt^{n-1}}{k} + \frac{n(n-1)t^{n-2}}{k^2} \dots + (-1)^{n-1} \frac{n(n-1) \dots 2 \cdot 1 \cdot t}{k^{n-1}} \right] + C_{\text{омн}} \right\} \right]$$

а по елімінованю C

$$x = C_0 [1 - e^{-kt}] + m_1 \left[t - \frac{1}{k} (1 - e^{-kt}) \right] + m_2 \left[t^2 - \frac{2t}{k} + \frac{2}{k^2} (1 - e^{-kt}) \right] + \dots \\ \dots + m_n \left[t^n - \frac{nt^{n-1}}{k} + \frac{n(n-1)t^{n-2}}{k^2} \dots + (-1)^n \frac{n(n-1) \dots 3 \cdot 2 \cdot 1}{k^n} (1 - e^{-kt}) \right]$$

Послідна форма надавала би ся особливо до приміненя в деяких загальних случаях.

Можна би собі подумати, що пр. технічними зглядами спонукані, регулюємо штучно приплив вихідної субстанції до реакції спеціальним апаратом. При нинішнім вдосконаленю техніки конструкція годинникових, автоматичних чи якихнебудь скомбінованих фізичних механізмів не представляє засадничих труднощій. Відповідне розширюване та звужуване отвору кінця рурв, якою має допливати материял в часї реакції, далоб ся перевести, думаю, з цілою бажаною прецизією. Але в виду труднощій в означеню ефекту

впливаю, що виходять з природи гідродинамічного проблему, таке впроваджене хочби як дозконалого апарату, малоб лиш значіне менше чи більше грубого приближеня. Дійсне функціонуванє тогож апарату требаби уставляти та провірювати емпірично, при чім по-слідне вирахованє функції вигідною методою найменших квадратів представляє ся по більшій часті в формі степенєвого ряду.

У висше упорядкованім інтегралї, що ріжнить ся від случаю, як концентрація не змінє ся, лиш додаванєм що раз дальших членів, множеных через $m_1, m_2, m_3, \dots$ і т. д. требаби їх поодинокю задержувати або відкидати відповідно до вигляду так одержаної, емпірично уставленої функції припливу.

Приглянувши ся ближше повнєшим обчисленням можна завважати, що всі комплікації, о які ту розходить ся, ведуть остаточню до квадратури $\int \varphi(t)e^{kt} dt$. О скілько такий інтеграл уміємо при ріжнім вигляді $\varphi(t)$ визначити, о стілько очевидно хемічний проблем розвязаний для мономолекулярних реакцій. Можна пр. таке питанє розвязати. Матерія A перемінє ся на B зі скоростію k_1 . Але B не є тривке в розчинї. Воно рівночасно переходить на матерію B зі скоростію k . Як вийдемо зі сталої концентрації A_0 матерії A , обчислити, як прибуває в часї B .

Уложенє ріжничкового рівняня представляє ся незвичайно легко. Замість C_0 в звичайнім рівняню, положимо $A_0(1 - e^{-k_1 t})$, так що его остаточна форма буде

$$\frac{dx}{dt} = k [A_0(1 - e^{-k_1 t}) - x].$$

Його інтеграл:

$$x = e^{-\int_0^t k dt} \left[C + \int_0^t k A_0 (1 - e^{-k_1 t'}) e^{\int_0^{t'} k dt} dt \right]$$

дає ся легко сировадити на:

$$x = A_0 \left[1 - e^{-kt} \left(1 - \frac{k}{k - k_1} \right) - \frac{k}{k - k_1} e^{-k_1 t} \right], \text{ при } k > k_1$$

$$\text{або } x = A_0 \left[1 - e^{-kt} \left(1 + \frac{k}{k_1 - k} \right) + \frac{k}{k_1 - k} e^{-k_1 t} \right], \text{ при } k < k_1.$$

Значіне двох послїдних рівнянь може бути велике в деяких случаях. Звісно іменно, що деякі мономолекулярні реакції перебі-

гають так, що в них дає ся завважати дотепно названий „хід сталої скорості k “ зн. k змінє ся разом з перебігом самої реакції. Досить поглянути на оба послідні вираження, щоби зрозуміти, що вже в припадку такої хочби лиш одинокої переходової реакції нема бесіди про сталість якогось спільного k , що єго мовчки таким робом супонує ся.

Навіть наколиби $k=k_1$ зн. як A переходить з такою скоростію на B , як B на B , що очевидно дуже рідко може трафити ся, то реакція не буде регулярною в змислі рівняня

$$\frac{dx}{dt} = k (C_0 - x)$$

(хочби з иншою нумеричною вартостію k), бо як замість него положимо

$$\frac{dx}{dt} = k [A_0 (1 - e^{-kt}) - x]$$

то його інтеграл

$$x = A_0 [1 - e^{-kt}(1 + kt)]$$

виказує вже инший перебіг реакції.

Сам чисто емпірично поданий хід може на основі наведеного зорієнтувати легко що до всіх трох критерій $k \gtrless k_1$. Наколиби і то не вистарчало, то можнаби ще допускати більше посередних переходів, які треба дальше комбінувати. Возьмім пр. рівночасний перехід з A на B , B на B , B на Γ , тоді треба уложити легко зрозуміле рівняне:

$$\frac{dx}{dt} = k \left\{ A_0 [1 - e^{-k_1 t} \left(1 \pm \frac{k_1}{k_{1(2)} - k_{2(1)}} \right) \mp \frac{k_1}{k_{1(2)} - k_{2(1)}} e^{-k_2 t}] - x \right\}$$

якого інтеграція в виду легких квадратур не представляє найменших трудностей. Так само не представляє трудностей рахунок, як концентрація матерії A змінє ся синхронічно. Пр. загальне рівняне:

$$\frac{dx}{dt} = k \left\{ A_0 [1 - e^{-k_1 t}] + m_1 \left[t - \frac{1}{k_1} (1 - e^{-k_1 t}) \right] + m_2 \left[t^2 - \frac{2t}{k_1} + \frac{1}{k_1^2} (1 - e^{-k_1 t}) \right] + \dots + m_n [t^n - \dots] - x \right\}$$

дає ся легко зінтегрувати, допускаючи тим самим дальші того рода комбінації.

Треба ще зазначити, що нарочно вибраними вартостями m в функціях припливу можна інтегралам деякі форми з гори надати. Пр.

в функції:	для вартості m :	буде $x =$
$C_0 + mt$	$C_0 k$	$C_0 \frac{kt}{1!}$
$C_0 + mt^2$	$\frac{C_0 k^2}{2!}$	$C_0 \left[\frac{kt}{1!} - \frac{(kt)^2}{2!} \right]$
$C_0 + mt^3$	$\frac{C_0 k^3}{3!}$	$C_0 \left[\frac{kt}{1!} - \frac{(kt)^2}{2!} + \frac{(kt)^3}{3!} \right]$
. . . . .	. . . . .	. . . . .
$C_0 + mt^n$	$\frac{(-1)^n C_0 k^n}{n!}$	$C_0 \left[\frac{kt}{1!} - \frac{(kt)^2}{2!} + \frac{(kt)^3}{3!} \dots \right.$ $\left. \dots (-1)^{n+1} \frac{(kt)^n}{n!} \right]$

Послідня форма дає ся легко перепровадити для $n = \infty$ в $C_0 [1 - e^{-kt}]$, що є ідентичне очевидно з інтегралом рівняня з одним сталим членом C_0 . Як поглянемо на вартість $m = \frac{(-1)^n C_0 k^n}{n!}$, в якій k є все істим дробом, а $n = \infty$, то очевидно $m = 0$; отже згідно із звичайним рівнянем нема тоді ніякої комплікації.

Наконець треба зазначити, що для більше, як одномолекулярних реакцій синхронічні зміни концентрацій спрощують не даючи ся обійти математичні труднощі. Для загальних рівнянь типу Riccati, які при тім повстають, не вєспіла ще математика вислідити операций, що велиби до їх інтегралів.

Про періодичні хемічні реакції.

НАПИСАВ

Др. Юліян Гірняк.

(Реферовано на засіданю мат.-прир.-лік. секції дня 10. вересня 1908).

В отсій розвідці хочу звернути увагу на одну консеквенцію, що дає ся випровадити незвичайно легко з рівнянь хемічної кінетики. Приглядаючи ся величезному заінтересованю для питань сеї области фізикальної хемії, треба сконстатувати, що праці ідуть виключно в напрямі експериментальнім, та що досліди ведені дорогою математичної аналізи*) являють ся в літературі майже виїмково. Зіставляючи до того прямо чи посередно, а досить часто виражувані опінії про сумнівну вартість математичної аналізи в хемії, приходиться мені не дивувати, що на деякі питання можуть розповсюднювати ся цілком хибні погляди, хоч простий і легкий рахунок може річ неоспоримо вияснити. Маю тут на думці факт, що на однім, недавно опублікованім місци, періодичність хемічного процесу уважає ся характеристичним знаменем каталізи. Як рахунком низше викажу, періодичність може виступати при процесах, в яких зовсім нема каталізи, значить, вона не стоїть в ніякій причиновій звязи з каталізою, хоч і при сій послідній можна таке явище обсервувати.

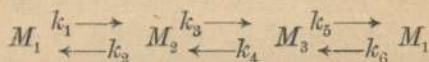
---

*) R. Wegscheider — Chemische Kinetik homogener Systeme — Monatshefte für Chemie, B. XXI. 1900. стр. 693.

Про те, о скільки до тепер періодичні реакції експериментально висліджено, маю поки що дуже скупі та уривкові відомости, не можучи під хвилю улєкшити собі доступу до потрібних жерел відносної літератури. Праця проф. Dr. W. Ostwalda над розпусканьм хрому мінеральними квасами, що давала періодичну скорість тогож, радше фізикального процесу, не підходить під рахунок того рода, який низше подаю.

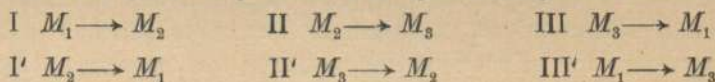
Не вдаючи ся в передвчасні здогади, яке значінє можуть мати такі реакції чи то для самої хемічної динаміки, чи в приміненю до поясненя якого субтельнійшого процесу в природі, постараю ся на однім теоретичнім примірі виказати, що вони в деяких случаях не то можуть, але мусягь виступити, при чім можливість таких случаїв є зовсім необмежена.

Возьмім оден, загально вже звісний примір. Проф. R. Wegscheider студіював звязь, яка заходить між сталими скорости реакцій а сталими хемічної рівноваги. В своїй праці*) обговорює між ньшими проблем трох матерій тай подає рівняня реакцій між трома ізомерами. Розходить ся йому в тім случаю о одномолекулярні реакції, які в значній мірі улєкшують рахованьє. Реакція іде там ві всіх можливих комбінациях відворотно. Субстанція M_1 переходить на M_2 , а M_2 на M_1 , M_2 на M_3 , а M_3 на M_2 , M_3 на M_1 , а M_1 на M_3 . Зв. сумарична переміна

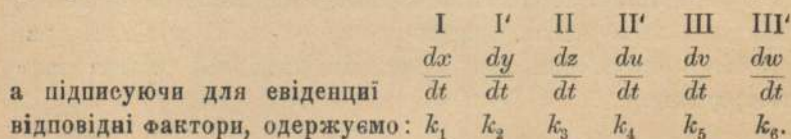

складає ся аж з шістьох фаз реакції, або з шістьох поодиноких складових процесів. Кожний з них має свою питому та окрему скорість, яку зазначає ся відповідним фактором $k_1, k_2, k_3, k_4, k_5, k_6$.

Означім тії фази римськими цифрами слідующим способом:

Вихідні (вступні) концентрації трох ізомерів M_1, M_2, M_3 означім A_1, A_2, A_3 . Зменшенє тих концентрацій по часі t нехай буде: ξ_1, ξ_2, ξ_3 . Поодинокі скорости реакцій означім по порядку:

*) Über simultane Gleichgewichte etc. — Monatshefte für Chemie — B. XXII. 1901. стр. 860.

На основі закону активності мас скорості є рівні:

$$\frac{dx}{dt} = k_1 (A_1 - \xi_1), \quad \frac{dy}{dt} = k_2 (A_2 - \xi_2), \quad \frac{dz}{dt} = k_3 (A_3 - \xi_3)$$

$$\frac{du}{dt} = k_4 (A_3 - \xi_3), \quad \frac{dv}{dt} = k_5 (A_3 - \xi_3), \quad \frac{dw}{dt} = k_6 (A_1 - \xi_1).$$

З бльшого розглянення тих рівнянь легко вивести слідуючі скорості зменьшувая поодвоких концентрацій:

$$\left. \begin{aligned} \frac{d\xi_1}{dt} &= k_1 (A_1 - \xi_1) - k_2 (A_2 - \xi_2) - k_5 (A_3 - \xi_3) + k_6 (A_1 - \xi_1) \\ \frac{d\xi_2}{dt} &= -k_1 (A_1 - \xi_1) + k_2 (A_2 - \xi_2) + k_3 (A_2 - \xi_2) - k_4 (A_3 - \xi_3) \\ \frac{d\xi_3}{dt} &= -k_3 (A_2 - \xi_2) + k_4 (A_3 - \xi_3) + k_5 (A_3 - \xi_3) - k_6 (A_1 - \xi_1) \end{aligned} \right\} \dots (A)$$

Сі послідні рівняня одержує ся впрочім з рівнянь гильотропових іруп, в які можна формулувати реакції за Ostwald-ом*). Закон захованя маси виражає ся ту реляцією: $\xi_1 + \xi_2 + \xi_3 = 0$, з чого виходить також $\frac{d\xi_1}{dt} + \frac{d\xi_2}{dt} + \frac{d\xi_3}{dt} = 0$. Послїдну звязь дає справді систем рівнянь (A). Інтеграція того систему дає такий результат:

$$\left. \begin{aligned} \xi_1 &= \frac{1}{\lambda' - \lambda''} \left[\frac{\lambda'' T'}{\vartheta'} (e^{-\vartheta' t} - 1) - \frac{\lambda' T''}{\vartheta''} (e^{-\vartheta'' t} - 1) \right] \\ \xi_2 &= \frac{1}{\lambda' - \lambda''} \left[-\frac{T'}{\vartheta'} (e^{-\vartheta' t} - 1) + \frac{T''}{\vartheta''} (e^{-\vartheta'' t} - 1) \right] \\ \xi_3 &= \frac{1}{\lambda' - \lambda''} \left[-(\lambda'' - 1) \frac{T'}{\vartheta'} (e^{-\vartheta' t} - 1) + (\lambda' - 1) \frac{T''}{\vartheta''} (e^{-\vartheta'' t} - 1) \right] \end{aligned} \right\} \dots (B)$$

в якім впроваджено слідуючі скороченя:

$$T_1 = (k_1 + k_6) A_1 - k_2 A_2 - k_5 A_3, \quad S_1 = k_1 + k_5 + k_6, \quad T' = T_1 + \lambda' T_2$$

$$T_2 = -k_1 A_1 + (k_2 + k_3) A_2 - k_4 A_3, \quad S_2 = k_2 + k_3 + k_4, \quad T'' = T_1 + \lambda'' T_2$$

$$\vartheta' = \frac{S_1 + S_2}{2} + \sqrt{\frac{(S_1 - S_2)^2}{4} + (k_1 - k_4)(k_3 - k_5)}, \quad \lambda' = \frac{k_2 - k_5}{S_2 - \vartheta'}$$

$$\vartheta'' = \frac{S_1 + S_2}{2} - \sqrt{\frac{(S_1 - S_2)^2}{4} + (k_1 - k_4)(k_3 - k_5)}, \quad \lambda'' = \frac{k_2 - k_5}{S_2 - \vartheta''}.$$

*) Гл. Wegscheider — Ibid.

Хоч рівняня (B) виглядають на досить скомпліковані, все-ж таки рахунок не займає много часу, а характер процесу, що є сформулований малюючою в часі експоненціальною функцією є такий, що зовсім не відбігає від дотеперішних типових розв'язок проблемів хемічної динаміки. Проф. Wegscheider слівдив передовсім рівновагу, до якої стремить такий систем. В самий процес, себ то в спосіб наближування ся до стану рівноваги не мав приводу ближе входить, тому й не перевів близшої дискусії своїх рівнянь (B).

Вони однак належуть случайно до сих, які під одним услівем представляють не що инше, як чисто періодичні реакції, зі щораз меншими або зникаючими амплітудами. Тому публікуючи отсю нотатку, вперед нїм зберу більше материялу, ужию для переведеня рахунку висше поданих, а пригідних для моєї ціли, рівнянь.

Пригляньмо ся іменно, чи систем інтегральних рівнянь (B) дає ся фізично інтерпретувати в случаю, як заходить нерівність:

$$\frac{(S_1 - S_2)^2}{4} + (k_1 - k_4)(k_2 - k_5) < 0. \quad \dots \quad (C).$$

Положїм пр. такі вартости на поодинові k :

$$k_1 = 1, k_2 = 20, k_3 = 2, k_4 = 30, k_5 = 1, k_6 = 20;$$

По вирахованю одержуємо:

$$\frac{(k_1 + k_5 + k_6 - k_2 - k_3 - k_4)^2}{4} + (k_1 - k_4)(k_2 - k_5) = -326.$$

Услїве (C) може бодай чи не так само легко зайти, як услїве противне, де лїва сторона нерівности є більша від зера. Тому мені здає ся, що дотеперішні дискутованя послїдного случаю не мають зовсім якогось, хочби лиш першеньства над попередним (C), який саме хочу ближе розглянути, тим більше, що нема поки що раціональної причини єго відкидувати.

Положїм вперед коротше знакованє:

$$\frac{S_1 + S_2}{2} = a, \quad k_2 - k_5 = k, \quad S_2 = S, \quad \text{а абсолютну нумеричну вартість:}$$

$$\sqrt{\frac{(S_1 - S_2)^2}{4} + (k_1 - k_4)(k_2 - k_5)} \quad \text{значїм самим } b.$$

Вставляючи єї значки в висше наведені скороченя (стор. 3) одержуємо:

$$\vartheta' = a + bi, \quad \lambda' = \frac{k}{S - (a + bi)}, \quad \lambda' - \lambda'' = \frac{2kbi}{(S - a)^2 + b^2}$$

$$\vartheta'' = a - bi, \quad \lambda'' = \frac{k}{S - (a - bi)}, \quad \text{при чім } i = \sqrt{-1}.$$

Приступім до обчислення інтегралів ξ_1, ξ_2, ξ_4 . Маємо тут очевидно:

$$T' = T_1 + \frac{k}{S - a - bi} T_2 = \frac{T_1 S + k T_2 - T_1 a - T_1 bi}{(S - a) - bi}, \quad \text{або скорочуючи даліше:}$$

рочуючи даліше:

$T_1 S + k T_2 - T_1 a = \alpha, \quad S - a = \alpha', \quad T_1 b = \beta$, замість попереднього вираження:

$$T' = \frac{\alpha - \beta i}{\alpha' - bi}, \quad \text{і зовсім аналогічно:}$$

$$T'' = \frac{\alpha + \beta i}{\alpha' + bi}.$$

Обчисляймо даліше вартості $\frac{T'}{\vartheta'}$ і $\frac{T''}{\vartheta''}$. Перша з них:

$$\frac{T'}{\vartheta'} = \frac{\alpha - \beta i}{(\alpha' - bi)(a + bi)} = \frac{\alpha - \beta i}{\alpha' a - abi + \alpha' bi - b^2 i^2} = \frac{\alpha - \beta i}{(\alpha' a + b^2) + (\alpha' b - ab)i} \quad \text{дає}$$

по означеню: $(\alpha' a + b^2) = \alpha''$, $\alpha' b - ab = \beta'$, вартість: $\frac{\alpha - \beta i}{\alpha'' + \beta' i}$, а друга

так само $\frac{T''}{\vartheta''} = \frac{\alpha + \beta i}{\alpha'' - \beta' i}$, з чого знов легко вирахувати:

$$\frac{T'}{\vartheta'} - \frac{T''}{\vartheta''} = -\frac{2(\alpha''\beta + \alpha\beta')i}{\alpha''^2 + \beta'^2}.$$

Поступаючи так даліше:

$$\frac{\lambda'' T'}{\vartheta'} = \frac{k}{\alpha' + bi} \cdot \frac{T'}{\vartheta'} = \frac{k}{(\alpha' + bi)} \cdot \frac{(\alpha - \beta i)}{(\alpha'' + \beta' i)}$$

дістанемо при рівночаснім скороченю:

$$S' = \alpha' \alpha'' - b\beta', \quad S'' = \alpha' \beta' + b\alpha'',$$

$$\frac{\lambda'' T'}{\vartheta'} = \frac{k\alpha - k\beta i}{S' + S'' i}$$

і так само:

$$\frac{\lambda' T''}{\vartheta''} = \frac{k\alpha + k\beta i}{S' - S'' i}$$

Розгляньмо тепер ближше експоненціальні вирази $e^{-\vartheta' t}$ і $e^{-\vartheta'' t}$.
Вставляючи в них вартості на ϑ' і ϑ'' , приходимо по зазначенню:

$$e^{-at} \cos bt = \varphi$$

$$e^{-at} \sin bt = \chi$$

до зовсім нових форм:

$$e^{-\vartheta' t} = e^{-(a+bi)t} = e^{-at-bti} = e^{-at} (\cos bt - i \sin bt) = \varphi - i\chi$$

$$e^{-\vartheta'' t} = e^{-(a-bi)t} = e^{-at+bt i} = e^{-at} (\cos bt + i \sin bt) = \varphi + i\chi.$$

Користаючись з них обчислїм тепер слїдуюче вираженє:

$$\frac{T''}{\vartheta''} e^{-\vartheta'' t} - \frac{T'}{\vartheta'} e^{-\vartheta' t} = \frac{\alpha + \beta i}{\alpha'' - \beta' i} (\varphi + i\chi) - \frac{\alpha - \beta i}{\alpha'' - \beta' i} (\varphi - i\chi).$$

Спроявжуючи до спільного знаменника $\alpha''^2 + \beta'^2$ дістанемо на чисельник вартість:

$$\begin{aligned} & \alpha\alpha''\varphi + \beta\alpha''\varphi i + \alpha''\alpha\chi i + \alpha''\beta\chi i^2 + \alpha\beta'\varphi i + \beta\beta'\varphi i^2 + \alpha\beta'\chi i^2 + \beta\beta'\chi i^3 - \\ & - \alpha\alpha''\varphi + \beta\alpha''\varphi i + \alpha''\alpha\chi i - \alpha''\beta\chi i^2 + \alpha\beta'\varphi i - \beta\beta'\varphi i^2 - \alpha\beta'\chi i^2 + \beta\beta'\chi i^3 = \\ & = 2i[(\beta\alpha'' + \alpha\beta')\varphi + (\alpha\alpha'' - \beta\beta')\chi], \end{aligned}$$

так що в результатї буде:

$$\frac{T''}{\vartheta''} e^{-\vartheta'' t} - \frac{T'}{\vartheta'} e^{-\vartheta' t} = 2i \frac{(\beta\alpha'' + \alpha\beta')\varphi + (\alpha\alpha'' - \beta\beta')\chi}{\alpha''^2 + \beta'^2}$$

Поступаючи аналогічно обчислїмо легко також:

$$\frac{\lambda'' T''}{\vartheta''} e^{-\vartheta'' t} - \frac{\lambda' T'}{\vartheta'} e^{-\vartheta' t} = -2ki \frac{(\beta S' + \alpha S'')\varphi + (\alpha S' - \beta S'')\chi}{S'^2 + S''^2}$$

$$\frac{\lambda' T''}{\vartheta''} - \frac{\lambda'' T'}{\vartheta'} = \frac{2ki}{S'^2 + S''^2} (\beta S' + \alpha S'').$$

Обчисливши таким способом всі складові члени систему інтегральних рівнянь (B), можемо тепер легко написати рівняня, що виражають зміни подинковх ξ_1 , ξ_2 , ξ_3 в часї, а іменно:

$$\left. \begin{aligned} \xi_1 &= \frac{(S-a)^2 + b^2}{b} \cdot \frac{1}{S'^2 + S''^2} \left[(\beta S' + \alpha S'')(1-\varphi) - (\alpha S' - \beta S'')\chi \right] \\ \xi_2 &= \frac{(S-a)^2 + b^2}{k \cdot b} \cdot \frac{1}{\alpha''^2 + \beta'^2} \left[(\beta\alpha'' + \alpha\beta')(\varphi-1) + (\alpha\alpha'' - \beta\beta')\chi \right] \\ \xi_3 &= \frac{(S-a)^2 + b^2}{b} \left\{ \frac{1}{S'^2 + S''^2} \left[(\beta S' + \alpha S'')(\varphi-1) + (\alpha S' - \beta S'')\chi \right] + \right. \\ & \quad \left. + \frac{1}{k} \cdot \frac{1}{(\alpha''^2 + \beta'^2)} \left[(\beta\alpha'' + \alpha\beta')(1-\varphi) - (\alpha\alpha'' - \beta\beta')\chi \right] \right\} \end{aligned} \right\} (B')$$

Порівнюючи сю нову форму (B') систему інтегральних рівнянь з формою (B) відразу добачуємо, що всі зложені (мнiami) числа, зазначені в (B) буквами λ' , λ'' , T' , T'' , ϑ' , ϑ'' відповідали, а лишилися самі дійсні чинники:

$$(S-a)^2+b^2, S'^2+S''^2, k, \alpha''^2+\beta''^2, \beta S'+aS'', \alpha S'-\beta S'', \beta \alpha''+\alpha \beta', \alpha \alpha''-\beta \beta'.$$

Експоненціальні члени $e^{-\vartheta't}$ і $e^{-\vartheta''t}$ перейшли на періодичні функції $e^{-at} \cos bt$ і $e^{-at} \sin bt$. В виду того інтеграли ξ_1 , ξ_2 і ξ_3 стали і при умові (C) (стор. 4) придатними для фізичної інтерпретації, а інтеграли (B') представляють в тім случаю не що инше, як зависимість поодиноких змін концентрацій від часу, виражену одною з періодичних т. є. гоніометричною функцією.

Возьмім для вигіднішого перегляду який чисельний примір. Положім пр. $k_1=1$, $k_2=601$, $k_3=1$, $k_4=501$, $k_5=1$, $k_6=2196\cdot426$. Тоді $a=1650\cdot713$, а $b=1$. Виберім еще $A_1=1\cdot3684$, $A_2=5$, $A_3=0\cdot0001$, розуміючи тут такі одиниці, що розчин, маючи в собі $A_1+A_2+A_3$, не перестав бути рідким. Виконавши досить довге рахування одержуємо наконєць:

$$\begin{aligned} \xi_1 &= 0\cdot6636 - 0\cdot6636 e^{-1650t} (\cos t + 1\cdot647 \sin t) \\ \xi_2 &= 2\cdot428 - 2\cdot428 e^{-1650t} (\cos t + 410 \sin t) \\ \xi_3 &= -3\cdot0916 + 0\cdot6636 e^{-1650t} (\cos t + 1\cdot647 \sin t) + \\ &\quad + 2\cdot428 e^{-1650t} (\cos t + 410 \sin t). \end{aligned}$$

З форми тих рівнянь виходить передовсім:

а) $\xi_1 + \xi_2 + \xi_3 = 0$, що мусить бути заховане.

б) в часі $t=0$, маємо $\xi_1 = \xi_2 = \xi_3 = 0$, т. зн. концентрації не зменьшують ся о ніяку вартість, тільки спочивають моментально на вихідних поземах A_1 , A_2 , A_3 .

в) в часі $t=\infty$ субстанція M_1 спадає з початкової висоти 1\cdot3684 на вартість 0\cdot7048, M_2 з 5 на 2\cdot572, а M_3 підносять ся з 0\cdot0001 на висоту 3\cdot0917.

Той чисельний примір дає лиш значне пересуненє концентрацій, зате з причини незвичайно високої вартости (1650) вложника експоненціалу e^{-at} , екскурзії чи періодичні вагання моментального складу цілого систему в від першого періода так сильно здепримовані, що пр. експериментально не можнаби їх вислідити. Як дуже

легко дальше вирахувати, перше з початку відхилене, яке представляє заразом максимальну екскурзю, має відразу вартість близьку складу при $t = \infty$. То нас зовсім не дивує, як зважимо, що тут заходять реляції:

$$\vartheta' = 1650 + \sqrt{-1}$$

$$\vartheta'' = 1650 - \sqrt{-1}$$

в яких вартість b лиш о одиницю ріжнить ся від зера. Чим більше буде вартість b зростати, тим періоди будуть виразнійші і тим довше будуть удержувати ся в границях приступних для аналітичного спостереження.

Видимо також від разу, що в виду реляції $a = \frac{S_1 + S_2}{2} =$
 $= \frac{k_1 + k_2 + k_3 + k_4 + k_5 + k_6}{2}$ гармонійні т. є безперестанні періодичні

зміни складу систему є абсолютно виключені, бо a булоби лиш тоді $= 0$, якби всі k були $= 0$, що булоби ідентичне з браком всякої реакції.

Рекапітулюючи річ, мусимо завважати, що найзагальнійші рівняня хемічної динаміки, які дося будьто на основі сформуловань експериментальних дослідів, будьто з теоретичних розважувань приведено до дискусії, представляли виключно аперіодичні процеси. Як бачимо, розв'язок, в яких можуть виступати зложені (мнімі) фактори, не треба поминати, не зробивши передше проби, чи вони через відповідну рахункову трансформацію przypadково з рівнянь не повипадають.

Про се, щоби вже наперед, на основі відповідно скомбінованих реакцій, предвиджувати можливість періодичних процесів, здає ся мені, не ма виглядів і великої потреби вдавати ся в загальні пошукування. Тому я обмежаю са, поки що, на дискусії одного, више поданого, а довільно вибраного приміру.

Начерк географічної термінології.

Написав Др. Стефан Рудницький.

Що українська географічна термінологія під нинішню пору доконче потрібна, про се думаю не ма двох гадок. Бо, коли в гуманістичних науках виробилась у нас вже від чверти столітя термінологія, в нічім не гірша як у иньших славянських народів, коли а поміж наук природних майже всі, завдяки пильній праці д. Івана Верхратського, др. Володимира Левицького, др. Івана Горбачевського і иньших, можуть виказати ся пляново уложеною термінологією, то географія дотепер тяжко терпіла задля цілковитого браку українських технічних термінів. Утерла ся що правда географічна термінологія для потреб середньої школи. Але скількість уживаних в школі науково-географічних термінів є при низкім стані шкільної географії так дуже маленька, що навіть для популярно-географічної роботи не вистарчала. Щож доперва для науково-географічної!

Працюючи від кількох літ на поли географії, відчував я цей брак науково-географічної термінології дуже діймаючо. Нераз треба було стратити кілька годин над винайденем одного мізерного слівця по словарях та термінологічних матеріялах. Таке принагідне вишукування і добирание термінів мало притім одну важну хибу. Нераз для хвилевої потреби найшло ся термін, який пізнійше показувавсь більше відповідним для иньшого ніансу спорідненого явища чи предмету.

Щоби тому капаретву положити кінець, я ще в 1905 році розпочав збирание географічних термінів. Робота літом в терені, зимою опрацьовуване зроблених помічань, обмежували те збирание дуже сильно, так що аж в вересни 1908 р. я міг приступити до впорядкованя і списаня зібраних матеріялів.

Не будучу фільологом, я не міг пуститись на принадле поле кования нових слів. Длятого матеріял нинішнього начерка має в собі дуже мало оригінальності в тім напрямі. Складають його: 1) Терміни

більші прислуги віддав мені словар Желехівського. 2) Терміни вписані з виданих до тепер друком термінологічних матеріалів (передовсім др. Володимира Левицького і д. Івана Верхратського). 3) Терміни, які я записав з уст народа в часі моїх екскурсій в Карпатах, на Підгір'ю і на Поділ'ю.

Знаю се дуже добре, що зложений мною начерк далеко не повний. До повности я навіть не стремів, бо робота розтяглаб ся бодай ще на кілька літ, хоч декому може буде аж сьмішна та скрупулятисть, з якою подаю нераз терміни дуже добре і в буденнім житю звісні. Мій намір був: дати нашим адептам географії до рук книжочку, якаби їм заощадила тих термінологічних мук, що я свого часу переходив і улегчила науково-географічну роботу в українській мові. З технічної сторони є теперішній начерк словарцем німецько-українським. Зробив я так тому, що: 1. німецька географічна термінологія є докладніша, методичніша і богатша, як англійська або французька, 2. географічна наука є найбільш систематично трактована таки у Німців. Хто хоче працювати в географії, мусить знати німецьку географічну літературу, бо географію таки Німці зробили скристалізованою наукою.

Словарець поділений на три частини. Перша обіймає терміни з математичної географії і її помічних наук: астрономії, астрофізики, геодезії і навтики. Друга заключає терміни з фізичної географії і найпотрібніші слова з її помічних наук: геології і петрографії. Третя частина подає терміни біогеографії та антропогеографії.

В многих місцях я подав для одного німецького терміну кілька українських. На першій місці стоїть звичайно той український термін, який вважаю найвідповіднішим¹⁾. Взагалі кажучи я є рішучим прихильником міжнародних термінів; відступане від них вважаю лиш там потрібним, де навіть здержливі Німці поставили цитомі терміни.

Тих кілька слів я вважав доконечним подати на вступі виїшнього начерку. Додам ще, що зібраний мною матеріал був передискутований на засіданю математично-природничої секції Наукового Товариства імени Шевченка 30. X. 1908. Вп. учасникам сеї дискусії а передовсім референтам др. Володимирови Левцькому і др. Іванови Раковському складаю на отсім місци за їх многі а цінні замітки як найщиршу подяку.

Стефан Рудницький.

¹⁾ Менче відповідні терміни подаю також, однак уміщаю їх в скобках.

I. Математична географія.

А.

Abend	вечір, захід
Abenddämmerung	смерк, сумрак, змерзанє, присмерк
Abendstern	вечірня зірниця
Abendweite	вечірня відстань
Aberration	аберація
Aberration chromatische	хроматична аберація
Aberration der Fixsterne	аберація зьвізд
Aberration der Planeten	планетна, планетарна аберація
Aberration sphärische	сферична аберація
Aberrationskonstante	абераційна стала
Ablenkung (des Azimuts)	відклоненє (азимута)
Ablesemikroskop	мікроскоп до відчитуваня (відчиту- ючий)
Ablesungsfehler	похибка відчитаня
Abmessung	відміренє
Abplattung	сплощенє
Abplattungswert	вартість сплющення
Abplattungsziffer	цифра сплющення
Abschätzung	оцінка
Absehen	прозір
Absorption	абсорпція
Absorption selektive	добірна абсорпція
Absorptionsspektrum	абсорпційна дуговина
Abstandsbestimmung	означенє віддали
Abstecken	витичити
Abszisse	відрізна
Abtrift	знесенє (корабля)
Abweichung	деклінація, відклоненє, збоченє, від- хил, відхиленє
Abweichung chromatische	хроматичне відклоненє
Abweichung magnetische	магнетна деклінація, магнетне від- клоненє
Abweichung sphärische	сферичне відклоненє
Abweitung	довжинна відстань
Abwenden	відверненє
Acceleration	акцелерація, прискоренє (зьвізд, мі- сяця)
Achromasie	ахромазія

Achromatisch		ахроматичний
Achse		вісь
Achse grosse		велика вісь
Achse optische		оптична вісь
Additionskonstante		стала додаваня
Aerolit		аероліт
Aether		етер
Akolyth		аколїт, товариш
Albedo		альбеда
Alhidade		алїдада
Almukanthar		альмукантар
Almukantharat		альмукантарат
Altazimut		альтазімут, універсальний знаряд
Aneroid		анероїд
Anfangsmeridian		першій, початковий меридіян, по- луденник
Anomalie		аномалія, неправильність ✓
Anomalie exzentrische		відосередна аномалія
Anomalie mittlere		середна аномалія
Anomalie wahre		дійсна, правдива аномалія
Antipode		антипода
Anziehungskraft		сила тяжести, тяготїня, притягання
Antiapex		антиапекс
Apex		апекс
Aphel		афель, відсонїчна точка
Apogäum		апогей, відземна точка
Aplanatisch		аплянатичний
Apside		апсіда
Apsidenlinie		лінія апсїд
Äquator		рівник, рівняк, екватор
Äquatoreal		екваторіал
Äquatorhöhe		висота рівника
Äquatorialprojektion		рівниковий мет
Äquatorialprojektion orthogra- phische	orthogra-	ортографічний рівниковий мет
Äquatorialprojektion stereogra- phische	stereogra-	стереографічний рівниковий мет
Äquatorialsonnenuhr		рівниковий часосказ
Äquideformate		еквідеформата, лінії рівної дефор- мації
Äquivalent		рівноважний

Äquinoctium	еквінокція, зрівнанє, рівноденнє, рівноденьство
Äquinoctialkolor	рівноденний колор, колор еквінокцій
Äquinoctiallinie	рівноденна лїнія, лїнія еквінокцій
Argument der Breite	аргумент ширини
Armillarsphäre	армілярна сфера
Armillе	армія
Asiderit	асідеріт
Asteroid	астероїд
Astrognosie	астрогнозія
Astrolabium	астроляб, астролябій
Astrologie	астрологія
Astrometer	астрометер
Astronomie	астрономія
Astronomie beobachtende	практична, помічательна астрономія
Astronomie beschreibende	описова астрономія
Astronomie nautische	навтична, моряцька астрономія
Astronomie physische	фізична астрономія
Astronomie sphärische	сферична астрономія
Astronomie theoretische	теоретична астрономія
Astrophotographie	астрофотографія
Astrophotometer	астрофотометер
Astrophysik	астрофізика
Astrospektroskopie	астроспектроскопія
Atmosphäre	атмосфера
Attraktion	атракція, притяганє, тяготїне
Attraktionszentrum	осередок притягання
Aufgang	схід, всхід
Aufgang achronischer	ахронїчний схід
Aufgang heliakischer	гелїякїчний схід
Aufgang kosmischer	космічний схід
Aufgangspunkt	точка сходу
Aufhängung kardalische	завїшенє Кардана
Aufnahme	знимка
Aufsteigung gerade	ректасцензія, пряме підношенє
Aufstellung	установленє
Augenmass	змір
Aussichtswerte	далекїсть вду, гляду
Ausstrahlung	проміньованє, визарянє, лучистїсть
Axenlibelle	осева лїбеля
Azimut	азимут

Azimutalkompass
 Azimutalkreis
 Azimutalprojektion
 Azimutalprojektion äquidistante
 Azimutalprojektion flächentreue
 Azimutübertragung

азимутальний компас
 азимутальне коло, альмукантарат
 азимутальний мет
 рівновідстанний азимутальний мет
 вірновірний, верхневірний, азиму-
 тальний мет
 перенесене азимута

В.

Bahn
 Bahnbestimmung
 Bahnelement
 Bahnsucher
 Bake
 Bänderspektrum
 Bandmass
 Barometer
 Basis
 Basisbock
 Bassismessung
 Basisnetz
 Begleiter
 Beleuchtung
 Beleuchtung schräge
 Beobachtung
 Bergprofil
 Berichtigungsschraube
 Besteckrechnung
 Beugung des Lichts
 Bewegung
 Bewegung direkte
 Bewegung elliptische
 Bewegung epizyklische
 Bewegung gleichförmige
 Bewegung gleichförmig beschleunigte
 Bewegung jährliche
 Bewegung mittlere
 Bewegung rechtläufige
 Bewegung retrograde, rückläufige

шлях, дорога
 визначене шляху
 елемент шляху
 глядач шляху
 бакен, маяк
 стяжкова, смугова дуговина, спектр
 стяжкова міра
 барометер
 основа, підстава
 основний кізлик
 помір, помірка основи
 основна, підставна сіль
 товариш, аколїт (звїзди)
 осьвітлене
 скісне осьвітлене
 помічене, обсервація
 профіль гори
 корекційна шруба
 апарядове обчислене
 угинане сьвітла
 рух
 прямий, простий рух
 еліптичний рух
 епіциклічний рух
 рівномірний рух
 рівномірно прискорений рух
 річний рух
 середний рух
 прямий рух
 вспятний рух

Bewegung scheinbare	сповидний рух
Bewegung tägliche	денний рух
Bewegungsgesetz	закон руху
Bewegungsgeschwindigkeit	скорість руху
Bewegungsrichtung	напря́м руху
Bewegungsstörung	заколот руху
Bielidenstrom	рі́й Бієлі́дів
Bildweite	ві́ддаль обра́за
Bindpunkt	узол, зв'язна точка
Bleiwurf	грузило
Blendglas	темне скло
Bogen	лук, дуга
Bogenmass	мі́ра луку
Bolid	болі́д
Bootskompass	чайковий компас
Böschung	похил, нахил, стрі́м
Böschungsmasstab	міри́ло похилу
Böschungswinkel	ку́т похилу
Boussole	бусо́ля
Brachyt	брахит
Brachyteleskop	брахите́лескоп
Brechung	переломанє, заломанє
Breite	ши́рина, широта
Breite astrographische	астрографі́чна ширина
Breite astronomische	астроно́мічна ширина
Breite geographische	географі́чна ширина
Breite geozentrische	геоце́нтрична ширина
Breite heliozentrische	геліоце́нтрична ширина
Breitenbestimmung	визначенє ширини
Breitengrad	сте́пень ширини
Breitengradmessung	по́мір ширинного сте́пеня
Breitenkreis	рівноле́жник, рівнобі́жник
Breitenparallel	рівноле́жник, рівнобі́жник
Breitenminute	міну́та ширини
Brennebene	огнище́ва пло́ща
Brennglas	збіраю́ча со́чка, (заживга́льце)
Brennpunkt	огни́ще, фо́кус, (жари́ще)
Brennweite	огнище́ва (ві́ддаль)
Büschelprotuberanz	жму́това при́тубера́нція

Chondrit
 Chromosphäre
 Chronodeik
 Chronometer
 Chronometerstand
 Chronometrie
 Chronograph
 Chronoskop
 Centimeter
 Centralfeuer
 Centrakraft
 Centralprojektion
 Centralsonne
 Centrifugalkraft
 Centriren
 Circumpolarstern
 Colorimeter
 Coma
 Croquis
 Crownglas
 Cyklus Metonscher

C

хондрит
 хромосфера
 хронодейк
 хронометер
 стан хронометра
 хронометрія
 хронограф
 хроноскоп
 центиметер
 осередний огонь
 доосередна сила
 середоточний мет
 центральне сонце
 відосередна сила
 центроване
 діркум полярна, прибігунова зьвізда
 кольориметер
 мітла (у комет)
 крокі
 крон
 цикль Метона

D.

Dämmern
 Dämmerung
 Dämmerung astronomische
 Dämmerung bürgerliche
 Datumsgrenze
 Datumsprung
 Decimeter
 Dekameter
 Deklination
 Deklination magnetische
 Deklinationsachse
 Deklinationskreis
 Deklinationskreis

світати, сьвітати, зоріти; змеркати
 досьвіток; змерк, сумрак
 астрономічний досьвіток; змерк
 горожанський досьвіток, змерк
 границя дат
 скок дат
 дециметер
 декаметер
 деклінація, відклоненє, збоченє, відхил
 магнетна деклінація
 деклінаційна вісь
 деклінаційне, годинне коло
 деклінаційне колесо, круг (у сква-
 торіяла)
 заглиб, обниженє овиду, депресія
 горизонта

Depression des Horizonts

Deviation	девіація
Dialytisch	діялітичний
Dichte	густота
Differenzbeobachtung	ріжницьке помічене
Diffraction	діфракція
Digression	дігресія
Dimension	розмір, дімензія
Diopter	прозір, діоптер
Diopterlineal	прозірний лінеал
Dipleidoskop	діплейдоскоп
Dispersion	дісперзія, розщиплене, розсіяне
Distanz	відстань
Distanz sphärische	сферична відстань
Distanzfaden	відстанна нитка
Distanzlatte	відстанна лата
Doppelnebel	двійна мраківна
Doppelstern	двійна, подвійна звезда
Doppelsternmessung	помір, помірка двійних звезд
Doppelsternsystem	система двійних звезд
Doppelbildmikrometer	двообразний мікрометр
Dosenlibelle	коробчаста, пушкова лібеля
Drachenmonat	змівий місяць
Drehkreis	коло обороту
Drehung	оборот
Drehungsachse	вісь обороту
Drehwage	скрутна вага
Dreiecksnetz	сіть трикутників
Durchgangsinstrument	перехідний знаряд
Durchmesser	промір
Durchschlagen	перебивати

Е.

Ebbe	відплив, відлив
Echappement	гальма (годинника)
Eigenbewegung	питомий рух
Eigengeschwindigkeit	питома швидкість
Eigenwärme	питоме тепло
Einheitskarte	одноцільна карта
Einheitsmasstab	одноцільне мірило
Einstellungsfehler	похибка, хиба наставленя

Eisenmeteorit	зелізистий метеорит
Eisenstaub meteorischer	космічна пиль
Ekliptik	екліптика
Ekliptikalkarte	екліптична карта
Ekliptikpol	бігун екліптики
Ekliptikpoldistanz	екліптична бігунова відстань
Ekliptikschiefe	нахил екліптики
Elektrizität	електричність (гromовна)
Elektrochronograph	електричний хронограф
Element	елемент, (хем. первень)
Elle	локоть
Ellipse	еліпса
Emanation	еманація
Energie	енергія
Enklave	енклява, закло
Entfernung	віддаль, віддалена
Entfernung geradlinige	прямолинійна віддаль
Entfernung mittlere	середня віддаль
Epakte	епакта
Ephemeride	ефемерида
Ephemeridenmeridian	ефемеридний полуденник
Epizykel	епіцикль
Epoche	епоха
Erdachse	земська вісь
Erdbahn	шлях, дорога, орбіта землі
Erdäquator	земський рівник
Erde	земля
Erdferne	відземна точка, апогей
Erdfigur	вид, стать, подoba землі
Erdglobus	земський глоб
Erdkörper	тіло землі
Erdmagnetismus	земський магнетизм
Erdmeridian	земський полуденник
Erdmessung	помір, міренє землі
Erdnähe	приземна точка, перігей
Erdpol	земський бігун
Erdprofil	профіль, проріз землі
Erdrinde	земська кора
Erdrotation	оборот землі
Erdumschwung	оборот землі
Erdweite	земська віддаль

Erhaltung der Kraft	збережене сили, енергії
Etmal	навтична доба
Exzentrizität	відосередність, ексцентричність
Exzentrizität lineare	лінійна відосередність
Exzentrizität numerische	чисельна відосередність
Exzentrizitätsfehler	хиба відосередности
Exzentrizitätswinkel	кут відосередности
Exzess sphärischer	сферичний ексцес
F.	
Fackel	факля, походня
Faden	морський сяжень; нитка в приладах
Fadenbeleuchtung	освітлене ниток
Fadendistanzmesser	мірило ниткової відстані
Fadenkreuz	нитковий хрест
Fadenmikrometer	нитковий мікрометр
Fadennetz	ниткова сіть
Fadenplatte	ниткова плітка
Fahrarm	рухоме рамя (пляніметра)
Fall	спад
Fallgesetz	закон спаду
Fallversuch	спадовий досвід
Farbe	краска, барва
Farbe komplementäre	доповнююча барва
Farbenabweichung	краскове відклоненє
Farbenplastik	плястичка красок, барв
Federbarometer	пружинний барометер, анероїд
Fehler	хиба, похибка, блуд
Fehlerausgleichung	вирівнанє похибки
Fehlergrenze	граніця похибки
Feinstellvorrichtung	прилад до докладного наставленя
Feldbeleuchtung	освітленє поля
Feldmesser	землемір, геометер
Feldmessung	землемірство, межованє, помірка поля
Fernrohr	люнета, далековид, далеvid, дале- когляд, далекозір
Fernrohr achromatisches	ахроматичний далеvid
Fernrohr aplanatisches	апланатичний далеvid
Fernrohr astronomisches	астрономічний далеvid
Fernrohr dialytisches	діялітичний далеvid

Fernrohr gebrochenes	ломаний далевид
Festlegungsstange	лата усталеня
Festpunkt	постійна, стала точка
Feuerkugel	огняна куля
Feuerschiff	світильний корабель
Finsternis	затьма, затьміне
Finsternis partielle	частна затьма
Finsternis ringförmige	обручкова затьма
Finsternis totale	повна затьма
Finsternisperiode	період затьм
Firmament	небозвід, небосклин, фірмент
Fixstern	стала зьвізда, зоря
Fixsternhöhe	зьвіздова висота
Fixsternperallaxe	паралакса зьвізд
Fixsternspektrum	звіздяна дуговина
Fläche	верхня
Flächeninhalt	поверхня
Fleck	плямо, пляма
Flächenfehler	верхнева хіба
Flächenkolorit	верхневий кольорит
Flächenmessung	помірка верхні
Flächennamen	верхнєве имя
Flächentreu	рівноверхний
Flächenwert	верхнева вартість
Fliehkraft	відосередна сила
Flintglas	флінт
Fokalebene	огнищева площа
Fluchtstab	мірничка тичка
Flur	нива
Flusslinie	річна лівія
Flut	приплив, прилив
Flut taube	глухий приплив
Frühling	весна
Frühlingsäquinocium	весняне рівноденне
Frühlingspunkt	весняна точка
Füllnetz	доповняюча сіть
Fundamentalstern	фундаментальна, основна зьвізда
Funkeln	блиманє, мерехтіне, меркотіне, искрєне
Fuss	стопа
Fussgestelle	підставна часть, стопа
Fusspunkt	спідна точка, надір
Fusschraube	підставна шруба

G.

Gang	хід
Gang täglicher	денний хід
Gangbestimmung	означенє ходу
Gaseruption	вибух газу
Gebirgs panorama	гірська панорама
Gebrauchsnormale	ужиткова нормальна міра
Gelände	поземельє, поземля, терен
Geländedarstellung	представленє поземелєя
Gemarkung	громадська область
Generalisierung	ґенералізація, узагальненє
Generalkarte	ґенеральна карта
Geodäsie	ґеодезія, землемірство
Geodäsie höhere	висша ґеодезія
Geodäsie niedere	низша ґеодезія
Geogonie	ґеогонія
Geographie	ґеографія, землезнавство, землєпись
Geographie astronomische	астрономічна ґеографія
Geographie mathematische	математична ґеографія
Geoid	ґеоїд
Geonomie	ґеономія
Geozentrisch	ґеоцентричний
Geradläufig	прямобіжний, простобіжний
Gesichtswinkel	кут зрїня
Gestirn	звїзда, зоря
Gestalt	вид, стать, подоба
Gezeiten	времена, тїди
Gieren	відклоненє (корабля) від курсу
Gissung	ґісованє
Gleicher	рівняк, рівняк, екватор
Gleichung der Bahn	рівнанє шляху
Gleichung jährliche	річне рівнанє
Gleichung parallaktische	параляктичне рівнанє
Gleichung persönliche	особистє рівнанє
Globularprojektion	ґльобулярний мет
Globus	ґльоб
Gnomon	ґномон
Gnomonik	ґномонїка
Grad	ступень
Gradabteilungskarte	ступенєва карта

Gradbogen	степенний лук
Gradfeld	ступенне поле
Gradmessung	помір ступеня
Gradnetz	орієнтаційна, ступенна сіть
Gradnetzentwurf	начерк орієнтаційної сіти
Gradnetzmasche	очко орієнтаційної сіти
Gradstock	пальця Якова
Gradtrapez	ступенний трапец
Gravitation	тяготіне, гравітація
Gravitationsgesetz	закон тяготіня
Gravitationskonstante	стала тяготіня
Grenzkreis	горизонт, овид, обрій
Grenzlinie	граначна лінія
Grösse	величина
Grössenbestimmung	означенє величини
Grössenklasse	класа величини
Grössenskala	скала величин
Grundlinie	основна лінія, основа, підстава
Grundlogge	донний льот
Grundrissfigur	основна фігура

H.

Hafenetablissement	пристанний час
Hafenzeit	пристанний час
Halbkugel	півкуля
Halbmesser	луч
Halbschatten	сутінок, притінок, півтінь
Halbwind	піввітер
Handlogge	ручний льот
Handlot	ручне грузило
Handriss	ручний ескіз
Hängelibelle	висяча лібеля
Haufenprotuberanz	громадна протуберанція
Hauptnivellement	головна нівеляція
Hauptnormale	головна нормальна міра
Hauptstrich	головна черта
Haupttriangulation	головна триангуляція
Hauptzwischenstrich	головна проміжна черта
Haus	дім (місяця, сонця)
Hektometer	гектометр

Heliakisch	геліакічний
Heliocentrisch	геліоцентричний
Heliograph	геліограф
Heliometer	геліометер
Heliostat	геліостат
Heliotrop	геліотроп
Helium	гель
Helligkeit	явність
Hemisphäre	півкуля, гемісфера
Hemmung	запинка, гальма, придержка
Herbst	осінь
Herbstäquinoctium	осіннє рівнодення
Herbstpunkt	осіння точка
Himmel	небо
Himmelsachse	вісь небесна
Himmelsgewölbe	небесний звід, небозвід, небосклин
Himmelsglobus	гльоб неба, небесний гльоб
Himmelsgrund	узир, фон, тло неба
Himmelskarte	карта неба
Himmelskörper	небесне тіло
Himmelskugel	небесна куля
Himmelspol	бігун неба
Hintergrund	узир, далень, фон
Hochwasser	високий водостан
Hof	двір (у плям сонічних, сонця, місяця)
Höhe	висота
Höhe korrespondierende	відповідна, рівна висота
Höhe mittlere	середня висота
Höhenberichtigung	справлене висот
Höhenbestimmung	означене висоти
Höhenformel	формула висоти
Höhenkote	висотна кота
Höhenkreis	коло висот, вертикал
Höhenkreis	висотне колесо, круг
Höhenkurve	лінія рівних висот
Höhenmaße	висотний знак
Höhenmessung barometrische	барометрична помірка висот
Höhenmessung trigonometrische	тригонометричний помір висоти
Höhenparallaxe	паралакса висот
Höhenprofil	висотний профіль
Höhenschichte	висотна верствиця

Höhenschichtenkarte	гіпсометрична карта
Höhenunterschied	ріжниця висот
Höhenwinkel	кут висоти
Höhenziffer	цифра висоти
Horizont	горизонт, овид, обрій, (кругогляд, кругозір, кругосвіт, крайнебо)
Horizont künstlicher	штучний горизонт
Horizont scheinbarer	сповидний, фізичний горизонт
Horizont wahrer	дійсний, істиний, астрономічний горизонт
Horizontalachse	горизонтальна, позема вісь,
Horizontale	лінія рівної висоти
Horizontalebene	горизонтальна площа, площа горизонту
Horizontalkreis	поземе колесо
Horizontalkurve	позема крива, кривизна, лінія рівної висоти
Horizontalparallaxe	горизонтальна паралакса
Horizontalpendel	горизонтальний маятник, колибень
Horizontalprojektion	поземий мет
Horizontalprojektion phische	stereogra- стереографічний поземий мет
Horizontalsonnenuhr	поземий часосказ
Horizontkorrektion	корекція, справленє, поправка горизонту
Horoskop	гороскоп
Hülfslinie	помічна лінія
Hülle	оболока
Hyperbel	гіперболя

I, J.

Jakobsstab	палиця Якова
Jahr	рік
Jahreszeit	пора року
Index	вказівка, індекс
Indexfehler	індексова, вказівкова хиба
Indicatrix	вказуюча еліпса
Instrument	інструмент, знаряд, прилад, снасть
Instrumentalfehler	хиба знаряду, приладу
Intramercuriell	інтрамеркуріальний
Irradiation	ірадіація

Isobathe
 Isohypse
 Itinerar
 Itineraraufnahme
 Jupitertrabant

ізобата, лінія рівної глибини
 ізогіпса, лінія рівної висоти
 ітінерар
 знімка ітінерара
 місяць Юпітера

К.

Kabel
 Kalender
 Kanalwage
 Kardinalpunkt
 Karte geographische
 Karte topographische
 Kartenentwurf
 Karteninhalt
 Kartenlesen
 Kartenzeichnung
 Kartographie
 Kartometer
 Kataster
 Katastervermessung
 Katoptrisch
 Kegelprojektion
 Kegelprojektion echte
 Kegelprojektion einfache
 Kegelprojektion flächentreue
 Kegelprojektion nichtnormale
 Kegelprojektion normale
 Kegelprojektion schiefachsige
 Kegelprojektion unechte
 Kegelprojektion vereinfachte
 Kegelprojektion winkeltreue
 Keilphotometer
 Kern
 Kernnebel
 Kernschatten
 Kielwasser
 Kilometer
 Kimm
 Kimmtiefe

кабель
 календар
 водяна вага
 кардинальна, головна точка
 географічна карта
 топографічна карта
 начерк карти
 зміст карти
 читане карти
 чертане карт
 картографія
 картометр
 катастер
 катастральна помірка
 катоптричний, зеркальний
 стіжковий мет
 істиний стіжковий мет
 простий стіжковий мет
 вірноверхній стіжковий мет
 ненормальний стіжковий мет
 нормальний стіжковий мет
 скісновісний стіжковий мет
 неістиний стіжковий мет
 упрощений стіжковий мет
 вірнокутний стіжковий мет
 клиновий фотометер
 ядро
 черенна мраківина
 глуха тїнь
 трамова вода
 кілометр
 овид
 заглиб овиду

Kippregel	тахиметрична лиштва
Klafter	сяжень, сяг
Kleinpunkt	подрібна точка
Kleintriangulierung	подрібна триангуляція
Klemme	придержка, притиск
Knoten	узол
Knoten absteigender	зіступний, зіступаючий узол
Knoten aufsteigender	вступний, підступаючий узол
Knotenlänge	узлова довгота
Knotenlinie	узлова лівія, лівія узлів
Kollimationsfehler	колімаційна хвба
Kollimationslinie	колімаційна лівія
Kollimator	коліматор
Kolur	колюр
Komet	комет, комета
Kometenausströmung	кометна еманція
Kometenbahn	шлях комета (и)
Kometenhülle	кометна оболочка
Kometenkern	ядро комета (и)
Kometenlicht	світло комета (и)
Kometenschweif	мітла, хвіст комета
Kometensucher	кометник
Kometentyp	тип комет
Kometenwolke	кометна хмарка
Kompass	компас
Kompassnadel	стрілка компаса
Kompasspeilung	компасна знімка, приціл
Kompassrose	компасна рожа
Kompassscheibe	круг, кружок компаса
Kompensation	компенсація
Kompensationspendel	скомпензований маятник
Konform	судільний
Konjunktion	кон'юнкція, злука, злученє
Konjunktion obere	горішня злука
Konjunktion untere	долішня злука
Konkavlinse	вгнута сочка
Konkavspiegel	вгнуте зеркало
Konstellation	констеляція, співзірє (сузвізде, зьвіз- дозбір, зьвіздобраз)
Kontraktionstheorie	теорія корчення
Kontrollnormale	контрольна нормальна міра

Konvexlinse	вигнута, випукла сочка
Konvexspiegel	вигнуте, випукле зеркало
Koordinate	сорядна
Koordinate geographische	географічна сорядна
Koordinate sphärische	сферична сорядна
Koordinatenausmessung	вимірене сорядних
Koordinatenberechnung	обчислене сорядних
Kopf	голова (комета)
Kopieren	копійоване
Koppelkurs	в'язаний курс
Koppeltafel	таблиця в'язання курсів
Korrektion	корекція, поправка, справлене
Korrektionsschraube	корекційна шруба
Kosmogonie	космогонія
Kosmographie	космографія
Kosmologie	космологія
Kraft	сила
Kreis	коло; у приладів: колесо, круг, кружок
Kreis deferierender	деферентне коло
Kreis exzentrischer	відосереднє коло
Kreisbewegung	коловий рух
Kreiseinteilung	колова поділка
Kreismikrometer	коловий, обручковий мікрометер
Kreisteilungsfehler	хиба поділки
Kreuzpeilung	перехресний приціл
Kreuzscheibe	перехресний прозір
Kreuzzapfen	перехресний чіп
Kronodeik	хронодейк
Krystallsphäre	кристална сфера
Krümmung	кривина
Krümmungskorrektion	поправка кривини
Krümmungsradius	луч кривини
Kugel	куля
Kugelabweichung	кулисте відклоненє, сферична аберація
Kugelgestalt	кулистий вид, стать, подоба
Kugelzone	кулиствий пояс
Kulmination	кульмінація
Kulmination obere	горішня кульмінація, гороване
Kulmination untere	долішня кульмінація, доловане

Kulminationshöhe
 Kulminationspunkt
 Kursdreieck
 Kursverbesserung
 Kurve hypsographische
 Kurvimeter
 Küstenaufnahme
 Küstenlinie
 Küstenvermessung

висота кульмінації
 кульмінаційна точка
 курсовий трикутник
 справлене курса
 гипсографічна крива
 курвіметр, кривомір
 знімка побережа
 бережна лінія
 помір побережа

L.

Lachter
 Lage
 Lagemessung
 Lagenplan
 Lager
 Landesaufnahme
 Landeshorizont
 Landespräzisionsnivellement
 Landestriangulierung
 Landesvermessung
 Landkompass
 Länge
 Länge astrographische
 Länge astronomische
 Länge geographische
 Länge geozentrische
 Länge heliozentrische
 Länge mittlere
 Länge reduzierte

гірняцький сяжень
 положене
 помір положеня
 плян положеня
 ложе
 знімка краю
 позем краю
 точна нівеляція краю
 триангуляція краю
 помір краю
 сухопутний компас
 довжина, довгота
 астрографічна довжина
 астрономічна довжина
 географічна довжина
 геоцентрична довжина
 геліоцентрична довжина
 середна довжина
 зведена, редукована довжина (в екліп-
 тиві)

Länge wahre
 Längendifferenz
 Längenfehler
 Längengrad
 Längengradmessung
 Längenmass
 Längenmessung
 Längentreu
 Längenunifikation

дійсна довжина
 різниця довжин
 хиба, похибка довжини
 степень довжини
 помір, помірка степеня довжини
 міра довжини
 помірка довжини
 вірнодовгий
 з'єднане, уніфікація довжин

Lavierung	шумроване, натінка; лявіроване
Lee	за вітром
Legende	легенда, пояснене
Leitstrahl	провідний луч, проводень
Leuchtturm	маяк, морська ліхтарня
Libelle	лібеля
Libration	лібрація
Licht	світло
Lichtabsorption	абсорпція світла
Lichtäther	світляний етер
Lichtgeschwindigkeit	скорість світла
Lichtmenge	скількисть світла
Lichtgewölk	факля, світляний облак, світляна хмарина
Lichtgleichung	рівнане світла
Lichtknoten	світляний узол (мраковин)
Lichtpunkt	світляна точка
Lichtvergleichung	порівнане світла
Lichtverlust	втрата світла
Lichtzeit	час світла
Limbus	лімб
Lineal parallaktisches	параляктичний лінеал
Liniennetz	лівійна сіть
Linse	сочка
Linienmesser	лінійомір
Logge	льог
Loggezeit	льоговий час
Loggmeile	льогова миля
Lot	грузило; прям
Lotabweichung	відхил пряма
Lotabweichung lokale	місцевий відхил пряма
Lotabweichung regionale	областний відхил пряма
Lotlinie	прямна лівія
Lotmaschine	грузильний знаряд
Loxodrom	льоксодромний
Lunarium	люнар
Lunarpräzession	місячна прецесія
Lunation	люнація
Lunisolarpräzession	люнісолярна прецесія
Lupe	люпа
Luу	під вітром

Magellanswolke	хмарина Маґеляна
Magnetnadel	маґнетна стрілка
Mareograph	маґеограф
Marinechronometer	морський хронометер
Massenerhebung	масове взнесенє
Massstab	міряло, поділка
Mauerkreis	мурове колесо
Mauerquadrant	муровий квадрант
Maulwurfshügel	кертвовина
Meile	миля
Meile geographische	географічна миля
Meile nautische	морська, навітична миля
Meridian	меридіян, полуденник, південник
Meridianbogen	лук полуденника
Meridiandurchgang	перехід полуденника, перехід через полуденник
Meridianebene	полуденникова площа
Meridiangradmessung	помір полуденникового степеня
Meridiankreis	полуденникове колесо, круг
Meridianlinie	полуденникова лінія
Meridianphotometer	полуденниковий фотометер
Meridianschnitt	полуденниковий проріз
Meridianstreifen	полуденникова смуга
Meridiantertie	секундова узлова довгість
Meridianzeichen	полуденниковий знак
Merkurdurchgang	перехід Меркура
Messband	мірничя лента
Messfernrohr	мірничий далекод
Messinstrument	мірничий знаряд, прилад
Messkeil	мірничий клин
Messkette	мірничий ланц
Messlatte	мірничя лата
Messtisch	мірничий стіл
Messtischblatt	мірничя карта
Messungslinie	помірна лінія
Meteor	метеор
Meteoreisen	метеоричне залізо
Meteorit	метеорит
Meteoroid	метеороїд

M.

Meteorring	перетень метеорів
Meteorschwarm	рій метеорій
Meteorstein	метеоричний камінь
Meteoroskop	метеороскоп
Meter	метер
Metermass	метрична міра
Meterstab	метер
Metrologie	метрологія
Methode chronometrische	хронометрична метода
Methode der correspondierenden Höhen	метода рівних висот
Methode der Jupitertrabanten	метода місяців Юпітера
Methode der Mondstanzanzen	метода місячних відстаней
Methode der Mondfinsternisse	метода місячних затемнень
Methode der Mondkulminationen	метода горювань місяця
Methode der Sonnendurchgänge	метода переходів сонця
Methode der Sterndurchgänge	метода переходів зьвізд
Methode telegraphische	телеграфічна метода
Methodeterrestrischer Lichtsignale	метода світляних сигналів
Mikrometer	мікрометер
Mikrometerokular	мікрометровий окуляр
Mikrometerschraube	мікрометрична шруба
Mikroskop	мікроскоп
Milchstrasse	молочна, чумацька дорога
Milchstrassensystem	система молочної дороги, галактична система
Millimeter	міліметер
Minute	хвилина
Mire	міра
Missweisung	деклінація (компаса)
Mittag	полудне, південь
Mittag mittlerer	середнє полудне
Mittag wahrer	дійсне полудне
Mittagshöhe	південна висота
Mittagskreis	полуденникове коло, полуденник, південник, меридіан
Mittagslinie	полуднева, полуденникова лінія
Mittagsrohr	полуденниковий, переходовий з'яряд
Mittagsverbesserung	поправка полудня
Mittelbreite	середня ширина
Mittelpunktgrosskreis	середоточне велике коло

Mittelpunktmasstab	середоточне мірило
Mitternacht	північ
Mittelwasser	середний водостан
Monat	місяць
Monat anomalistischer	аномалістичний місяць
Monat drakonitischer	змівий місяць
Monat siderischer	сідеричний, зьвіздовий місяць
Monat synodischer	синодичний місяць
Monat tropischer	тропічний місяць
Mond	місяць
Mondbahn	шлях місяця
Mondbewegung	рух місяця
Monddistanz	місячна відстань
Mondfinsternis	місячна затьма
Mondkarte	карта місяця
Mondknoten	узол місяця
Mondmonat	дійсний місяць
Mondparallaxe	місячна паралакса
Mondphase	фаза місяця
Mondtopographie	топографія місяця
Mondwechsel	відміна, зміна місяця
Montierung	приладжене, уставлене
Morgen	ранок, схід
Morgendämmerung	світане, досвіток, розсвіт
Morgenröthe	денниця (зоряниця)
Morgenstern	ранна зоря
Morgenweite	ранна відстань
Multiplikationskonstante	стала множення
Myriameter	миріаметер

N.

Nacht	ніч
Nachtbogen	нічний лук
Nachtgleiche	рівноденне
Nachtgleichenpunkt	рівноденна точка
Nadir	надір
Nationalzeit	народний час
Naturmass	природна міра
Nautik	навтика
Navigation	навігація, плаванє

Navigieren	навігувати
Nebel	мраковина, туман
Nebel elliptischer	еліптична мраковина
Nebel planetarischer	планетарна мраковина
Nebel regelmässiger	правильна мраковина
Nebel ringförmiger	обручкова мраковина
Nebel unregelmässiger	неправильна мраковина
Nebel veränderlicher	перемінна мраковина
Nebelfleck	мраковина, (туманне пятно)
Nebelhypothese	небулярна, мраковинна гіпотеза
Nebelmasse	мраковинна маса
Nebelprotuberanz	мраковинна протуберанція
Nebelstern	мраковинна звізда
Neigung	нахил
Neigung mittlere	середний нахил
Neigungsfehler	хиба нахилу
Neigungswinkel	кут нахилу
Netz	сіть
Netz astronomisches	астрономічна сіть (Ебля)
Netzpunkt	точка сіти
Neumond	нів, молодик
Niedrigwasser	низкий водостан
Nippflut	глухий, обнижений приплив
Niveau	позем, рівень; лібеля
Niveaufläche	площа позему
Niveaulinie	лінія позему; лінія рівної висоти
Nivellierinstrument	нівелляційний знаряд, привлад
Nivellierlatte	нівелляційна лата
Nivellierung	нівелляція, нівельоване, поземоване
Nivellierzug	нівелляційний шлях
Nonius	ноній
Nord	північ
Nordhalbkugel	північна півкуля
Nordpol	північний бігун
Nordpolarkreis	північне бігунове, полярне коло, арктичне коло
Nordpunkt	північна точка
Nordsüdlinie	полуденникова лінія
Normale	нормальна
Normalhöhenpunkt	нормальна висотна точка
Normalmassstab	нормальне мірило

Normalzeit	нормальний час
Novemberstrom	падолистовий рій, леоніди
Nullmeridian	перший, зеровий полуденник
Nutation	нутація

O.

Oberfläche	поверхня
Objektiv	об'єктив
Objektivmikrometer	геліометер
Objektivprisma	об'єктивна призма
Observatorium	обсерваторія (зв'яздарня)
Oktant	октант
Okular	окуляр
Okular helioskopisches	геліоскопний окуляр
Okular negatives	негативний окуляр
Okular positives	позитивний окуляр
Okularmikrometer	окулярний мікрометр
Okularprisma	окулярна призма
Opposition	опозиція
Orientierung	орієнтація
Orientierungslinie	орієнтаційна лінія
Ort	місце
Ort absoluter	беззглядне місце
Ort relativer	зглядне місце
Orthodrom	ортодромний
Ortsbestimmung	означене, визначене положення
Ortssonnenzeit	місцевий сонячний час
Ortssternzeit	місцевий зоряний час
Ortszeichen	знак місцевості
Ortszeit	місцевий час
Osten	схід, вихід
Ostpunkt	східна точка, точка сходу
Ostwestlinie	східно-західна лінія

P.

Parabel	парабола
Parallaxe	паралакса
Parallaxe jährliche	річна паралакса
Parallaxe mittlere	середня паралакса

Parallaxe negative	відємна паралакса
Parallaxe relative	зглядна паралакса
Parallaxe tägliche	денна паралакса
Parallaxenschätzung	оцінка паралакси
Parallelkreis	рівнолежник, рівнобіжник
Parallellineal	рівнобіжний лінеал
Parzelle	парцеля
Passageninstrument	переходовий знаряд
Passagenprisma	переходова призма
Patentlogge	патентовий льог
Peilkompass	прицільний компас
Peilung	прицїл, змїр, знимка компасом
Peilvorrichtung	прицільний прилад
Pendel	маятник, колибень
Pendelbeobachtung	маятникове помічене
Pendellänge	довгота маятника
Pendelmessung	маятниковий помір
Pendeluhr	маятниковий годинник
Pendelversuch	маятниковий досвїд
Penumbra	сутїнь, притїнок, півтїнь
Periastrum	періастр
Perigäum	перігей, привземна точка
Perihel	перігель, присонїчна точка
Periheldistanz	перігельна відстань
Perseiden	персеїди
Perturbation	заколот, пертурбація
Phase	фаза, відміна
Photographie	фотографія
Photogrammetrie	фотограмметрія
Photoheliograph	фотогеліограф
Photometer	фотометер, свїтломір
Photometrie	фотометрія
Photosphäre	фотосфера
Phototheodolit	фототеодолїт
Pinne	чіп, чопак
Plan	плян, розполог
Planet	планет, планета
Planet äusserer	внїшній планет
Planet innerer	внутрішній планет
Planet mittlerer	середній планет
Planet oberer	внїшній планет

Planet unterer	нижший планет
Planet wahrer	дійсний планет
Planetenbahn	планетний шлях
Planetendurchgang	перехід планети
Planetensystem	планетарна система
Planetentafel	планетна таблиця
Planetentheorie	теорія планет
Planetographie	планетографія
Planetoid	планетоїд
Planiglob	плянїглоб
Planimeter	плянїметр
Plankarte	плянна карта
Plattkarte	плоска карта
Pol	бігун
Polabstand	бігунова відстань
Polarkoordinate	полярна срядна
Polarkreis	полярне, бігунове коло
Polarplanimeter	полярний плянїметр
Polarprojektion	полярний мет
Polarstern	полярна зьвізда, бігунова зоря
Polarisationsastrophotometer	полярізаційний астрофотометер
Polhöhe	бігунова висота, висота бігуна, географічна ширина
Polhöenschwankung	колибанє ширини
Polyederprojektion	многостінний мет
Polygonisierung	полїгонізація
Polygonometrie	полїгонометрія
Portulankarte	портуляна
Positionskreis	позиційне колесо
Positionsmikrometer	позиційний мікрометер
Positionswinkel	позиційний кут, кут положеня
Präzession	прецесія
Präzession allgemeine	загальна прецесія
Prismenfernrohr	призмовий далековид
Prismenkreis	призмове колесо, круг
Profil	профіль, проріз, перекрій
Profillinie	прорізна лінія
Projektion	мет, провкція
Projektion Apiansche	Апіянів мет
Projektion äquidistante	рівновідстанний мет
Projektion azimutale	азимутальний мет

Projektion Bonnesche unecht- nische	псевдоконічний мет Бонна
Projektion Delisles auf den Schnitt- kegel	мет Деліля на стіжок пересічи
Projektion gnomonische	іномонічний мет
Projektion Merkators	мет Меркатора
Projektion Mollweidesche	мет Мольвайда
Projektion orthographische	ортографічний мет
Projektion perspektivische	перспективічний мет
Projektion polständige	бігуновий мет
Projektion Ptolemäische	мет Птолемея
Projektion Sansonsche unecht- zylindrische	псевдоциліндричний, нібвальцевий мет Сансона
Projektion Stab-Wernersche	мет Штаб-Вернера
Projektion stereographische	стереографічний мет
Projektion Tissots	мет Тіссо
Projektion trapezmaschige	трапезовий мет
Projektionspol	метовий бігун
Protuberanz	протуберанція
Protuberanzspektroskop	протубераційний спектроскоп
Pyramidalstativ	триніжний статив
Pyramidensignal	пірамідальний сигнал

Q.

Quadrant	квадрант
Quadratur	квадратура
Quecksilberhorizont	ртутний горизонт
Quecksilberkompensation	ртутна компенсація
Quecksilberpendel	ртутний маятник

R.

Räderuhr	колісцевий годинник
Radiant	радіант
Radiationsgegend	околиця радіації
Radiationspunkt	радіаційна точка
Radius	луч
Radiusvektor	провідний луч, провідень
Raum	простір
Raummessung	мірене об'єму, простору

Raupenform	гусілинична форма
Rechtläufig	прямий, прямобіжний, напередний
Reduktion	редукція, зведенє
Reduktion auf den Mittelpunkt	зведенє до середоточки
Reduktionszirkel	редукційний циркель
Referenzsphäroid	референційний сфероїд
Reflektor	рефлектор
Reflexion	відбитє, рефлексія
Reflexionskreis	рефлексійне колесо, зеркальний круг
Refraktion	рефракція, переломанє
Refraktion astronomische	астрономічна рефракція
Refraktion terrestrische	террестрична, земська рефракція
Refraktionskoeffizient	рефракційний сочинник, сочинник за- ломаня
Refraktor	рефрактор
Regionalkolorit	регіональний кольорит
Registrierapparat	реєстровий прилад
Reiterlibelle	наверхна лібеля
Rektaszension	ректасцензія, пряме підношенє
Rektifikation	ректіфікація
Reliefkarte	рельєвна карта
Relingslogge	бортовий льог
Repetitionkreis	репетіційне колесо
Repetitionstheodolit	репетіційний теодоліт
Reversionspendel	реверсійний маятник
Revolution	обіг
Richtung	напрям
Richtungslinie	напрямна лінія
Richtungslos	безнапрямний
Richtungswinkel	напрямний кут, кут на пряму
Rille	борозда (на місяці)
Ringmikrometer	обручковий, перстеновий мікрометр
Ringgebirge	обручкові гори
Ringnebel	обручкова мраківна
Ringsystem	система перстєня
Röhrenlibelle	руркова лібеля
Rose	рожа
Rostpendel	ґратковий маятник
Rotation	оборот, ротація
Rotationsachse	вісь обороту
Rotationsdauer	час обороту

Rotationsellipsoid	оборотовий еліпсоїд
Rotationskörper	оборотове, ротаційне тіло
Rotationssphäroid	оборотовий сфероїд
Routenaufnahme	дорожна знімка
Routenkonstruktion	дорожна конструкція
Rückläufig	вспятний, взадний
Rückwärtsbewegung der Äquinoxtialpunkte	вспятний рух рівноденних точок
Rückwärtseinschneiden	краєне в зад
Rute	прут

S.

Sammellinse	збираюча сочка
Sanduhr	кляпсідра
Saros	сарос
Satellit	сателіт
Schaltjahr	переступний, високосний рік
Schattenflug	лет тіни
Schattenkegel	стіжок тіни
Schattenlänge	довгота тіни
Schattenmesser	іномон, тінемір
Schattenplastik	плястика тіний
Schattierung	натінка
Scheibe	круг, кружок
Scheitelpunkt	верхня, верхкова точка, зеніт
Schichtenlinie	верствична лінія, ізогипса
Schiefe der Ekliptik	нахил екліптики
Schiefeläufig	скіснобіжний
Schritt	крок
Schrittzähler	педометер
Schraffe	шрафа, черточка
Schraffenmanier	шрафовий, чертовий спосіб
Schraubenmikrometer	шрубовий мікрометер
Schummerung	натінка, шумроване
Schwere	тяжість, тяжкість
Schwereabnahme	менчане тяжести
Schwerewirkung	ділане, вплив тяжести
Schwerkraft	сила тяжести, тяготінє, гравітація
Schwimmer	поплавець, плавник, плавак
Schwingungszeit	час колибаня, майнення

Scintillieren	блимане, мерехтіння, меркотіння, искрене
Seekarte	морська карта
Seekompass	морський компас
Seemeile	морська миля
Seequadrant	морський квадрант
Segelanweisung	мореплавне поучення
Segelhandbuch	мореплавний підручник
Segelung	навігація, мореплавання
Sekunde	секунда
Sekundenknotenlänge	секундова узлова довгість
Sekundenpendel	секундовий маятник
Selenographie	селенографія
Senkel	прям
Sextant	секстант
Siderit	сідерит, залізистий метеорит
Siedethermometer	термометер кипіння
Signalkugel	сигналова куля
Signatur	сигнатура
Siriusweite	віддаль Сірія
Situation	ситуація, полога
Situationszeichnung	начерк ситуації
Skalenmikroskop	скалевий мікроскоп
Sog (des Kielwassers)	буртіння, бурхане (трамової води)
Solstitalkolor	кольор сольстіцій, перемог
Solstitiallinie	лінія сольстіцій, перемог
Solstitium	сольстіція, перемога
Sommer	літо
Sommerhalbjahr	літний піврік
Sommersonnenwende	літна перемога
Sonne	сонце
Sonnenbahn	сонячний шлях, екліптика
Sonnenbewegung	рух сонця
Sonnenfackel	соняшна факля
Sonnenferne	афель, відсонячна точка
Sonnenfinsternis	сонячна затьма, затьміння
Sonnenfleck	соняшне плямо, пляма
Sonnenglas	сонячний окуляр
Sonnenkonstante	сонячна стала
Sonnenkorona	соняшна корона
Sonnenlicht	сонячне світло
Sonnennähe	перігель, точка присонячна

Sonnenokular	сонічний окуляр
Sonnenparallaxe	паралакса сонця
Sonnenpräzession	сонічна прецесія
Sonnenstand	становище сонця
Sonnensystem	сонічна система
Sonnentag mittlerer	середний сонічний день
Sonnentag wahrer	дійсний сонічний день
Sonnenuhr	сонічний годинник, часосказ
Sonnenuhrkunde	іномоніка
Sonnenwende	перемога
Sonnenzeit mittlere	середний сонічний, горожанський час
Sonnenzeit wahre	істиний сонічний час
Sonntagsbuchstabe	недільна буква
Sothisperiode	період Сотіса
Spalt	щілина
Spektralanalyse	спектральна, дуговинна аналіза
Spektralapparat	спектральний, дуговинний знаряд
Spektralklasse	спектральна кляса
Spektrallinie	спектральна, дуговинна лінія
Spektralphotometer	спектральний фотометер
Spektraltypus	спектральний, дуговинний тип
Spektrograph	спектрограф
Spektrometer	спектрометр
Spektroskop	спектроскоп
Spektrum	дуговина, спектр
Spezialkarte	подрібна, спеціальна карта
Sphaera obliqua	скісна сфера
Sphaera parallela	рівнобіжна сфера
Sphaera recta	пряма, проста сфера
Sphäroid	сфероїд
Spiegelinstrument	зеркальний знаряд
Spiegelkreis	зеркальне колесо, круг
Spiegeloktant	зеркальний октант
Spiegelsextant	зеркальний секстант
Spiegelteleskop	зеркальний телескоп
Spiralnebel	спіральна, скручена мраківина
Springflut	скріплений прилив
Stadium	стадія
Stand	стан
Standlinie	основна лінія, основа
Standverbesserung	поправка стану

Stationär	постійний, недвижний
Stationsausgleichung	стаційне вирівнане
Stativ	статив
Steinfall	камінний дощ
Steinmeteorit	камінний метеорит
Stellarastronomie	звіздова астрономія
Stellung	становище, постань
Stern	звізда, зоря
Sternaichung	зондоване неба
Sternbedeckung	закрите звізди
Sternbild	констеляція, співзірв (сузвізде, звіз- здозбір, звіздобраз)
Sternenleer	беззорий
Sterngruppe	звіздна група
Sternhaufen	звіздна громада
Sternhimmel	звіздане небо
Sternkarte	карта неба
Sternkatalog	катальог звізд
Sternklasse	кляса звізд
Sternkunde	астрономія (звіздарство)
Sternnebel	звіздна мраківина
Sternordnung	категорія звізд
Sternschnuppe	падуца звізда (трут, отрут)
Sternschnuppenfall	дощ падучих звізд
Sternschnuppenschwarm	рій падучих звізд
Sternschwanken	колибане звізд
Sternspektrometer	звіздний спектрометр
Sternsystem	звіздяна система
Sternstag	звіздовий день
Sterntypus	тип звізди
Sternverzeichnis	спис, катальог звізд
Sternwärme	звіздне тепло
Sternwarte	обсерваторія (звіздарня)
Sternweite	звіздова віддаль
Sternzeit	звіздовий час
Steuer	керма, демено
Steurstrich	кермова черта
Stillstand	постій
Störung	заколот, пертурбація
Störung kontinentale	континентальний заколот
Störung periodische	періодичний заколот

Störung säkuläre	віковий заколот
Strahlenbrechung	переломанє, заломанє сьвітла
Strahlenprotuberanz	промінєста, лучєста протуберанція
Streckenmass	міра довжини
Streckenmessung	помірка довжини
Strich	черта, черточка
Strichmanier	чертковий, шрафовий спосіб
Strichmikroskop	чертовий мікроскоп
Strichrose	рожа черт
Strichteilung	чертова поділка
Stufe	ступень (ясности зьвізд)
Stufenmessung	помір ступенями
Stufenschätzung	оцінка ступеня
Stunde	година
Stundenachse	годинна вісь
Stundenkreis	годинне коло
Stundenlinie	годинна лінія
Stundenwinkel	годинний кут
Sucher	глядач
Süd, Süden	полудне, південь
Südhalbkugel	полуднева півкула
Südnordlinie	полуднево - північна, полуденникова лінія
Südpol	полудневий бігун
Südpolarkreis	полудневе бігунове, антарктичне коло
Südpunkt	полуднева точка
Südwind	полудневий вітер, юга
System des Äquators	система рівника
System der Ekliptik	система екліптики
System des Horizonts	система горизоннта
Syzygie	сизигія

T.

Tachymeter	тахиметер
Tafel astronomische	астрономічна таблиця
Tag	день, доба
Tagbogen	денний лук
Tagemarsch	денний похід
Tag und Nachtgleiche	рівноденне
Tangentenapparat	прилад стичних

Teilungsfehler	хиба поділки
Teilungsverbesserung	поправка поділки
Teleskop	телескоп
Tellurium	телюрій
Temperaturverbesserung	поправка температури
Terrain	терен, поземель, поземле
Terraindarstellung	представленє терену
Theodolit	теодоліт
Tierkreis	зодіак, зьвіринець (зьвірокруг)
Tierkreisbild	знак, образ зодіяка
Tierkreisebene	площа зодіяка
Tierkreislicht	зодіякальне (зьвіринцеве) світло
Topographie	топографія
Totalflut	повний прилив
Trabant	трабанти, місяць
Triquetrum	трікветр
Triangulierung	тріангуляція

U.

Überhöhung	перевисшенє
Übersichtskarte	оглядова карта
Uferlinie	бережна лінія
Uhr	годинник, (часосказ, часомір)
Uhrgang	хід годинника
Uhrkorrektion	годинникова поправка
Uhrwerk	годинниковий прилад
Umbra	ядро (сонічного пятна)
Umdrehung	оборот
Umfang	обвід
Umlauf	обіг
Umlaufzeit	час обігу
Umlegung	переложенє
Umschattig	довколатівний
Umsichtsbild	доокольний образ
Unebenheit	нерівність
Ungleichheit der Eintrittszeit halbmonatliche	півмісячна нерівність часу настаня
Ungleichheit der Höhe halbmo- natliche	півмісячна нерівність висоти
Ungleichheit elliptische	еліптична нерівність

Ungleichheit parallaktische	параляктична нерівність
Ungleichheit tägliche	денна нерівність
Universalinstrument	універсальний інструмент, знаряд
Universalstativ	універсальний статив
Universum	весьсвіт
Unruhe	хитун, кивало
Untergang	захід, запад
Untergangspunkt	точка заходу
Urmass	праміра
Urmasskopie	копія праміри
V.	
Variation sekuläre	вікова варіація
Venusdurchgang	перехід Венери
Veränderlich	перемінний, змінний, змінчивий
Verfinsterung	затма, затьміне
Vergleich der Ortzeiten	порівняне місцевих часів
Vergrößerung	побільшене
Verkehrsweg	комунікаційна, обходова дорога
Vermessung	помір, помірка
Vernier	вернір
Vertikalachse	прямова вісь
Vertikalebene	прямова площа
Vertikal erster	перший вертикал
Vertikalkreis	вертикальне, прямове, вершкове коло, вертикал
Vertikalkreis	прямове колесо, круг
Vertikalsonnenuhr	прямовий сонічний годинник
Verzerrung	деформація
Viertel erstes	перша квадра, кватира, чверть
Viertel letztes	последна квадра, кватира, чверть
Viertelwind	чвертьвітер
Vollmond	повня
Volum	об'єм
Vorrücken der Nachtgleichen	прецесія
Vorübergang	перехід
Vorwärtseinschneiden	краєне в перед
W.	
Wandelstern	плянет (a)
Wanken der Erdachse	колибанє земської осі, нутація

Wärme	тепло
Wasseruhr	водяний годинник
Wasserwage	водяна вага, лібеля
Wechselfunkt	точка зміни
Wegeaufnahme	знімка шляху, дороги
Wegemass	міра дороги, шляху
Wegstunde	година дороги
Weltachse	вісь світа
Weltgegend	сторона світа
Weltkörper	небесне тіло, світило
Weltpol	бігун неба
Weltsystem	світова система
Wendekreis	зворотник
Wendekreis des Krebses	зворотник Рака
Wendekreis des Steinbocks	зворотник Козорога
Wendepunkt	точка звороту
Werst	верста
Westen	захід, запад
Westpunkt	західна точка, точка заходу
Westseite	западна сторона
Widderpunkt	точка Барана
Widerschein	відблеск
Winkelabstand	кутова відстань
Winkelbestimmung	означенє кута
Winkelgeschwindigkeit	кутова швидкість
Winkelkopf	кутомірний тарабанчик
Winkelmessinstrument	кутомірний знаряд
Winkelmessung	помір кута
Winkelprisma	кутомірна призма
Winkelspiegel	кутомірне зеркало
Winkeltreu	вірнокутний
Winkeltrommel	кутомірний тарабан
Windrose	рожа вітрів
Winter	зима
Winterhalbjahr	зимовий піврік
Wintersolstitium	зимова сольстіція, перемога
Wintersonnenwende	зимова перемога

Y.

Z.

Zahl goldene	золоте число
Zapfen	чіп
Zeichen des Tierkreises	знак зодіяка, зьвіринця
Zeiger	вказівка, вказник
Zeit	час
Zeit bürgerliche	горожанський час
Zeit mittlere	середній час
Zeit wahre	дійсний час
Zeitball	часова куля
Zeitbestimmung	означене часу
Zeitgleichung	рівнянє часу
Zeitmass	міра часу
Zeitunterschied	ріжниця часів
Zenareiden	зенареїди, планетоїди, астероїди
Zenit	зеніт, вершкова точка
Zenitabstand	зенітна відстань
Zenitdistanz	зенітна відстань
Zenitsektor	зенітний сектор
Zielfernrohr	прицільний далевид
Zirkummeridianhöhe	припівденникова висота
Zodiakalbild	знак зодіяка
Zodiakallicht	зодіякальне (зьвіринцеве) світло
Zodiakalzeichen	знак зодіяка
Zodiakus	зодіак, зьвіринець
Zone	полоса, пояс
Zonenbeobachtung	полосова обсервація
Zonenzeit	полосовий час
Zweischatlig	двотінний
Zwierung	двійний перстїнь
Zwischentriangulierung	проміжна триангуляція
Zylinderlinse	вальцева сочка
Zylinderprojektion	вальцевий мет
Zylinderprojektion echte	істий вальцевий мет
Zylinderprojektion flächentreue	вірноверхній вальцевий мет
Zylinderprojektion nichtnormale	анормальний вальцевий мет
Zylinderprojektion normale	нормальний вальцевий мет
Zylinderprojektion querachsige	поперечновісний вальцевий мет
Zylinderprojektion transversale	поперечний вальцевий мет
Zylinderprojektion unechte	неістий вальцевий мет
Zylinderprojektion winkeltreue	вірнокутний вальцевий мет, мет Меркатора.

II. Фізична географія.

A.

Abblätterung	відкривуване, відприскуване, відколюване, відлущуване пластинками*)
Abbruchform	форма облому
Abdachung	склін
Abdachung binnenländische	межиземний, міжземний* склін
Abdachung gleichsinnige	рівний склін
Abdachung ozeanische	океанічний склін
Abdachung ungleichsinnige	нерівний склін
Abdachungsebene	склінна, склонова рівня
Abdachungsfluss	склінна, склонова ріка
Abdachungsgebiet	склінна, склонова область
Abdachungsküste	склівне, склонове побереже
Abdachungsscheide	склінний, бічний діл
Abdachungstal	склінна, склонова долина
Abdämmung	загаченє, відсипанє, перегаченє
Abdämmungsbecken	загачена, відсипана кїтловина
Abdämmungswanne	загачена, відсипана ванна
Abendnebel	вечірня мрака
Abfall	спад
Abfluss	відплив
Abflusshöhe	висота відпливу
Abflusskanal	відпливний канал
Abflusslos	безвідпливний
Abflussmenge	скількість відпливу
Abflusrinne	відпливна стїч, жолобина
Abflussstrom	відпливна ріка
Abgliederung	відчлененє
Abgliederungsbecken	відчленена кїтловина
Abgliederungsinsel	відчленений острів
Abgliederungswanne	відчленена ванна
Abgrund	✓ безодня, пропасть (бездна, бердо, пучина, зверть, хлань, степа, прїсть)
Abhang	✓ збіч, убіч, обїч, косогір (обоч, обоча, обочок, згіре, падь)
Abhang steiler	✓ стромвна, стромовина, крутизна (мвгла)
Abhebung	усуване
Abkühlung	остудженє, оствганє

*) Означені звїзточкою терміни завидчую Дру Ів. Раковському.

Ablagerung	відложене, осаджуване, осад
Ablation	абляція, уношене
Ablenkungswinkel	кут відклонення
Abnutzung	зужите
Abrasion	абразія (стерте*, стиране*)
Abrasionsfläche	абразійна верхня
Abrasionsform	абразійна форма
Abrasionsgebirge	абразійні гори
Abrasionsküste	абразійне побереже
Abrasionsplatte	абразійна плита
Abrasionsregion	абразійна область
Abrasionsscholle	абразійна скиба
Abrasionsterminante	абразійна термінанта, наконечниця
Abriegelungsebene	відгороджена рівня
Abriegelungswanne	відгороджена ванна
Abrisswanne	відривна ванна
Absatz	осад
Abschliessungsküste	замкнене побереже
Abschmelzung	таянне, сплавлене
Abschnürungswanne	відділена ванна
Abschuppung	луцене, відлущуване
Abschüssigkeit	спадистість, стермо
Absenkung	запад, облім
Absenkungstal	обломово долина
Absetzen	урване (верстов)
Absonderung	відокремлене
Absonderung bankförmige	лависте відокремлене
Absonderung blätterige	листовате, листкове* відокремлене
Absonderung kugelige	кулясте відокремлене
Absonderung parallelepipedische	рівнобіжностінне відокремлене
Absonderung polyedrische	многостінне відокремлене
Absonderung prismatische	призматичне, стовпове* відокремлене
Absonderung säulenförmige	стовпове відокремлене
Absonderung schalige	шкарлуписте, скорупове* відокремлене
Absonderung sphäroidische	сфероїдальне відокремлене
Absorption	абсорпція
Absperrungsküste	замкнене побереже
Abspülung	сполокуване, змулене
Abstand	віддалене, віддаль
Abstieg	схід, сходжене

Abstossen der Schichten	урване, устанє
Absturz	обрив, бердо, зарва, одвал
Abtragung	зношенє
Abweichung	відхил, відступ
Abyssisch	глибинний, абиссний
Abyssodynamik	абиссодинаміка
Abzweigung	відгилєне, відгалужєне*
Accessorisch	акцесорний, примішковий, додатковий*
Achse magnetische	магнетна вісь
Achsenebene	осєва площа (фалдів)
Ackerkrume	порховина, порхнячка, порхнавка
Ader	жила
Adjustment	приноровленє (рік)
Aeolisch	єольний, воздушний
Aera	єра, доба*
Aestuar	єстуар
Akkumulation	аккумуляція, громадженє*
Akkumulation äolische	вітрова аккумуляція
Akkumulation fluviatile	річна аккумуляція
Akkumulation glaziale	леднякова аккумуляція
Akkumulationsebene	аккумуляційна рівня
Akkumulationsgebirge	аккумуляційні гори
Aktisch	активний
Alabaster	альявєстер
Alaunfels	галунова скала
Algonkisch	альгонкійський
Allothigen	альотігенний
Allotriomorph	альотріоморфний
Alluvial	алювіяльний, наплавний
Alluvialboden	алювіяльна, наплавна почва
Alluvialebene	наплавна рівня
Alluvialkegel	наплавний стіжок
Alluvium	алювій, наплав
Alm	гірська лука, <u>полонина</u>
Alpe	полонина
Alpengebirge	альпейські гори
Alter	вік, доба
Altersfolge	наслідство віку
Altwasser	<u>охаба</u> , річище
Aluminium	глин, алюміній
Amphibol	амфіболь, рогова свитня; відміна: лучєвнк

Amphibolit	амфіболіт
Amplitude	амплітуда
Analyse harmonische	гармонічна аналіза
Anamesit	анамесит
Andalusit	андалюзит
Andesit	андезит
Anemograph	анемограф
Anemometer	анемометер, вітромір
Aneroid	анероїд
Anhöhe	узгір'є, сугорб, полугір'є
Anhydrit	ангідрит
Ankergrund	якірне місце, якориско
Anomalie mittlere	середня аномалія, неправильність*
Anomalie thermische	термічна аномалія, неправильність*
Anordnung	впорядковане, уклад, уложенє
Anorthit	анортит
Anotherm	анотермний
Anpassung	приноровленє, приміненє (рік)
Ansammlung	зборище, збірницє
Ansatzanschwemmung	насадовий наплав
Anschwemmung	наплав, нанос, плав
Anschwemmungsfläche	наплавна верхня
Anschwemmungswanne	наплавна ванна
Antezedenztheorie	антецедентна теорія
Anthrazit	антрацит
Anthropozoisch	антропозоїчний, антропозоїський
Antiklinal	антиклінальний, сідловий*
Antiklinale	антикліналя, сідло
Antiklinalbecken	антиклінальна, сідлова* китловина
Antiklinalfalte	антиклінальна фалда, сідлова складка*
Antiklinalkamm	сідловий хребет, гребінь
Antiklinaltal	сідлова долина
Antikline	антикліна, сідло
Antipassat	антипассат
Antizyklone	антициклонна
Apatit	апатит
Aplit	апліт
Arophyse	апофиза
Aptien	аптієн
Äquator magnetischer	магнетний рівник
Äquatorseite	рівникова сторона

Äquatorialströmung	рівникова струя
Aragonit	арагоніт; відміни: жерелинець, гороховик
Aräometer	ареометер
Arbeit	праця, робота, діло
Archaisch	архейський
Archäozoisch	археозойський
Archipel	архіпеляг
Areal	обсяг, простір, наповерхність
Arealbestimmung	означення обсягу
Argon	аргон
Arkose	аркоза
Artesisch	артезійський
Asar	озер
Asche vulkanische	вульканічний попід
Aschenkegel	попельний стіжок
Aspirationspsychrometer	аспіраційний психрометр
Asymmetrie	асиметрія, нерівномірність*
Atmosphäre	атмосфера, воздух, овія
Atmosphärendruck	атмосферний тиск
Atoll	атоль
Atoll gehobenes	піддвигнений атоль
Atollböschung	атольний стрім
Atollhafen	атольна пристань
Atolllagune	атольна лягуна
Atolllagune untergetauchte	занурена атольна лягуна
Atollon	атольон
Atollsee	атольне озеро
Atrio	атрій
Au, Aué	болоне, левада
Auenebene	болонна рівня
Aufbau senkrechter	прямовісна будова
Aufbereitung	прилагоджена, роздроблена
Aufblähung	вздута
Aufbruchsbecken	виломана заглибина, кітловина
Aufbruchthal	виломана долина
Aufgesetzt	насаджений
Auflagerung	наверствлене, напластоване
Auflockerung	розпахане
Auflösung	розпускане, розпущене
Aufquellform	напучніла форма

Aufquetschwanne	видавлена ванна
Aufreissungsspalental	роздерта щілинова долина
Aufschiebung	підсунене
Aufschliessungsküste	отверте побереже
Aufschutt	переспа
Aufschüttung	насип
Aufschüttungsbecken	насипова кітловина
Aufschüttungsboden	насипова почва
Aufschüttungsebene	насипова рівня
Aufschüttungsgebirge	насипові гори
Aufschüttungsgipfel	насиповий верх
Aufschüttungskamm	насиповий хребет, гребінь
Aufschüttungsregion	насипова область, region
Aufschüttungssee	насипове озеро
Aufschüttungswall	насиповий вал
Aufschüttungswüste	насипова пустиня
Aufsetzen	наставане, насаджене* (верстви)
Aufstieg	вихід
Auftriebwasser	взгінна вода
Aufzeichnung	записка
Augit	авгіт, пироксен
Augitgneiss	авгітовий гнайс
Augitgranit	авгітовий граніт
Augitit	авгітіт
Augitporphyr	авгітовий порфір
Augitophyr	авгітофір
Augitschiefer	авгітовий лупак
Augitsyenit	авгітовий свеніт
Ausbruch vulkanischer	вулканічний вибух
Ausbruchgebirge	вибухові гори
Ausbruchgeschichte	історія вибухів
Ausbruchtätigkeit	вибухова діяльність
Ausbruchwanne	вибухова ванна
Ausdehnung	розтяглість, обсяг
Ausfluss	вплив, витік, виток
Ausfüllungsdelta	виповнююча дельта
Ausgehendes	вихід (верстов), вихідня
Ausgleichsebene	вирівнююча рівня
Ausgleichküste	вирівняне побереже
Auskeilen	виклиноване (верстви)
Auslaugung	визолене, видуговане

Auslaugungssee	визолене озеро
Auslenkung	звихнене, сковернене
Auspflügen	виоране
Ausräumung	— випрятане, видовбане, випоряджене
Ausräumungsbecken	випрятана заглибина, кітловина
Ausräumungswanne	випрятана ванна
Ausschartung	вищерблене
Ausscheidung	виділене
Ausschleifung	вигладжене
Aussenbarre	внїшна лава
Aussenküste	внїшне побереже
Aussenstrand	внїшна бережина
Aussenseite	внїшна сторона
Aussichtsweite	далекість виду, гляду
Ausstrahlung	проміньоване, визаряне
Ausstrahlungsvermögen	лучистість
Ausstreichen	установане
Ausstrich	вихід
Austönungszone	затишна полоса
Auswaschung	вимул, виміл, виполоч, виполочина
Auswalzung	викачане
Auswurf	— виміт, вкид
Authigen	автігенний
Azoisch	азойський, азоічний

В.

Bach	✓ потік, ручай, струг, бистрець, чоті-чок, струмок, струмочок
Bachbett	поточина
Bai	залив
Band	стяжка, лента
Bänderung	смужкастість, пасмуговатість
Bandlicht	стяжкове сяєво
Bandstruktur	стяжкова будова
Bank	лава, лавиця
Barchan	бархан
Barograph	барограф
Barometer	барометер
Barometerschwankung	колибане барометра
Barranco	барранко

Barre	лава, міль, відміль
Barrenmündung	заперте, замулене устя
Barrierenriff	бар'єрний риф, поперечна лава*
Baryum	барий
Basalt	базальт
Basanit	базаніт
Basishöhe	висота основи
Batholith	батоліт
Bathygraphisch	батиграфічний
Baumgrenze	граніця деревини
Beben	землетрясенє, землетрус, запотряє
Becken tektonisches	тектонічна заглибина, кітловина
Beckenbildung	творба заглибини, кітловини
Beckenrandfluss	окрайна заглибинна, кітловинна ріка
Beckenrandküste	окрайне заглибинне, кітловинне по- береже
Beckensee	заглибинне, кітловинне озеро
Beckensenkung	заглибинна, кітловинна западина
Beckenwasserscheide	заглибинний, кітловинний вододіл
Beimischung	примішка, домішка
Belastung	обтяженє
Beleuchtungszone	полоса освітлення
Belonit	бельоніт
Benthos	бентос, глибинний світ
Berg	гора
Bergabhang	збіч, погір'є
Bergausmessung	помір гори
Bergfeuchtigkeit	гірська вохкість
Bergform	форма гори
Berggebiet	горішна область
Berggipfel	верх, вершок, шпиль, шпилень, шпін (щоб, прочіл, голяця, кичера, ки- чирка, стіг, магура, маковиця, кругляк, півкругляк, головатень, шивця, клива, грунь, грунище)
Berggruppe	гірська група, гніздо*
Bergkette	гірське пасмо
Bergklima	гірський клімат
Bergland	верховина
Berglauf	горішна, гірна течва
Berglehne	збіч, убіч, бокач

Bergnase	виступ гори
Bergrippe	гірське ребро
Berg Rücken	хребет, кряж, хревт
Bergutschung	обсунене гори
Bergschatten	тінь гори, гірна тінь
Bergschlipf	сув
Bergschrunde	головна розсілина, ложбина, жолобина
Bergsturz	обвал, сув
Bergsturzsee	обвалове озеро
Bergtal	гірська долина, проліг
Bergvorsprung	причілок
Bergwerk	копня, рудокопня, рудник, рудня, ко- пальня
Bergwind	гірний вітер
Bernstein	янтар
Bestandteil	складень, складник, складовина, зложня
Bestrahlungsdauer	час озарення
Bestrahlungsstärke	сила озарення
Bewegung antizyklonale	антициклональний рух
Bewegung zyklonale	циклональний рух
Bewölkung	захмарене
Biegung	закрут, загиб, нагиб
Bifurkation	біфуркація, розтока
Bildungsweise	творба
Bimstein	пемза
Binnenbarre	внутрішня лава
Binnendelta	середземна дельта
Binnendepression	внутрішня депресія
Binnenfluss	середземна ріка
Binnengebiet	середземна область
Binnenhaffwanne	озерно-гафова ванна
Binnenlanddüne	середземна, сухопутна надма
Binnenmeer	середземне море
Binnenrandmeer	середземноокрайне море
Binnensenke	внутрішня западина
Biotit	біотит
Biotitgneis	біотитовий гнайс
Biotitgranit	біотитовий граніт
Biotitgranulit	біотитовий грануліт
Biotitschiefer	біотитовий лупак

Bittersalz	гірка сіль
Blatt	лист, листовий пересув, поперечний лім
Blätterstruktur	листова будова
Blattverschiebung	листовий пересув
Blattverschiebungstal	листова долина
Blauband	синя смуга
Blindhöhle	сліпа печера
Blindsee	сліпе озеро
Blitz	лискавка, блискавка, перун ✓
Blitzableiter	грозозвід, громостяг
Block	пень, колода; брус, лобяк
Block erraticus	наметняк, зашибанець, наметень, наметаний кряж, ерратичний брус
Block vulkanischer	вулканічний брус
Blockanhäufung	лобище, грегит
Blockgliederung	розчленення бруса
Blockgrat	брусова грана, аршиця
Blocklava	брусова лавя
Blockmeer	цекіт, камінне море
Bodden	бодден
Boddenküste	бодденове побережжя
Boden	почва, земля, оземле
Boden fetter	орядивина
Boden lockerer	духовина
Boden sumpfiger	затряс, млаковата почва
Bodenänderung	зміна почви
Bodenart	рід почви
Bodenbedeckung	почвенна кривля, почва, підложе
Bodenbildung	творба почви
Bodencharakter	характер почви
Bodeneis	донний, спідний лід
Bodenfeuchtigkeit	почвенна вохкість
Bodenkultur	земледілля, культура почви
Bodenkunde	почвознавство, педологія
Bodenschwingung	дрогання землі
Bodentemperatur	земна температура, температура почви; донна температура
Bodenwasser	земна, почвенна вода
Bodenwelle	филя терену
Bogendüne	бархан
Bohrloch	✓ дучка, сверлена яма

Boisch	бойський
Bombe vulkanische	вульканічна бомба
Bora	бора
Borax	бораке
Bore	боре
Böschung	✓ похил, нахил, стрім
Böschung mittlere	середній похил
Böschungswinkel	кут похилу
Botn	— кар, котел
Brackwassersee	півсолоне озеро
Brandung	погій, відбій, грайморе, ревіт
Brauneisenstein	бурий, багонний желізяк, мочари- нець, лімоніт
Braunkohle	бурий уголь, вуголь*
Breccie	— окришник, гранчак
Breitsohlig	широкодонний
Brom	бром
Bruch	— ✓ лім, злім, облім, залім, скид
Bruch peripherischer	окольний лім
Bruchform	лімна форма
Bruchgebirge	лімні гори
Brüchig	домистий, плінистий
Bruchinsel	лімний острів
Bruchlinie	лімна лінія
Bruchlos	безлімний
Bruchnetz	лімна сіть
Bruchsenke	лімна западина
Bruchstufe	лімний ступень
Bruchstufengebirge	лімні ступенні гори
Bruchtal	лімна долина
Bruchzone	лімна полоса
Brücke natürliche	природний міст
Brunnen	кернаця, кривниця, колодязь
Brunnen artesischer	артезійська керниця
Bucht	— залив, затока, прибік
Buchthafen	заливна пристань
Buchthalbinsel	заливний півострів
Buchtstrasse	заливна вузина
Bug	вигин, загин
Bugor	бугор
Buntsandstein	пестрий пісковик

Buran
Büßerschnee

буран
покутичний сніг

Calaküste
Calcium
Caldera
Cambrium
Canon
Canontal
Carbon
Chalcedon
Chamsin
Chlor
Chlorit
Chloritschiefer
Chlormagnesium
Chrom
Cenoman
Centralbecken
Centraleruption
Centralgebiet
Circumdenudationsberg
Circus
Circustal
Cirrocumulus
Cirrostratus
Cirrus
Cirruswolken
Combe
Cordierit
Couloir
Cumulus
Cyklus

C.

калеве побереже
вап, кальцій
кальдера
камбрій
каньон, яр
каньон, яр
карбон, угляна формація
халькедон
хамсін
хльор
хльоріт
хльорітовий лупак
магновий хльорід
хром
ценоман
осередна, центральна заглибна
середоточний, центральний вибух
центральна область
ціркунденудаційна гора
цирк, кар, котел ✓✓
циркова, кітлова долина ✓
пірясто-клубиста хмара
пірясто-смугова хмара
піряста хмара, баранчик
помолодки
комба, бічна долинка, яруга ✓
кордіеріт
кулюар, хідник
клубиста хмара
цикль

D.

Dachfläche
Dacit
Damm

стропова верхня
дацит
гребля, гать

Dammbecken	греблева кітловина
Dämmerung neblige	мрява, мрявиця
Dammfluss	греблева ріка
Dammhafen	греблева пристань
Dammriff	греблевий риф
Dammstufe	греблевий ступень
Dammtalboden	греблеве дно долини
Danien	данїен
Decke	крівля, покривало, повала
Deckgebirge	крівлеві гори
Deckbirgskamm	крівлевий хребет, гребінь
Deckscholle	накрив, накривна скиба
Deckschollengebirge	накривні гори
Deflation	дефляція
Deflektionswanne	дефлекційна ванна
Degradation	деградація
Dejektionskegel	декційний, наплавний стіжок
Deklination magnetische	магнетна деклінація, відклонене
Delle	надмове долинище
Delta	дельта
Deltabildung	творба дельт
Delta negatives	негативна дельта
Delta verschlepptes	переміщена дельта
Delta verwachsenes	зросла дельта
Delta vorgeschobenes	висунена дельта
Deltaboden	дельтова почва
Deltaebene	дельтова рівня
Deltainsel	дельтовий острів
Deltamündung	дельтове усте
Deltasee	дельтове озеро
Deltawachstum	ріст дельти
Deltawanne	дельтова ванна
Deluvium	делювій
Denudation	денудація
Denudation moderne	сучасна денудація
Denudation pluviale	дощева денудація
Denudationsberg	денудаційна гора
Denudationsdurchbruch	денудаційний пролом
Denudationsfläche	денудаційна верхня
Denudationsniveau	денудаційний позем
Denudationsniveau absolutes	беззглядний денудаційний позем

Denudationsniveau oberes	горішній денудаційний позем
Denudationsniveau unteres	долішній денудаційний позем
Denudationsregion	денудаційна область
Denudationsreihe	денудаційна черга
Denudationsstufe	денудаційний ступень
Denudationstheorie	денудаційна теорія
Denudationswüste	денудаційна пустиня
Depression kontinentale	континентальна депресія
Depressionsgebiet	депресійна область
Desquamation	десквамація, відлущуване
Desikkationstheorie	десікаційна теорія
Destruction	деструкція
Destructionsform	деструкційна форма
Devon	девон
Diabas	діабаз
Diabasmandelstein	мікдалцевий діабаз
Diabasporphyr	діабазовий порфірит
Diagenese	діягенеза
Diagonalhorst	діагональне, ускісне гвіздище
Diagonalkamm	ускісний хребет, гребінь
Diagonalküste	ускісне побереже
Diagonalschichtung	ускісне веретвоване
Diagonalscholle	ускісна скиба
Diagonalverwerfung	ускісний злім
Diallag	діяляг
Dialytisch	діялітичний, розкладний
Diathermanität	діатерманність
Diatomeenschlamm	кремністковий намул
Dichotherm	діхотермний
Dichte	густина
Dichtigkeitsfläche	густина верхня
Differentialthermometer	диференціальний термометер
Differentialtiden	диференціальні времена
Dilatation	ділятація
Diluvial	ділювіяльний
Diorit	діорит
Dioritgneiss	діоритовий гнайс
Dislokation	дісльокація, розставка
Dislokationsbeben	дісльокаційне землетрасене
Dislokationsdurchbruch	дісльокаційний пролім
Dislokationsfläche	дісльокаційна верхня

Dislokationstal	дієльоваційна долина
Dogger	доггер, бурвий юра
Dolerit	долеріт
Doline	доліна, вертеп
Dolinensee	вертепне озеро
Dolomit	дольоміт
Domvulkan	копуластий вулькан
Donner	грім
Doppelfalte	двійва фалда, складка
Doppelgrat	двійна грана
Doppelküste	двійне побереже
Doppellauf	двійна течва
Doppeltal	двійна долина
Drehwage	скрутова вага
Dreikanter	триграняк
Druck	тиск, давлене, тиснене
Drumlin	друмлін
Düne	надма, кучугура, видма
Dünendammanne	надмово-греблева ванна
Dünenküste	надмове побереже
Dünenlandschaft	надмова країна
Dünensee	надмове озеро
Dünentalung	надмове долинище
Dünenwanne	надмова ванна
Dünenwüste	надмова пустиня
Dünenzug	ряд надм
Dünnschliff	тонкий шліф
Dünung	відгомінна фля
Dunst	опар
Durchbruch	пролім, пролом, перелім, перебіл
Durchbruch anaklinaler	анаклінальний пролім
Durchbruch angepasster Flüsse	пролім приновлених рік
Durchbruch aufgelegter	наложений пролім
Durchbruch epigenetischer	епігенетичний пролім
Durchbruch herauspräparierter	випрепарований пролім
Durchbruch kataklinaler	катаклінальний пролім
Durchbruch tektonischer	тектонічний пролім
Durchbruchfluss	проломова ріка
Durchbruchtal	проломова долина
Durchgangshöhle	перехідна печера
Durchgangstal	перехідна, проломова долина

Durchgreifend	перехватний
Durchkreuzung	перехресте
Durchlässig	пропускарний
Durchlässigkeit	пропускарність
Durchschnitt	пересіч; проріз
Durchschnittstemperatur	пересічна температура
Durchsetzung	перешиб
Dürre	засуха, посуха, просуш, сухмень
Dyas	діас
Dynamometamorphose	динамометаморфоза

Е.

Ebbe	відплив, відлив
Ebbestrasse	відпливна вузина
Ebbestrom	відпливна струя
Ebene	рівня, рівнина, ровень, ровінь
Ebene angefügte	прилучена рівня
Ebene innere	внутрішня рівня
Ebene nackte	гола рівня
Ebene schiefe	скісна рівня
Ebene tektonische	тектонічна рівня
Ebenheit	рівність
Edelstein	благородний камінь
Effusivmasse	виливна маса
Eide	ейда
Eidestrasse	ейдова вузина
Ejektion	евкція
Eigenwärme	питома теплота
Einbruch	влім
Einbruchbecken	зломова кітловина
Einbruchshafen	вломова пристань
Einbruchinsel	вломовий острів
Einbruchkessel	вломовий котел
Einbruchwanne	вломова ванна
Einfallswinkel	кут впадання
Einlagerung beckenförmige	мисковатий вклад
Einschnitt	вріз
Einschwemmungssee	вплавлене озеро
Einschwemmungswanne	вплавлена ванна
Einsenkung	западина, впадина

Einsprengling	вросток
Einsturz	запад, завал, завала
Einsturzbeben	западове землетрясенє
Einsturzbecken	западова кїтловина
Einsturzsee	западове озеро
Einsturzwanne	западова ванна
Eintagstiden	однодневні времена
Eintiefungsbecken	вглублена кїтловина
Eintiefungssee	вглублене озеро
Eintrittszeit	час настаня
Einzelberg	самїтна гора
Einzelfelsen	самїтна скала, камїнь
Einzelform	поодинокя форма
Einzugsgebiet	сточище (дїйсне)
Eis	лїд; тонкий — прилїдок; таючий — розплава
Eisbarre	ледяна, ледова лава
Eisberg	ледяна гора, крижина
Eisbildung	творба леду
Eisboden	ледяна почва, заморозь
Eisbrunnen	ледяна керниця
Eisdammsee	ледяно-греблеве озеро
Eisdammwanne	ледяно-греблева ванна
Eisdrift	ледяний дріфт, морський ледохїд
Eisen	зелїзо, желїзо
Eisenerz	зелїзний крух
Eisenoxyd	окись желїза
Eisenspat	желїзняк, желїзинець, желїзень, желїзний скалець
Eisfeld	ледяне поле, ледовище, ледище
Eisfjord	ледяний фїорд
Eisfjordsee	ледянофїордове озеро
Eisflarde	креля, турнаш
Eisgang	ледохїд, частковий: шерешене
Eisgebirge	ледяні, зледенїлі гори
Eishöhle	ледяна печера
Eiskegel	ледяний стїжок
Eiskruste	залєда, шерех
Eismauer	ледяна стїна
Eispressung	перте леду
Eisscholle	крига

Eissee	ледове озеро
Eiswall	відкос
Eiswirkung	діяльність льоду
Eiszapfen	сопляк, сусілка
Eiszeit	ледова доба
Eiszunge	ледовий язик
Eklogit	еклогіт
Eläolithsyenit	елволітовий сьеніт
Elastizität	упругість, елястичність
Elektrizität	електричність, громовина
Element	елемент, первень
Elevationstheorie	елеваційна теорія
Elmsfeuer	огонь Ельма
Eluvialboden	елювіяльна почва
Eluvialregion	елювіяльна область
Eluvialwüste	елювіяльна пустиня
Eluvium	елювій
Emersionswinkel	емерзійний кут, кут виринання
Endbruchtal	наконечно-ломова долина
Endkurve	наконечна крива
Endland	кінчина суші
Endmoräne	чільна, наконечна, кінцева морена
Endmoränenlandschaft	країна чільних морен
Endmoränensee	чільно-моренне озеро
Endmoränenwanne	чільно-моренова ванна
Endogen	ендогенний, внутрішній
Endschemmkegel	кінцевий наплавний стіжок
Endsee	наконечне озеро
Endverkettung	кінцева зв'язь, сполука
Engpass	провал, присліп, проліг, пересув, вивіз, тіснаина, узвоз, трущоба, просмик (?)
Entfernung	віддаль
Entlastung	облегченє
Entwaldung	вирубанє лісів
Entwässerung	відводченє
Entwässerungsgebiet	сточище, область
Eozän	еоцен
Eozoisch	еозойський
Epidot	епідот
Epiogenetisch	епігенетичний
Epirogenetisch	епірогенетичний

Epizentrum	епіцентр
Epoche	епоха
Erbsenstein	горошинець, пізоліт
Erdbeben	землетрясенє, землетрус
Erdbeben tektonisches	тектонічне землетрясенє
Erdbeben vulkanisches	вульканічне землетрясенє
Erdbebenbrücke	землетрусний міст
Erdbebenflut	землетрусний прилив
Erdbebenherd	землетрусне огнище
Erdbebeninsel	землетрусний острів
Erdbebenkern	землетрусне ядро
Erdbebenkunde	сейсмологія
Erdbebenperiode	період землетрясень
Erdbebenphase	землетрусна фаза
Erdbebenstatistik	землетрусна статистика
Erdbebenzentrum	центр, осередок землетрясення
Erdboden	почва, земля
Erde	земля
Erdenluft	земський воздух
Erdfall	вертеп
Erdgeschichte	історія землі, геологія
Erdgürtel klimatischer	кліматична полоса
Erdinneres	внутро землі
Erdkern	ядро, відро землі
Erdkrume	пороховина, порохнавка, порохнячка
Erdkruste	земна кора
Erdkunde	землезнавство, географія
Erdmagnetismus	земський магнетизм
Erdoberfläche	земська поверхня
Erdöl	ропа, текучка, кипячка
Erdpfeiler	земний стовп
Erdpyramide	земна піраміда
Erdraum	земський простір
Erdrinde	земна кора
Erdspalte	розсілина, розпуклина (тірла)
Erdteil	часть світа
Erdtrichter	земна лійка
Erdwachs	озокерит, земний віск, кіндибал
Erdwarze	купина
Erguss	влив
Ergussgestein	вливна скала

Ergussland	виливна країна
Ergussmasse	виливна маса
Erhebung	взнесенє, взнесїне, здвигненє, здви- женє, взвишенє
Erhebungskrater	здвиганий кратер
Erhebungsstufe	здвигнений ступень
Erhebungstal	здвигнена долина
Erhebungsverhältnis	висотна відносна
Erhöhung	вивисненє
Erleuchtung	осьвітленє
Erosion	ерозія, жолобленє
Erosion äolische	воздушна ерозія
Erosion fluviale	річна ерозія
Erosion glaziale	гляціальна, леднякова ерозія
Erosionsbasis	ерозійна основа
Erosionsbecken glaziales	гляціальна ерозійна заглибина, кітло- вина
Erosionsbetrag	загал, сума ерозії
Erosionsdiskordanz	ерозійна незгідність
Erosionsgebirge	ерозійні гори
Erosionshöhle	ерозійна печера
Erosionskamm	ерозійний хребет, гребінь
Erosionskanal	ерозійний канал
Erosionskuppe	ерозійний щовб
Erosionsstufe	ерозійний ступень
Erosionstal	ерозійна долина
Erosionsterminante	ерозійна термінанта, наконечниця
Erosionstheorie	ерозійна теорія
Erratisch	ерратичний
Ersatzstrom	компенсаційна струя
Erscheinung	явище, проява*, прояв*
Erschütterung	потрясєне
Eruption	ерупція, вибух
Eruptionskanal	ерупційний канал, комин
Eruptionskegel	вибуховий стіжок
Eruptionsprodukt	вибуховий продукт
Eruptivgestein	вибухова скала
Erwärmung	огрітє
Erz	крух, руда, крушець
Erzgang	рудний хід, ходня
Erzlager	рудний поклад
Escarpment	шкарпа

Esker	ескер
Esse	гори, горнило, горнище, ватра, огнище
Eustatisch	евстатичний
Evorsion	еворзія
Evorsionssee	еворзійне озеро
Exogen	екзогенний, зівнішний
Expansionstheorie	експанзійна теорія
Explosion	експлозія, вибух
Explosionsbecken	експлозійна кітловина
Explosionsflut	експлозійний прилив
Explosionskrater	експлозійний кратер
Explosionskraterwanne	експлозійна кратерова ванна
Explosionssee	експлозійне озеро
Explosionswelle	експлозійна хвиля
Exposition	експозиція, виставлене
Extrem	екстрем, крайність
Extrem absolutes	абсолютний, беззглядний екстрем
Extrem mittleres	середній екстрем
Exturbationstheorie	екстурбаційна теорія

Г.

Fächerfalte	вієриста фалда, складка
Fächerförmig	вієристий, вахляристий
Fächerkegel	вієристий, плоский стіжок
Facies	фацієс
Fallen	упад, запад, паданє
Falllinie	упадова лінія; водопадна лінія
Falte	фалда, фалд, складка, ріса, згортка, ряса, загинка
Faltenachse	фалдова вісь
Faltendurchbruch	фалдовий пролом
Faltengebirge	фалдові, складчасті гори
Faltengebirge bogenförmige	дуговаті фалдові гори
Faltengebirge doppelseitige	двосторонні фалдові гори
Faltengebirge durchgreifende	перехватні фалдові гори
Faltengebirge einfache	прості фалдові гори
Faltengebirge einseitige	односторонні фалдові гори
Faltengebirge erlöschende	вигасаючі фалдові гори
Faltengebirge geradlinige	прямолінійні фалдові гори
Faltengebirge heteromorphe	гетероморфні фалдові гори
Faltengebirge homöomorphe	гомеоморфні фалдові гори

Faltengebirge monogenetische	моногенні фалдові гори
Faltengebirge normale	нормальні фалдові гори
Faltengebirge polygenetische	полігенні фалдові гори
Faltengebirge symmetrische	симетричні фалдові гори
Faltengebirge vollständige	повні фалдові гори
Faltengebirge zonale	полосові фалдові гори
Faltengebirge zusammengesetzte	зложені фалдові гори
Faltenscholle	фалдова скиба
Faltenschollengebirge	фалдово-скибові гори
Faltenverwerfung	фалдовий лім, пересув
Faltenzug	фалдовий шлях, ряд
Faltung	фалдоване, складковане
Faltungsbecken	фалдова заглибина, кітловина
Faltungsgebirge	фалдові, складчасті гори
Faltungsgebirgssystem	система фалдових гір
Faltungsgebirgstal	долина фалдових гір
Faltungsintensität	інтензія, натуга фалдованя
Faltungskamm	фалдовий гребінь, хребет
Faltungsküste	фалдове побережжя
Faltungssee	фалдове озеро
Faltungssenke	фалдова западина
Faltungstal	фалдова долина
Faltungszone	фалдова полоса
Farbe	барва, краска, фарба
Fasergips	волокнистий гіпс
Fastebene	майже-рівня
Fastinsel	майже-острів
Fauna	фауна, звіринність*
Federbarometer	пружинний барометер
Federwolke	п'яста хмара
Feinkörnig	дрібнозернистий
Feldeis	криговий лід
Felder methode	полева метода
Feldspat	фельдшпат, скалинець, польовий ска- лець, плевик
Feldspatbasalt	фельдшпатовий базальт
Fels	✓ скала, скеля, штола, тесівниця, рипа, репа, рапа
Felsabhang	✓ круча, утес, облаз, урвище, уров, одскалина, кугава
Felsausgleitung	сховзане скал

Felsbecken	✓ скельна заглибина, скелиста кiтловина
Felsdoline	скельний вертеп
Felsenvorsprung	скельний причілок, прискалок, привал
Felsgebirge	скелище, ґрунще, аршиця
Felsig	скельний
Felsitfels	Фельзітова скала
Felsitpechstein	Фельзітовий смолич
Felsitporphyr	Фельзітовий порфир
Felsküste	скельне побереже
Felsplatte	скельна плита
Felsschlot	скельний комин
Felssturz	скельний обвал
Felsterrasse	скельна тераса
Felstrichter	скельна лiйка
Felstrümmer	— ґруз, цекiт, штель, скаль, розвал
Felswand	скель, сiґна, ущовб (?)
Felswanne	скельна ванна
Felswüste	скельна пустиня
Fenster	вiкно (тектонiчне)
Fernbeben	дальний землетрус
Festland	контiнент, суша, цiльна, сухопуть, сухозем, материк
Festlandslage	контiнентальне положене
Feuchtigkeit	вохкiсть, волога
Feuchtigkeitsgehalt	змiст, вмiст вохкості
Feuerstein	кремiнь, кремях, кресень*
Fjärd	Фьрд
Fjord	Фйорд
Fjordbildung	творда Фйордiв
Fjordhafen	Фйордова пристань
Fjordinsel	Фйордовий остров
Fjordküste	Фйордове побереже
Fjordsee	Фйордове озеро
Fjordstrasse	Фйордова вузина
Fjordterrassensee	Фйордово-терасове озеро
Firn	Фiрн, ожеледе*
Firnboden	Фiрнове пiдложе
Firnfeld	Фiрнове поле
Firngebiet	Фiрнова область
First	грана
Firsthöhe	гранна висота

Firstlinie	гранна лінія
Fiumare	періодична ріка, фюмара
Flachboden	площа, площінь, плоскінь
Flachbucht	плиткий залив
Fläche	верхня, площина, площа, плоскість, площавина
Flächenbeben	верхневий, поверхний землетрус
Flächeninhalt	обсяг, наповерхня
Flächenmass	міра поверхні
Flächenverteilung	поверхне розміщене
Flachflut	розлив (плтвий)
Flachgrund	плитке, плоске дно
Flachküste	плоске побереже
Flachland	роздоле, поділ, площина
Flachland marines	поморське роздоле
Flachlandküste	роздільне побереже
Flachlandtal	роздільна долина
Flachküste glatte	гладко-плоске побереже
Flachküste inkonsequente	неконсеквентне плоске побереже
Flachküste konsequente	консеквентне плоске побереже
Flachküste vorgelagerte	начільне плоске побереже
Flachlauf	долішна течва
Flachmoor	плоске торфище
Flachmuldenfluss	плоскозаглибінна ріка
Flachmuldentäl	плоскозаглибінна долина
Flachschichtung	плоске верстоване
Flachsee	мілке, плитке море
Flachseeinsel	мілкоморський острів
Flachseeinsel binnenständige	осередній мілкоморський острів
Flachseeinsel endständige	наконечний мілкоморський острів
Flachseeinsel seitenständige	прибічний мілкоморський острів
Flachtal	плтвка долина, долиниця
Fladenlava	палянична лява
Flankeneruption	збочевий вибух
Flankengliederung	розчленене збочий
Flankenlehm	збочева глина
Flankental	збочева долина
Flarde	кредя, турнаш
Flaschenpost	фляшкова пошта
Fleckschiefer	пятнистий лупак
Flexur	флексура, згиб*

Flexurgebirge	флексурні гори
Flexurstufe	флексурний ступень
Flora	фльора, рістня
Flöz	слій, глиба
Flözgebirge	осадові скали
Flügel	крило (фалди)
Flügel hydrometrischer	гидрометричне крило
Flugsand	летючий пісок, пливун
Fluidalstruktur	флюїдальна структура
Fluss	ріка, річка
Fluss antezedenter	антецедентна ріка
Fluss aufgelegter	наложена ріка
Fluss complex	перетворена ріка
Fluss composite	зложена ріка
Fluss compound	ріжновічна ріка
Fluss gleichartig	одноцільна ріка
Fluss konsequenter	консеквентна, прямна ріка
Fluss obsequenter	обсеквентна, протипрямна ріка
Fluss subsequenter	субсеквентна, наслідна ріка
Fluss superimponierter	наложена ріка
Fluss ungleichartiger	неодноцільна ріка
Fluss untergeordneter	підрядна ріка
Fluss ursprünglicher	первісна ріка
Fluss zusammengesetzter	зложена ріка
Flussarm	рукав, протечина
Flussau	поріче, болонє, левада, порічина, під- річе, луговина, лужина
Flussbarre	річна лава
Flussbett	русло, жорло, ложбище, лоточина
Flussbett verlassenes	річище, охаба, річиско
Flussbucht	заточина
Flussbüschel	річний жмут
Flussdammwanne	річна греблева ванна
Flussdichte	густина рік
Flussdüne	річна надма
Fluss ebene	поріче, порічина
Flusseinteilung	поділ рік
Flusseis	річний лід
Flusserosion	річна ерозія
Flussgabelung	розплине, розтока, біфуркація
Flussgebiet	сточище, область ріки, стоковище, водосток

Flussgebietsgrösse	величина сточища
Flussgeschiebe	річна ринь
Flüssigkeitseinschluss	плинний вприск
Flussinsel	✓ річний остров, жбир
Flusskolk	плесо
Flusskunde	потамольогія
Flusslänge rohe	свара довжина ріки
Flusslänge wahre	дійсна довжина ріки
Flusslauf	течва, плив, плин
Flusslinie	річна лінія
Flussmündung	✓ устє, уход, гирло, горло
Flussmündungshafen	устєва пристань
Flusspaar	пара рік
Flussrichtung	напряк ріки
Flussschlamm	✓ намула, намул, муст
Flusssediment	річний осад
Flusssee	річне озеро
Flussspat	плавєнь, флюоріт
Flussstauwanne	річна гатна ванна
Flusssystem	річна система
Flussursprung	✓ жерело, головиця
Flussvermischung	змішанє рік
Flussverschiebung	пересунєнє ріки
Flussverschleppung	переміщенє рік
Flusswasser	річна вода
Flut	приплив, прилив; на ріці: плав, залива
Flutbrandung	приливний погій
Fluthafen	приливна пристань
Flutrinne	приливна ложбина
Flutstrom	приливна струя
Flutwechsel	амплітуда времен
Flutwelle	приливна филя
Flutwelle freie	вільна приливна филя
Flutwelle gezwungene	примусова приливна филя
Föhn	✓ фєн, полонинний вітер
Föhrde	ферда
Folgefluss	консеквєнтна, прямна ріка
Folgetal	консеквєнтна, прямна долина
Forellenstein	пєструговик ✓
Formation	формація
Formationsgruppe	група формацій

Form	форма, вид, подоба, стать
Formelement	елемент форми
Formenklasse	класа форм
Fortpflanzungsgeschwindigkeit	скорість розходження
Fossilie	окаменілість, скаменілість (нерість)
Frost	✓ мороз; сухий мороз: заморозь, паморозь, голоморозе; на осінь та під весну: призимок, приморозок
Frostwirkung	діяльність, наслідок морозу
Frühling	весна
Frühlingsregen	весняний дощ
Frühsommer	проліток
Fuge	пага, fuga
Fumarole	фумароля
Furche	борозда, долець
Furchenpass	борозний провал
Furchental	борозна долина
Furchenwasserscheide	борозний вододіл
Furt	✓ брід; місце понизше броду: збрідє; місце між двома бродами: меживбрід
Fuss	стопа; у гори: обнога; у горбка: підхолме
Fusskegel	стопний стіжок
Fusssteg	стежка, перть
G.	
Gabbro	габро
Gabelung	розвилене
Gang	хід, ходня, хідня, жила
Gang jährlicher	річний хід
Gang täglicher	денний хід
Ganggestein	хідна скала
Gangstock	хідний пень
Garbenschiefer	снопистий лупак
Gasausströmung	газова ексгаляція, вплив газу
Gaseinschluss	газовий вприск
Gattung	рід, порода
Gault	гольт
Gebiet abflussloses	безвідпливна область

Gebirge	гори, верховина
Gebirge aufgesetztes	насаджені, наложені гори
Gebirge gleichförmiges	однородні гори
Gebirge heteromorphes	гетероморфні гори
Gebirge homöomorphes	гомеоморфні гори
Gebirge tektonisches	тектонічні гори
Gebirge zerbrochenes	поломані гори
Gebirgsabfall	спад гір
Gebirgsabhang	збіч, спохил гір
Gebirgsbasis	основа гір
Gebirgsbau äusserer	внїшня будова гір
Gebirgsbau innerer	внутрішня будова гір
Gebirgsbildung	творба гір
Gebirgsblock	гірський брус
Gebirgsbogen	дук, дуга гір
Gebirgsdurchbruch	гірський пролом
Gebirgsfieder	гірське ребро
Gebirgsfluss	гірська ріка
Gebirgsfuss	обнога, підніже, обніг, обніже, обніж, обніжок, стопа; підгірє
Gebirgsgletscher	гірський ледняк, ледевець
Gebirgsgliederung	розчлененє гір
Gebirgsgliederung divergente	розбіжне розчлененє
Gebirgsgliederung fiederförmige	реброзате, пірясте розчлененє
Gebirgsgliederung horizontale	горизонтальне розчлененє
Gebirgsgliederung parallele	рівнобіжне розчлененє
Gebirgsgliederung radiale	проміясте розчлененє
Gebirgsgliederung rostförmige	ґраткове розчлененє
Gebirgsgliederung strahlenförmige	проміясте розчлененє
Gebirgsgürtel	гірський пояс
Gebirgskamm	гірський <u>гребінь</u> , <u>хребет</u>
Gebirgskette	гірське <u>пасмо</u> , ланц
Gebirgsklima	гірський клімат
Gebirgsknoten	гірський узол
Gebirgskörper	толуб гір
Gebirgsland	верховина, горіше
Gebirgsland durbrochenes	проломлена верховина
Gebirgsland durchgängiges	перехідна верховина
Gebirgsland geöffnetes	отверта верховина
Gebirgsland geschlossenes	замкнена верховина
Gebirgspass	гірський провал, присліц

Gebirgsrandsee	гірське окрайне озеро
Gebirgsrücken	хребет, діл
Gebirgsrumpf	гірський надовб
Gebirgssaum	рубець, беріг гір
Gebirgsschutt	гірський груз, цекіт, скельне румовище
Gebirgssee	гірське озеро
Gebirgssockel	гірський цокіл
Gebirgsstock	гірський пенъ
Gebirgssystem	гірська система
Gebirgstal	гірська долина
Gebirgswanne	гірська ванна
Gebirgszone	гірська полоса
Gebirgszug	гірський кряж
Gefälle	спад
Gefälle absolutes	безглядний, абсолютний спад
Gefälle ausgeglichenes	вирівняний спад
Gefälle durchschnittliches	пересічний спад
Gefälle normales	нормальний спад
Gefälle relatives	зглядний спад
Gefälle stufenförmiges	ступенний спад
Gefällsentwicklung	розвиток спаду
Gefällsfläche	спадова верхня
Gefällskurve	кривина спаду
Gefällslinie	спадова лінія
Gefällsrichtung	напря́м спаду
Gefällswinkel	спадовий кут
Gefäßbarometer	баньковий барометер
Gefrieren	замерзанє
Gefrierpunkt	точка замерзання, зморозь
Gefüge	зв'яз, спій
Gegenfluss	протипря́мна ріка
Gegenströmung	вспятна струя
Gegental	обсеквентна, протипря́мна долина
Gehänge	збіч, збоче, убіч
Gehängefluss	збочева ріка
Gehängeform	збочева форма
Gehängegletscher	збочевий ледняк
Gehängelehm	збочева глина
Gehängeleiste	збочева лиштва
Gehängetal	збочева долина
Gehängewinkel	збочевий кут

Gekröselava	тельбушна, тенесова лява
Gekrösestein	тенесовик
Gelände	терен, поземель, поземле
Geländedarstellung	представленє терену
Geländeform	форма терену
Gemengteil	сумішна часть
Geoantiklinale	геоантіклінала
Geode	геода
Geognosie	геогнозія
Geographie physische	фізична географія
Geoid	геоїд
Geoisotherme	геоізотерма
Geoisothermfläche	геоізотермна верхня
Geologie	геологія
Geophysik	геофізика
Geosynklinale	геосинклінала
Geosynklinalebene	геосинклінальна рівня
Geotektonik	геотектоніка
Geothermometer	геотермометер, земний термометер
Gerölle	рінь, ріняк
Geröllboden	ріняста почва
Geröllfläche	рінище, зарінок
Geröllgrösse	величина ріни
Gesamtwasserscheide	загальний вододіл
Geschiebe	лобяк, оток, валун, оточень, скочениця
Geschiebe gekritztes	порисований лобяк
Geschiebe geschrammtes	пошрамлений лобяк
Geschiebeküste	валунне побереже
Geschiebemenge	скількисть валунів
Geschiebetransport	транспорт валунів
Gestade	узбереже, узбереже, береговина
Gestadelinie	узбережна лівія
Gestalt	вид, стать, вигляд, подоба, здіб, повид
Gestaltung	стать, виобразованє
Gestaltsveränderung	змїна виду, вигляду
Gestein	скала, скалина, нерїсть
Gestein dichtes	збита скала
Gestein durchlässiges	пропускальна скала
Gestein einfaches	проста, однородна, одностайна скала
Gestein gemengtes	сумішна скала
Gestein klastisches	клястична скала, окрушинець

Gestein krystallinisches	кристална скала
Gestein metamorphisches	метаморфна скала
Gestein undurchlässiges	непропускарна скала
Gestein ursprüngliches	первісна скала
Gestein zusammengesetztes	зложена скала
Gesteinsgrus	скельне румовище, груз
Gesteinskunde	скалознавство, петрографія
Gesteinslagerung	уложене скал
Gesteinsmagnetismus	скельний магнетизм
Gesteinsmetamorphose	метаморфоза скал
Gesteinssprung	скельна дроска
Gesteinsstufe	скельний ступень
Gesteinsumwandlung	переміна скали
Gesteinsverfestigung	закріпнене скали
Gesteinszerklüftung	щелюстність скали
Gewässer	води
Gewicht spezifisches	питомий тягар, вагота
Gewitter	✓ громовиця, туча, буря, негода
Gewitterregen	туча, плова
Gewitterwolke	громохмара
Gewölbe	звід, склеп, склепінє
Gewölk	облак
Geysir	гейзір
Gezeiten	времена, тиди
Gezeitenbarre	временна лава
Gezeitenkolk	временне плесо
Gezeitenströmung	временна струя
Gezeitentafel	таблиця времен
Gipfel	— ✓ верх, шпиль, шпин, вершок, вершина, верхнина, вершава
Gipfelbildung	творба верхів
Gipfelhöhe	верхова висота
Gips	гіпс
Glaseinschluss	склиятий вприск
Glasig	✓ склиятий
Glatteis	ожеледа, ожеледиця, ожеледь, голо- ледиця, гололід, яснець
Glazial	гляціяльний, ледняковий, ледівцевий
Glazialgebiet	гляціяльна область
Glazialschotter	гляціяльна ринь
Glazialschutt	гляціяльний груз, сип

Gleichgewicht	рівновага
Gleichgewichtszeiten	рівноважні времена
Gleichgewichtstheorie	теорія рівноваги
Gleitungstheorie	теорія сховзання
Gletscher	ледняк, ледевець, ледевця
Gletscher echter	істий, щарий* ледняк
Gletscher sekundärer	другорядний ледняк
Gletscher stationärer	постійний ледняк
Gletscherareal	обсяг ледівця
Gletscherbewegung	рух ледівця
Gletschereis	ледняковий лід
Gletschererosion	леднякова ерозія
Gletscherkorn	леднякове зерно
Gletscherkritze	леднякова риса
Gletscherlawine	леднякова лавіна
Gletschermühle	ледняковий млин
Gletscherrückgang	пачене ледняка
Gletschersaumsee	леднякове окраїне озеро
Gletscherschliff	ледняковий виглад
Gletscherschutt	ледняковий груз
Gletscherschwankung	колибанє ледняка
Gletscherspalte	леднякова щілина
Gletscherstillstand	постій ледняка
Gletschertisch	ледняковий стіл
Gletschertopf	ледняковий глек
Gletschertor	леднякові ворота
Gletschervorstoss	наступ, поступ ледняка
Gletscherwirkung	діяльність ледняка
Gletscherzunge	ледняковий язик
Gliedersee	членне, річне озеро
Gliederung	розчлененє
Gliederungskoeffizient	сочинник розчлененя
Glimmer	лосняк
Glimmerschiefer	лосняковий лупак
Glimmersyenit	лосняковий сненіт
Glint	глінт
Giintsee	глінтове озеро
Globigerinenschlamm	гльобігеріновий намул
Globulit	гльобуліт
Gneiss zweiglimmeriger	дволосняковий гнайс
Gneissglimmerschiefer	гнайсовий лупак лосняковий

Golf	гольф, залив
Golfstrasse	гольфо́ва вузина
Golfstrom	гольфо́ва струя
Golfstromtrift	гольфовий дріфт
Graben	рів
Grabenebene	ровова рівня
Grabenkamm	рововий хребет
Grabensenkung	ровова западина
Grabensenkungstal	ровова западинна долина
Grabental	ровова долина
Grabenversenkung	рів, ровова западина
Gradient	ґрадієнт
Gradientföhn	ґрадієнтовий фен
Granat	ґранат
Grand	ґранд, жорства, ситець
Granit	ґраніт, жулавець
Granitit	ґранітіт
Granitporphyr	ґранітовий порфир
Granophyr	ґранофир
Granulit	ґрануліт
Graphit	ґрафіт
Grasbarre	лава трави
Grasebene	трависта рівня
Grat	грань, щитище
Graupeln	крупн
Grauwacke	сіра вака, сіровик*
Grenzabstand	гранична віддаль
Grenze	границя
Grenzentwicklung	розвиток границь
Grenzferne	віддаль границі
Grenzlänge	довжина границі
Grenzlinie	гранична лінія
Grenzprofil	граничний профіль
Grenzstrasse	граничний пролив
Grenzstreifen	гранична смуга
Grenzzone	гранична полоса
Grobkörnig	грубозернистий
Grösse	величина
Grossform	основна форма
Grund	дно
Grundeis	донний, подонний лід, ледина

Grundform	основна форма, здіб
Grundfläche	основна верхня
Grundflächengrenze	границя основної верхні
Grundgebirge	основні, подонні гори
Grundlawine	сніговий сув
Grundmasse	основна маса
Grundmasseeinschluss	вприск основної маси
Grundmoräne	спідна, донна, подонна морена
Grundmoränenlandschaft	країна подонної морени
Grundmoränenwanne	ванна подонної морени
Grundsollengebirge	подонно-скибові гори
Grundwasser	заскірна, ґрунтова, почвенна, під- земна вода
Grundwasserstand	стан заскірної води
Grundwasserstrom	струя заскірної води
Grundzirkulation	основна циркуляція
Grünerde	зеленка
Grünstein	зеленець
Grünsteintrachyt	зеленцевий трахит
Gruppe	група, громада
Gruppengebirge	громадні гори
Grusbildung	творба ґрузу
Gürtel gemässigt sommerheisser	умірено-теплий пояс
Gürtel gemässigt sommerkühler	умірено-холодний пояс
Gürtel kalter	зимний пояс
Gürtel polarer	полярний, бігуновий пояс
Gürtel subtropischer	субтропічний пояс
Gürtel tropischer	тропічний, горячий пояс
Gyps dichter	збитий гіпс
Gyps körniger	зернистий гіпс
Gyps spätiger	грубозернистий гіпс

Н.

Haarfrost	сать
Haarhygrometer	волосний гігrometer
Haarspalte	волосна щілка
Hafen	пристань, порт
Hafenarm	вбогий пристанями
Hafenreich	богатий пристанями
Hafenzeit	пристанний час

Haff	гаф
Haffküste	гафове побереже
Haffmündung	гафове устє
Hagel	град
Hagelkorn	градовина
Hagelschlag	градобит, градобите, градобищ
Hagelwolke	градовиця
Haken	гак
Hakenschnlinge	силька
Halbinsel	півостров
Halbinsel abgegliederte	відчленений півостров
Halbinsel angegliederte	прилучений півостров
Halbinsel angelagerte	прилежний півостров
Halbinsel ausgelagerte	висунений півостров
Halbinsel eingelagerte	вложений півостров
Halbinsel mediterrane	середземний півостров
Halbinsel peripherische	окрайний, периферний півостров
Halbsekundenpendel	півсекундовий маятник
Hällefinta	гелєфлїнта
Haloidsalz	гальоїд, солинець
Hals	швя, швїка
Halskuppe	шийний щовб
Hämatit	гематит, червоний желїзняк, желізо- вець, желїзний блєст, кровель
Hammada	+ г [✓] амада, скельна пустиня
Handlot	ручне грузило
Hangendes	стріп
Haufenwolke	клубнєта хмара
Haufwerk loses	сукромий груз
Hauptfluss	головна рїка
Hauptgebirgsgürtel	головний гірський пояс
Hauptkammhöhe	головна хребтова висота
Hauptperiode	головний період
Hauptquelle	головне жерело
Hauptregenzeit	головна дощева пора
Hauptrinne	головна стїч
Hauptscheide	головний дїл
Hauptstrom	головна рїка
Haupttal	головна долина
Hauptwasserscheide	головний вододїл
Heberbarometer	лїваровий барометер

Hebung	— дивг, піднесене, підношене, дивгнене, піддивгнене
Hebung allmähliche	повільний дивг
Hebung plötzliche	нагальний дивг
Hebungsinself	дивгнений острів
Hebungsinself	натуга, інтензія дивгнення
Herbst	осінь
Herbstregen	осінній дощ
Herzynifch	герцинський
Heteromorph	гетероморфний
Heteropifch	гетеропний
Heterotherm	гетеротермний
Himmelfluft	небесний воздух
Hintergehänge	задна збіч
Hitze	жара, жарота, подуха; в проміжках дощу: припарок
Hochdruckgebiet	область високого тиску
Hochdruckzone	полоса високого тиску
Hochebene	✓ високорівня
Hochfläche	височина, високоверхня
Hochflutsee	повінне озеро
Hochflutseebecken	заглибина повінного озера
Hochflutwanne	повінна ванна
Hochgebirgsland	високі, альпейські гори
Hochgebirgsgrat	альпейська грана
Hochgebirgsküste	високогірське побереже
Hochgebirgsland	альпейська верховина
Hochgebirgsschneide	альпейська брить
Hochgebirgsspitze	альпейський шпиль
Hochküste	високе побереже
Hochland	верховина, височина
Hochmoor	високе торфище
Hochmoorwanne	висока торфова занна
Hochplateau	високе плято, високорівня
Hochsee	гірське озеро
Hochwasser	повінь, повіде, повідь, половідь, половіде, повновіде; високий стан води
Hochwasserstundenlinie	лінія рівночасного припливу
Hodograph	годограф
Hodometer	годометер
Höhe	висота

Höhe absolute	абсолютна, беззглядна висота
Höhe mittlere	середня висота
Höhe relative	релятивна, зглядна висота
Höhenklima	висотний клімат
Höhenlage	висотне положення
Höhenmessung	помір висоти
Höhenstufe barometrische	барометричний ступень висоти
Höhenstufe thermische	термічний висотний ступень
Höhenunterschied	ріжниця висот
Höhle	печера,нора, пронора
Hohlebene	вглублена рівня
Höhlenbildung	творба печер
Höhlangang	печерний хід
Hohlform	вглублена форма, вглублене
Hohlscholle	вглублена скиба
Holm	гольм, заспа
Homöomorphi	гомеоморфний
Homoseiste	гомосейста
Homotherm	гомотермний
Horizontalpendel	поземий маятник, колибень
Horizontalverschiebung	поземий пересув
Horizontglas	горизонтальний прозир
Hornblende	амфіболь, рогова свитня
Hornblendebasalt	амфіболовий базальт
Hornblendegneiss	амфіболовий гнайс
Hornblendegranit	амфіболовий граніт
Hornblendeschiefer	амфіболовий лупак
Hornblendesyenit	амфіболовий свеніт
Hornfels	рогова скала
Hornstein	роговик
Horst	гніздище, горст, гніздо
Horstgebirge	горстові, гніздові гори
Horstkamm	горстовий хребет
Horsttal	горстова долина
Hügel	горб, холм, хом, бугор, белебень, гор- бок, холмець, хомець
Hügel aufgesetzt	насаджений горб
Hügelfuss	підхолме
Hügelig	горбистий, горбоватий
Hügelkuppe	горбовий щовб
Hügelland	горбовина, холмовина

Hügelland aufgesetztes	насаджена горбовина
Hügelland ausgearbeitetes	вироблена горбовина
Hügelrücken	горбовий хребет
Humus	гумус, порховина, порхованка, порхнячка
Humusbildung	творба порховини
Humusboden	порховинна почва
Huronisch	гуронський
Hurrican	гураган
Hydrographie	гідрографія
Hydroisotherme	гідроізотерма
Hydrologie	гідрологія
Hydrometer	гідрометер
Hygrometer	гігмометер, вохкомір
Hypersthen	гіперстен
Hypsographisch	гіпсографічний
Hypsoklinographisch	гіпсоклінографічний
Hypsometer	гіпсометер
Hypsometrie	гіпсометрія

I. J.

Jahresmittel	середнє річне (число)
Jaspis	яспіс
Idiomorph	ідіоморфний
Ingressionsmeer	інгресійне море
Injektion	інекція
Inklination	інклінація, нахвл, наклін
Inlandeis	ледовище, сухопутний, сухоземний лід
Inlanddüne	сухопутна, сухоземна надма
Innenküste	внутрішнє побережжє
Innenmoräne	внутрішня морена
Innenseite	внутрішня сторона
Insel	остров, висеп, виспа
Insel aufgesetzte	насаджений остров
Insel ausgearbeitete	вироблений остров
Insel binnenständige	осередочний остров
Insel festländische	континентальний остров
Insel klimatische	кліматичний остров
Insel kontinentale	континентальний остров
Insel küstennahe	прибережний остров

Insel ozeanische	океанічний острів
Insel randständige	окрайний острів
Insel schwimmende	пливучий острів
Insel temporäre	часовий острів
Insel ursprüngliche	первісний острів
Insel vulkanische	вулканічний острів
Inselberg	островна гора
Inselbildung	творба островів
Inselguirlande	гірлянда островів
Inselhafen	островна пристань
Inselhaufen	громада островів
Inselkette	ряд, ланц островів
Inselland	островна країна
Inselschnur	низка островів
Insulierung	островність
Insulosität	островність, інсульозність
Insolation	інсоляція, насвітлене
Intensität horizontale	позема інтензія, натуга
Intensität vertikale	прямова інтензія, натуга
Interkollin	межигірський
Interglazialzeit	міжледнякова, інтергляціальна доба
Intrusion	інтрузія, втручене
Intrusionskuppe	інтрузійний щовб
Intrusivgang	інтрузійний хід
Intrusivlager	інтрузійний поклад
Intrusivland	інтрузійна країна
Intusformationstheorie	інтусформаційна теорія
Inundationsbett	повінне русло
Inundationsgebiet	повінна область
Jochkamm	ярмовий гребінь
Jochpass	ярмовий провал
Jochrücken	ярмовий хребет
Irrlicht	блудило, блимавка, блудний огник*
Isamplitude	ізамплітуда
Isanomale	ізаномалія
Isoanabase	ізоанабаза
Isobare	ізобара
Isobarenkarte	карта ізобар
Isobase	ізобаза
Isobathe	ізобата
Isochimene	ізохімена

Isodynamē	ізодинама
Isogone	ізогона
Isohyète	ізогнета
Isöhypse	ізогипса
Isoklinalfalte	ізоклінальна фалда
Isoklinaltal	ізоклінальна долина
Isokline	ізокліна
Isonephe	ізонєфа
Isorhachie	ізорахія
Isoseiste	ізосейста
Isostasie	ізостазія
Isothere	ізотера
Isotherme	ізотерма
Isothermenkarte	карта ізотерм
Isthmus	істм, перешийка
Jungeruptiv	молодо-вибуховий
Jura	юра

К.

Kainit	каїніт
Kalium	калій, потас
Kalkboden	вапниста почва
Kalkphyllit	вапнистий філіт
Kalkspath	вапняк, звесть, кальціт, вапнянець
Kalkstein	вапняк
Kalktuff	вапняний туф, травертин
Kalme	кальма, тишина, затише
Kältepol	бігун зимна
Kälterückfall	наворот зимна
Kames	камес
Kamin	комни
Kamm	хребет, гребінь
Kamm fiederförmig	пірястий хребет
Kamm strahlenförmig	проміяєстий хребет
Kammbasis	хребтова основа
Kammberg	гребінь
Kammer	комора
Kammgebirge	гребенні гори
Kammgehänge	хребтова збіч
Kammhöhe	хребтова висота

Kammlinie	хребтова, хребетна, гребенна лінія
Kammpass	хребтовий провал
Kammprofil	хребтовий профіль
Kammscheitel	вершина хребта
Kammscheitellinie	вершинна лінія
Kammwasserscheide	хребетний вододіл
Kanal	канал, протока
Kanalinsel	каналовий острів
Kanalküste	каналове побережжя
Kanalriff	каналовий риф
Kanaltheorie	каналова теорія
Kante	грana, грань, гранка
Kantengeröll	гранчаста ринь
Kantengeschleibe	граняк
Kap	ріг
Kar	кар
Karbonat	углян
Kargletscher	каровий ледняк
Karnallit	карналіт
Karre	карра
Karrenbrunnen	карова керниця
Karrenfeld	карове поле
Karsee	карове озеро
Karstgebirge	красові гори
Karstlandschaft	красова країна
Karstphänomen	красове явище
Karstsee	красове озеро
Kartreppa	карові сходи
Karwanne	карова ванна
Kartometer	картометр
Kaskade	каскада, перебіг, пробій
Katarakt	катаракт, поріг
Katavothre	катавотра, понор
Katotherm	катотермний
Kegel	стіг, стіжок
Kegel gemischter	мішаний стіжок
Kegel parasitischer	галапасний стіжок
Keilscholle	клинова скиба
Keilschollengebirge	клиново-скибові гори
Kentern (des Stromes)	переверненє, оберненє

Keratophyr	кератофір
Kerbe	карб
Kern	ядро, черен
Kerngebirge	черенні гори
Kerngebirgskamm	черенний хребет
Kernzug	черенний шлях
Kersantit	керсантіт
Kessel	котел
Kesselbruch	кітловий лім
Kesselbruchtal	кітлово-лімна долина
Kesseleinbruch	кітловий влім
Kesselmulde	кітлова заглибина
Kesseltal	кітлова долина
Kesselwanne	кітлова ванна
Kette	пасмо, ланц, ланцух, ретязь
Kettengebirge	пасмові гори
Kettung	сполука
Keuper	кайпер
Kies	ситець; іскринець, колчадав
Kiesbank	ситцева лава
Kieselgerde	кремінниця, кремінка
Kieselgestein	кремінна скала, крем'яниця
Kieselgur	кремінна земля
Kieselschiefer	крем'яний лупак, лідіт
Kieswüste	ситцева пустиня
Klamm	клям
Klassifikation	клясіфікація, поділ*
Klause	клявза
Kleinform	дрібна форма
Kliff	кліф, обрив побережа
Kliffbrücke	кліфовий міст
Kliffgletscher	побережний ледняк
Kliffhöhle	кліфова печера
Kliffküste	кліфове побереже
Klifffeiler	кліфовий стовп
Kliffunnel	кліфовий тунель
Klima	клімат, підсонє, піднебе
Klima äquatoriales	рівниковий клімат
Klima arktisches	арктичний клімат
Klima mathematisches	математичний клімат
Klima physisches	фізичний клімат

Klima solares	сонічний, солярний клімат
Klima tropisches	тропікальний клімат
Klimaänderung	зміна клімату
Klimagebiet	кліматична область
Klimagürtel	кліматичний пояс
Klimaprovinz	кліматична країна
Klimaregion	кліматичний регіон
Klimaschwankung	колибань клімату
Klimaschwankung periodische	періодичне колибань клімату
Klimaschwankung säkuläre	вікове колибань клімату
Klimaschwankung unperiodische	неперіодичне колибань клімату
Klimawechsel	переміна клімату
Klimatisch	кліматичний
Klimatologie	кліматологія
Klimatypus	тип клімату
Klinometer	клінометер
Klippe	скеля, скала, скалиця, рипа
Klippenbrandung	скельний погій
Klippeninsel	скельний острів
Kluft	щілина, дуча, дучка, дучей, дучейка
Kluftbildung	творба щілини
Klufthöhle	щілинна печера
Kluftwasser	щілинна вода
Kniefalte	колінова фалда
Knistersalz	тріскучка
Knoten hydrographischer	гідрографічний узел
Knotenschiefer	узловатий лупак
Kochsalz	кухонна сіль
Kochthermometer	термометер кипіння
Kohle	уголь
Kohlensäuerling	буркут
Kohlensäure	угляна кислота
Kolk	плесо, тона, яма, вибоїна, бадоня, притоня
Kombinationsflut	комбінаційний прилив
Kombinationstiden	комбінаційні времена
Kompakt	компактний, збитий
Kompass bergmännischer	гірняцький компас
Kompensationsstrom	компенсаційна струя
Kondensation	кондензація, згущення
Kondensationsniveau	кондензаційний позем

Konglomerat	злішняк, конгломерат
Konkretion	конкреція
Konstante barometrische	барометрична константа, стала
Kontakthülle	контактова оболочка
Kontaktmetamorphose	контактова метаморфоза, метамор- фоза зіткнення
Kontaktmineral	контактовий мінерал
Kontinent	континент, цілина, суша, частина світа
Kontinentalabdachung	континентальний скіп
Kontinentalabhang	континентальна збіч
Kontinentalblock	континентальний пен
Kontinentaldüne	сухопутна надма
Kontinentalformation	континентальна формація
Kontinentalgebiet	континентальна область
Kontinentalgestade	континентальна береговина
Kontinentalinsel	континентальний острів
Kontinentalküste ausgeglichene	вирівняне континентальне побереже
Kontinentalplateau	континентальне плято
Kontinentalschlamm	континентальна намула
Kontinentaltafel	континентальна плита
Kontinentalzone	континентальна полоса
Kontraktion	корчене, контракція
Kontraktionstheorie	контракційна теорія
Kopf	голова (лавиці)
Kopje	копе
Korallenbau	коралева будівля
Koralleninsel	коралевий острів
Korallenkalk	коралевий вапняк
Korallenriff	коралевий риф
Korallenriffküste	коралеве побереже
Korallenriffwanne	коралева ванна
Korallensand	коралевий пісок
Korallenschlamm	коралевий намул
Korallenschuttsee	коралеве озеро
Korrasion	корразія
Korrasionsbecken	корразійна заглибна
Korrosion	коррозія, згнизане*
Korrosionswanne	коррозійна ванна
Korund	корунд
Krater	кратер
Krater parasitisches	галапасний кратер

Kraterboden	кратерове дно
Kraterbucht	кратерний залив
Kraterhafen	кратерова пристань
Kraterinsel	кратеровий острів
Kraterkuppe	кратерний щовб
Kratersee	кратерне озеро
Kraterwanne	кратерова ванна
Kreide	крейда, опока
Kreideboden	білиця, румошина
Kreislauf	круговорот, кружене, кругобіг
Kreuzschichtung	перехресне верстоване
Kristallinisch	кристальний
Kristallit	кристаліт
Kristallskelett	скелет кристалу
Kruste	кора, шкаралуща
Krustenbewegung	рух кори
Krustenbildung	творба кори
Krustenhöhe	висота кори
Krustenriff	користий риф
Krustenteil	частиця кори
Kryptodepression	криптодепресія
Kryptovulkanismus	криптовулканізм
Kugelblitz	кулиста лискавка, перун
Kulm	кульм
Kulminationsgebiet	кульмінаційна область
Kulminationspunkt	кульмінаційна точка
Kulturboden	культурна почва
Kumulativ	кумулятивний, збірний
Kupfererz	мідний крух
Kupferschiefer	мідний лупак
Kuppe	щовб; стрімкіший: головатень, ма- гура
Kuppelstruktur	копулиста будова
Kuppelwölbung	копулистий звід
Kuppengebirge	щовбисті гори
Kurve bathygraphische	батиграфічна кривина
Kurve hypsographische	гипсографічна кривина
Kurve hypsoklinographische	гипсоклінографічна кривина
Kurve klinographische	клінографічна кривина
Küste	побереже, возморє, приморє
Küste ansteigende	підступаюче побереже

Küste diskordante	незгідне побереже
Küste gebuchtete	розчленене побереже
Küste gelappte	пошматоване побереже
Küste glatte	гладке побереже
Küste grossbuchtige	великозаливне побереже
Küste kleinbuchtige	дрібнозаливне побереже
Küste konkordante	згідне побереже
Küste reichgegliederte	добре розчленене побереже
Küste strandlose	безпосереднє побереже
Küste ungliederte	нерозчленене побереже
Küstenablagerung	побережнє відложене
Küstenabstand	побережна віддаль
Küstendepression	побережна депресія
Küstendüne	<u>побережна надма</u>
Küstenebene kontinentale	континентальна побережна рівня
Küstenebene litorale	літоральна побережна рівня
Küstenebene marine	морська побережна рівня
Küsteneinschnitt	вріз побережа
Küstenentwicklung	розвиток побережа
Küstenerosion	побережна ерозія
Küstenfluss	побережна ріка
Küstengliederung	розчленене побережа
Küstenhalbinsel	побережний півостров
Küsteninsel	побережний острів
Küstenkamm	побережний хребет
Küstenkarte	карта побережа
Küstenlagune	побережна лягуна
Küstenland	поморе
Küstenlänge	довжина побережа
Küstenlinie	побережна лінія
Küstennebel	побережна мрака, туман
Küstensaum	рубець побережа, возморє
Küstenschutz	охорона берегів
Küstensee	побережнє озеро
Küstensenkung	обнижене, западанє побережа
Küstenstrasse	побережний пролив
Küstenstrom	побережна струя
Küstenterrasse	побережна тераса
Küstenversetzung	переміщене побережа
Küstenvorsprung	виступ, причілок побережа
Küstenwall	побережний вал

Küstenwanne
Küstenzone

побережна ванна
побережна полоса

L.

Labialeruption
Labil
Labradorit
Lache

лабіяльний вибух
хиткий
лябродоріт
✓трясавиця, топило, топилище, тря-
совина

Lage
Lager
Lagergang
Lagerstätte
Lagerung
Lagerung diskordante
Lagerung durchgreifende
Lagerung gleichförmige
Lagerung klippenförmige
Lagerung konkordante
Lagerung übergreifende
Lagerung ungleichförmige
Lagerungsform

положене
поклад
покладний хід, хідня
поклад
уложене
незгідне уложене
перехватне, перешибне уложене
одностайне уложене
скелисте уложене
згідне уложене
наверхне уложене
неодностайне уложене
лежба, форма уложевя

Lagune
Lagunenhafen
Laguneninsel
Lagunenküste

лягуна
лягунова пристань
лягуновий острів
лягунове побережжя

Lahne
Lahngang
Lakkolith
Lakustrin

лявіна
лявіновий шлях
лякколїт
озерний

Land
Landblock

суша, сухоземле, суходоле, сухопуте
пень суші

Landenge
Landerhebung
Landfestigkeit

✓перешийка, істм, перекоп, шийка
внесенє, видвиженє суші
привалежність до суші

Landfläche
Landgewinn
Landhalbkugel

верхня суші
прирієт суші
сухопутна півкуля

Landhöhe
Landklima

висота суші
континентальний, сухоземний клімат

Landlöss	сухоземний лєс
Landmasse	маса суші
Landoberfläche	поверхня суші
Landschaft ausgereifte	доспіла країна
Landschaft glaziale	гляціяльна країна
Landschwelle	порожище, поземельний поріг
Landsee	озеро
Landsenke	поземельна заглибина
Landspitze	ріг, кінчик суші
Landstufe	поземельний ступень
Landverlust	втрата суші
Landwind	сухоземний вітер
Längsbeben	повздожний землетрус
Längsbruch	повздожний лім
Längsbruchtal	повздожна лімна долина
Langschollengebirge	довгоскибові гори
Längsfurche	повздожна борозда
Längsgliederung	повздожне розчленене
Längshorst	повздожне гніздище
Längsinsel	повздожний острів
Längskamm	повздожний хребет
Längskurve	повздожна кривина
Längsküste	повздожне побереже
Längsprofil	повздожний профіль
Längsscholle	повздожна скиба
Längsspalte	повздожна щілина
Längsstrasse	повздожний пролив
Längsstrom	повздожна ріка
Längsstufe	повздожний ступень
Längstal	повздожна долина
Längsverwerfung	повздожний лім
Lapilli	ляпілі, вулканічна жорства
Lateral	бічний
Laterit	лятеріт
Laufveränderung	зміна течви
Lauwarm	літеплий
Lava	лява
Lavadammwanne	лявова ванна
Lavadecke	лявова кривля
Lavaherd	горнище ляви
Lavahöhle	лявова печера

Lavastrom	струя ляви
Lavastromsee	лявовє озерє
Lavavulkan	лявовий вулкан
Lavawanne	лявова ванна
Lawine	лявіна
Lawinenkegel	лявіновий стіжок
Lehm	глина, глей, глий
Lehmabsatz	глинястий осад
Lehmboden	глиняста почва, суглинок
Leithe	облаз
Leitlinie	провідна лінія
Letten	вл, глей
Lettig	гливкий
Leucit	левцит
Leucitbasalt	левцитовий базальт
Leucitit	левцитит
Leucitophyr	левцітофір
Lias	ліяс, чорний юра
Liegendes	лежень
Liman	лиман
Limanhafen	лиманова пристань
Limaninsel	лимановий острів
Limanküste	лиманове побережжє
Limburgit	лімбургіт
Limmatisch	ліматичний
Limnologie	лімнологія
Liparit	ліпаріт
Liparitpechstein	ліпарітовий смолич
Liparitperlit	ліпарітовий перлинець
Lithoidit	літоїдіт
Lithologie	літологія
Lithophyse	літофіза
Litoralzone	літоральна полоса
Longitudinaltal	повздожня долина
Löss	лєс, суглинок
Lössregion	лесо̀ва область
Lössterrasse	лесо̀ва тераса
Lösswanne	лесо̀ва ванна
Lösung	розпущєнє, розпусканє
Lösungsrücksland	останок розпущєня
Lösungswanne	ванна розпущєня

Lotapparat	грузильний прилад
Lötrohrapparat	паялка
Lücke	прогалина, розгрань, проміжка
Lückendurchbruch	прогалинний пролом
Lückenpass	прогалинний провал
Luft	воздух
Luftdruck	воздушний тиск, тисненє
Luftdruckabnahme	уйма, менчанє воздушного тиску
Luftdruckmaximum	барометрична звижка
Luftdruckminimum	барометрична знижка
Luftfeuchtigkeit	воздушна вохкість
Luftthülle	воздушна оболєка, овїя
Luftsattel	воздушне сїдло
Luftschicht	воздушна верєтва
Luftspiegelung	зеркаленє, мана
Luftstrom	воздушна струя
Luftstrom absteigender	зїступаюча воздушна струя
Luftstrom aufsteigender	пїдступаюча воздушна струя
Luftströmung	воздушна струя
Lufttemperatur	температура воздуха
Luftthermometer	воздушний термометер
Luftwirbel	воздушний вир
Lydit	лїдїт

M.

Mäander	меандер, закрут
Mäander beweglicher	рухомий меандер
Mäander eingesenkter	врізаний меандер
Mäander gezwungener	примусовий меандер
Määndertal	меандрова долина
Maar	маар
Mächtigkeit	товщина, могутність
Magma	маґма
Magmabewegung	маґмовий рух
Magnesium	маґн
Magnetit	маґнетїт, маґнетний желїзняк
Malm	мальм
Mandel	мїкдал
Mandelsteinstruktur	мїкдалцева структура
Mangan	манґан

Mareograph	мареограф
Marmor	мрамор
Maskaret	маскарет
Masse	маса
Massenausbruch	масовий вибух
Massenbewegung	масовий рух
Massendefekt	масовий дефект
Massenerhebung	масове взнесенє
Massengebirge	масові гори
Massengestein	масова скала
Massentransport	масове переміщенє
Massiv	масив
Mattengebirge	полонинні гори
Maximalböschung	максимальний похил
Maximumthermometer	максимальний термометер
Maximalzone	максимальна полоса
Meer	море
Meerbusen	лукоморе, затока
Meereis	морський лід
Meerenge	вузина, пролив
Meeresboden	морське дно
Meeresbucht	морський залив
Meeresgrund	морське дно
Meereshöhe	безглядна висота
Meeresküste	морське побережжє
Meeresleuchten	свіченє моря
Meeresniveau	позем моря
Meerespforte	морські ворота
Meeresraum	морський простір
Meeresrest	останок моря
Meeressalz	морська сіль
Meeressediment	морський осад
Meeresspiegel	зеркало, уровень, позем моря
Meeresstrasse	вузина, пролив
Meeresstrassendurchbruch	вузинний пролом
Meeresströmung	морська струя
Meerestiefe	морська глибина
Meerestor	морські ворота
Meeresvolumen	обєм моря
Meereswelle	морська філя, хвиля
Meerferne	морська віддаль

Meerhalde	морський насип
Meerwasser	морська вода
Melaphyr	меляфір
Melilithbasalt	мелілітовий базальт
Mergel	рухляк, опока, мергель*
Mergelboden	румошина, рухлякова почва
Meridian magnetischer	магнітний полуденник
Meridionalstrom	полуденникова, меридіональна струя
Mesotherm	мезотермний
Mesozoisch	мезозойський
Metamorphisch	метаморфний
Metamorphismus	метаморфізм
Methode	метода
Meteorologie	метеорологія
Meteorwasser	метеорична вода
Mikrofelsit	мікрофельзит
Mikrogranit	мікрограніт
Mikroklin	мікроклін
Mikrolith	мікроліт
Mikroseismisch	мікросейсмічний
Mikroskop	мікроскоп, дрібновид*
Mineral	мінерал
Mineralquelle	мінеральне жерело
Minerogen	мінерогенний
Minette	мінета
Minimumthermometer	мінімальний термометер
Miozän	міоцен
Mistral	містраль
Mitteldevon	середній девон
Mittelgebirge	середні гори
Mittelgebirgsland	середня верховина
Mittelgebirgsküste	середногористе побережжя
Mittelkörnig	середнозернистий
Mittellauf	середня течва
Mittelmeer	середземне море
Mittelmoräne	середня морена
Mitteltiefe	середня глибина
Mittelwasser	середній позем води
Mittelwert	середня вартість
Mofette	мофета
Moment magnetischer	магнетний момент

Monatsmittel	середнє місячне (число)
Monatstemperatur mittlere	середня місячна температура
Mondhof	соя, місячний двір, домісячний круг
Monogen	моногенний
Monoklinalbruchtal	моноклінальна лімна долина
Monoklinalfalte	моноклінальна фалда
Monoklinalfaltenland	моноклінальна фалдова країна
Monoklinalkamm	моноклінальний хребет
Monoklinalschollenland	моноклінальна скибова країна
Monoklinalschuppenland	моноклінальна лускова країна
Monoklinaltal	моноклінальна долина
Monsun	монсун
Monsungebiet	монсунова область
Monsunströmung	монсунова струя
Moor	руда, торфяще
Moorboden	рудавна
Moorsee	рудавнине озеро
Moräne	морена
Moränendammsee	моренно-греблеве озеро
Moränendammwanne	моренно-греблева ванна
Moränenlandschaft	моренна країна
Moränensee	моренне озеро
Moränenwallsee	моренно-валове озеро
Moränenwanne	моренова ванна
Morphographie	морфографія
Morphologie	морфологія
Morphometrie	морфометрія
Muhr	мур
Mulde	лотка, корито; синкліналя
Muldenfalte	синклінальна фалда
Muldenfluss	синклінальна, лоткова ріка
Muldenkern	лоткове ядро
Muldenlinie	лоткова лінія
Muldensenke	лоткова западина
Muldental	синклінальна долина
Muldenwanne	лоткова ванна
Muldenwendung	лотковий зворот
Mündung	усте, ухад, горло, гирло (в лимані)
Mündung offene	отверте усте
Mündung verschleppte	переміщене усте
Mündungsbarre	устева лавця

Mündungssee	устеве озеро
Mündungstrichter	устева лійка
Muskovit	мусковіт
Muskovitgneiss	мусковітовий гнайс
Muskovitgranit	мусковітовий граніт
Muskovitschiefer	мусковітовий лупак
Muschelkalk	скальчак, мушлевий вапняк
Mutterlauge	подонка, зола

N.

Nachfolgefluss	наслідна, субсеквентна ріка
Nachfolgetal	наслідна, субсеквентна долина
Nadas	надаєн
Nagelfluh	моляса, брвляк
Natrium	натрій, сод
Natronsalpeter	содова салітра
Naturbrücke	природний міст
Naturschacht	природна дуча
Nebel	✓ мрака, туман, мрак, имла, мряч, мрячня
Nebenfluss	притока
Nebenzeiten	побічні времена
Nebenmeer	побічне море
Nebenmond	побічний місяць
Nebenregenbogen	побічна веселка
Nebensonne	побічне сонце
Nebenscheide	побічний діл
Nebental	побічна долина
Neerstrom	відгилена струя
Nehrung	✓ коса, пересип
Neigungswinkel	кут нахилу
Nekton	нектон
Neocom	неоком
Neozoisch	неозойський
Nephelin	нефелін
Nephelinbasalt	нефеліновий базальт
Nephelinit	нефелїніт
Nephrit	нефрит
Neuland	новизна
Nevadit	невадіт

Niederschlag	опад, осадка
Niederschlagshöhe	висота опад
Niederschlagsmenge	скількисть опад
Niederschlagssee	опадове озеро
Niederung	низ, низовина, низина, понизє, поліг, низень, низкоділ, низота
Niedrigwasser	маловіде, низкий водостан
Nimbus	німб, дощева хмара
Nippflut	низкий прилив
Niptiden	низкі времена
Niveau	позем, уровень
Niveaudifferenz	ріжниця позему
Niveauschwankung	колибанє позему
Niveauperänderung	зміна позему
Nivellement	нівелєція
Nordlicht	північне сяєво, заря, прбміти
Nordpunkt magnetischer	магнетна північна точка
Nordwind	північний вітер, буйнистер (?)
Norit	норит
Normalfalte	нормальна фалда
Normalgefälle	нормальний спад
Normalgefällskurve	кривина нормального спаду
Normalnull	нормальна зєрова, нулева точка
Normalrichtung	нормальний няпрям
Normaltal	нормальна долина
Normaltemperatur	нормальна температура
Nullpunkt	зєрова, нулева точка

O.

Oase	оаза
Oberdevon	горішний девон
Oberfläche	поверхня, наповерхня
Oberflächenareal	обсяг поверхні
Oberflächenentwicklung	розвиток поверхні
Oberflächenform	форма, подоба поверхні
Oberflächengeologie	полева геологія
Oberflächengeschwindigkeit	поверхня скорість
Oberflächengrenze	поверхня границя
Oberflächenmoräne	поверхня, верхня морєна
Oberflächenströmung	поверхня струя

Oberflut	горішний прилив
Oberkarbon	горішний карбон
Oberkreide	горішна крейда
Oberlauf	горішна течва
Obersilur	горішний сілур
Obsidian	обсідіян
Oligoklas	олітокляс
Oligozän	олітоцен
Olivin	олівін
Ombrometer	омброметер
Ooser	озери
Opal	опаль
Orbitalbewegung	орбітальний рух
Orgel geologische	геологічний орган
Orkan	оркан
Orographie	орографія
Orologie	орольогія
Orometrie	орометрія
Orthoklas	ортокляс
Orthoklasporphyr	ортоклязовий порфір
Ortstein	аліпшинець
Ostwind	східний вітер, востоковець
Owrag	яруга, <u>дебра</u> , балка
Ozean	океан
Ozeanographie	океанографія
Ozeanologie	океанологія

Р.

Packeis	збитий лід
Paläozoisch	палеозойський
Paleozän	палеоцен
Pantellerit	пантелеріт
Paragonitschiefer	парагонітовий лупак
Paralometrie	паральометрія
Parasitisch	галапасний
Pass	провал, присліп, перевал
Passat	пассат
Passatgürtel	пояс пассатів
Passattrift	пассатний дріфт
Passatzone	пассатна полоса

Passdurchgang	(провальний) перехід
Passfurche	провальна борозда
Passlinie	провальна лінія
Passsee	провальне озеро
Passübergang	(провальний) перехід
Passwanne	провальна ванна
Pechstein	смолич
Pechsteinporphyr	смоличевий порфир
Pedometer	педометер
Pegel	водомір
Pegmatit	пегматит
Pelagisch	пелягічний
Pelit	пеліт, глиняк, иловець
Penepplain	пенеплена
Pericentrisch	періцентричний
Peridotit	перідотит
Periklinal	періклінальний
Periode	період
Periodizität	періодичність
Perlit	перліт, перлинець
Perlstein	перлинець
Permanenz	перманентність
Permisch	пермський
Petrographie	петрографія
Pfanne	панва, сковорода
Pfannenmeer	панвове море
Pflanzenphänologie	ростинна фенологія
Pforte	ворота
Pfuhl	плесо
Pfühl (Söll)	вікно
Pfütze	ковбана, баюра
Phänologie	фенологія
Phiolenbarometer	грушковий барометер
Phonolith	фоноліт
Phosphat	фосфат, фосфоран
Phosphor	фосфор
Phyllit	філіт, пралупак
Phytophor	фитофорний
Pikrit	пикрит
Pikritporphyr	пикритовий порфирит
Pilzfelsen	гриб-скала

Piperin	перчина, піперин
Plagioklas	плагіокляс
Plagioklinal	плагіоклінальний
Planation	плянація
Plankton	планктон
Planimeter	пляніметр
Plastik	п'лястка
Plastizität	п'лястичність
Plateau	п'лято, плоскогір'я
Plateaugebirge	плосковерхні гори
Plateaugletscher	височинний ледняк
Plateauklima	височинний клімат
Plateaustrom	височинна ріка
Platte	плита
Plattenkamm	плитовий хребет
Plattenküste	плитове побережжя
Plattenlava	плитова лава
Plattform	п'лятформа
Plattscholle	плитова скиба
Plattschollengebirge	плитово-скибові гори
Platzregen	злива, п'лова, п'лава, ✓ навальниця, сплав, сплюща
Playa	— пляя, долине рінище
Pleistoseiste	плістосейста
Pleistozän	плістоцен
Pliozän	пліоцен
Pluvialzeit	плювіальна доба
Poikilotherm	пойкілотермний
Point	позадний щовб, заверше; на побе- режах: причілок
Pol magnetischer	магнетний бігун
Polargletscher	полярний ледняк
Polarlicht	полярне, бігунове сяєво, світло, заря
Polarnebel	полярна мрака
Polarseite	полярна сторона
Polarstrom	полярна, бігунова струя
Polder	— польдер
Polje	польє
Poljensee	польєве озеро
Polierschiefer	— трипля, полірник
Polygen	полігенний

Ponor	понор
Pororoca	поророка
Porös	поруватий, дірчастий
Porphyр	порфир, багрин
Porphyrisch	порфировий
Porphyrit	порфирит, багринець
Porzellanerde	порцелянка, каолін
Potamologie	потамольогія
Prärie	прерія
Pressung	давлене, тиснене
Primär	первичний
Profilfläche	профільна верхня
Propylit	пропиліт
Proterobas	протеробас
Protogingneiss	протогінновий гнайс
Psammit	псаміт, пісчак
Psephit	псефіт, бриляк
Pseudoklippe	сповидна скальця
Psychrograph	психрограф
Psychrometer	психрометр, вохкомір
Pteropodenschlamm	птероподовий намул
Pulsation	пульзація, дрогане
Pusztа	пуста
Pyramidengeschiebe	триграняк, тригранчак
Pyrit	пирит, кресень
Pyroxen	пироксен
Pyroxenit	пироксеніт

Q.

Quarz	кварц
Quarzit	кварцит
Quarzitschiefer	кварцитовий лупак
Quarzporphyr	кварцовий порфир
Quarzsand	кварцовий пісок
Quarztrachyt	кварцовий трахит
Quecksilber	ртуть, живе срібло
Quecksilberbarometer	ртутний барометер
Quecksilbererz	ртутний крух
Quelle	жерело, родник
Quelle absteigende	зіступаюче жерело

Quelle aufsteigende	підступаюче жерело
Quellbildung	творба жерел
Quellfluss	жерельна ріка, струя
Quellgebiet	✓ <u>верхівє, жерельна область; криничина</u>
Quellkuppe	пучнявий цовб
Quellmoor	жерельне багно, руда
Quellöffnung	головниця
Quellsee	жерельне озеро
Quelltopf	вікно
Quelltrichter	жерельна кїтловина
Quelltümpel	жерельна ковбана
Querbeben	поперечний землетрус
Querbruch	поперечний лім
Querfurche	поперечна борозда
Quergliederung	поперечне розчленєне
Querhorst	поперечне гніздище
Querinsel	поперечний острів
Querküste	поперечне побереже
Querprofil	поперечний профіль
Querscholle	поперечна скиба
Querspalte	поперечна щїлина
Querstrasse	поперечний пролив
Querstrom	поперечна ріка
Querstufe	поперечний ступєнь
Quertal	поперечна долина, перенизина; ма- ла: розтїчка
Querverbindungsfurche	поперечна борозда
Querverwerfung	поперечний лім
Querwasserscheide	поперечний вододїл

R.

Radialspalte	промінєста щїлина
Randebene	окрайна рівня
Randfaltung	окрайне фалдованє
Randfluss	окрайна ріка
Randgebirge	окрайні гори
Randinsel	окрайний острів
Randmeer	окрайне море
Randsee	окрайне озеро
Randsenke	окрайна западина

Randspalte	окрайна, бережна щільна
Rapakivi	рапаківі
Rauh frost	<u>сать, вней, внь</u>
Ravin	охабище
Rechtswanderung	перть в право
Reduktion	редукція, зведенє
Reduktionsfaktor	редукційний чинник
Reede	рейд
Reekavation	рееккавація, вижолобленє
Reflexion	рефлексія, відбите
Refraktometer	рефрактометр
Regelation	реґеляція
Regen	дош
Regenarmut	бездощість
Regenbogen	веселка, дуга (веселиця, веснівка, вслиця)
Regenfall	пад дошу, дощопад
Regenguss	лія, злива
Regenhäufigkeit	частість дощу
Regenhöhe	висота дощу
Regenkarte	дощева карта
Regenmenge	скількисть дощу
Regenmesser	дощомір
Regenregion	дощева область
Regenwahrscheinlichkeit	ймовірність дощу
Regenwolke	дощева хмара
Regenzeit	дощева пора, слота
Region klimatische	кліматичний регіон, область
Regionalmetamorphismus	регіональний метаморфізм
Regressionstheorie	ретресійна теорія
Regur	реґур
Reibungsbreccie	розтертий окришник
Reibungsspiegel	розтерте зеркало
Reibungswiderstand	опір тертя
Reif	<u>вней, внь, серень, шержень</u>
Reife	доспілість
Rekonstruktionsform	реконструкційна, відбудована форма, подоба
Relaisbeben	наслідний землетрус
Reliktensee	реліктове, злишкове озеро
Reversionssee	реверсійне озеро

Rhät	рет
Rhombenporphyr	ромбовий порфир
Rhyolith	риоліт
Rias	ріяс
Riasbucht	ріясовий залив
Riashafen	ріясова пристань
Riasinsel	ріясовий острів
Riasküste	ріясове побережжя
Richtkraft magnetische	магнетна напрямна сила
Riegelstufe	перегородний ступень
Rieseln	журчати, джурчати
Riesenkessel	котел велитнів
Riesentopf	глек велитнів
Riff	~~риф, рица, слудва~~
Riffbau	будова рифу
Riffinsel	рифовий острів
Riffkanal	рифовий канал
Riffküste	рифове побережжя
Riffwanne	рифова ванна
Rindenverschiebung	пересунене кори
Ringwall	окільний вал
Rinne	~~✓ жолобина, жолоб, корито~~
Rinnsal	водостеч, стіч, стік, протік
Rippe	ребро
Rogenstein	~~ікринець~~
Roller	~~бовван~~
Rollstein	~~ріняк, градівка~~
Rosenkranzsee	чоткове озеро
Rostgebirge	іраткові гори
Rotation glaziale	гляціальна ротація
Rotatorisch	ротаторний, оборотний
Rotliegendes	червоний лежень
Rücken	хребет
Rückenberg	хребтова гора
Rückenfläche	хребтова верхня
Rückengebirge	хребетні гори
Rückenwanne	хребтова ванна
Rückfallkuppe	позадний щовб, заверше
Rückland	затяле, задище
Rücklandsebene	затильна рівня
Rücklandssenke	затильна западина

Rückstau	запір, спертє
Rückstauebene	запірна рівня
Rumpf	кадовб
Rumpffläche	кадовбова верхня
Rumpfgebirge	кадовбові гори
Rumpfgliederung	розчленене кадовба
Rumpfhorst	кадовбове гніздище
Rumpflandschaft	кадовбова країна
Rumpfschollengebirge	кадовбово-скибові гори
Rundbucht	круглий залив
Rundhöcker	кругляк, баранячий лоб
Rundhöckerlandschaft	круглякова країна
Runse	ложбина, жолоб, дебра, яруга
Rutil	рутіль
Rutschstreifen	усувна смуга
Rutschung	усув, завязь, засова, завезлиско

S.

Sacktal	глуха долина
Sägenkamm	пилистий хребет
Saiger	коміть уложений
Salband	верхня покладу, зальбанд
Salzboden	солончак, солонець
Salzgehalt	вмість соли
Salzgehaltskonstante	константа засолєня
Salzkruste	соляна шкаралуца
Salzlecke	солище
Salzquelle	солонка, солянка
Salzsee	солоне озеро
Salzseebecken	солонно-озерна заглибна
Salzsteppe	солоний степ
Salzsudwerk	жупа
Sammelbecken	збірна заглибна
Sammelfluss	збірна ріка
Sammelrinne	збірна стіч
Sainmelscheide	збірний діл
Samum	самум
Sand	пісок
Sand vulkanischer	вульканічний пісок
Sandbank	пісчана лава

Sandboden	супісок, пісковина
Sanddüne	пісчана надма
Sandfläche	пісковище, піковиця
Sandkorn	піщинка
Sandr	зандр
Sandstein	пісковець, пісковик
Sandsteppe	піщина, пісчуга
Sandsturm	пісчана метіль
Sandwüste	пісчана пустиня
Sanidin	санідін
Sastrugi	заспи, завали
Sattel	сідло
Sattelbiegung	сідлове вигнене
Sattelfalte	сідлова фалда
Sattelhöhe	сідлова висота
Sattelkern	сідлове ядро
Sattellinie	сідлова лівія
Sattelpass	сідловий провал, присліп
Satteltal	сідлова долина
Sattelwendung	сідловий зворот
Sättigungsdefizit	недоїмка засиченя
Sättigungszustand	стан засиченя
Säuerling	буркут
Sauerstoff	кисень
Saumfluss	окрайна ріка
Saumpfad	плай
Saumriff	окрайний риф
Saumtal	окрайна долина
Sawyer	пливучий острів
Scala Beaufortsche	скала Бофора
Schaaren	побережні вали
Schacht	закіп, шахта
Schalenstruktur	чашева структура
Scharte	щербина, щерба, прочерть, вищерб, щербок; провална, провале, проваль
Schartenpass	щербинний провал
Schartung mittlere	середнє вищерблене
Scharung	згорнене
Schattenseite	відсонічна сторона
Schattentemperatur	температура в тіни

Schaumig	пінистий
Scheide	діл, переділе
Scheideflanke	діловий склін
Scheidegebirge	ділові гори
Scheidetal	ділова долина
Scheidewand	крома
Scheitel	вершина
Scheitelfläche	вершинна верхня
Scheiteltal	вершинна долина
Scheitelwert	верхня вартість
Schelf	шельф
Schenkel	рамя
Schenkelfluss	раменна ріка
Schermküste	шермове побереже
Scheuerstein	пошрамлений камінь
Schichte	верства, слій, пласт, поклад
Schicht neutrale	неутральна верства
Schichtenaufrichtung	підведенє верстов
Schichtenbau	будова верстов
Schichtenfaltung	фалдованє верстов
Schichtenfolge	ряд, серія верстов
Schichtengruppe	група верстов
Schichtenkomplex	комплекс верстов
Schichtenkopf	лоб верстви
Schichtenneigung	нахил верстов
Schichtenprofil	профіль верстов
Schichtenreihe	ряд верстов
Schichtensystem	система верстов
Schichtenverband	зв'язь верстов
Schichtenverdrückung	здавленє, стисненє верстов
Schichtenverquetschung	роздавленє верстов
Schichtfläche	верхня верстви
Schichtfuge	пага, щілка, видолоба верстви
Schichtgestein	верстова, пластова скалина
Schichtquelle	верстова жерело
Schichtstufengebirge	верстово-ступенні гори
Schichtstufenlandschaft	верстово-ступенна країна
Schichtstufensenke	верстово-ступенна западина
Schichtstufensystem	верстово-ступенна система
Schichttafeland	верстова тафля
Schichtungstafeland	верстова тафля

Schichtvulkan	верстовий вулькан, стратовулькан
Schichtwolke	смугова, димна хмара
Schiefer	лупак
Schieferton	илак, иловий лупак, глиняк
Schieferung falsche	сповидна, неіста лупність
Schieferung transversale	поперечна лупність
Schiffahrtsküste	мореплавне побережжє
Schimmer	блеск, посьвіт
Schirmriff	стріховий, шапковий риф
Schlacke	жужля, жужелиця
Schlackenkegel	жужлевий стіжок
Schlackig	жужлястий
Schlamm	намула, намул, наміл, міль, мул, му- лавина, збрідь
Schlammbank	замулок
Schlammführung	несене замули
Schlammgehalt	зміст замули
Schlammmenge	скількисть замули
Schlammkraterwanne	болотяно-вульканічна ванна
Schlammssprudel	болотяний виприск
Schlammstrom	болотяна струя
Schlammvulkan	болотяний вулькан
Schlangenblitz	ужовата лискавка
Schleppung	волок
Schleuderthermometer	працевий термометер
Schlick	глей, міль, грязь
Schliere	шліра
Schliff	виглад, виглада
Schlifffläche	вигладна верхня
Schlot	комви, димар
Schlucht	звір, розвір, яруга, добра, дебер, де- бриця, вертеп, узвіз, засува, зом- кля, язвина
Schluchtgletscher	зворовий ледняк
Schlund	зів, пропасть*
Schmarotzerkegel	галапасний стіжок
Schmelzpunkt	точка сплавлення
Schmelzwärme	теплота сплавлення
Schnee	сніг
Schnee flockiger	пластовець, пластовик
Schneedecke	сніжна крівля

Schneefall	сніговиця, снігопад (?)
Schneeflocke	✓ сніжина, сніжний пласт, клопоть
Schneefreier Platz	тал, полеза
Schneegestöber	метіль, метелиця, заметіль, пороша, заміть, хуга, хуга, хуртовина, фижа
Schneegang	сніговий хід
Schneegebirge	сніжні гори
Schneegrenze	снігова границя, лінія
Schneehaldenfusswanne	снігова ванна
Schneekrystall	кристал снігу
Schneeregen	✓ плюта, флюта, нельга
Schneesmelze	таяне снігу, розталь
Schneesturm	метіль, згарб
Schneewächte	снігова валява, заспа
Schneewetter	сніговиця, сніжиниця, сніжниця
Schneewolke	снігова хмара
Schneide	вістре
Scholle	скиба, глиба, корг, груда
Schollendurchbruch	скибовий пролім
Schollengebirge	скибові гори
Scholleninsel	скибовий острів
Schollenkamm	скибовий хребет
Schollenküste	скибове побережжя
Schollenland	скибова країна
Schollenlava	скибова лява
Schollenrandgebirge	скибово-окрайні гори
Schollenstufe	скибовий ступень
Schotter	✓ рінь, рінячина, шутер
Schotterablagerung	рінище
Schotterbank	зарінок, заріне, зарінче, рікомет, рі- кометиця, рікометнище
Schotterhaufen	ріняста валява
Schotterleiste	ріняста лиштва
Schotterterrasse	ріняста тераса
Schrägscholle	скісна скиба
Schramme	— дроска, шрам, рубець
Schratte	— шрата
Schriftgranit	писаний граніт
Schraubenbruch	шрубівий лім
Schrumpfung	корченє
Schuppe	луска

Schuppenbau	луската будова
Schuppenstruktur	луската структура
Schuppental	луската долина
Schüsselsenkung	мискова западина
Schutt	✓ сип, груз, рум, бут, цекіт, ситець, сипень, росєип, румовище, грехіт
Schuttboden	румошина
Schuttdammwanne	сипогреблева ванна
Schüttergebiet	трусна область
Schütterlinie	трусна лінія
Schuttgebirge	сипові гори
Schutthalde	✓ завалє, заваль, насип, сипова галда, стропа
Schuttkegel	насиповий, сиповий стіжок
Schuttkegelsee	насипове озеро
Schuttkegelstufe	насиповий ступень
Schuttkegelwanne	насипова ванна
Schuttlandbecken	насипова кітловина
Schuttstrom	сипова струя
Schuttwall	сиповий вал
Schuttwanne	насипова ванна
Schutzkruste	охоронна кора
Schwall	водоворот, омут, вир
Schwankung	<u>колибанє</u>
Schwarzerde	чорнозем
Schwefel	сірка
Schwelle	поріг
Schwellengebirge	порогові гори
Schwellhochwasser	набрєніла повінь
Schwemmalde	наплавний насип
Schweminsel	наплавний острів
Schwemmkegel	наплавний стіжок
Schwemmlanddoline	наплавний вертеп
Schwemmlandinsel	наплавний острів
Schwemmlandküste	наплавне побереже
Schwenkung	зворот
Schwerekorrektio	поправка тяготія
Scirocco	широко
Sediment	осад, наплав
Sedimentation	седіментація
Sedimentbildung	творба осадів

Sedimentgestein	осадова скала
See	озеро
See geschlossener	замкнене озеро
See offener	отверте озеро
See tektonischer	тектонічне озеро
Seebeben	морський трус
Seebecken	озерна заглибина
Seeboden	дно озера
Seeboden alter	озерще
Seedelta	озерна дельта
Seeeis	озерний лід
Seegang	хвильоване
Seegat	проїзд
Seehafen	морська пристань
Seehalde	озерний насип
Seeklassifikation	класифікація озер
Seekliff	озерний кліф
Seeklima	морський, океанічний клімат
Seeleiste	озерна лиштва
Seelöss	озерний лес
Seengebiet	озерна область
Seenkunde	лімнологія
Seenland	озірна країна
Seenplatte	озеровина
Seenregion	озірна область
Seentheorie	озерна теорія
Seesenke	озерна западина
Seespiegelschwankung	колибане урвня
Seestrand	бережина
Seetal	озерна долина
Seewind	морський вітер
Seichtwassertiden	мілководні времена
Seigerung	сортоване
Seismisch	сейсмічний
Seismograph	сейсмограф
Seismologie	сейсмологія
Seismometer	сейсмометер
Seismoskop	сейсмоскоп
Seitenabfluss	бічний відплив, розплива
Seitenabhang	прибіч, покот
Seitendruck	бічний тиск

Seitenerosion	бічна ерозія
Seiteneruption	бічний вибух
Seitenfluss	притока
Seitengehänge	прибіч
Seitenmoräne	бічна морена
Seitenteil	бічна часть, прибік
Seitenwand	бічна стіна, побочина, обочень
Sekretion	секреція, виділина
Sekundärzeit	вторична, другосвітна доба
Senkblei	грузило
Senke offene	отверта западина
Senke umschlossene	замкнена западина
Senkenformation	западинна формація
Senkung	западане
Senkungsbecken	западена, запала кітловина
Senkungsfeld	западинне поле
Senkungssee	западове озеро
Senon	сенов
Serizitschiefer	серіцитовий лупак
Serir	серір, сипова пустиня
Serpentin	серпентин, змієвик, гадинець
Serpentine	закрут, серпентина, меандер
Serpentinisierung	серпентинізація
Sicheldüne	бархан
Sickerfluss	протікаюча ріка
Sickerwasser	протікаюча вода
Siedepunktthermometer	термометер кипіння
Silbererz	срібний крух
Silicium	крем
Silikat	кремян
Silur	сілюр
Simultanbeben	сучасний трус
Sinkstoff	міл
Sinter	жерельниць, капельник, окапник, сопляк
Sinterbrücke	натечний міст
Sinterhöhle	натечна печера
Sinterhügel	натечний горб
Sinterkegel	натечний стіжок
Sinterterrasse	натечна тераса
Skjären	шерп

Skjärenküste	шерове побережжя
Skulpturform	різьблена форма
Skulpturtal	різьблена долина
Snag	снэг
Sockel	підвалина
Sockelhöhe	підваинна висота
Sodagranit	содовий граніт
Sodalith	содаліт
Sog	відливна струя
Sohle	підшва, дно
Sohlenfläche	донна верхня
Sohlental	плоскодонна долина
Sohlfläche	лежнева верхня
Solfatare	сольфатара
Söll	вікно
Sommer	літо
Sommerdürre	літна засуха
Sommerregen	літний дощ
Sonnenbestrahlung	опромінене, освітлене, інсоляція
Sonnenkonstante	стале сонічне (число), сонічна кон- станта
Sonnenscheindauer	триванє сонічного сьвітла
Sonnenseite	соняшна сторона, осонє, осень, осовня(?)
Soole	солянка, сировиця, сукровиця
Spalte	щілина, скалубина, скалуба, щілка, розєїлина, прогалина, розкіл, роз- колина, розціп, зашкалубина
Spaltenfrost	заморозь
Spaltental	щілвнова долина
Spaltenvulkan	щілвновий вулькан
Spaltquelle	щілвнове жерело
Spaltwanne	щілвнова ванна
Spannungsdifferenz	ріжниця напнятя
Spezialfalte	спеціальна, другорядна фалда
Sphärolith	сфероліт
Spinell	спінець
Spitze	шпиль, острінь, остриця, верхниця
Splitter	пліна
Splitterig	плінистий
Springflut	надмірний прилив
Springquelle	водотрисек, чуркало, водоплив, во- дотеча

Springtiden	надмірні времена
Sprühregen	мжа, мжиця
Sprung	скок, розкіл, тріщина
Sprunghöhe	висота скоку
Sprungkreuzung	перехресний скок
Sprungschicht	скокова веретва
Staffelbruch	щелевий лім
Staffelbruchgebirge	щелево-лімні гори
Staffelkamm	щелевий хребет
Staffelsenkung	щелеве западене
Staffelverschiebung	щелевий пересув
Stalagmit	сталагіміт
Stalaktit	сталактит
Stammfluss	пенна ріка
Stammscheide	пенний діл
Staub	пил, пиль, порох, копіт
Staubablagerung	пилове відложене
Staubfall	пиловий опад
Staublavine	пилова лавіна
Staubsturm	курява
Staubtransport	транспорт пили
Stauhochwasser	запорова повінь
Staurolith	ставроліт
Stauungssee	запорове озеро
Stehendes Gewässer	нетіч, нетеча
Steige	ступенний провал
Steigküste	підступаюче побереже
Steilabfall	обрив
Steile	бердо
Steilheit	стрімкість, струмистість, струма- нистість
Steilküste	стрімке побереже
Steilufer	крутий беріг, круча, рипа
Steilufbrig	крутобережний, крутоярний
Steilwandig	крутобокний, крутогорбий, крутого- рий, крутоверхний
Stein	камінь, скала
Steinkohle	камянний, чорний уголь
Steinplatte	камінна гряда, плита
Steinregen	камянний дощ
Steinsalz	камінна сіль; відміни: зелена, спи

	жева, шибцева, шпак, смулець,
	тріскучка
Steg	стежка, бер
Stelle eisfreie	теплина, теpliersя
Steppe	степ
Steppenbildung	творба степів
Steppenboden	степова почва
Steppenfluss	степова ріка
Steppensalz	степова сіль
Steppental	балка
Stickstoff	азот
Stillwasser	тиха вода
Stinkkalk	воняк
Stirnmoräne	чільна морена
Stock	пень
Stockwerk	поверх
Stollen	штола
Stossförmig	товчковий, ударовий
Stosskraft	товчкова сила
Stossmittelpunkt	осередок удару, товчка
Stosswelle	ударова фiля
Strahlenlicht	промінясте сявво
Strahlstein	лучак, актіноліт
Strahlung	лучистість
Strand	бережина
Strandbarre	бережна лава
Strandböschung	бережинний похил
Strandbrandung	бережинний погій
Stranddüne	бережинна надма
Strandentwicklung	розвиток бережини
Strandgeschiebe	бережинний валун, оток
Strandküste	бережинне побереже
Strandlinie	бережинна лінія
Strandriffsee	бережинне рифове озеро
Strandschotter	бережинна рiнь
Strandsee	бережинне озеро
Strandterrasse	бережинна тераса
Strandverschiebung	пересунене бережини
Strandwall	бережинний вал, пересип
Strasse neutrale	неутральна вузвина, пролив
Strassenmeer	продливне море

Stratocumulus	смугово-клубиста хмара, стратоку- мулюс
Stratus	стратус, смугова, димна хмара
Streckung (der Gesteine)	розтягнене (скали)
Streichen	напряг, тяг
Streichen umlaufendes	обіжний напряг
Streichlinie	напрямова лінія
Streifen	смуга
Strom	ріка (велика); струя, течія, перетік, протік, протока
Stromarbeit	праця ріки
Stromaufwärts	горі рікою
Strombecken	ширше сточище
Strombeckenstufe	сточищевий ступень
Strombett	русло
Stromende	кінець ріки
Stromentwicklung	розвиток ріки
Stromflachland	порічна рівня
Stromfurche	ложбина ріки
Stromgabelung	розвилене ріки
Stromgebiet	сточище, область ріки
Stromgeschwindigkeit	скорість струї
Stromlagune	річна лягуна, охаба
Stromlauf	течва, течене
Stromlaufänderung	зміна течви
Stromschnelle	поріг, шипіт, забора, бистрина, бор- зина, бистря, гряда
Stromsee	річне, повинне озеро
Stromstärke	сила струї
Stromstrich	нурт, течія, плив, плавень, гін
Stromsystem	річна система
Stromsystem selbstständiges	самостійна річна система
Stromsystem unselbstständiges	несамостійна річна система
Stromtal	долина ріки
Strömung	струя, течія, струмина, водоток, пруд
Stromversetzung	переміщене (корабля) струєю
Stromverwilderung	здичіне ріки
Stromzerlegung	розклад струї
Strudel	вир, омут, крутіж, крутінь, крутня, крутило, клік
Strudeln	буртіти

Struktur	структура, зложність, будова
Struktur flaserig	окружна зложність
Struktur holokrystallin	суцільно-кристалльна, гольокристалльна зложність
Struktur hypokrystallin	частнокристалльна, гипокристалльна зложність
Struktur plagioklinale	платіоклінальна зложність
Strukturform	структурна, вибудована форма
Stufe	ступень, степен, поріг, спадина, схід
Stufe tektonische	тектонічний ступень
Stufenbecken	ступенна кітловина
Stufenbildung	творба ступевів
Stufenfluss	ступенна ріка
Stufenküste	ступенне побереже
Stufenland	пороговина
Stufental	ступенна долина
Sturm	буря, вихор, вихровиця, бурей, борва, борвій
Sturm trockener	суховія, суховійниця
Sturmflut	бурний прилив
Sturzbeben	западове землетрясенє
Sturzwelle	чвала, чваль
Sturzwind	спадовий вітер
Sukkussorisch	суккуссорний
Sulfat	сірчан
Sulfid	сірчень, сірчак*
Sumpf	багно, болото, мочар, рудавина, руда
Sumpferz	рудянка, мочаринець
Sund, Sundstrasse	сунд, вузина, проліз
Sundküste	вузинне побереже
Superformationstheorie	суперформаційна теорія
Swamp	свамп
Syenit	свеніт
Sylvin	сильвін
Synklinalbecken	синклінальна заглибина
Synkline	синкліна
Synklinale	синкліналя
Synklinalfalte	синклінальна фалда
Synklinalkamm	синклінальний хребет
Synklinaltal	синклінальна долина
Synklinalwanne	синклінальна ванна

Synoptisch	сИНОПТИЧНИЙ
System	СИСТЕМА
Systematik	СИСТЕМАТИКА

Т.

Tachometer	ТАХОМЕТЕР
Tafelberg	СТОЛИЩЕ, СТОЛОВА ГОРА
Tafelbergstruktur	СТОЛОВА СТРУКТУРА
Tafelbruch	СТОЛОВИЙ, ТАБЛИЧНИЙ ЛІМ
Tafelbruchtal	СТОЛОВО-ЛІМНА ДОЛИНА
Tafelgebirge	СТОЛИЩА, СТОЛОВІ ГОРИ
Tafelkamm	СТОЛОВИЙ ХРЕБЕТ
Tafelküste	СТОЛОВЕ ПОБЕРЕЖЕ
Tafelland	ТАФЛЯ, СТОЛОВА, ТАБЛИЧНА КРАЇНА
Tafellandküste	ТАФЛЕВЕ ПОБЕРЕЖЕ
Tafellandtal	ТАФЛЕВА ДОЛИНА
Tafelscholle	СТОЛОВА СКИБА, ПЛОСКА СКИБА
Tafelschollengebirge	ПЛОСКОСКИБОВІ ГОРИ
Tafelschollenland	ПЛОСКОСКИБОВА КРАЇНА
Tafelstufe	СТОЛОВИЙ СТУПЕНЬ
Tafoni	ВЯВІТРИЛА ДІРА
Tagesmittel der Temperatur	СЕРЕДНЯ ДЕННА ТЕМПЕРАТУРА
Tagesschwankung	ДЕННЕ КОЛИБАНЕ
Tal	ДОЛИНА
Tal anarregmatisches	АНАРРЕГМАТИЧНА ДОЛИНА
Tal antezedentes	АНТЕЦЕДЕНТНА ДОЛИНА
Tal asymmetrisches	АСИМЕТРИЧНА ДОЛИНА
Tal atektonisches	АТЕКТОНІЧНА ДОЛИНА
Tal bikataklastisches	БІКАТАКЛЯСТИЧНА ДОЛИНА
Tal blindes	ГЛУХА ДОЛИНА
Tal epigenetisches	ЕПІГЕНЕТИЧНА ДОЛИНА
Tal erosives	ЕРОЗІЙНА ДОЛИНА, ВИСЛОЯ
Tal geschlossenes	ЗАМКНЕНА ДОЛИНА
Tal heterotypisches	ГЕТЕРОТИПІЧНА ДОЛИНА
Tal heteroptygmatisches	ГЕТЕРОПТИГМАТИЧНА ДОЛИНА
Tal homotypisches	ГОМОТИПІЧНА ДОЛИНА
Tal inneres	ВНУТРІШНА ДОЛИНА
Tal interkollines, intermontanes	МЕЖИГІРЬСКА ДОЛИНА
Tal kleines	ДОЛІНКА, ПРОДОЛІНКА
Tal negatives	НЕГАТИВНА ДОЛИНА

Tal offenes	отверта долина
Tal paraklastisches	параклястична долина
Tal primordiales	долинище, примордіяльна долина
Tal selbstständiges	самостійна долина
Tal submarines	підморська долина
Tal symptomatisches	симптоматична долина
Tal tektonisches	тектонічна долина
Tal totes	мертва долина
Tal untermeerisches	підморська долина
Tal zusammengesetztes	аложена долина
Talanordnung gegenständige	протилежне впорядковане долини
Talanordnung wechselständige	поперемінне впорядковане долини
Talausgang teilweiser	частковий долининий вихід
Talbecken	долинище заглиблене
Talbeginn	початок долини
Talbildung	творба долини
Talboden	підшва долини
Talbucht	долининий залив
Talzirkus	долининий цирк
Taleingang	вихід долини
Talenge	долини вузла
Talfurche	долини борозда
Talgabelung	розвилене долини
Talgebiet	долини сточище
Talgefälle	спад долини
Talgehänge	збіч долини
Talgletscher	долининий ледник
Talhöhe	долини висота
Talk	тальк, лояк
Talkessel	долининий котел, межигір'я
Talknoten	долининий узел
Talkschiefer	тальковий лунак
Tallänge	довгота долини
Tallandschaft	долини країна
Talleiste	долини лиштва
Talmündung gleichsohlige	рівне долини усте
Talmulde	долини лотка
Talnetz	долини сіль
Talpass	долининий провал
Talrichtung	напрямок долини
Talriegel	перегорода долини

Talschluss	заменене, кінець долини
Talsee	долинне озеро
Talsole	поділ, підшва
Talsporn	вінчик
Talstufe	долинний ступень
Talsystem	долинна система
Taltrog	долинне корито
Talung	долинище, розділ
Talwanne	долинна ванна
Talwasserscheide	долинний вододіл
Talweg	долинний шлях
Talweitung	розділ
Talwendepunkt	зворотна точка долини
Talwind	долинний вітер
Talzug	долиниця
Tangentialkraft	стична сила
Tau	роса
Taupunkt	точка роси
Tauwetter	відволога, відволода, відволож, віддельга, відлига, відлога, відліж, зільга, відмяк, помяк, тепінь
Teich	став
Teifun	тайфун
Teilminimum	часткове мінімум
Tektonik	тектоніка
Tektonisch	тектонічний
Temperatur	температура
Temperaturabnahme	уйма, меншане температури
Temperaturgegensatz	температурна протилежність
Temperaturkorrektio	поправка температури
Temperaturkurve	температурна кривина
Temperaturmittel	середня температура
Temperaturumkehr	відворот температури
Temperaturzone	температурна полоса
Tephrit	тефрит
Terra rossa	червонозем
Terrain	поземеле, терен
Terrasse	тераса
Thermaltheorie	термальна теорія
Therme	теплиця, гаряче жерело
Thermodynamik	термодинаміка

Thermoisodrome	термоізодрома
Thermometer	термометер, тепломір
Thermomultiplikator	термомультіплікатор
Tiden	времена, тиди
Tiefdruckgebiet	область низкого тиснення
Tiefe	✓ глибина, глибокiсть, глибинь, товня, тань, прієть
Tiefebene	низовина, низина
Tiefenerosion	вглибна ерозія
Tiefengestein	глибинна скала
Tiefenlinie	глибинна лінія
Tiefenlot	глибинне грузило
Tiefenmessung	помір глибини
Tiefenstufe geothermische	геотермічний степєнь
Tiefentemperatur	глибинна температура
Tiefenzersetzung	глибинне звiтрiне
Tiefeland	низ
Tiefelandfluss	низова ріка
Tiefsee	глибокоморе
Tiefseeablagerung	глибокоморське відложєне
Tiefseebecken	глибокоморська кітловина
Tiefseegebiet	глибокоморська область
Tiefseeregion	глибинний простір
Tiefseeschlamm	глибинний намул
Tiefseetafel	глибинна плита
Tiefseeton	глибинний вл
Tiefseethermometer	глибинний термометер
Tiefsenke	депресія
Tieftal	глибока долина
Tiefwassertiden	глибинні времена
Tobel	прірва
Ton	вл, глей
Tonalit	тоналіт
Tonboden	пласта почва
Tongestein	глиняк
Tonglimmerschiefer	фвліт, пралупак
Tonschiefer	илак, иловий лупак
Töpferton	ліпна, гончарська глина, ліп
Topfstein	горшковина, здiнь
Torf	торф, болотина
Torfmoor	руда, рудавина

Torsion	торзія, скручене
Totalintensität	загальна натуга
Trachyt	трахит, шорохан
Trachytisch	трахитовий
Tragkraft	сила несеня
Tragplatz, Tragstelle	переволока, волок
Transgression	трансгрессія
Transgressionsmeer	трансгрессійне море
Transgressionscholle	трансгрессійна скиба
Translation	трансляція, перенесеня
Transmissionskoeffizient	трансмісійний сочинник
Transport	транспорт, перевіз, перенос
Transversalkamm	поперечний хребет
Transversalküste	поперечне побереже
Transversaltal	поперечна долина
Trappgranulit	траповий грануліт
Trass	трас
Travertin	травертин
Treibeis	крижище, мандрівний лід
Treibeisgrenze	границя мандрівного льоду
Tremor	тремор
Treppenkamm	сходовий хребет
Treppenkar	сходовий кар
Trias	тріас
Trichit	тріхіт
Trichterbucht	лійкастий залив
Trichterloch	лійка, воронка
Trichtertal	лійкаста долина, вертеп
Tridymit	трідиміт
Trochoide	трохоїда
Trockenboden	суха почва, сухоменне
Trockental periodisches	періодичний суходіл
Trockental permanentes	постійний суходіл
Trocknungsriss	посушна розсілина
Trog	корито
Trogwanne	коритова ванна
Tropenklima	тропікальний клімат
Tromometrisch	тромометричний
Tropfenkegel	каплевий стіжок
Tropfsteinbildung	капльнцевий твір
Trum	кадовб, брус

Trümmergestein	—	окрушинець
Trümmerhaufen		звал грузу
Trümmerhöhle		грузова печера
Tschernosjom		чорнозем
Tuff		туф
Tuffboden		туфова почва
Tuffgestein		туфова скалнина
Tuffvulkan		туфовий вулкан
Tümpel	—	баюра
Tundra		тувдра
Tunnel		тунель
Turmalin		турмалін
Turmalingranit		турмаліновий граніт
Turon		турон

U.

Überdeckungsscholle		накривна скиба, накрив
Überfallsquelle		переливне жерело
Überflussdurchbruch		переливний пролім
Übergang		перехід
Übergangsfläche		переходова, перехідна верхня
Übergangskegel		переходовий стіжок
Übergangsklima		переходовий клімат
Übergusstafelland		влита, лита тафля
Überkipfung		перевалене, перевал
Überschiebung		насунене, насув
Überschwemmung	✓	повінь, вилів, розлив, залива, повідь, затопа, заток (?)
Überschwemmungsgebiet		пійма
Überschwemmungsland		повінна країна
Überschwemmungsrest		останок повени
Übersprung		перескок, пересув
Überwallungstal		чільна долина
Überwassermoor		суха руда
Ufer		бяріг
Ufer eingestürztes		залома
Ufer unterwaschenes		підрив, підполоч, помило, помня
Uferbildung		бережний твір, творба берегів
Uferböschung		бережний похил, обрив
Uferform		форма берега

Uferklippe	рипа
Uferland	узріче, поріче
Uferlandschaft	береговина
Ufermoräne	бережна морена
Uferrutschung	бережна завязь, усув
Umbildung, Umformung	переобразованє
Umfang	обвід
Umgestaltung	перелицьованє
Umlagerung	перелавленє, переложенє
Umrandung	обрамленє, окаймленє
Umriss	зачерк
Umrissgestalt	обрис, очерк
Umschüttungsberg	обсипана гора
Umschüttungssenke	обсипана западина
Umschüttungswanne	обсипана ванна
Umsetzung	переміщенє
Umwallungsstrasse	обвалована вузина
Umwallungswanne	обвалована ванна
Undulatorisch	филястий
Undurchlässig	непропускальний
Unebenheit	нерівність
Ungleichförmig	неодностайний, неоднородний
Ungleichheit halbmonatliche	півмісячна нерівність
Ungleichheit parallaktische	параляктична нерівність
Ungleichheit tägliche	денна нерівність
Unlösbar	нерозпускальний
Unterbau	підбудованє, підснова, основа, підстава
Unterbrochen	перерваний
Unterdevon	долішній девон
Unterflussthroughbruch	підливний пролім
Untergrabungshöhle	підрита печера
Untergrund	підложе, підґрунтє, мертвця
Unterkarbon	долішній карбон
Unterkreide	долішна крейда
Unterlauf	долішна течва
Untersilur	долішній сілюр
Untertauchungsstrasse	занурена вузина
Unterwassermoor	підводна руда
Unterwasserrinne	підводна жолобина
Unterwühlung	підрите, підрив

Untiefe

Uralit

Uralitporphyr

Urgebirge

Urgranit

Urzeit

Uvala

міль, відміл, обміл, мілна, мілко-
віде (затін, затопа, гружавина)

ураліт

уралітовий порфир

прагори

праграніт

правік, первовік

увал

V.

Vallone

Vallonestrasse

Vegetationsboden

Variation

Variolith

Veränderlichkeit

Verbiegung

Verbiegungsland

Verbiegungssenke

Verbiegungswanne

Verdampfung

Verdunstung

Verdunstungsfläche

Vergletscherung

Vermoderung

Versenkungsbecken

Versenkungswanne

Versteinerung

Versteinerungsmasse

Vertiefung

Verwerfung

Verwerfungsküste

Verwerfungsquelle

Verwerfungssee

Verwesungsboden

Verwitterung

Verwitterung akkumulative

Verwitterung chemische

Verwitterung mechanische

Verwitterung schalenförmige

вальона

вальонова вузна

ростинна почва

варіяція

варіоліт

змінчивість

гнуто, зігнуто

гнуто країна

гнуто заглибина

гнуто ванна

пароване

пароване

верхня парованя

обледеніня

спорохнавіня, зігнито

западнина кітловина

западнина ванна

скаменїлість, окаменїлість, нерїсть,
повина (?)

окаменизна

вглубленє, заглибина

лім, облім, залім, скид

лімне побереже

лімне жерело

лімне озеро

порховина, порохнячка

вітрїня

аккумулятивне вітрїня

хемічне вітрїня

механічне вітрїня

чашинне вітрїня

Verwitterungsform	форма вітриня
Verwitterungshöhlung	ввітріла діра, яма
Verwitterungskruste	кора звітриня
Verwitterungslehm	глина (звітріла)
Verwitterungsprodukt	вслід, продукт звітриня
Verwitterungsschutt	звітрілий груз
Verwitterungsterrasse	тераса звітриня
Virgation	віргація
Vollform	вигнута, повна форма
Volumen	обєм
Volumberechnung	обчислене обєму
Vorberge	підгіре
Vorderseite	передна, чільна сторона
Vorgebirge	ріг
Vorhafen	висунена пристань
Vorland	передище, чоло
Vorlandgletscher	начільний ледняк
Vorlandsebene	начільна рівня
Vorlandsee	начільне озеро
Vorlandssenke	начільна западина
Vorsprung	виступ, вишибок, кінчик, причілок
Vorwinter	зазимки
Vulkan	вулькан
Vulkan gemeiner	звичайний вулькан
Vulkan homogener	гомогенний, одноцільний вулькан
Vulkan monogenetischer	моногенний, однородний вулькан
Vulkan polygenetischer	полігенний вулькан
Vulkan zentraler	центральний вулькан
Vulkanberg aufgedeckter	відкрита вульканічна гора
Vulkanberginsel	вульканічно-гірський острів
Vulkangebirge	вульканічна верховина
Vulkaninsel	вульканічний острів
Vulkanismus	вульканізм
Vulkanlandschaft	вульканічна країна
Vulkanprofil	профіль вулькана
Vulkanrumpf	вульканічний кадовб
Vulkanrumpfinself	вульканічно-кадовбовий острів

W.

Wacke	полонка
Wadi	ваді

Wagram	охабище
Waldebene	лісиста рівня
Waldgebirge	лісисті гори, лісиста верховина
Wallbecken	валова заглибина
Wallhafen	валова пристань
Wallpass	валовий пролом
Wallriff	валовий риф
Wanderblock	наметняк
Wanderdüne	мандрівна надма
Wanne	ванна
Wanne abgedämmte	загачена ванна
Wanne aufgebaute	вибудована ванна
Wanne aufgesetzte	насаджена ванна
Wanne ausgearbeitete	вироблена ванна
Wanne leere	порожня ванна
Wannenbildung	творба ванн
Wannenlandschaft	ваннова країна
Wärme latente	вкрите тепло
Wärme strahlende	лучисте тепло
Wärmeausstrahlung	промінюванє, визарянє тепла
Wärmeaustausch	виміна тепла
Wärmedurchlässigkeit	перетепленє, перетепльність, діатерманність
Wärmegewitter	тепляна буря
Wärmekapazität	вмістимість, повмність тепла
Wärmeleiter	провідник тепла
Wärmeleitung	провід тепла
Wärmeleitungsvermögen	здібність проводу тепла
Wärmemenge	скількість тепла
Wärmequelle	жерело тепла
Wärmeschichtung	уверствленє теплотв
Wärmeschwankung	колибанє теплотв
Wärmeverlust	втрата тепла
Wärmeverteilung	розміщенє тепла
Wärmezufuhr	достава тепла
Wasser	вода
Wasser stehendes	нетеч, нетеча, нетечина
Wasserbassin	водойма
Wasserbewegung	рух води
Wasserdampf	водяна пара
Wasserfall	водопад, перебіій, пробій

Wasserfall rückschreitender	вспятний водопад
Wasserfall stabiler	постійний водопад
Wasserfläche	поверхня води
Wasserführung	водовміст
Wassergeschwindigkeit	скорість води
Wasserhalbkugel	водяна півкуля
Wasserhohlkugel	водяна оболочка
Wasserhose	водяна труба
Wasserlosigkeit	безвіде, безводність
Wassermasse	скількість, стан води
Wasserriss	~~ритвина~~
Wasserscheide	вододіл, водний діл, розточе
Wasserscheide angepasste	примінений, приноровлений вододіл
Wasserscheide antezedente	антецедентний вододіл
Wasserscheide bestimmte	означений вододіл
Wasserscheide durchgreifende	перехватний вододіл
Wasserscheide ozeanische	океанічний вододіл
Wasserscheide überspringende	перехватний вододіл
Wasserscheide unbestimmte	неозначений вододіл
Wasserscheide ursprüngliche	первісний вододіл
Wasserscheide zusammengesetzte	зложений вододіл
Wasserstand	водостан, стан води
Wasserstandschwankung	колибанє водостану
Wasserlandsmarke	водний знак
Wasserteilung	розділ води
Watt	ватт
Wattenebene	ваттова рівня
Wattenhafen	ваттова пристань
Wattenküste	ваттове побереже
Wechsel	повздовжний лім, пересув
Wechsellagerung	поперемінне верстованє
Wechsellauf	змінна течва
Wechselpass	поперемінний провал
Weingeistthermometer	алькоголевий термометер
Wehr	запора, гать, забора, заїз
Welle	филя, хвиля, струма
Welle kapillare	волосна, капілярна хвиля
Welle stehende	стояча филя
Wellenberg	фелева гора
Wellenförmig	филястий, заточистий (?)
Wellenfurche	борозда хвилі

Wellenhöhe	висота фялі
Wellenlänge	довгота фялі
Wellental	долина фялі
Wellungsebene	фяляста рівня
Weltenraum	світовий простір
Weltteil	часть сьвіта
Wetter	погода, погіде, верема; красне: ведро, година; лихе: гавра, узлоба, сквира; мрачне і мокре: мриво, мрево, хляка
Wetterkarte	карта погоди
Wetterleuchten	суха лискавка, мовня
Wetzschiefer	брусковий лупак
Wiesenmoor	низовинна руда, лаз
Wildbach	бистриця, дебринець, дебрянець
Wildwasser	дика вода
Wind	вітер
Wind lauer	легіт
Wind lokaler	льокальний, місцевий вітер
Wind mässiger	мірний вітер
Wind schwacher	слабий вітер
Wind starker	міцний вітер
Wind steifer	тугий вітер
Winddrehungsgesetz	закон обороту вітрів
Winddruck	тиск вітру
Winderosion	вітрова ерозія
Windfläche	вітрова верхня
Windgeschwindigkeit	скорість вітру
Windgesetz	закон вітрів
Windgürtel	вітрова полоса
Windhose	воздушна труба
Windlahne	вітрова лявіна
Windregion	вітрова область
Windscheide	діл вітрів, вітроділ
Windschirm	затише, затула, защиток
Windschliff	вітровий шлюф, виглад
Windsee	вітрова фяля
Windstärke	сила вітру
Windstau	вітрове сперте води
Windstille	безвітре, тишина
Windtisch	вітровий стіл

Windtransport	вітровий транспорт
Windtrift	вітровий дріфт
Windung	закрут, крутіж, виток
Windwirkung	діяльність вітру
Winter	зима
Wintergewitter	зимова буря
Winterregen	зимовий дощ
Wirbelgewitter	вирова буря
Wirbelwind	вгрець
Wolke	хмара
Wolkenzug	гін хмар
Wulst	плахітка, опушки
Wurzel	тектонічний корінь
Wurzellos	безкорінний
Wüste	пустиня
Wüstengürtel	пустинний пояс
Wüstensalz	пустинна сіль

Z.

Zackenkamm	зубчастий хребет
Zackenwinkel	клесовий кут
Zechstein	цехштайн
Zeigerbarometer	пишучий барометер
Zeitkurve	кривина часу
Zellig	клітинистий, клітинний, клітчастий
Zeolith	зеоліт
Zerfallen	розпадане
Zentraldepression	центральна депресія
Zentralferne mittlere	середня віддаль центра
Zentralkegel	центральний стіжок
Zergliederungswanne	розчленена ванна
Zerklüftung	щелестість
Zersetzung	розклад
Zertrümmerung	розторощене
Zeuge	свідок
Zickzackfalte	клесова фалда
Zirkon	ціркон
Zirkonsyenit	цірконовий снієт
Zirkus, Zirkustal	цирк, кар
Zone	полоса

Zone gemässigte	умірена полоса
Zone warme	тепла полоса
Zonenverteilung	полосове розміщеня
Zoophor	зоофорний
Zufluss	притока, доплив
Zugangsbreite relative	зглядна ширвина доступу
Zugangsquerschnitt	проріз доступу
Zugangstal	доступова долина
Zugangstiefe	глибина доступу
Zugstrasse	шлях
Zurückwerfung	відбиття
Zusammenfluss	сплив, сутяч, сутіч
Zusammensackung	осіданя
Zusammenschub	зісув
Zustand adiabatischer	адіабатичний стан
Zwillingsfluss	близнюча ріка
Zwillingsstufe	близнючий ступень
Zwischengebirgstal	межгірська долина
Zwischeninsel	проміжний острів
Zwischeninselmeer	міжостровне море
Zwischenland	проміжна, перехідна суша
Zwischenmeer	проміжне море
Zwischensenke	проміжна западина
Zwischenwanne	проміжна ванна
Zyklone	циклон, циклона
Zyklus geographischer	географічний цикл.

III. Біологічна географія.

A.

Abbauten	сукромі будинки
Abrundung	заокруглене
Abstammung	походжене, накорінок
Abstammungslehre	десценденційна теорія
Abyssalregion	глибинний регіон
Ackerbau	хліборобство, земледільство
Ackerbaukolonie	хліборобська колонія
Ackerbauland	хліборобська країна
Adventivpflanze	зайшла рослина
Agave	агава
Agrume	аґрума
Akklimatisation	акліматизація
Alm	полонина
Alpenpflanze	альпійська рослина
Altertumskunde	археологія
Anemochor	анемохорний
Anemophil	анемофільний, вітролюбний
Angiosperm	окритонасінний
Animismus	анімізм
Anpassung	примінене, приноровлене
Ansiedelung	поселене; селитьба, оселя, саднба, осада
Ansiedelung ungleichmässige	нерівномірне поселене
Ansiedlungszentrum	осередок населення
Anspruchssphaere	сфера інтересів, претензій
Antarktisch	автарктичний
Anthropogeographie	антропогеографія
Anthropologie	антропология
Anthropometrie	антропометрія
Anthropozoisch	антропозойський
Antipode	антіпод, противоножець
Antoeke	антек
Aphotisch	безсвітлий
Arbeitsteilung	поділ праці
Archamazona	архамазона
Archäologie	археологія

Archhelenis	архгеленіда
Archinotis	архінотіда
Archiplata	архіплата
Areal	обсяг, область
Areca	арека
Arktisch	арктичний
Arktogäa	арктогеа
Arrowroot	арроврут
Art	порода
Art vorherrschende	володіюча порода
Artbegriff	поняте породи
Artemisiasteppe	полиновий степ
Artenstatistik	статистика пород
Artgebiet	область породи
Au	девада, болонг
Aufnahme	знімка
Ausbreitung	розширення, розповсюджене
Ausbreitungstendenz	наклін до розширення
Ausrodung	викорчоване
Aussenbesitzung	виїсна посілість
Aussenhandel	виїсна, загранична торгівля
Aussterben	вимиране
Autochthon	автохтон, туболець

В.

Bambuswald	бамбусовий ліс
Banane	банан
Barrengrounds	мохова тундра
Batate	батат
Baum	дерево, деревина
Baumfarnwald	папоротняковий ліс
Baumgrenze polare	полярна границя деревини
Baumgruppe	перелісок
Baumwolle	бавовна, заполоч; заполочнік зелений
Beamtenstadt	урядничє місто
Beförderungsmittel	середник переміщення (здвижня)
Behaart	волохатий, мохнатий
Benetzung	орошене
Benthos	бентос
Berechnung	обчислене

Bergbahn	гірська желізниця
Bergwald	сигла (бруль)
Bergwerk	копня, копальня
Bergwerkstadt	гірняче місто
Berufsart	зване, занятє
Berufsart bodenständig	землестійне зване
Berufsart ortsständig	міцеве зване
Berufsgliederung	розклад звання
Bestand	стан, постатень
Bestäubung	запиленє
Betäubungsmittel	дурийка, наркотик
Beuteltier	торбун
Bevölkerung	населенє
Bevölkerungsdichte	густота населеня
Bevölkerungsklasse	кляса населеня
Bevölkerungszunahme	приріст населеня
Bewässerung künstliche	штучне наводненє, орошенє
Bewegung	рух
Bewegungsorgan	руховий орган
Bewohnbar	мешкальний
Bewohner	житель, жилець, мешканець
Bezirk	повіт, уїзд
Bezirksamt	повітовий уряд
Binnenhandel	межикравва торгівля
Binnenkanal	внутрішній, межирічний канал
Binnenlage	межикравве положенє
Binnenland	внутрішня країна
Binnenprovinz	внутрішня провінція
Binnenschifffahrt	річна плавба
Biogeographie	біогеографія
Biologie	біольогія
Biosphaere	біосфера
Blattlos	безлистяний
Blattwechselnd	літвий
Boden	почва, земля
Boreal	бореальний, північний
Brachycephal	брахикефаль, круглоголовець, короткоголовець
Brachyprosop	брахипрозопний, коротколиций
Brahmaismus	брамаїзм
Brandstätte	погар, погарик, вигар, чертїж

Breitgesicht	широколиций
Briefverkehr	листовий оборот, обхід
Bromatorisch	броматорний
Brotfruchtbaum	хлібовець
Bruch	луг, лаз
Brücke	міст
Brückenstadt	мостовий город
Brunnen	кєрниця, криниця, колодязь, студня
Brutgebiet	вилагова область
Buche	бук, бучина
Buchweizen	гречка
Buddhismus	буддизм
Bundesstaat	звязкова держава
Büschelhaarig	пучковолосий
Busch	корч, куц, хащ, хворост, чагарник*
Buschland	чагарна країна, чагари
Buschwald	підшитий ліс, байрак

С.

Callunaheide	вересач
Campos	кампоси
Canton	кантон
Cassave	кассава
Catingawald	катінговий ліс
Chaparral	чапораль
Chinarindenbaum	хіновець
Chorologie	хорольогія
Citrone	цитрина
Coir	кокосове волокно
Country	графство

D.

Dampfschiff	пароплав, паровик, паровий корабель
Dampfschiffahrt	парова плавба
Dampfschiffahrtslinie	пароплавна лінія
Dattelpalme	дахтильник, дахтильна пальма
Datumsgrenze	границя дат
Demarkationslinie	демаркаційна лінія
Demokratie	демократія

Desjatine	десятина
Despotie	деспотія
Deszendenzlehre	десценденційна теорія
Dialekt	діалект, наріччя
Dikotylen	двопрозябцеві
Disjunkt	розлучений
Divergent	розбіжний
Dolichokephal	доліхокефаль, довгоголовий
Dolichoprosop	доліхопрозонний, довголиций
Dorf	село
Dornwald	тернистий ліс
Dromedar	дромедар
Dschungel	джунгля
Düngung	гноєнє
Durchfuhrhandel	перевозова торгівля
Durrha	дурра, муринське просо

Е.

Edaphisch	едафічний
Edelmetall	благородний метал
Einheitsstaat	одноцільна держава
Einöde	пустка
Einsilbig	односкладний
Einverleibend	влучаючий
Einzelhof	дворище, хутір
Einzelsiedelung	усадьба
Eisenbahn	залізниця, залізниця, чугунка
Eisenbahnkarte	залізнична карта
Eisenbahnnetz	залізнична сіть
Eiswüste	ледяна пустиня
Eiszeit	ледова доба
Elephant	слон
Elfenbein	слонівка
Endemisch	ендемичний
Endemismus	ендемізм
Entwicklung	розвиток, розвій
Entwicklungszentrum	осередок розвитку
Epiphyt	епіфіт
Erdnuss	земний оріх
Erhebung	вивід

Eroberungskolonie
 Esel
 Ethnographie
 Ethnologie

добута кольонія
 осел
 етнографія, народопись
 етнологія

Г.

Fahrrad
 Fahrweg
 Familie
 Farbpflanze
 Farbholz
 Fauna
 Feige
 Feldweg
 Fetischismus
 Fischervolk
 Flachköpfig
 Flachmoor
 Flachseezone
 Flechtentundra
 Fleischfresser
 Flora
 Flora alpine
 Flora arktische
 Florenreich
 Florenreich boreales
 Florenreich notiales
 Florenreich tropisches
 Florenvermischung
 Flotte
 Fluvialregion
 Formation
 Formation edaphische
 Formation geschlossene
 Formation offene
 Formationsgrenze
 Formationswandel
 Freistaat
 Frohnwirtschaft
 Furt

колесо
 возова дорога
 родина, сім'я, семейство
 закрасна ростина
 закрасне дерево
 фауна
 фіга, смоква
 пільна дорога
 фетішізм
 рибальський нарід
 плоскоголовий
 млака
 плиткоморська полоса
 обрієникова тундра
 м'ясоїд
 флора, рієтня, ростинність
 альпейська флора
 арктична флора
 ростинна, ботанічна країна
 північна ростинна країна
 полуднева ростинна країна
 тропікальна ростинна країна
 змішане флор
 флота
 флювіяльна, річна область
 формація
 едафічна формація
 замкнена формація
 отверта формація
 границя формацій
 зміна формації
 републіка, вільна держава
 панщина
 брід

Fussgänger
Fusspfad
Fussverkehr

піхотинець, пішоход
стежка, бер, перть
піший обхід, оборот

G.

Galeriewald
Gartenbau
Gattung
Gau
Gebiet
Gebietsgliederung
Gebietsgrösse
Gebirgsbahn
Gebirgsflora
Gebüsch
Gegenfüssler
Gegenwohner
Gehölz
Gemeinde
Generalhandel
Genetisch
Genossenschaft
Genussmittel
Geobotanik
Geographie biologische
Geographie historische
Geographie politische
Geradzähnlign
Geschlecht
Gesellig
Gesträuch
Gespinstpflanze
Getreide
Getreideart
Getreidebau
Getreidegrenze
Getreidekammer
Gewürznelkenbaum
Gewürzpflanze
Goldfeld

галерієвий ліс
огородництво
порода
волость
область
розчленення області
величина області
гірська залізниця
гірська флора
гущавник, гущавина
противоножець, антипод
противмешканець
байрак, лісок
громада
загальна торгівля
генетичний
спілка, товариство, звязь, артіль
вжиток
геоботаніка
біологічна географія
історична географія
політична географія
прямозубий
рід
товариський
гущавина
прядивна рослина
збіже
рід збіжа
управа збіжа
границя збіжа
житиця
гвоздикове дерево
корінна рослина
золоте поле

Goldseife	золотоносна наплавина
Gondwanaland	гондванська суша
Grafschaft	графство
Grasflur	трависта нива, лука, травник, мурава
Grasland	трависта країна
Grassteppe	травистий степ
Grenzabstand	гранична віддаль
Grenze	граніця, межа
Grenze natürliche	природна границя
Grenze politische	політична границя
Grenzentwicklung	розвиток границь
Grenzfläche	гранична верхня
Grenzgebiet	гранична область
Grenzgliederung	розчленене границь
Grenzgürtel	граничний пояс
Grenzkommision	гранична комісія
Grenzlandschaft	окраїна
Grenzlinie	гранична лінія
Grenzmarke	граничний знак
Grenzsaum	гранична смуга, готар
Grenzstreckenentwicklung	розчленене границь
Grenzstrich	промежина
Grenzverlauf	перебіг границі
Grenzwall	граничний вал
Grossfamilie	ширша родина
Grossmacht	велика держава
Grossräumig	великопростірний
Grossstaat	велика держава
Grosstadt	велике місто
Grundkarte bevölkerungsstatische	основна статистична карта
Gruppe	група, громада*
Gruppensiedelung	збірна, громадна оселя
Gütertausch	виміна добра
Gymnospermen	нагонасінні

Н.

Haarwuchs	ріст волося
Hackbau	мотикове хліборобство
Hafer	овес

Halbkultur	півкультура
Halbkulturvolk	півкультурний нарід
Halophyt	гальофит
Handelsflotte	торговельна фльота
Handelskolonie	торговельна кольонія
Handelsstadt	торговельне місто
Handelsstatistik	торговельна статистика
Handelsvolk	торговельний нарід
Hanf	конопля
Haufendorf	громадне село
Hauptstadt	столиця, головне місто
Haustier	домашнє зв'яря
Hauswirtschaft	домашнє ховяйство, гздівство, го- сподарство
Heerstrasse	військова, воєнна дорога, гостинець
Heide	гала, вересач, пустара
Heide	поганець, поганин
Heimatsbezirk	повіт, округ
Hirse	просо
Hirtenstamm	скотарське племя
Hirtenvolk	скотарський нарід
Hochköpfig	високоголовий
Hochmoor	високе торфище
Hochseeregion	пелягічна область
Hochwald	високопенний ліс
Höhengrenze	висотна границя
Höhengürtel	висотний пояс
Höhenstufe anthropogeogra- phische	антропогеографічний висотний сту- пень
Hohlweg	вивіз
Hopfen	хміль
Hülsenfrucht	струкова рослина
Hygrophyt	гнрофит
Hypsikephal	гипсікефальний

I, J.

Jägervolk	ловецький нарід
Immergrün	всезелений
Immigrant	захожий
Immigration	імміграція

Indigo	індіго
Industrieland	промислова країна
Industriestadt	промислове місто
Ingwer	імбір
Inkorporieren	влучене
Insektenfresser	комахоїд
Inselstaat	островна держава
Interessensphäre	сфера інтересів
Isochron	ізохрон
Isochronenkarte	карта ізохронів
Isohemere	ізогомера
Isolation	ізоляція, відосібнене

К.

Kabel unterseeisches	підморський кабель
Kaffee	кава
Kalkpflanze	вапнюлюбна рослина
Kakaobaum	какаовець
Kampf ums Dasein	боротьба о ествоване
Kampf um Raum	борба о простір
Kamel	верблюд, верхоблюд
Kamelstunde	верблюдна година
Kanal intermariner	межиморський канал
Kanton	кантон
Karavane	каравана
Karavankenverkehr	караванний оборот, обхід
Karnivor	мясоїд
Kartoffel	картофля, бульба, бараболя, манди- бурка etc.
Kastanie	каштан
Kaste	каста
Kautschuk	кавчук
Kerngebiet	черенна область
Kieselpflanze	кремолюбна рослина
Kjökkenmödding	кєккенмеддінг
Kirchspiel	парохія
Klasse	кляса
Kleinräumig	малопросторий
Kleinsiedelung	дрібна селитьба
Kleinstaat	дрібна держава

Kleinstadt	містечко, городок
Kleinverkehr	дрібний оборот, обхід
Knollenfrucht	бульвіста ростина
Kohlenstation	углева стація
Koka	кока
Kokospalme	кокосова пальма
Kolanuss	оріх кола
Kolonialbesitz	колоніяльна посеїсть
Kolonialreich	колоніяльна держава
Kolonie	колонія
Kolonisation	колонізація
Komplexion	комплексія
Konstitution	конституція
Kontinentalstaat	континентальна держава
Kontinentalzusammenhang	континентальна звязь
Kopalharz	копаль
Kopra	копра
Kornkammer	житниця
Körpergewicht	вага тіла
Körpergrösse	зріст, ріст
Körpermerkmal	тілесне знамя, признак
Kosmopolit	космополіт
Kraniometrie	краніометрія
Kraushaarig	кучерявий
Krautmatte	полонина
Krautsteppe	зільний степ
Kreis	округ
Kreuzweg	роздороже, розхресте, перехресте, перепуте
Krummholzbestand	жеренник
Küchenabfall	кухонний відпад
Kultivation	культивація
Kultivationsgebiet	культиваційна область, господарська колонія
Kultur	культура, управа
Kulturboden	управна почва
Kulturgeographie	географія культури
Kulturherd	огнище культури
Kulturkreis	культурний круг
Kulturland	культурна країна
Kulturmittelpunkt	культурний осередок

Kulturpflanze	управна рослина
Kulturstufe	культурний степень
Kulturvolk	культурний нарід
Kunststrasse	гостинець, бита дорога, мурованка
Kurzköpfig	короткоголовий, круглоголовий
Küstenfahrt	прибережна плавба, каботаж

L.

Lage politische	політичне положене
Lamaismus	лямаїзм
Landschaft	країна, сторона
Landstadt	провінціональне місто, заштатний город
Landtiergruppe	звіринна група
Landungsplatz	причал
Landweg	бічна дорога
Langköpfig	довгоголовий
Lasttier	вючне звіря
Laubwald	листяковий ліс
Läufer	бігун
Laut	звук
Lebensbedingung	житєва умовина
Lebensbezirk	жетєва, біологічна область
Lebensbezirk pelagischer	пелаяічна житева область
Lebensfunktion	житєва функція, чинність*
Leibeigenschaft	кріпацтво
Lichtbedürfnis	потреба світла
Lichtung	поляна, прогаль, галява, галявина
Limonitmoor	ржя
Littoralzone	прибережна полоса
Llanos	ліянос
Lockenhaarig	кудрявий

M.

Macchie	макіс
Mahagoni	магонь
Mais	кукурудза
Mandioka	мандіока
Mangrovewald	мангровий ліс

Manilahanf	банан ткальний
Maniok	маньок
Maqui	макі
Mark	мархія, окраїна
Markt	торг; місточко, городок
Marktflecken	місточко, городок
Marsch	марш
Marschdorf	маршеве село
Massentransport	масовий перевіз
Massenverkehr	масовий оборот, обхід
Maultier	мул
Menschengeschlecht	людський рід, людство
Menschenrasse	раса
Mesokephal	мезокефаль, середноголовий
Milchwirtschaft	молочне господарство
Militärgrenze	військова границя
Millionenstadt	мільйонне місто
Mischform	мішана форма
Mischkultur	мішана культура
Mischling	мішанець
Mittelköpfig	середноголовий
Mittelräumig	середнопросторий
Mittelstaat	середня держава
Mittelstadt	середнє місто
Monarchie	монархія
Monokotyl	однопрозябцевий
Monotheismus	монотеїзм
Monotremata	стекуни
Moorboden	торфиста почва
Moor	торфище, руда, рудавина
Moorgegend	плаве, плава
Moostundra	мохова тундра
Moosmoor	моховище, моховиско
Motorwagen	самоїзд
Mundart	наріче
Muskatbaum	мушкательне дерево

N.

Nachrichtenverkehr	звістковий оборот, обхід
Nadelwald	шпильковий ліс, бір

Nährpflanze	стравна, кормова рослина
Nahrung	пожива, корм, страва, пожива, харч
Nahrungserwerb	добуване поживи
Nahständig	близкостійний
Nahverkehr	близкий оборот, обхід
Nation	нація, народ
Nationalität	національність, народність
Nationalstaat	національна держава
Naturname	природне имя
Naturreligion	природна релігія
Naturvolk	природний, первісвий, дикий нарід
Naturweg	природна дорога
Nebenland	прилучений край
Negroid	негроїдний
Nekton	нектон
Neolithisch	неолітичний
Niederungsmoor	низовинне торфище
Nomade	кочевик
Nordwelt	північний світ
Notial	нотіальний, полудневий
Nutzpflanze	ужитна рослина
Nutztier	ужитне звіря

O.

Oase	оаза
Ödland	неужиток, пустара
Oekumene	вселенна
Ökologisch	екологічний
Ölbaum	оливник
Ölpalme	оливна пальма
Ölpflanze	оливна рослина
Olive	маслина, оливка
Omnivor	всеїд
Opium	опій
Ordnung	діл, ряд; лад, порядок
Organismus	організм, устрій
Organ	орган, стрій, знаряд
Orthodox	православний, правовірний
Orthognathie	ортогнатія
Ortschaft	міцевість

Ortslage
 Ortsname
 Ortsständig
 Ortszeichen

містоположенє
 имя місцевої
 місцевий
 місцевостний знак

Р.

Palaearktisch
 Paläolithisch
 Palmenwald
 Pampas
 Paraguaytee
 Parklandschaft
 Pelagisch
 Pelztier
 Perioeke
 Permanenz
 Personenverkehr
 Pfeffer
 Pferd
 Pflanze
 Pflanzendecke
 Pflanzenfresser
 Pflanzengenossenschaft
 Pflanzengeographie
 Pflanzenphaenologie
 Pflanzenregion
 Pflanzenverein
 Pflanzenwanderung
 Pflanzenwelt
 Pflanzenzone
 Pflanzung
 Pflanzungsbau
 Pflanzungskolonie
 Phaenologie
 Pilgerfahrt
 Plain
 Plankton
 Plantagenbau
 Platykephal
 Polytheismus

паларктичний
 палеолітичний
 пальмовий ліс
 пампаси
 парагвайський чай, мате
 паркова, лугова країна
 пелягичний
 шубне звіря
 періек, окресний мешканець
 постійність
 особовий обхід, перевіз осіб
 перець
 кінь
 рослина
 рослинна кривля
 рослиноїд
 рослинне товариство
 географія рослин
 рослинна фенологія
 рослинна область, region
 рослинна спілка
 рослинна мандрівка
 рослинний світ, рослинне царство
 рослинна полоса
 плянтація, плянтаж
 плянтаційне хазяйство
 плянтажна кольонія
 фенологія
 паломництво
 плен
 плянктон
 плянтажне хазяйство
 пляткефаль, плоскоголовий
 політеїзм

Population	популяція, населене
Post	пошта
Poststrasse	поштова дорога
Postverkehr	поштовий оборот, обхід
Prairie	прерія
Prognathie	прогнатія
Provinz	провінція

Quellenort

Q.

жерельна місцевість

R.

Radfahrer	наколесник
Radfahrerkarte	наколеснича карта
Randlage	окрайне положене
Randvolk	окрайний нарід
Rasen	мурава, моріг, дернина
Rasse	раса
Raum politischer	політичний простір
Raubewältigung	поборене, перемога простору
Regenwald	дощевий ліс
Region biogeographische	біогеографічна область, region
Reihendorf	рядове село
Reis	риж
Reiseweg	дорога, шлях подорожи
Reittier	верхове звіря
Reitweg	плай
Religion	віра, релігія
Religionsgebiet	релігійна область
Religionsgemeinschaft	релігійна спілка
Rentier	рен
Republik	республіка
Restvolk	рештовий, злишковий нарід
Ried	торфище, руда, ринда
Rindvieh	товар, рогата худоба, скот
Robbe	тюлень
Robbenschlägerei	лівля тюленів
Rodung	чертсж, погар, погарник, корчунок, бутин

Rohrsumpf
Rosine
Route
Rübenzucker
Runddorf

очеретище, тростник
розинок
рута
бураковий цукор
кругле село

S.

Sagopalme
Salzpflanze
Sambquis
Sammelvok
Sandsteppe
Saumverkehr
Saumweg
Savanne
Schädel
Schädelindex
Schädelinnenraum
Schädelkapazität
Schaf
Schamanismus
Schätzung
Scheitelkanal
Schiefzahnig
Schienenweg
Schiit
Schlichthaarig
Schlitten
Schnellverkehr
Schranke biogeographische
Schutz
Schutzeinrichtung
Schutzfarbe
Schutzhütte
Schutzlage
Schutzort
Schutzstaat
Schweinezucht
Schwemmgold
Seefischerei

сагівниця
солелюбна рослина
самбакіси
збираючий нарід
пісчуга
вючний оборот
плай
саванна
череп, чашка
черепний індекс
нутро черепа
вміст, зміст, об'єм черепа
вівця
шаманізм
оцінка
вершинний канал
скіснозубий
рельсова дорога
шіт
гладковолосий
сани
скорий обхід, оборот
біогеографічна застава
охорона, захист, затула
охоронний прилад
охоронна масть, краска, барва
колиба
захистне положене
захист
зависима, ленна держава
годівля свиний, свинарство
наплавне золото
морське рибальство

Seemacht	морська держава
Seeotter	морська видра
Seeplatz	надморська місцевість
Seeschiffahrtskanal	межморський канал
Seeweg	морський шлях
Seestadt	морське місто
Segelschiffahrt	вітрильна плавба
Segelschiffahrtsweg	вітрильний шлях
Seidenraupe	шовковик
Sesam	сезам
Sesshaftigkeit	осілість
Shintoismus	шінтоїзм
Siedelung	селитьба, оселя, осада
Siedlungsdichte	густота селитьб
Siedlungskarte	карта селитьб
Siedlungskolonie	поселеньська колонія
Siedlungskunde	географія селитьб
Silbergrube	копня срібла
Sippe	рідня
Sklaverei	невільництво
Skrub	скруб
Sommergrün	літовий, літом зелений
Sommerregengebiet	область літних дощів
Sommerschlaf	літний сон
Sonderfamilie	узша родина
Sonderung räumliche	простірне відділенє, відокремленє
Sorghum	дурра
Spezialhandel	спеціальна, подрібна торгвля
Spielraum	простір, просторонь, поле
Spiralhaarig	спіральноволосяй, крутоволосий*
Sprache	мова, язык
Sprachstamm	язикове кодро
Sprachverschiedenheit	язикова різність
Spurweg	рельсова дорога, рельсовий шлях
Staat	державна
Staatenkunde	географія держав
Staatsgebiet	державна область
Staatsgrundmacht	основна могутність держави
Staatsterritorium	державна територія
Stadt	місто, город
Städtelage	положенє міст

Stadtstaat	городова, мійська держава
Stadtwirtschaft	міська господарка
Stafettendienst	штафетна служба
Stamm	племя
Standort	становище
Standortsformation	місцева формація
Station	стація, станиця
Statistik	статистика
Steinkohle	камінний уголь
Steinzeit	камяна доба
Steppe	степ
Steppengürtel	степова полоса
Steppentrift	одая
Stockfisch	вахня, тарань
Straffhaarig	простоволосий
Strandvegetation	бережинна рістня
Strandwald	бережинний ліс
Strasse	шлях, дорога, вулиця
Strassenbau	будова доріг
Strassendorf	вуличне село
Strauchhalde	гущавник, байрак
Stützpunkt kolonialer	колоніальна точка опору
Subantarktisch	субантарктичний
Subarktisch	субарктичний
Suboekumenisch	субекуменський
Subregion	підобласть
Subtropisch	субтропічний
Succulente Gewächse	товстиші
Südwanderung	південна мандрівка; вирій
Südwelt	південний сьвіт
Sumpf	багно, млака, мокляк, мочар; багно-вище, багнище, багновиця, багнока, багриня, балта; млаковина, моклавина, мокравина; дреговина, дряговина; грузовина, грязюка; чермулина; ревя; твань, тваня; иржавець; гниловоди
Sumpfloch	бакай
Sumpfwald	плавня
Sumpfwiese	поплава
Sunnit	суніт

Süsswasserregion
Süsswassergebiet

солодководний регіон
солодководна область

Tabak
Tabellenstatistik
Taoismus
Taro
Telegraph
Telegraphennetz
Tiergeographie
Tierklasse
Tierphaenologie
Tierreich
Tierwelt
Tikbaum
Torfmoostundra
Trägerverkehr
Tragplatz
Transkontinentalbahn
Transportmittel
Trockengebiet
Trockenwald
Tropenwald
Tropophyt
Tundra
Tundregürtel
Tunnel

T.

тютюн, бакун
табелярна статистика
таоїзм
таро
телеграф
телеграфна сїть
географія звірят
звіринна кляса
звіринна фенологія
звіринне царство
звіринний сьвіт
тік
торфіста тундра
ношацький оборот, обхід
переволока, волок
трансконтинентальна залізниця
середник перевозу, транспорту
посушна область
сухоліс
тропікальний ліс
тропофит
тундра
полоса тундра
тувель

Übergangsform
Übergangsbiet
Überlandtelegraph
Übervölkerung
Uferflora
Umwohner
Urwald

U.

переходова форма
переходова область
трансконтинентальний телеграф
перелюдненя
набережна рістня
окресний мешканець, перік
праліс, темей

Vanille
Varietät

V.

ваніля
відмінок

Vegetation	вегетація, рістня, рослинність
Vegetationsformation	ростинна формація
Vegetationsgürtel	ростинний пояс
Vegetationslinie	ростинна лінія
Vegetationsperiode	вегетаційний період
Vegetationsregion	вегетаційний регіон, область
Vegetationstypus	тип вегетації
Vegetationszone	ростинна полоса
Verbreitung	розширення, розміщене
Verbreitungsbedingung	умовина розширення
Verbreitungsmittel	середник розширення
Verbreitungstypus	тип розширення
Verbreitungsweise	спосіб розширення
Verdichtung	згущене
Vererbung	дідичність
Verkehr	комунікація, обхід, оборот, лучба, зносіна
Verkehrsbett	русло обходу
Verkehrsgeographie	географія обходу
Verkehrshindernis	перешкода обходу
Verkehrslage	обходове положене
Verkehrslinie	лінія обходу
Verkehrsmittel	середник обходу
Verkehrsnetz	сіть обходу
Verkehrsweg	обходова дорога
Verteilung	розділ, розміщене, розположене
Verwaltungseinheit	одиниця управи
Viehzychtkolonie	скотарська кольонія
Vizinalweg	доїздова дорога
Vliesshaarig	руноволосяй
Volk	нарід, люд
Völkergedanke	народна думка
Völkerkreis	група, круг народів
Völkerkunde	народознавство, народопись
Völkersist	осідок народу
Völkerverschiebung	пересуване народів
Völkerwanderung	мандрівка народів
Volksdichte	густота населеня
Volksdichtekarte	карта густоти населеня
Volkswirtschaft	народне газдівство, хазяйство
Volkszählung	перепись населеня

Vollkultur
Vorposten biogeographischer

повна культура
біогеографічний передовик

W.

Wagenverkehr	взоввий обхід
Wald	ліс, бір; підмоклий: сегда, сигла; пустий: бугаш, темей; рідкий: рідколіс
Waldgrenze	лісова границя
Waldgürtel	лісовий пояс
Waldhufendorf	лісове село
Waldkluft	нетра, тенетра, потемея
Waldland	лісова країна, полісе
Waldlichtung	поляна, пролісеок
Waldrand	узлісе, залісок
Waldwechsel	зміна ліса
Waldwiese	луг, лаз
Waldzone	лісова полоса
Wanderung innere	внутрішня мандрівка
Wärmebedürfnis	потреба тепла
Wasserreis	водяний риж
Wasserweg	водяний шлях, водна дорога
Weg	<u>дорога, шлях, путь</u>
Wegegattung	рід дороги
Wegekarte	дорожна карта
Wegsamkeit	доступність, перехідність
Weichbild	область города, поземлиця (?)
Weide	пасовиско, пастівник
Weiler	присілок (слобода, воля)
Weizen	пшениця
Welthandel	світова торгівля
Weltreich	світова держава
Weltverkehr	світовий обхід, оборот
Weltwirtschaft	світове хозяйство
Wiese	лука, сіножать
Wiesenmoor	низовинне торфище, руда, поплава
Wildnis	пустара, оступ, остеп
Wildtier	дике звіря
Windbruch	виверт, вивергень, ломіж, валежник
Winterregengebiet	область зимових дощів

Winterschlaf	зимовий сон
Wirtschaftsform	форма, спосіб хозяйства
Wirtschaftsgebiet	область хозяйства
Wirtschaftsgeographie	економічна географія
Wirtschaftsstufe	ступень газдівства, хозяйства
Wohndichte	густота замешканя
Wohngebiet	область замешканя
Wohnplatz	селитьба, оселя
Wohnraum	простір замешканя
Wohnstätte	осідок, домівка
Wollhaarig	вовнистоволосий
Wurzelfrucht	бульбівста ростина
Wüste	пустиня, пустара, пустар, пустарник, пустыр, пустош, пустошак
Wüstensteppe	пустинний степ

X.

Xerophil	ксерофільний
Xerophyt	ксерофит

Z.

Zentrum der Bevölkerung	осередок, центр населеня
Ziege	коза
Zimmtbaum	цинамонник
Zobel	соболь
Zone vegetative	ростинна полоса
Zoogeographie	зоогеографія
Zuchtwahl geschlechtliche	половий добір
Zuchtwahl natürliche	природний добір
Zuckerrohr	цукрова трость
Zufluchtstätte	захист, затула
Zugstrasse (der Vögel)	вирійна дорога
Zugtier	тягле звіря
Zugvogel	прилетна, мандрівна, перелетна птиця
Zuwachsberechnung	обчисленє приросту
Zwergstaat	мізильна держава
Zwergstrauchhalde	мізильний байрак
Zwergvolk	карловатий нарід
Zwischenlage	проміжне положенє.

Клим Глібовицький

(згадка посмертна)

написав Др Володимир Левицький.

---

24. цвітня 1907. р. помер Клим Глібовицький, а з ним убув оден з невеликої горстки фахових українських математиків, що побіч свого буденного занятя находять час і волю трудити ся успішно над розвитком сеї величавої науки, яка у нас доперва від пару літ — мимо браку відповідних умов — починає зискувати що раз то нових adeptів, нових тружеників.

Бл. п. Глібовицькому судьба ціле коротке жите була мачохою; в цвітї віку, бо ледви в 33. році жита скосила немилосердно його молодече жите, а однак і за сеї короткий час вспів Покійник зробити дуже много на поли улюбленої своєї науки і лишити по собі в науці українській великий слід, що буде будучим труженикам певно довго присьвічувати.

Уроджений в р. 1875. в Махнівцях, бережанського повіту, де батько его був парохом, вступив Покійний до гімназії в Бережанах і тут вже дав пізнати ся скоро яко визначний математик. По скінченю гімназії вступив на університет у Львові, де посвятив ся спеціально студиям математики під проводом проф. Пузини; тут відразу дав ся пізнати як дуже спосібний математик, що не лиш для хліба, для будучої кар'єри вибрав собі се доволі тяжке студиям. Бо бл. п. Глібовицький був математиком з покликаня, математиком-ентузіастом, якому математика є дійсно „царицею усіх наук“, що для єї і ціле жите посвятити вартя. Вже тоді снував Покійний мрії, як по укінченю студий буде міг संबідно заняти ся математикою, як колись виїде за границю, де у найперших майстрів сеї могутчої науки віддасть ся спеціальним студиям.

Час студій університетських (1892—1896) перебув Покійний на безперивній праці, так що в рік по окінченю університету міг приступити до іспиту учительського, який і зложив в р. 1898 в дуже хорошим успіхом.

Іменованій заступником учителя в гімназії в Тернополи перебув тут два роки (1896—1898) і дав пізнати ся яко дуже добрий, совісний учитель, яко добрий товариш, приятель молодіжи і яко дуже визначна сила в тернопільській українській громаді. В р. 1898. 24. червня молоденький, бо ледви 23-літний Глібовицький, зістав іменованій дійсним учителем математики і фізики в українській гімназії в Перемишли і на тій позиції оставав через 10 літ аж до своєї передвчасної смерти. На тім становиску виступили єго прикмети громадянські і учительські ще красше, ще в повнійшій сьвітлі. Як учитель визначав ся глибоким знаннем фаховим, совісною працею, ясним, прозорим викладом. Але за се і від учеників жадав совісної праці, бо виходив з заложеня, що українській суспільности, більше як кождій иншій, треба в будучности совісних, розумних робітників. Молодіж очевидно не все розуміла інтенції свого учителя, що мимо великих своїх вимог був великим єї приятелем і добродієм, і через се доходило нерав до непорозумінь, які однак скоро і легко укладались, бо молодіж пізнала, що учитель бажає її лиш добра. Бо Він і по за школою трудив ся для повіреної собі молодіжи; через увесь час свого побуту в Перемишли був він касиєром бурси для молодіжи, запомагав бідних учеників в власних своїх фондів, а попри науку молодіжи старав ся також виховувати єї, вирабляти в ній почуте естетичне та знане форм, яке кождому культурному чоловікови є конче потрібне.

Покійний був також вірцевим громадянином українським. Так за часів тернопільських, як і пізнійше в Перемишли працював по змові для своєї суспільности; не було товариства в Перемишли, якого би Покійний не був членом і то не лиш членом, що платив вкладки, але членом вельми діяльним. В Перемишли був касиєром бурси, директором Народного Дому, до якого заснованя дав почин разом з вишними патріотами перемилькими, і де лиш міг, старав ся справі українській принести поміч і користь.

З природи дуже слабосильний западав Покійний дуже часто на здоровлю, а ціле єго коротке житє — то лиш одна борба зі смертию. Пару разів мусів шукати Покійний покрінчення слабого свого організму за границею; то в Мерані, то в Абації, то на мори Північнім шукав пільги на хоробу серця, що в малку підкопувала вже і так філіграновий єго організм. Та до всего став ся бл. п. Клим жертвою великої катастрофи; ще в пам'яті всіх атентат молодця, що в приступі божевіля кинув ся на бувшого свого учителя і майже смертельно єго ранив. Від

сеї хвилі Покійний ніколи не прийшов цілком до себе; бо хочай і подужав, то послідні два роки Ёго життя були лиш пасованем зі смертю. До всего ще прийшла нечаянна смерть дорогої Ёго матери, яка приневолила Покійного перервати курацію в Абації і вертати до Галичини. А хочай опісля двигнув ся троха бл. п. Клим і виїхав до Ціріху в Швайцарії, де студіював науки суспільно-економічні, а спеціально справи асекураційні та справу використаня сили гірських потоків як моторів до порушуваня фабрик — розуміючи, що у нас в Галичині, де тільки є богатств і де тільки марнує ся енергії, укритої в гірських потоках, ся справа є перворядної ваги, — то однак се було вже вегетоване, а не жите. Покійний мусів перервати свої студії і вернути до Галичини, де вскорі закінчив своє життя в Куликові в домі свого брата Денпса.

Та хочай як коротке було Ёго життя, хочай все і все бороти ся мусів з недугою, то однак Покійний ніколи не залишав студій і праці в улюбленій царині наук математичних, чого доказом цілий ряд наукових Ёго розвідок, з яких деякі мають первостепенну вартість. Вартість тих робіт лиш сей зможе оцінити, хто знає, як тяжко на провінції, здалека від бібліотек і від усяких товариств наукових, серед обставин, які радше усьому сприяють, лиш не науковій роботі, трудити ся науково. Одну з тих розвідок приняла Ёму колегія професорів університету львівського як докторську дисертацію, но Покійний вже не був в силі дійти до осягненя степеня академічного; друга стрінулась з признанем властий шкільних, чого доказом нагорода грошева, признава авторови через міністерію Просьвіти. Діяльність Покійного оцінила і наша секція, предкладаючи Ёго виділови до іменованя дійсним членом Наук. Товариства ім. Шевченка (звичайним був Покійний від ряду літ), та на жаль Покійний не діждав ся сеї почеси.

В житю товариским був Покійний звісний яко особа високо образована, одиниця культури та ідейна. Бл. п. Клим потягав кожного, хто мав нагоду близше Ёго пізнати, своєю ніжністю, делікатністю почувань, щиростію та сердечністю. Хто — як автор сих стрічок — мав нагоду близько з ним жити, мав нагоду дискутувати усякі kwestії суспільні та наукові, того особа Покійного мусіла до себе потягати і привязувати на все.

Мені на все остане в памяти Твоя сердечна, щира, без сліду еґоїзму вдача, дорогой Товаришу, Твое прихильне, щире серце. Ти все був сердечним, добрим Товаришом, тож найже Тобі легкою буде та земля, яку Ти так дуже любив; найже Твоя бідна, схоріла душа найде супокій в горі, коли тут на землі Ти того супокою не міг найти. Твоя робота не піде на марню, а Твої праці будуть грядучим поколінням при-

міром, як трудити ся для добра того народа, про якого добро Ти все мрив. Честь Твоїй пам'яті, Твоїм трудам та змаганням!

Наукові роботи Глібовицького обнимають в першій лінії теорію рівнянь алгебраїчних, а головню квестию їх алгебраїчної розвязки, теорію рівнянь різничкових та функцій. Ось спис хронологічний тих розвідок.

1) Рівняне пятого степеня (Збірник секції мат.-прир.-лїк. Наук. Тов. ім. Шевченка, том II. 1897. ст. 1—36).

2) O niemożebności algebraicznego rozwiązania równań ogólnych stopnia wyższego nad czwartu (Sprawozdanie Dyrekcji s. k. wyższ. gimnazjum w Tarnopolu, 1898. ст. 1—26).

3) Права руху маятника (Збірник мат. прир. лїк., том III, випуск II, 1898. ст. 1—14).

4) Інтегралі рівнянь різничкових першого ряду в точках особливих, n -кратних (Справозданє дирекції ц. к. II. гімн. в Перемишли, 1899 (ст. 1—30).

5) Микола Генрих Абель і єго значінє в математиці (Збірник мат. прир. лїк., том IX. 1903. ст. 1—88).

Перейдїм по чераї ті розвідки.

Перша розвідка складає ся зі вступу і двох частий; одна подає загальну квестию розвязки алгебраїчної рівнянь степеня висшого, як четвертий, друга теорію рівняня пятого степеня.

По короткїм історичнїм огляді переводить автор теорію Абеля, а іменно твердженє, що рівняне дає ся лиш тоді алгебраїчно розвязати, наколи корїнь рівняня є таким вираженєм, що кожда функція, яка в се вираженє входить, є вимірною функцією корїнів даного рівняня. З відси на основі теорії субституцій доходимо до заключеня, що загальне рівняне алгебраїчне степеня $n > 4$ не має розвязки алгебраїчної. Далєко коротший є доказ, поданий через Galois (ст. 14—16 розвідки), що так як рівняне степеня $n > 4$ має групу, якої т. зв. чинники зложеня не є числами первими, то і розвязка алгебраїчна є неможлива.

Друга часть сеї розвідки (ст. 17—36) посв'ячена є дослїдам Hermite'a, що опираючи ся на звїсній формі Bring-Jerrard'a рівняня 5. степеня:

$$x^5 + x + b = 0$$

доказав, що рівняне 5 степеня дасть ся розвязати при помочи функцій переступних, а іменно еліптичних, наколи зведемо єго до відповідної форми:

$$x^5 - x - \frac{2}{\sqrt{5}^3} \frac{1+u^8}{u^2(1-u^8)^{\frac{1}{2}}} = 0,$$

де :

$u = \sqrt[8]{2q^{\frac{1}{8}}(1 - q^{2m-1} + \dots)}$, $q = e^{2\pi i}$, а таке зведенє все дасть ся до-
вершити.

І друга розвідка автора тикає ся також тої самої kwestії роз-
вязки алгебраїчної рівнянь степеня $n > 4$. Но тут попри теорію Абеля
і Galois подає ше автор теорію Ruffini'ого з р. 1799 та докає
Wantzel'a.

В розвідці третій розбирає автор теорію руху маятника на
основі функцій еліптичних, а іменно виходячи зі звісних рівнянь руху
маятника доходить до загального рівняня форми :

$$\frac{du}{d\left(t \frac{\sqrt{g}\sqrt{a+\gamma}}{l}\right)} = \sqrt{1-u^2} \sqrt{1-ku^2},$$

яке розв'язує ся при помочи функцій еліптичних, а іменно звісної функції

$$\sigma(u) = u \mathfrak{F}\left(1 - \frac{u}{w}\right) e^{\frac{u}{w} + \frac{1}{2} \frac{u^2}{w^2}}$$

і т. з. квотів функцій $\sigma(u)$.

Ціла та розвідка переведена є в дусі теорії функцій еліптичних
Вейерштрасса, а хотяй не подає нічо оригінального, однак задля своєї
прозорости з одного боку, а трудностиї дістати оригінальні роботи Ве-
йерштрасса з другого боку — трудности, якій доперва тепер в части
запобігла академія берлінська виданєм творів Вейерштрасса — розвідка
та може — особливо початкуючим математикам — дуже стати в пригоді.

Розвідка четверта є лиш рефератом з відповідних устунів дуже
інтересної та дуже важної книжки: M. P. Painlevé: *Leçons sur la
théorie analytique des équations différentielles*; заслуга автора, що
звернув своєю розвідкою увагу математиків на сей визначний твір мате-
матика французького.

Последна розвідка автора і розміром і значінем з праць автора
найважійша. Коли сьвіт науковий в р. 1902. сьвяткував пам'ять одного
з найбільших математиків XIX. віку, вважав автор відповідним, щоби
і Тов. Шевченка почтило сего незвичайного ученого; тому-то посьвятив
єму велику свою розвідку, тим більше, що займаючи ся від давна тео-
риями Абеля був до написаня такої розвідки найбільше компетентний.

По короткій біографії Абеля, украшеній портрєтом (репродукова-
ним з *Acta mathematica* т. I), де автор дуже уміло і симпатично пред-

ставив силуетку великого Гейля скандинавського, переходить автор до огляду всіх творів Абеля від початкових до останніх, представляє всі здобутки і методи великого математика, та задержує ся особливо над капітальними працями Абеля в царині рівнянь алгебраїчних та функцій еліптичних, що ему та Якобі'му завдячують своє існуванє. §

Годі в кількох стрічках представити цілий зміст сеї величезної що до змісту і вартости розвідки автора; хто цікавить ся квестіями математики вищої, а власне історією її, той певно не залишить перестудювати сю студию про Абеля. Мені вистанє сказати, що тим твором почтив автор, як не мож красше, память сего математика, який Покійному ціле житє був приміром, та якого трагічна судьба много схожа з судьбою пок. Глібовицького.

Сим послідним твором завершив Покійний свої праці математичні; неумолима судьба не дозволила ему плекати дальше улюбленої своєї науки. Правда — добуток науковий по Покійнім не дуже великий; але хто знав блиаше охоту і ентузіязм бл. п. Глібовицького, той знає, що він серед інших обставин певно був би підніс престиж математики на українській мові. Тож цілком вірно дадуть ся до него примінити слова, які сказав в своїй розвідці про Абеля (ст. 4): „Колиб був пожив довше, то не одно еще булиб про него почуви“.

Львів в лютім 1908.

Бібліографія і хроніка математично-фізична.

Др. Володимир Левицький і Петро Огоновський. — Альгебра для вищих клас шкіл середніх (части I. на V. класу ст. IV+167. Львів 1906 і части II. на VI і VII класу ст. VIII+268. Львів 1908).

Недостачі жадного підручника не відчувано в школі так діймаючо як власне альгебри для вищих клас, бо попередний підручник був і цілком вичерпаний і не вповні відповідав вимогам, які треба було ставити в школі в тій матерії. Тож ученики з коначности мусіли послугуватись підручниками польських шкіл і такий стан тривав на жаль довгий час. Поява проте першої вже части стрівула ся так з боку учеників як і учителів з некритою радістю тим більше, що учебник сей перейшов найвибагливіші постуляти, які ставити можна до сего рода підручників. А треба пам'ятати, що написане альгебри, що не має введовзі відтак пійти на склад задля браку методичного представлення і угруповання матеріялу не сходячи притім з наукового позему, на яким всеж таки мусить удержати ся, справа не така легка. Уже в тім місци можна сказати, що автори вивязались з задачі як не мож гарнійше. — В першій розділі подано головні ділання прості, додаване і множене. При поясненю многократи подано однак не цілком точно дефініції на вирази одноіменні і ріжноіменні, бо числа $3a$ і $5a^2$ хотяй не мають ріжних чисел загальних а прецінь не суть одноіменними, так само означене одночлена одноіменного і ріжноіменного, бо два одночлени, що ріжняють ся лиш сочинниками, не конечно мусять бути одноіменними як і протвино. Віднимане і ділене представлено поправно як також по тім дуже рационально приступлено до представлення дробів, де навіть впроваджено на означене чисел безконачно великих і безконачно малих символ $\lim$ (limes границя). По тім після мого погляду було би вказаним писати дальше о дробах,

а укладу чисельні і подільність чисел переставити перед відношеннями або навіть і потім. Рахунок ланцюговий і спілки можна було пропустити, бо се аж до знуди в предметом попередньої класи. В рівнянях першого степеня о більше незвісних впроваджено крім чотирох метод, з якими доволі познакомлено учеників вже на попереднім степені науки, ще методу визначників і ту відповідно широко розвинуто. І після мене при науці повинно ся чим скорше перейти попередні знані методи, а виключно заняті учеників тою методою. Кінцевий уступ сеї части про нерівности услівні після мене злишний.

В часті другій зачинаєсь науку о степенях; річ представлено коротко і ясно. Відтак ідуть коріні, де піднести з признанем належить, що введено індукційний спосіб доказів поодиноких тверджень, бо то як раз відповідає теперішнім вимогам спільної праці учеників з учителем вже навіть при викладі. При представленю чисел мнимив і злучених не поминено тригонометричного їх представлення, як також коріня числа злученого, через що науку о тих числах можна значно поглибити і значіне їх розширити. Відтак іде наука о логаритмах, з котрими навязано зараз про рівняня переступні і тим нагляднійше представлено їх користь. Науку о рівнянях висшостепенних розведено дуже широко і обемисто, впроваджено понятя, методи і способи, яких в ніяких підручниках не стрічавсь, як розвязку рівняня квадратного методою гоіометричною, рівняня двчленні, загальні рівняня третого і четвертого степеня о одній незвісній і короткий погляд на теорію рівнянь; річи дуже хосенні, бо хот-й би їх в школі навіть вповні не можна було взяти, то всеж таки можуть бути предметом студий цікавіших і талановитших учеників, котрі доси задля браку такого материялу попросту тратили запал до сего предмету. При рядах впроваджено ряди арифметичні висших степенів, як також ряди геометрично-арифметичні. Послідні розділи, де говорить ся про теорію сполук, рахунок імовірности і вго приміненя зредуковано до можливого мініма без затрати розуміння і ясности даної матерії. Додати треба, що при всіх розділах додано відповідні потрібні приміри, що до тих однак треба замітити, що їх в першій часті рішучо за мало і они за легкі, в другій вже їх достаточне число, лиш они в більшій часті з вислідом не простим а запутаним. Рівнож добре би було при тяжших задачах подати вислід. Термінологія поправна, не стрічавсь віде сьвіжих разячих висловів. Історія математики в відповідних місцях належито узгляднена. Переробляючи в школі з сего підручника відразу пізнає ся, що уклалада вго спілка, бо повна все і всюди гармонія між теорією, яку репрезентує Др. Володимир Левицкий, а практикою, яку безперечно заступав Петро Огоновский. Сердечна вдяка належать ся без сумніву авторам так від учеників як і учителів, як також від руського громадянства.

C. Marcinc.

Др. Е. М. Савицький. — Геометрія для висших клас гімназійальних (ціна 3 К 80 сот. у Львові 1904. сторін 246).

Давно очікуваній підручник появив ся вкінці з початком сего року шкільного і сказати можна сміло, що не завів надій і вимог, які можна ставити до сего рода учебників. Переходячи по черзі кожний діл геометрії ствердити належить, що пляніметрія оброблена старанно, дефініції подано ясно, докази переведено на фігурах по часті оригінальних з всякою прецизівю. На перший плян в тій партії висуває ся розвязка задач конструкційних, де одні і ті самі задачі переведено аж в потрійний спосіб методом місць геометричних, методою фігур помічних і фігур подібних. Поступлено тут цілком методично зачинаючи від лекших задач переходячи до щораз трудніших, через що улекшено значно роботу учителя. Та часть пляніметрії безперечно найтрудніша навіть для ученика, що слухає викладів в школі учителя а майже недоступна для ученика приватиста; з сего учебника однак може кожний без знеохоти ідучи з ступіня на ступінь розвязати всі задачі маючи на тямці ті, що перероблені в книжці. Порядок уступів в тій часті в більш натуральній як до тепер так, що нема тверджень, котрих не можна би доказати на підставі попередних. При важніших твердженнях і формулах згадано рівнож імя автора і час его діяльності.

В стереометрії усунено, що з признанем піднести належить, непотрібний баласт. Цілком оригінально перевів автор теорему Ейлера, де не залишив згадати потрібного застереження. В тригонометрії не багато стрічаємо змін, одно що можна після мові гадки ще пропустити, то дорогу, яка веде до обчислення $\sin 1''$. В аналітиці впроваджено з користю рівняня місць геометричних, рівняня вершкови ліній стіжкових, рівняня бігунові не тільки ліній прямої але еліпси, гіперболі і параболі а що найважнійше — то розбір загального рівняня другого степеня з двома незвісними, через що підносить ся при науці позем цілої аналітики значно више, бо позваляєсь ученикови в рівняню другого степеня добачувати після его виду одну з кривих ліній. Зате можна було пропустити конструкцію точок еліпси на підставі пропорції $a : b = \sqrt{a^2 - x^2} : y$, бо ледви чи хто тим способом схоче рисувати еліпсу. Що однак робить цінним сей підручник, то многість і добір численних задач, які слідуєть по кожній замкненій для себе цілості тверджень так в пляніметрії, як в стереометрії, тригонометрії і аналітиці. В тригонометрії надто зіставлено задачі в таблицки, де обчислено всі величини, а приймаючи одні за звисні вишукує ся другі, через що контроля вислду наглядна. При примірах добачити можна ту злу сторону, що не упорядковано їх поступаючи від лекших до трудніших, через що праця совісного учителя утруднена, бо мусить сам переробляти вперед задачу, щоби перекопати ся, скілько часу може она при виробі домашнім забрати ученикови. Вправді трудніші задачі означені зв'язкою, але то не всі і не все. Не згадую тут про похибки друкарські в задачах, котрі би належало при другім виданю справити, а стати ся може то в сей спосіб,

що кождий учитель переробляючи задачі чи то в школі чи сам помічені похибки записе і перешле їх авторови. Що до термінології, то стрічаємо назву рішучо разячу „кол“ другий відмінок числа многого від коло; також полишено назви латинські „*subtang, subnorm*“, що знова назвати їх доволі легко, бо вже ті назви стрічаємо в термінології Дра В. Левицкого. З перегляду цілої матерії в підручнику і способу її подання прийти мусть ся з вдоволенем до того переконання, що учебник сей не тільки не уступає в нічим підручникам інших шкіл, але під кождим зглядом їм дорівнює, а навіть перевисшає.

С. Марвіас.

Микола Чайківський. Розвій чисельних системів в історії людської культури (Альманах „Січ“, у Львові 1908. ст. 67—95).

Наша математична література є так убога, що кожду найменшу роботу в тій царні треба з радістю привитати. Перед нами лежить розвідка молодого математика, що відносить ся до історії математики; розвідка писана популярно (хотяй з деяким апаратом научним), скорше в формі реферату, однак не можна її поминути мовчком. Бо і зміст і спосіб представлення дуже гарний і інтересний навіть для тих, що зі страхом привикли дивити ся на усякі знаки математичні. Пр. уступ про символіку та містивку чисел дуже добре написаний. Шкода лиш, що автор згадуючи про шістьдесяткову систему не сказав, чому число 60 приняло ся і доси удержує ся ще в деяких мірах (ст. 81) і не дає ся усунути (число 60 є подільне через 2, 3, 4, 5, 6, 10, 12, 15, 30, 60, отже менші часті з того легко утворити, наколи 10 є подільне лиш через 2, 5, 10); однак ся маленька дрібниця не зменьшає вартости сеї розвідки, яка повинна в окремії відбитці найти ся в обороті кивгарскім.

В. Л.

Stanisław Kępiński. Podręcznik równań różniczkowych. (Lwów, Biblioteka politechniczna, tom XVIII; часть I. 1907. ст. VIII.+195, часть II. 1907. ст. V.+199).

Серед підручників, виданих послідніми роками через Бібліотеку політехнічну, книжка пок. професора Кемпінського займає безперечно одно з перших місць, а се так через наукове в сучаснім дусі представлене теорій рівнянь різничкових, як і через велику скількість практичних задач і примірів, що особливо для фізиків і техніків є дуже придатне. В точне представлене багатого змісту сеї книжки не можемо входити, вистане однак для її характеристики сказати, що в цілім переведеню автор стоїть на становиску Фухса, Вейерштрасса, Poincaré, Painlevé, Picard'a, Goursat'a та інших творців сучасної теорії рівнянь різничкових. В першій часті, що обіймає теорію рівнянь різничкових звичайних, подає автор теорію рівнянь різничкових звичайних ряду першого, так поодиноких,

як і укладів двох і n рівнянь, теорію точок особливих рівнянь поодиноких і укладів рівнянь (так сталих, як і движимих точок дійсно і недійсно особливих), теорію особливих точок рівнянь однородних та теорію рівнянь ряду 2 і n . Численні приміри з механіки та техніки, як пр. функції кулі, теорія перепливу течі, теорія маятника, лінії ланцухової, канонічні рівняння Hamilton'a та рівняння Ейлера, причиняють ся до ясного зілюстрованя поодиноких теорій. Часть друга представляє теорію рівнянь різничкових частних ряду першого та другого; особливо сей другий тип, так важний в приміненях, трактований дуже обширно (рівняня Monge'a і Ampère'a, рівняня Riemann'a та Green'a, рівняня Laplace'a, теорія потенціалу, руху течій та тепла, дроганя балъок, струн та болон та т. п. квестів). Яко додаток додана теорія якобіяну, теорія інтегралів Fourier'a, функції кулі Bessel'a та короткий, але дуже гарний начерк теорії інтегралів та функцій еліптичних після Вейерштрасса і Legendre'a.

Побіч великого та прекрасного трактату проф. Дзівінського п. з. „Wykład matematyki“ книжка проф. Кемпінського являєсь важним вкладом в польську літературу математичну.

Л. В.

Karol Czajkowski. Zasady umiejętnego (szybkiego i dokładnego) rachowania. (Lwów, B. Poloniecki, Warszawa, E. Wende i sp. 1908. str. 148).

Сама в собі книжка, де автор зібрав і зіставив різні методи і способи скороченого числення, в доволі интересна. Автор хоче подати способи раціонального, улекшеного і скорого рахования, та способи сконтрольованя і справдженя вислідів. Чи однак ці способи можна назвати „szybkimi“ і чи в загалі хтось завдасть собі труда вивчити ся на память тих всіх способів, так щоби без труда міг їх сейчас примінювати, референт дозволяє собі сумнівати ся; чи в більшости случаїв „улекшеня“ подані автором не будуть радше „утрудненнями“ в численю, се бодай для референта річ майже певна. Там де іде дійсно о скорє численє, кождий певно буде волів придержувати ся „старих“ способів, які перейшли єму в „кров і кости“, як нових поданих автором.

В. Л.

Dr. Siegfried Valentiner. — Vektoranalysis. (Leipzig, Sammlung Göschen, 1907. str. 163).

Невелика, але дуже інструктивна книжочка, складає ся зі вступу і трох частий. Часть перша подає загальні правила рахунку векторами (додаване, відниманє, множенє, понятє добутка скалярів і векторів, діленє, різничкованє, твердженє Gauss'a, понятє розбіжності (divergenz) та обороту (curl), твердженє Stokes'a та многократне застосованє операції ∇); часть друга подає деякі приміненя

рахунку векторіяльного до фізики, а власне до теорії потенціалу, гідродинаміки, електромагнетної теорії Maxwell'a Lorentz'a та електричної поляризації, часть трета подає понятє лїнійних векторових функцій та вводить читача в рахунок двійками (дїадами), — Книжочка може сьміло стати яко підручник побіч подібних компендїїв Bucherer'a (Vektoranalysis) та Gans'a (Einführung in die Vektoranalysis mit Anwendungen auf die mathematische Physik).

В. Л.

W. Weitzbrecht. Ausgleichungsrechnung nach der Methode der kleinsten Quadrate (Leipzig, Sammlung Göschen 1906, ст. 180+2 таблиці).

Книжочка подає понятє похибок та теорію їх вирівняня після методи найменших квадратів; всі задачі вирівняня похибок поділені тут на три категорії, а власне вирівняне безпосередних помічань, посередні помічаня та помічаня умовні. Велика скількість практичних завдань, особливо з геодезії, улекшує орієнтацію та надає сій книжочці практичну вартість.

В. Л.

G. Kowalewski. Einführung in die Infinitesimalrechnung mit einer historischen Übersicht (B. G. Teubner, Leipzig 1908. ст. 126).

Є се оден томик з добре звісного видавництва „Aus Natur und Geisteswelt“. Автор, професор університету в Бонн, знаний з своїх розслідів в теорії груп, подає основні понятя з теорії рахунку різнничкового і інтегрального; тому то ся книжочка може привести особливо початкуючим студентам математики великий хосен. Інтересний огляд історичний про повстанє рахунку інфїнітезімального кінчить сей томик.

В. Л.

Dr. W. Ahrens. Mathematische Spiele (ibid. 1907. ст. 118).

Автор подає тут інтересну збірку усяких задач і ігор, які можна при помочи математичної комбїнаторики вияснити і зрозуміти (пр. рух коника шахового, магічні квадрати і т. п.). Книжочка ся розмірама менша від тритомового твору Schubert'a: Mathematische Müssesstunden, тож подає лиш певну скількість задач; однак яко, так сказатиб, книжочка рекреаційна для математиків, заслугує на бльіше пізнанє, бо автор вміє зацікавити і збудити інтерес читача.

В. Л.

Roberto Bonola. Die nichteuklidische Geometrie (autorisierte deutsche Ausgabe von Dr. H. Liebmann, Leipzig u. Berlin, B. G. Teubner 1908, ст. VIII+244).

Книжка ся має переважно закраску історичну, в чотирох перших розділах подані тут проби доказів на правдивість славного V. постуляту Евкліда у Греків, Арабів та в часі ренесансу, далі схарактеризовані попередники неевклідової геометрії (як Saccheri, Lambert, Legendre, Bolyai, Wachter), вкінці розвиток сеї геометрії від Gauss'a, Лобачевского та Івана Bolyai до нинішнього часу. Розділ п'ятий подає основно оба напрями, в яких розвивала ся геометрия неевклідова, а се напрям ріжничково геометричний та напрям метовий; докази на неможливість доказання постуляту Евкліда (головно на основі поглядів Cayley'a) кінчать сей уступ. Книжку кінчать три додатки: перший про рівнобіжні і верхні Clifford'a та про проблем Clifford'a і Klein'a (визначене всіх дворозмірних множиний о сталій кривині, що всюди є правильні), другий про звязь статки з постулятом Евкліда (засада підойми, складанє сил в одній точці, неевклідова статка), третій про неевклідові конструкції рівнобіжних.

Книжка написана дуже гарно і інструктивно, перевід вірцевий, як також і зверхній вигляд книжки; книжка в німецькім виданю в IV. томом знаменитого виданя „Wissenschaft und Hypothese, що виходить накладом світової фірми B. G. Teubner“.

В. Л.

Dr. Wilhelm Bahrtdt. Physikalische Messungsmethoden. (Leipzig, Sammlung Göschen 1906. ст. 147).

Кого не стати на більші компендія, як пр. Kohlrausch'a, Wiedemann'a і Ebert'a, сей найде в сій книжочці дуже добрий підручник до пізнання головних метод мірянчих, уживаних нині в фізиці експериментальній. Особливо початкуючим adeptам фізики можна поручити сю збірку, тим більше, що всі фігури є представлені схематично і дуже прозоро.

В. Л.

E. Rutherford. Die Radioaktivität, autorisierte deutsche Ausgabe von Dr. E. Aschkinass (Berlin, J. Springer 1907. ст. VIII+397).

Книжка ся появилася дуже на часі; нові досліди над тілами лучистими прибувають майже з дня на день, так що серед величезної літератури і ново пізнавих фактів тяжко приходить зорієнтувати ся. Тож такий огляд всіх kwestий з царини тіл лучистих, як сей, що лежить перед нами, був конче потрібний. А про велику его вартість рішає імя автора, який і в дослідах і в теорії тіл лучистих побіч Curie та Ramsay'a займає одно з перших місць. Его книжка подає в 14 уступах і двох додатках все, що зроблено на

поли досьвіднім та теоретичнім під хвилі відкриття тіл лучистих аж до хвилі епохального відкриття Ramsay'a переміни еманациї в гелі (очевидно нові праці Ramsay'a про переміну первнів в книжці сій ще не могли бути поміщеня, так як англійський оригінал появил ся в 2. виданю ще в р. 1905). Переводчик, професор університету берлінського, обмежив ся не лиш на сам перевід, але всюди в примітках подав нові відкриття і факти, пізнані від хвилі, коли вийшов англійський оригінал. І через се книжка має тим більшу вартість; кождий, що працює в царині тіл лучистих, не обійде ся без сего підручника, де найде і досьвіди і теоретичні виводи і богату літературу. Що до вигляду зверхного книжка представляє ся дуже гарно.

В. Л.

Dr. Paul. Gruner. Die radioactiven Substanzen und die Theorie des Atomzerfalles (Bern, A. Francke 1906. ст. 103).

Wilhelm Frommel. Radioaktivität (Sammlung Göschen, Leipzig 1907. ст. 94).

Dr. Heinrich Greinacher. Radium (Leipzig, Veit et Comp. 1907. ст. 64).

Всі ті книжочки подають в коротшій або обширнійшій начерку так актуальні нині kwestії з теорії лучистости. Найліпша безперечно є книжочка Gruner'a, де kwestії лучистости представлені не лиш експериментально, але і теоретично, та де в додатку подано цілу літературу, яку від хвилі відкриття Бекереля в електроніці опубліковано.

В. Л.

R. Nowicki und Hans Mayer. Flüssige Luft (R. Pappaschek, M. Ostrau 1906. 2 Aufl. ст. 59)

Дуже цікава книжочка, де подані інтересні досьвіди, які можна довершити при помочи плинного воздуха; книжочка прикрашена гарно викінченими малюнками.

В. Л.

Dr. Gustav Jäger. Theoretische Physik (Bd. IV. Sammlung Göschen, Leipzig 1908. ст. 173).

Сей том є четвертим з ряду томом книжки Jäger'a, проф. віденьської техвіки; три томи, що обіймали загальну механіку, оптику, термодинаміку та електричність, вийшли ще в р. 1902. Автор хотів однак додати ще оден том, який дававби огляд найновіших теорій фізики, що в попередніх томах не могли ще бути знайдені. В тім томі подає він електромагнетну теорію світла, теорію лучів світляних, тепляних та електричних, та обширну теорію сучасної електроніки

(теорії електронів). В кінці яко додаток поданий короткий начерк теорії пруживості. Книжочка чисто теоретична подає коротко але ясно і точно всі ті поняття і погляди, які сучасний фізик мусить пізнати, наколи хоче мати вірний образ теперішного стану наук фізичних.

В. Л.

Dr. Paul Köthner. Aus der Chemie des Ungreifbaren (видавництво „Die Natur“, том II. Verlag von A. W. Zickfeldt, Osterwieck, Harz, ст. 147).

Видавництво „die Natur“, се одно з великого числа більше і менше популярних видавництв, які, як пр. Teubner'a Aus Natur und Geisteswelt, Göschen'a Sammlung, Bernstein'a Naturwissenschaftliche Volksbücher і т. п., від недавного часу появились в Німеччині і ширять замовлене до наук серед ширших мас. Зверхнім виглядом, гарним викінченням і гарними малюнками видавництво „Die Natur“ дуже добре презентує ся. Сей томик, якого заголовок вище поданий, посвячений головню хемії атмосфери, системі Менделєєва, спектроскопії, лучам катодаьним і Рентгена та електронам. Річ трактована історично, тому тим більше интересна, бо подробиць історичних в ціли пізнання, якими шляхами ішов ум людський до пізнання прав природи, дуже рідко можна найти в більших книжках і підручниках. — Рік видання книжки не поданий, але вийшла послідними часами.

В. Л.

Dr. Raimund Nimführ. Leitfaden der Luftschiffahrt und Flugtechnik. (A. Hartleben, Wien u. Leipzig, 1909. XIV+444).

Нема нині kwestії технїчної, якаби більше интересувала ширші круги, як аеротехнїка. Імена такі, як братів Wright, Farman, Santos-Dumont, Zeppelin, Lebaudy, Parseval, Gross т. п. стали завдяки більше або менше вдатним їздам воздушним дуже популярні. Відірвати ся від землі, побороти її притяганє, знести границі держав і свобідно посувати ся в безмежнім океані воздушнім без ніяких перепон, се мрія, яка послідними роками великим кроком іде до зреалїзована. І тому книжка автора, звісного також з деяких удатних проб построєня аероплянів (т. зв. Schraubenflieger), являє ся вповні на часі. Обширна та монографія поділена є на три части; в першій часті подані дати так історичні, як і технїчні, що відносять ся до лету бальонами (лет аеростатичний) і то так кулистими, що виключно зависять від струй атмосферичних, як і бальонів до кермована (систем штивний, нештивний, півштивний). Часть друга займає са летом аеродинамічним (засада: „тяжший від воздуха“); отже в тій часті стрічаємо ся з найважнїйшими системами такого руху, а се: поховз (Gleit- und Segel-flieger), апарати шрубові (Schraubenflieger), апарати з крилами, та найважнїйші апарати змієві

(Drachenflieger), яким завдяки змаганням братів Wright т. н. здаєсь призначена остаточна розв'язка kwestії літання. Третя часть (323—424) посвячена теоретичній авіонавтиці, отже правилам опору воздуха і тиску вітру, правилам снаду прямого і скісного, правилам гідродинаміки та приміненям сих правил до поодиноких проблеміз авіотехніки та поодиноких типів апаратів до літання. Короткий додаток в цілі введена читача в відповідну фахову літературу кінчить сю интересну книжку. Численні, гарно викінчені ілюстрації і фотографії прикрашають ту монографію, яку може перечитати кождий — абстрагуючи від kwestій чисто теоретичних — що интересує ся новими шляхами, які завдяки остатнім змаганням авіонавтів стелять ся перед людством.

В. Л.

Graf Ferdinand v. Zeppelin u. a. Die Luftschiffahrt, dem heutigen Stande der Wissenschaft entsprechend dargestellt (Stuttgart, Franckh'sche Verlagshandlung, 1908, ст. 157).

Интересна, гарно ілюстрована книжочка, видана громадою різних авіонавтів, де представлено популярно різні моменти з розвитку авіонавтики. Найбільше місця посвячено бальонам, що мають значіне в німецькій техніці воєнній, отже в першій мірі бальонам Zeppelin'a, Parseval'a, Gross'a. Машинам до літання присвячено сорозмірно немого місця (головно машині Hofmann'a); про найновіші подвиги Wright'ів нема ще в тій книжці згадки.

В. Л.

Augusto Righi. Neuere Anschauungen über die Struktur der Materie (übers. von Dr. Fraenckel, Leipzig, J. A. Barth, 1908, ст. 54).

Вклад знаменитого ученого італійського, професора університету в Больонії, читаний в Пармі (25/10 1907) про нові погляди на будову матерії, отже про йони, електрони, переміну первинів, розтвори кольоїдальні і плинні кристали.

В. Л.

Dr. W. Bein. Elemente und Akkumulatoren, ihre Theorie und Technik (Leipzig, J. A. Barth 1908 ст. VII+241).

Книжка ся є семим томом нового видавництва „Wissen und Können“, зрисявяченого наукам природопевним і технічним. Складає ся она з двох частий, теоретичної і практичної; перша часть займає ся теорією проводу електричного і електролітичного, теорією диссоціації та гальванічних елементів. Часть друга подає перегляд усіх важнійших звен гальванічних та спие акумулаторів (їх урядженє, помірп, діланє, переміни в їх внутрі та приміненє). Цікавий

є опис акумуляторів нових типів, де олово заступлено іншими металами (акумулатори Lalande'a, газові, Edison'a, Jungner'a т. в). В книжці зібрані усі дані, що відносять ся до звен гальванічних, акумуляторів та їх теорії, тому книжку сю можна припоручити електротехнікам та тим фізикам, що спеціально хотять запізнати ся з тими справами. Видане се, як в загалі „Wissen und Können“, дуже гарне і під зглядом зверхним.

В. Л.

Др. Володимир Левицкий. Машины электростатичні (відбитка з „Учителя“, Львів 1906 ст. 24).

Короткий популярний опис різних типів машин електростатичних і їх приміненя; брошурка ілюстрована.

В. Л.

Dr. Herman Kobold. Der Bau des Fixsternsystems (Braunschweig, F. Vieweg u. Sohn 1906 ст. XI+256).

Яко XI. том славного видавництва „Die Wissenschaft“ являє ся сей твір професора Kobold'a, званого астронома кільского. Колосальний розвиток механіки неба, астрофізики і астрометрії отворив нові шляхи в найвеличавійшій з поміж наук, астрономії. І тому се огляд свх нових метод і шляхів, зроблений таким фаховим астрономом, як Kobold, є для літератури астрономічної важним придбанем. В сій книжці зіставлені методи означеня положеня зьвїзд, їх ясности, краски, дуговини, віддаленя та руху, будова дороги молочної після Seeliger'a, Easton'a Стратонова, Ristenpart'a т. в., будова вселенної після Herschel'a, Struve'a, Gylden'a, рухи вселенної (Argelander, Mädler). До книжки додана таблиця зьвїзд зі звісною паралаксою, таблиця зьвїзд з великим власним рухом та огляд літератури. Зрозуміне сеї книжки вимагає знаня аналізу висшої і тому може бути читана лиш фаховими.

В. Л.

Marcin Ernst. Kosmografia. (Warszawa, E. Wende i S-ka 1908. ст. IV+182).

Книжка ся має бути підручником для шкіл середних і тому подає в елементарний спосіб головні понятя і правила астрономії математичної та астрофізики. Очевидно після наших шкільних принципів, де на космографію не много лишає ся часу, сей підручник рішучо за обширний для шкіл середних, за се дуже добре надає ся яко початкове студіум для кандидатів на учителів шкіл середних, що посвечують ся географії, а не мають спромоги віддати ся правильним та основним студиям астрономічним. Для них сю книжочку можна сьміло припоручити. Фігури, яких в сій книжці є доволі

много, під зглядом викінчення не визначають ся артизмом, але за се в схематичні і прозорі та через се можуть читаючим принести велику користь.

В. Л.

Władysław Natanson. Odczyty i szkice (Warszawa, E. Wende i S-ka, 1908. str. 131).

Книжка ся вводить читача п'ятьома відчитами в світ найновіших поглядів і теорій сучасної фізики — способом елементарним, популярним. Короткий зміст відчитів є слідуєчий: погляд на роди явищ в материяльній вселенній, інерція і коерція, теорії матерій, ескізи з фізики електронової, світ з точки погляду електричного. Зміст книжочки цікавий, стиль гарний, хотяй місцями занадто поетичний.

В. Л.

A. Kistner. Geschichte der Physik. (Sammlung Göschen, Leipzig, Bd. I. 1906. str. 117. Bd. II. 1906. str. 130).

Dr. Hugo Bauer. Geschichte der Chemie. (ibid., Bd. I. 1905 str. 94., Bd. II. 1906 str. 125).

Дуже добре написані компендія по історії фізики і хемії.

A. Kistner. Deutsche Physiker und Chemiker (Verlag Kösel, Kempten und München 1908. str. VIII+168).

Подане тут житє і значінє в науці найвизначніших фізиків і хеміків німецьких, як Guericke, Leibniz, Fraunhofer, R. Mayer, Gauss, Helmholtz, Siemens, Liebig, Bunsen і Krupp. Книжочка прикрашена гарно викінченими портретами.

В. Л.

A. F. Holleman. Podręcznik chemii nieorganicznej (z 3. niemieckiego wydania przełożył K. Jabłczyński, Warszawa, E. Wende i S-ka 1907. str. X+392).

Є се оден з найліпших підручників хемії неорганічної, які появились останніми роками; про велику стійність сего підручника нідерляндского професора (Голлеман є професором університету в Gröningen) свідчить найліпше се, що сего року (1908) вийшло вже шесте німецьке виданє сеї книжки. Минувшого року вийшла ся книжка в Варшаві в переводі польскім, а що в нашій літературі нема ще підручника хемії, проте сей перевід припоручаємо в першій мірі нашим кандидатом на учителів шкіл середних. Підручник узглядняє всі нові здобутки сучасної хемії (теорію йонів, правило фаз Gibbs'a,

електрохімію, теорію розтворів, систему періодичну і т. п.) Ба-
жати би треба, щоби в скорі появилася перевід і органічної хемії
того самого автора.

В. Л.

F. A. Rossmässler. Toxikologie oder die Lehre von den Giften (Hartleben, Wien und Leipzig 1908. ст. VIII+136).

Є се 309 том хемічно-технічної бібліотеки; поданий тут опис і ділане всіх отруй неорганічних і органічних, як також спосіб їх викриття. Книжочка цікава не лиш для хеміка, але і для лікаря, якому не раз може стати в пригоді.

В. Л.

L. Poincaré. Die moderne Physik (übertragen von Dr. M. und Dr. Brahn, Leipzig, Quelle und Mayer, 1908. ст. VIII+260).

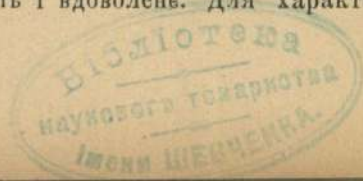
В сучасній фізиці послідними роками прибуло тільки нового матеріялу, повстало тільки нових струй і теорій, що чоловікови, який не має під рукою цілого матеріялу, або який не має на стільки часу, щоби сам увесь матеріял переглянув, прийшлоби ся хиба загубити і стратити цілковито евіденцію. Тому то такий перегляд від часу до часу, як сей поданий Poincaré'м, є дуже на часі і дуже корисний. В прекрасній монографії подає автор огляд всіх сучасних поглядів на фізку і її методи (міри, засади фізики, теорію станів матерії, теорію розтворів, етеру, йонів, лучистости та т. п.) та в кінці вигляди на будуче для нинішньої фізки. Кого интересує фізика, не яко збірка поодиноких, неповязаних з собою фактів, лиш яко цілість, яко „фільософія природи“, як кажуть Англіїці, сей буде певно вдячний авторови сеї книжки і певно перечитає її з інтересом і користию для себе.

В. Л.

Henri Poincaré. Wissenschaft und Hypothese (autoris. deutsche Ausgabe von F. u. L. Lindemann, Leipzig B. G. Teubner 1904. ст. XVI+342).

Henri Poincaré. Der Wert der Wissenschaft (übertragen von E. Weber u. H. Weber, ibid. 1906 ст. IV+252).

Обі книжки знаменитого математика французского доповняють ся; в головнім заложеню належать они до фільософії, до наук математично-фізичних валежать они однак через се, що автор порушає в них всі основні питання і пріципи, які стали послідними роками предметом глибоких дослідів фільософів і математиків. Не тут місце подавати змієт і оцінку тих chef d'oeuvre'ів великого генія математичного; їх треба перечитати самому, а само вже перечитанє справить правдиву радієть і вдоволенє. Для характе-

риєтнки вистане навести слова славного W. Ostwald'a про першу з тих книжок: „Dies Buch gehört zu den Werken, in denen die Naturphilosophie eine sachgemässe Darstellung findet... Das Buch des berühmten Mathematikers... ist so anregend klar und gedankenreich, dass es jedem modernen Gebildeten eine Fülle von Genuss und Belehrung bieten wird. Es behandelt in den Hauptstücken. Zahl und Grösse, den Raum, die Kraft, die Natur, die Mathematik, Geometrie, Mechanik und einige Kapitel der Physik“. Такі уступи, як уступ VI. другої з цих книжок (про астрономію), VIII. (про сучасну кризу математичної фізики) IX. (про будучність математичної фізики) вводять читачів в прегарний світ природи, так далекий від буденних справ, що варто їх не раз, але кілька разів перечитати. Нові горизонти, які відкривають ся при читаню сих книжок, се царини, до яких лиш такий ум, як Poincaré, може читача ввести без страху, щоби сей попав на манівці.

В виданю німецькім обі книжки заосмотрені прекрасними коментарями переводчиків, які самі є прикрасою сучасної науки. Величезному вражіню, які ті книжки викликають, і они не оперли ся, тож і вступ і коментарі, ними додані, повні ентузіазму і для автора і для предмету. Варто приміром перечитати вірш Шіллера, цитований Вебером на ст. 245 (Wert der Wissenschaft) і слова Novalis'a (ibid. ст. 246), щоби пізнати, як манять ум людський ті світляні царини духа, які на жаль не всім є доступні.

Для повноти додамо, що деякі уступи з другої з цих книжок подав в переводі в своїй брошурі п. з. „Що то таке людске думанє“ (Львів 1906) Др. Іван Копач, який від черги літ старає ся нашої суспільности подати бодай в коротці до відомости важнійші прояви духа людського і ввести єї також в сучасну культуру.

В. Л.

Dr. Getrud Woker. Probleme der katalytischen Forschung (Leipzig, Veit u. Comp. 1907 ст. 48).

Є се вступний виклад доцентки університету в Берні (Швайцаря); в ній авторка порушує велику ролю прояв каталітичних в житю органічнім і розвиває нові погляди на ті прояви, особливо на витворюване токсин і антитоксин. Брошурка стоїть на висоті сучасних дослідів, тому заслугує на особлившу увагу.

В. Л.

Інструктивного видавництва Herders Jahrbücher вийшов XXIII. том п. з. Jahrbuch der Naturwissenschaften 1907—1908. (Freiburg i. Breisgau 1908. ст. XI+509), де поміщені всі здобутки наук природничних в часі 1907—1908. Особливо обширно є трактована фізика (ст. 1—80), хемія (80—118), астрономія і метеорологія (ст. 119—176), та механіка і техніка (ст. 367—434).

Гарно також заступлений відділ біографічний природників, що померли в часі від 1906 — 1908 р. Сей том зредатований Д-ром Максом Вільдерманом.

Index du repertoire bibliographique des sciences mathématiques (nouvelle édition, Amsterdam, H. C. Delsman, Paris, Gauthier — Villars 1908. ст. 110).

Є се додаток до звісного журналу бібліографічного п. заг. Revue semestrielle des publications mathématiques. В книжці сій подана точна класифікація всіх наук математичних, яка від 15 літ т. в. від конгресу математичного в Парязи обов'язує в світі математичнім. Се нове видане індексу вийшло під проводом славного Н. Poincaré, що є президентом сталої комісії бібліографічної математичної. Индекс сей повинен находити ся в руках кожного математика, так як він віддає неоцінені прислуги, коли ходять о орієнтацію серед літератури і продукції математичної, яка від черги літ — особливо від хвилі великого побільшення журналів математичних — дуже сильно зросла.

В. Л.

Енциклопедії математичної, яка виходить від р. 1898. в виданю німецьким п. з. Encyklopädie der mathematischen Wissenschaften (B. G. Teubner, Leipzig) і рівночасно в французьким п. з. Encyclopédie des Sciences Mathématiques pures et appliquées (Gauthier — Villars, Paris), та яка обчислена на 7 томів в 13 частях має обнимати цілість всіх наук математичних, вийшли дотепер слідуєчі части в виданю німецьким: том I. (аритметика і алгебра, під ред. W. Fr. Meyer'a) в цілости (2 части); том II. (аналіза, під ред. H. Burkhardt'a і W. Wirtinger'a) часть I. 1—6 і II. 1.; том III. (геометрия, під ред. W. Fr. Meyer'a) часть I. 1—2, II. 1—2; том IV. (механіка, під ред. F. Klein'a і C. H. Müller'a), часть I. 1—4, II. 1, III. 1—3, IV. 1—2; том V. (фізика, під ред. A. Sommerfeld'a), часть I. 1—4, II. 1—2; том VI. 1 (геодезия і геофізика, під ред. Ph. Furtwängler'a і E. Wiechert'a) 1—3; том VI. 2. (астрономія, під ред. K. Schwarzschild'a) 1—4. Величезний сей твір має закінчити том VII. (історія, філософія і дадактика) під ред. F. Klein'a і C. H. Müller'a.

Едмунд Ляндау і єго дослідн. З поміж молодих математиків німецьких одно з перших місць заняв послідними часами Ляндау, професор університету берлінського. Єго продукція математична є незвичайно велика, а єго дослідн в теорії чисел (іменно в теорії функції $\zeta(s)$ і функцій аналітичних є перворядного значіння. На тім місці подаємо деякі важивші з єго робіт, оголошених послідними роками, і їх вислуди:

I.) Über eine Verallgemeinerung des Picard'schen Satzes (Sitzungsb. der k. preuss. Akad. der Wissensch. Berlin 1904, p. 1118—1133).

Узагальнюючи звiсне твердження Picard'a доходить автор до слiду-
ючого важного твердження „Наколи маємо цiлу переступну функцію:
 $F(x) = a_0 + a_1 x + a_2 x^2 + \dots$, де $a_0 \geq 0$, $a_0 \geq 1$, $a_1 \leq 1$, то iснує
таке число x , що сповняє рiвнянє: $F(x)[1-F(x)] = 0$, а крiм
сего iснує таке число $R = R(a_0, a_1)$, залежне лиш вiд a_0 i a_1 , що
в колi $|x| < R$ повнше рiвнянє має що найменше оден корiнь“.

До тої самої теми вiдносять ся величезна монографiя Ляндау'а
п. з. „Über den Picard'schen Satz“ (Vierteljahreschrift der natur-
forsch. Gesell. in Zürich 1906 т. 51 ст. 252—318), де автор обширно
подає працi Picard'a, Borel'a, Hurwitz'a, Schottky-ro, Boulroux т. и.,
якi вiдносять ся до теорему Picard'a; крiм сего подає цiлу серию
нових тверджень, а мiж ними одно твердження з теорiї рiвнянь аль-
гебраiчних, схоже з теоремою Picard'a, а се;

Кожде рiвнянє тричленне форми:

$$F(x) = a_0 + a_1 x + a_n x^n = 0 \quad n \geq 2, \quad a_1 \leq 0$$

має в колi $|x| < \rho(a_0, a_1)$ бодай оден корiнь, твердження, яке дасть
ся узагальнити i для рiвняня:

$$F(x) = a_0 + a_1 x + a_m x^m + a_n x^n = 0, \quad 2 \leq m < n.$$

II. До аналітичної теорiї чисел вiдносять ся слiдуєчі мо-
нографiї:

1) Beiträge zur analytischen Zahlentheorie (Rend. dei circolo
matem. di Palermo 1908. том 26 ст. 1—134). В тiй монографiї до-
казує автор цiлий ряд тверджень, що вiдносять ся до функцiї
 $\zeta(s)$, а iменно що:

$$|\zeta(1+ti)| > \frac{1}{a_8} \frac{1}{\log^6 t} \quad t \geq 2, \text{ твердження, яке дасть ся роз-}$$

ширити на границю:

$$|\zeta(1+ti)| > \frac{1}{a_8} \frac{1}{\log^6 t} \quad t \geq 2;$$

дальше подає доказ що:

$$\zeta(s) \neq 0 \text{ для } s = \sigma + ti, \text{ де } t \geq 2, \sigma \geq 1 - \frac{1}{a_{10}} \frac{1}{\log t}$$

Дальшим твердженням, доказаним через Ляндау'а є твердження:

Наколи ряд Dirichlet'a $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{b_n}{n^s}$, де b_n є дiйснi сочинники, має

засяг збiжностi, т. є коли $b_n = O(x^c)$ $c \text{ const.}$, та наколи b_n має до-
лишну границю скiнчену, т. є.

$$b_n \geq -g \quad (g \text{ const.}),$$

та коли в обсягу збiжностi функцiя $f(s)$, здефiнована повншим
рядом, є для $\Re(s) \geq 1$ правильна i сповняє нерiвнiсть: $|f(s)| < Bt^k$,
 $t \geq 1$, $\sigma \geq 1$, $B, k \text{ const.}$, то тодi iснує границя:

$$\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{b_1 + b_2 + \dots + b_x}{x} = 0$$

Дальше доказує автор коротшим способом славне твердження de la Valée Poussin'a в теорії чисел, а се:

$$\pi(x) = \int_2^x \frac{du}{\log u} + O\left(x e^{-\frac{1}{a_{15}} \sqrt{\log x}}\right)$$

де $\pi(x)$ є скількість чисел первих $\bar{\leq} x$, а O є певна означена функція.

2) Neue Beiträge zur analytischen Zahlentheorie (ibid. 1909 том 27 ст. 1—13). Автор доповняє свої попередні досліді і доходить до результату:

$$\pi(x) = \int_2^x \frac{du}{\log u} + O\left(x^{\Theta} + \delta\right), \text{ де } \frac{1}{2} \leq \Theta < 1, \delta > 0.$$

3) Neuer Beweis der Riemannschen Primzahlformel (Sitz. der k. preuss. Akad. der Wiss. 1908. т. 36. ст. 737—745). Новий доказ твердження Riemann'a, що:

$$f(x) = Li(x) - \sum_{\rho' \rho''} [Li(x^{\rho'}) + Li(x^{\rho''})] + \int_2^x \frac{1}{y^2-1} \frac{dy}{y \log y} - 2$$

4) Zwei neue Herleitungen für die asymptotische Anzahl der Primzahlen unter einer gegebenen Grenze (ibid. 1908. т. 36. ст. 746—764). Новий доказ твердження:

$$\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\pi(x) \log x}{x} = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\delta(x)}{x} = 1$$

5) Über eine Anwendung der Primzahltheorie auf das Waringsche Problem in der elementaren Zahlentheorie (Math. Annalen 1903, Bd. 66. ст. 102—105). Розширена теорема Waring'a і доказ, „що кожде додатне цілкове число дасть ся представити як сума означеної скількості десятих степеней“.

В. Л.

Четвертий конгрес міжнародний математичний відбув ся в Римі в часі від 6. до 11. цвітня 1908 р. На конгрес зїхало ся до 600 учасників з Езропи, Америки і Япану, між ними Poincaré, Picard, Jordan, Darboux, Hadamard, Borel, Noether, Gordan, Dyck, Forsyth, Newcomb, Mittag-Leffler т. п. (кромі великого — очевидно — числа математиків італійських). Засідань загальних було пять; засідання секційні відбували ся в п'ятох секціях: 1) секція аналізи, 2) секція геометрії, 3 а) секція механіки і фізики математичної, 3 б) секція приміненої математики, 4) секція філософії, історії і дидактики. Засідання відбували ся в саях академії dei Lincei.

На засіданнях пленарних виголосили відчити: Volterra о математиці в Італії в другій половині 19. століття, Mittag-Leffler: о представленю аналітичним функцій аналітичних загальних змінливої зложеної, Forsyth: про сучасний стан теорії рівнянь різничкових частних другого ряду з огляду на формальне інтегруване, Darboux: про методи і проблеми з геометрії інфінітезімальної, Newcomb: про теорію рухів місяця, її історію і стан сучасний, Н. А. Lorentz: розділ енергії між матерію тяжку і етер, Poincaré: про будучність математики і Picard: звязь аналізи з математичною фізикою. В поодиноких секціях виголосили усякі учені по кількадесять рефератів і комунікатів.

Конгрес математичний признав нагороду (золотий медаль) Французови Severi (відповідно до конкурсу III. конгресу математичного в Гайдельберзі в р. 1904) за праці в царині поверхнній альгебраїчних і кривих і рішів: 1) видати всі твори Euler'a (ініциатива вийшла від товариства природописців швайцарських) 2) припоручити проф. Klein'ови, Greenhill'ови і Fehr'ови постарати ся о утворене міжнародного комітету до справ научаня математики. 3) утворити міжнародну комісію до уніфікації векторних означень. 4) утворити міжнародне товариство математичне (се має прийти як перша точка слідуемого конгресу математичного) 5) утворити на будучім конгресі спеціальну секцію математики приміненої до наук інженірських. 6) відбути слідуочий конгрес в р. 1912 в Cambridge.

З усіх відчитів найважнійший був безперечно відчит Poincaré (відчитаний через Darboux) про будучність математики, де великий учений по при квестві загальні порушує подрібно найважнійші квестві і шляхи, які ждуть математиків в аритметиці, альгебрі, теорії рівнянь різничкових, в теорії функцій Абеля, в загальній теорії функцій n змінчивих, в теорії груп Lie і Galois, в геометрії та в теорії множинній Cantora, а в кінці в розеліді аксіомів і постулатів, до чого такий гарний почин дав D. Hilbert.

З нагоди сего конгресу видала звісна фірма V. G. Teubner в Липську великий катальог п. з. „V. G. Teubners Verlag auf dem Gebiete der Mathematik, Naturwissenschaften, Technik und Grenzwissenschaften“ (April 1908 ст. CXXXI+392+92), де поміщені всі твори з поданих више наук, видані сею фірмою від часу її істнованя. В тім катальозі поданий у вступі історичний огляд розвою математичної літератури німецької, а на кінці книжки поданий памятник усіх математиків на кожвий день року пера проф. F. Müller'a. Катальог прикрашений гарно викінченими портретами Галілея, Н. Bruns'a, M. Cantor'a, F. Helmert'a, F. Klein'a, F. Kohlrausch'a, K. Kraepelin'a, C. Neumann'a, A. Penck'a та A. Wüllner'a. Ціна катальога одна марка.

Незнаний твір Архімеда відкрив недавно дунський професор Heiberg в бібліотеці монастира св. Гроба в Царгороді

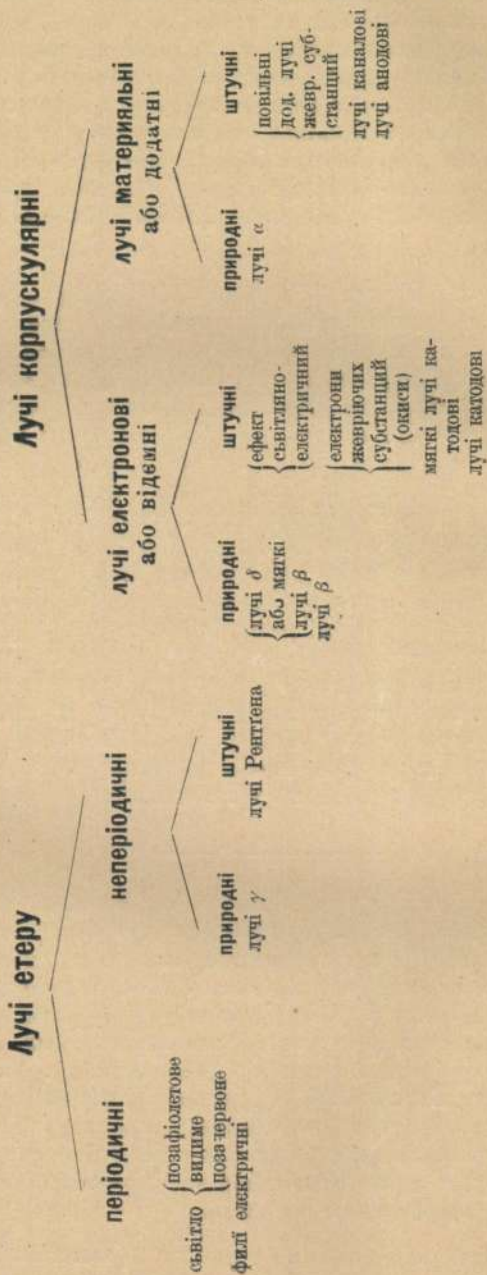
між мінускулами з X ст. Крім частин деяких зв'язних уже творів Архімеда знаходять ся в сій рукописі більші уступи твору про плаваючі тіла, який дотепер був зв'язний лиш в переводі латиньскім, дальше початок незв'язного до тепер твору про гру ребусову (Vexierspiel) з фігурами геометричними і велика часть незв'язної роботи про теорію механічні, посвяченої Ератостенови. З сеї послідної роботи зв'язна була дотепер лиш коротенька записка у автора византійського Свідаса. З вслідів, поданих в сій роботі, видно, що Архімед, хотяй ще не знав рахунку інтегрального, однак — так сказатиб — передчував его істнуванє. Німецький перевід сеї роботи Архімеда подав Heiberg в часописи „Bibliotheca mathematica“.

Твердження Fermat'а В р. 1665 помер в Тулюзі славний математик Pierre Fermat, зв'язний з численних тверджень в теорію чисел. Свої розсліди подавав він без доказів на берегах примірника „Arithmetica“ Діофанта; всі ті твердження опісля доказано. Одного в тих тверджень ніхто до нині не доказав, а се твердження, що рівнянє $x^n + y^n = z^n$ (де n є число ціле додатне і $n > 2$) не дасть ся розв'язати через числа цілі; Fermat в своїй нотатці зазначив, що найшов на се твердження дуже цікавий доказ, але его не подав. Твердження се для $n=5$ доказав Legendre (1823), а Kummer (1849) подав умови, які мусілоб и сповняти, колиби се рівнянє мало розв'язки цілі, однак рівночасно доказав, що n мусілоби тоді бути що найменше трициферне. Доказу однак на правдивість або неправдивість сего твердження до нині нема. Недавно тому проф. Dr. Paul Wolfskehl (Дармштадт) вмираючи записав 100.000 марок для гетінгенського товариства наук, яко нагороду для того, хтоби твердження Fermat'а доказав. На засіданє академії наук у Відні вплинуло вже 16. січня 1908. запечатанє письмо панни Ельфріди Бішофф п. з. „Fermat. $x^n + y^n = z^n$ “ в цілі зарезервованя собі першєнства. Чи однак се письмо подає розв'язку тв. Fermat'а, покищо не знати.

Молекулярні рухи Brown'а. Ботанік Brown відкрив, що дрібні частинки деяких субстанцій (пр. туш), завішені в течі відбувають дрогаючі рухи, які можна замітити при помочи ультрамікроскопу. В послідних часах доказав Molisch, що рухи ті можна бачити і без мікроскопу. Коли даний об'єкт устави́мо відповідно зглядом ока і освітливо світлом сонічним, можна заобсервувати ті рухи під видом гарних явищ інтерференційних. Так само Molisch ствердив відкритє Ehrenhaft'а, що рухи Бровна висгупають в газах і що можна їх обсервувати звичайним мікроскопом. Що до історії тих рухів, що треба згадати, що рухи ті видів вже Бодашевский в димі з тютюну, а рухи Бровна в газах предсказав Смолюховский на основі чисто теоретичних розслідив.

(Wszecławiat 1907).

Класифікація лучів. Н. Greinacher подає в Naturwiss. Rundschau 1908. 2. 3. слідуєчий перегляд звісних до тепер лучів:

Переміна первнів. Вже в р. 1903. відкрили Ramsay і Soddy, що еманация раду свовільно перемінює ся в гелі. Тепер же в р. 1907. відкрив Ramsay, що наколи еманация раду остає в контактї з водою або наколи розпустити ся в водї, то перетворює ся в неон (побіч слїдів гелю). Колиж місто води возьмемо насичений розтвір сірчану міді, то яко головний перетвір еманациї дістанемо аргон. Наколи з сего розтвору видїлимо мідь звичайним способом, то осталий фільтрат — по переміні в пару — показує дуговину Na і Ca, але притім слабу, але дуже виразну червону лінійку літу. Се сконстатував Ramsay пару разів при задержанню усіх середників осторожности. Дослїди при контактї еманациї з водою або з азотаном олова не виказали ніяких слїдів літу. Ramsay думає, що величезна скількість енергії, яку віддає еманация при перетворенню, деградує мідь на першій елемент відповідної групи періодичної системи, а се літ. Наколи еманация існує сама або стикає ся з H і O, то часть еманациї перетворює ся під впливом енергії, яку віддає друга часть еманациї, в найнижшій первень групі, до якої еманация сама належить, а се в гелі. В присутности води повстає в той сам спосіб з еманациї неон, в присутности сірчану міді аргон. Чи Na і K походять також з ділани еманациї, годї рішити, бо оба ті первні находять ся в склі начиня.

(*Physik. Zeitsch. 1907.*)

Дальші розслїди в тій самій справі, ведені через Ramsay'a і Cameron'a, спонукують їх до слїдуючої гіпотези. 1. Гелі не є ідентичний з частинками α . 1. Гелі творить ся через деградацію великої дробини еманациї під впливом зіткнення ся з частинками α . 3. Та деградація веде, наколи еманация є сама, або змішена з H і O, до найнижшого члена групи, до якої належить еманация, а се до гелю. 4. Наколи еманация є змішана з більшими частинками, як H і O, а іменно з водою, тоді деградація є менше совершенна і повстає неон. 5. Наколи частинки є більше скомпіковані і ще тяжші, як пр. CuSO_4 , то продуктом деградації є аргон. Автори думають, що і мідь підлягає деградації і редукує ся на найнижшій член своєї групи, себто літ. Досвїди над газами, що повстають з азотану тору, вказують, що одним з продуктів є двоокис угля (CO_2); се можна витолкувати після тої самої гіпотези, наколи приймем, що уголь творить ся через деградацію тору, що є найвишим членом групи угля.

(*Naturwiss. Rundschau 1908. 2.*)

Пані Curie і п-а Gleditsch повтаряли дослїди Ramsay'a, причім старали ся всі похибки вилікувати, бо показало ся, що Li є всюди присутний; навіть вода дестильована замкнена в склянїм начиню, по 24 годинах виказувала слїду літу. Тому то пані Curie повторювала дослїди Ramsay'a в начинях платинових з такою самою скількістю соли мідяної і еманациї раду, як Ramsay; вислїд був

однак негативний, коли тимчасом скількість літу, яку Ramsay одержав, малā вносити $1.7 \cdot 10^4$ mg.

(*Comptes rendus* 1908. 147.)

Ділане раду на корунд. В жовтні 1907. представив Lapparent академії парискій досліди проф. Bordas над переміною корунду в виші дорогі каміні під впливом раду. Іменно під впливом бромаку раду — відповідно до часу діланя — корунд і его відміни змінюють краску в слідуючім порядку: червона — фіолетова — синя — зелена — жовта (ясна і темна). Пр. синій шафір став ся зелений, ясно жовтий, а вкінці темно-жовтий. Ділане раду зависить від часу, від сили препарату, від віддаленя каміня від тіла лучистого. Цікаве в кінці і се, що так одержані каміні не є лучисті і під впливом тепла не тратять свої нової краски.

(*Comptes rendus* 1907. 28. X.)

Дальші досєвіди Bordas'a над діланем бромаку раду лучистости 1,800.000 (уран металічний = 1) на відміни корунду вказують ось-що: 1) звичайний корунд по кількох днях переходить в топаз. 2) звичайні топази і рубіни з природи слабо закрашені, набирають виразнійших красок. 3) кульочки стопленого окису глину (Al_2O_3), в яких находить ся невелика скількість $K_2Cr_2O_7$, під впливом раду дістають рожеву, а опісля червону-жовту краску. Щоби пересвідчити ся, чи се закрашене не походить з якихсь чього механічних реакцій (пр. витворене ся оксис металічних), піддавав Bordas безбарвний корунд діланю раду в температурі плинного азоту ($-200^{\circ}C$); в тих умовах творив ся також топаз, що влючає якесь окисанє металічне, бо в так низькій температурі металі пр. Na не окисають ся.

(*ibid.* 1907. 11. XI.)

Йонізація воздуха понад океаном була предметом розслідів S. Eve в часі подорожи з Montreal до Ліверпулю (21.—30. VI. 1906.) Йонізація показалась однака в Европі і Північній Америці.

Скількість раду у воді морській є дуже мала, ледви $\frac{1}{500} - \frac{1}{2000}$ тої скількості, яку {Strutt відкрив в ріжних мінералах осадових і плутонічних. 1 g води морскої має всего $5 \cdot 10^{-16}$ g раду, отже скількість за мала, щоби бути причиною йонізації воздуха над океаном; треба проте прийняти, що вітер жене еманацию з над континенту понад море. А що і при прийнятю тої гіпотези йонізація над морем є ще більша, то можливо, що скількість йонів, які назад лучать ся, є над морем менша, як над континентом.

(*Zeitsch. für phys. u. chem. Unterricht* 1907. V.)

Годинник з раду. R. Strutt сконструював в Глазго (Glasgow) дуже інтересний знаряд. Є се збірник скляний, з якого усунуто воздух; в нїм находить ся скляна рурочка, прикріплена до штабки кварцу, а наповнена бромаком раду. Ся рурочка є зверху потягнена верегуо соли фосфорової і закінчена з долини двома золотими листочками. Наслідком лучистости раду листочки ті наряджують ся і віддаляють ся від себе так довго, аж дійдуть до означених точок і дїткнуть двох металевих контактів, почім опадають і цілий процес зачинає ся знова. Час між двома розрядженнями триває точно 3 мінuti 15 секунд; сей час залежить очевидно від сили еманациї раду, т. є. его активности. Через довгу обсервацию сего годинника показуєть ся, що сей час стає ся що раз то довший, щоби доказувало зменшеня активности раду.

(*Wszechświat* 1908.)

Скорість і енергія частинок α . Після дослідів Rutherforda скорість частинок α , викинутих через лучисті тіла, лежить між $1.56 \cdot 10^9$ а $2.25 \cdot 10^9$ cs^{-1} ; найбільшу скорість мають частинки α тору С, найменшу частинки α урану і раду. Цїлковита енергія увільнена через поступенний розпад атому раду є менша, як відповідна вартість для атому тору, а більша як для актиню. В загалї початкова скорість частинок α меншає для кожної лучистої речовини в тій мірі, як меншає час її перетвореня. Наколи упорядкуємо продукти родини раду після скорости частинок α , дістанемо ряд: уран, рад, рад F, еманация, рад А (рад С); відповідний час перетвореня є 10^9 лїт, 1300 лїт, 140 днїв, 3.8 днїв, 3 мінuti (10 мінuti); рад С не дасть ся втягнути в сей ряд, що однак можна витолкувати істнованем якогось недлучистого посередного продукту. Аналогічний ряд істнує і для тору. А що час перетвореня якогось продукту є відворотний до тривалости відповідного атому, що з того слїдує, що початкова скорість частинки α зависить від тривалости атому і є найменша для найпостійнішого атому.

Енергію кінетичну частинки α , яка є $\frac{mv^2}{2} = \frac{1}{2} \frac{m v^2}{e}$ (e —наряд),

де $\frac{mv^2}{e}$ дасть ся обчислити зі звісної вартости v і квота $\frac{e}{m}$ можна виразити в e . Rutherford обчисляє, що енергія частинки α , що видїлює ся через поступенну перемену атомів, вносить для раду $12.5 \cdot 10^{14} e$ ергів, для тору $17.7 \cdot 10^{14} e$, для актиню $14 \cdot 10^{14} e$ ергів. З поміру зглядної лучистости тору і урану з огляду на рад слїдує, що емисия тепла на грам раду є около 2.10^6 разів більша, як відповідна вартість для урану і тору.

(*Zeitschr. für physik. u. chem. Unterricht* 1907. V.)

Енергія тепла на раду. J. Precht означував енергію бромака раду, що був цілком сухий і був перехований 6 місяців

в рурці скляній, при помочі ледового кальориметру. Тепло, яке виділює сам рад, порівнював Precht з теплом, яке виділює рад, замкнений в ослоні з олова. Рад без ослона виділює в годвині на 1 грам 122·2 кальорій, в ослоні з олова грубій на 0·94 mm кальорій було 126·9, грубій на 2·9 mm 134·4 кальорій, зн. ся, через замкнене раду скількість тепла збільшила ся о 10%. Через абсорбцію в олові з цілого промінюваня раду перетворило ся в тепло 12·2 кальорій на 1 грам і 1 годвину.

(*ibidem.*)

Лучистість опадів атмосферичних (сніг, дощ) розслідували G. Constanzo і С. Negro; показало ся, що ті опади є все лучисті, але по явх двох годинах лучистість гине. Найбільшу лучистість мають опади в часі бурій.

(*Physik. Zeitsch. 1906.*)

Вже давнїше сконстатовано, що лучі α тратять в воздуху три головні свїйства, а се: діланє йонїзаційне, фосфоризаційне і фотографічне, наколи перейшли через верству воздуху або іншого тіла, грубу на кілька центиметрів. W. Duane заняв ся в виду сего в лябораторії п. Curie досьвідами, чи в таких самих обставинах лучі α тратять і інші свїйства, як пр. наряд додатний, переміну кінетичної енергії в тепло, втворююванє другорядних лучів і т. п. Досьвіди перевів він в скринці мосьажній, яка мала віконце з тонкої верстви міки; перед віконцем находила ся невелика скількість хльорака раду. Лучі α падали на електроду, приміщену в середині скринки і получену з електрометром. З помірив виходить, що йонїзація в середині скринки утає, коли рад був віддалений від скринки о 2cm; так само наряд додатний частинок α в тих обставинах не доходив вже до електроди. Пізнїйші дослїди Duane'a ствердили також заниканє і другорядної лучистости при тім самим віддаленю препаратів раду від скринки.

(*Comptes rendus 1908 p. 958. і p. 1088.*)

Лучистість олова. Elster і Geitel перевели ряд дослїдів над лучистостью олова; відділили іменно хемічно лучисту матерію від олова і ствердили, що лучисті препарати, які виділює звичайне олово, завдячують свою лучистість в першій мірі радови F. Олово не має проте якоїсь окремої лучистости, а тим самим відпадає аргумент про загальну лучистість матерії. Крім раду і его похідних мають своєрідну слабу лучистість лиш Ка і Rb, як се ствердили Campbell і Wood; їх соли викликають на плиті фотографічній, закритій чорним папером, протягом 190 днів такі наслідки, як окис урану в п'ятьох годинах, так що лучі Ка мають напругу, рівну около $\frac{1}{1000}$ напруги лучів окису урану.

(*Physik. Zeitschrift 1908.*)

Еманация радю, відкрита в р. 1900. через Dorn'a і Rutherford'a, є газом, який підлягає праву Boyle'a, і постійно перемінює ся в гель. Як усі гази групи Ar, так і еманация є газ пасивний; тому-то належить она імовірно до групи арфону, її частинки є імовірно одноатомові, а її тягар атомовий округло 216'5. Через остидження до -185° кондензує ся, її температура кипіння вносить -150° ; низше -185° замерзає, але ще виділює пару. Она вносить лиш лучі α , а її постійна перепопловлена (Halbierungskonstante), т. є. час, в яким еманация розпадає ся до половини, вносить 3'8 днів (Curie, Bumstead, Wheeler, Sackur, Rutherford і Soddy). Тепло, яке виділює рад, походить головню від розпаду еманациї; еманация, виділена через 1 грам радю, витворює в годні 75 калорій. Цілковите тепло, яке 1 см³ еманациї за час свого життя виділює, вносить около 7.10⁶ грамових калорій. — Еманация, коля стикає ся з водою, може її розложити, причім виділює ся надмір водня, а вище, якого покищо не вдало ся витолкувати (Ramsay).

(*Herders Jahrbücher* т. XXIII. 1908).

Ще в р. 1903. сконстатували Rutherford і Soddy, що еманация радю заховує ся як газ і дає ся скондензувати в температурі -130° . То само сконстатовано і для еманациї тору, яка починає вже в температурі -120° C процес конденсації; цілковита конденсація наступає в температурі -150° C. Ті самі дані одержав недавно S. Kinoshita в лабораторії Rutherford'a для еманациї актиню. Температури ті лиш дуже мало змінюють ся, наколи тиск збільшає ся. Еманация тору кондензує ся в температурі 2–3° висшій, як еманация актиню, а вплив тиску є такий сам для тору, як для актиню.

(*Naturw. Rundschau* 1908 Nr. 41).

Після розслідів Boltwood'a актин Debierne'a є продуктом розпаду між ураном а радом.

(*ibid.* 1907).

Нове тіло лучисте. В. Boltwood, проф. університету в Yale, відкрив в мінералах групи уранової нове тіло лучисте, відмінне від званих уже тіл лучистих. З його досвідів виходить, що Al абсорбує лучі α того тіла сильнійше, як лучі α польову; сочинник абсорбції зглядом Al є 1'8. Лучі β того тіла провквають менше, як лучі урану. Їго лучистість в порівнаню з радом має вносити 0,8, отже то тіло стоялоб в ряді між ураном а радом. Boltwood проповує назвати се тіло „ionium“.

(*Nature* 1907).

Новий погляд про лучі Рентгена і лучі γ подає W. H. Bragg. Після него є се частинки материяльні, електрично нейтральні.

(*Naturwiss. Rundschau* 1908. 3.)

Засада Доплера, а лучі ситові (каналові) Як звісно, лучі ті дістанемо, коли катоду подірвимо; тоді йони додатні переходять через ті дірочки з великою швидкістю, вдаряють по дорозі в частинки розрідженого газу і викликають світло. Наколи се світло дійсно походить від йонів, то до його дуговини повинна відносити ся засада Доплера. І дійсно вже Stark постеріг в дуговині світла йонів в атмосфері N пересунення ліній в сторону краски фіолетової (після засади Доплера), наколи дуговину обсервуемо в напрямі руху; дуговина обсервована прямою до напрям руху остає без зміни. Те саме явище стверджено пізніше в атмосфері N, пар Hg, K, Na, CO, CO₂, ацетилену і т. п. В останніх часах постеріг се Дорн і для атмосфери Ar і He; Дорн подає, що пересунення сконстатував для ліній β , γ , δ , ϵ , ζ водня, для 10 ліній He і для 20 ліній Ar.

(*Physik. Zeitsch.* 1907.)

З дальших дослідів над засадою Доплера для лучів ситових заключає Stark, що „дуговини ліній перших хемічних походить від додатних атом — йонів, т. є. атомів, які стратили оден або більше йонів відемних, а за се системи неутральні т. є. додатній атоміон + відемний електрон при поворотній заміні на неутральний атом вислає дуговину смугову“— З відеа приходить автор до заключення, що кожда флюоресценція якогось тіла потягає за собою відповідну абсорбцію в дуговині смуговій. Се правило ствердив автор для усіх тіл, які мають флюоресценцію і дуговину абсорбційну, навіть для таких сполук, як пара йоду, азотан ураніловий в воді, антрацен в алькоголю. Ся звязь між абсорбцією а флюоресценцією може послужити до відкриття нових случаїв флюоресценції, особливо в партиях позачервоних і позафіолетових. Автор виказав се пр. для альголічного розвору бензолу, який має в партиї позафіолетовій між 271 а 233 μ сім поясів абсорбційних.

(*ibid.* 1907.)

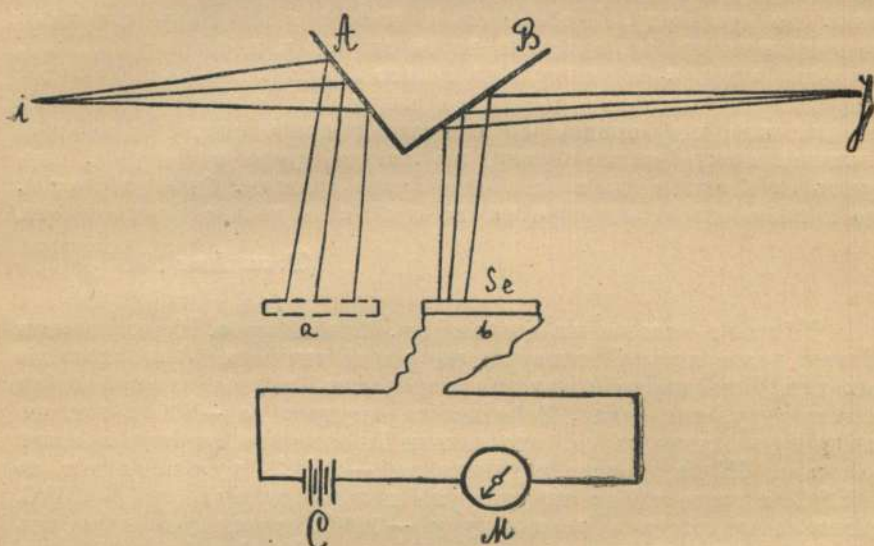
Нова теория світла полярного. Недавно померший А. Paulsen, директор обсерваторії метеорологічної в Копенгаген, поставив на основі своїх дослідів в Ісландії (1899—1901) нову теорию полярного світла. Він відріжнює два типи сего сяєва: 1) світло без будови лучистої, 2) світло з будовою лучистою. Перший тип повстає дуже високо, бо яких 400—500 km., отже в висотах, де воздух є так рідкий, що в нїм не можуть вже повставати розрядженія і люмінесценції електричні. Првичною світла полярного є після Paulsen'a велика йонізація відемна горішних верств воздуха више т. зв. пояса найбільшости світла полярного. Лучі катодові, вислані через сонце, проникають за дня в атмосферу, йонізують її і наряджують горішні верстви воздуха відемно. При тім Paulsen приймає існуюче т. зв. „матеріє світла полярного“, себ-то мішану частинок воздуха і відемних корпускулів. Непра-

вильні рухи сеї матерії спричиняють удар йонів відємних і частинок воздуха з йонами додатними — а наслідком сего є люмінесценція світла полярного. — Погляди Paulsen'a ствердив Huggins, який доказав, що азот зйонізований лучами раду (без співучасті виїшних сил електричних) дає люмінесценцію, подібну до світла полярного.

(*Wszzechświat* 1907).

Фотометр селеновий описує E. Presser. Два зеркала A і B відбивають світло, що приходить з двох жерел *i* і *J*. Відбиті

лучі падуть на клітку селенову Se, яка скоро порушає ся між двома крайними позиціями *a* і *b*, так що на перемену падуть на ню лучі з *i* і *J*. Клітка Se получена є з апаратом мірячим M і батареєю C. Насколько лучі, що ідуть з *i* і *J* є однако сильні, то сказівка в M стоїть постійно на віднощій точці поділка; колиж лучі не є однако сильні, то сказівка починає дрогати, а величина тих дрогань зависить від різниці нагусь світла. Накольо віддаленя обох жерел світла так урегулюєм, що рухи сказівки в M усгалуть, то освітленє клітки через *i* і *J* тепер стає однако, а напругу світла можемо обяслити на основі правила квадратів віддаленя. Сей фотометр дає ся ужити і для світла закрапного.

(*Zeitsch. für phys. u. chem. Unterricht* 1907. VI.)

Метода Lumière'a фотографованя красок. До давнійших метод Lippmann'a фотографованя красок прилучує ся нова метода Lumière'a при помочи плит, потягнених незвичайно

малими закрашеними зернятами мучці. В окремих сепараторах продукує ся з мучці барабольної зернята розміру $1/100$ mm. часті їх закрашує ся на червоно, часті на зелено, часті на синьо. Сі зернята добре перемішує ся і наклеє ся на гладких плитках скляних, так що зернята находять ся побіч себе, а не на собі. Плити вкладає ся до прася і стискає ся так, щоби зерна стали плоскі і щоби між ними не було відступів. Се потягає ся верствою фільтру, а на верх дає ся чутку емульсью бромака срібла. Зернята є так маленькі, що на 1 mm² випадає їх до 8000. Образ одержує ся від сторуни скляної через верству тих зернят і жовту шибю (за плитою), а по викликаню повстає негатива в красках доповняючих до оригіналу. Щоби дістати позитив з власними красками, розпускає ся срібло, ввділене через викликач, в розтворі $KMnO_3$, а опісля редукує ся решту незміненого бромака срібла в амідолу. Обі послідні операції робить ся на світлі деннім. Образ так утравалений представляє ся в красках природних, бо трибарвні елементи кожної часті образу, що лежать густо побіч себе, здучують ся в нашім оці в одно однобарвне вражінє. Одна хиба в тім, що покищо образи одержує ся на склі, а не можна їх копювати.

(Prometheus 1907.)

Діланє зимна на організм. Звісний проф. Pictet піддавав діланю дуже низької температури різні звїрята. З його дослїдів виходить, що низші організми переносять далеко легше низьку температуру, чим висші. Риби можна остудити до $-20^{\circ}C$, так що замерзнуть і домлять ся, але наколи їх обтопимо, вертають назад до жита. Жаби можна остудити до $-28^{\circ}C$, їх яйця навіть до $-60^{\circ}C$, а мимо то не гинуть, ужі гинуть доперва при $-35^{\circ}C$, ногастки вдержують температуру $-50^{\circ}C$, деякі слимаки навіть $-120^{\circ}C$, яйця шовковика остуджені до $-40^{\circ}C$ опісля на весні розвивають ся нормально, що більше гуєїльниці з тих яєчок не підлягають ніяким хоробам, які звичайно видають ся на шовковика. Ще ліпше вдержують температуру висші ростви, пр. гліни і бактерії; їм не шкодить, коли цілими тижнями виставимо їх на діланє температури $-200^{\circ}C$.

(Stein d. Weisen 1907.)

Температури полумінній. Після помірив проф. Féry вносить температура різних полумінній, як слїдує:

Пальник Бунзена	1871° C
полумінв ацетилєну	2548° C
полумінв спиртусу	1705° C
пальник Denauouze ($1/2$ нафти $1/2$ спиртусу)	2053° C
полумінв Н (свобідного)	1900° C
„ газу (з допливом О)	2200° C

полумінь мішанини Н і О , ... 2420° С

Очевидно подані тут лиш максимальні температури.

(*Kosmos 1907.*)

Переміна металів в пару і обчисленя їх точок кипіння буда послідною роботою помершого недавно великого хеміка Француского Аврі Моассана (Moissan). Ёго досьвіди при помочи печи електричної доказують, що всі металі в відповідній температурі дадут ся перемінити в газ, так що нині вже всі тіла знаємо в трох станах скупности (звїмком є лише гель, який не дав ся ще замінити в теч, хотяй Ольшевский остудив ёго вже до температури 1·7° скалі абсолютної). Після Моассана найлекше переходять в пару Сі; 230 г Сі під виливом току о напрузі 300 амперів, а силі 110 вольтів переходять в газ в 8 мінутах. Тяжше кипить Аu. 500—700 амперів, а 110 вольтів вистарчає, щоби металі групи платинової (Pt, Os, Rh) перемінити в газ; но наколи ток о напрузі 500 амперів, а силі 110 вольтів перемінює 150 г Аu в пару в 5 мінутах, то за сей час переходить в пару лиш 12 г Pt. З металів нешляхотних найнившу точку кипіння має Mn, дальше Ni і Cr; Fe дуже тяжко переходить в пару. Найвишшу точку кипіння має Mo і W; сей послідний починає доперва кипіти, наколи ogrіваємо ёго через 20 мінут луком Вольта о напрузі 700 амперів а 110 вольтів.

(*Kosmos 1907.*)

Нові поміри температури топлення первнів трупі заліза перевело „Bureau of Standards of Washington“. Досьвіди роблено в сей спосіб, що маленькі скількості первня (0·001 mg) поміщувано на бляшочці Pt і розпалювано єї током електричним. Температуру бляшки Pt означувано термометром оптичним, а результати зведено до звісних точок топлення ся металів: Zn 419° С, Sb 630·5° С, Cu 1084° С і Pt 1753° С. З тых помірів випали слідуючі точки топлення ся: для Fe 1505° С, Cr 1489° С, Co 1464° С, Ni 1435° С, Mn 1207° С.

(*Wszechświat 1907.*)

Свійства танталю. Танталь, якого тепер залюбки уживаєсь на лампи жарові, є тілом кристалічним о густоті 12·79, краски білої. Є він дуже твердий; підданий через три дні і три ночи діланю сверла диямантового, що обертав ся 5000 разів на мінуту, стравив всего 1 mm з своєї грубости. Топить ся в температурі 2250°—2300° С. Ёго опір електричний росте з температурою; в температурі звичайній Та о перерізі 1 mm² має опір 0·165 Ω, в температурі жару 0·850Ω. Ёго видержність проти зірваня є дуже велика, в звичайних обставинах виносить она 93 $\frac{\text{kg}}{\text{mm}^2}$, наколи у дроту

сталевого в она всего $70-80 \frac{\text{kg}}{\text{mm}^2}$. В високих температурах його видержність є далеко менша; огрітий дріт Та по пару годинах легко перериває ся. Волокна, яких вживає ся до ламп жарових електричних, мають промір $0.05-0.035 \text{ mm.}$; в першій случаю до лампи о свлі 25 сввічок і 110 вольтх треба волокна довгого на 650 mm о тягарі 0.022 g. Один kg Та вистане на 45000 лампок.

(*Wszehświat 1907.*)

Новий первень: lutecium. Urbain доказав недавно, що первень ітерб не є первнем, але сполукою двох вишних первнів. Один з них є свійствами подібний до теперішнього ітербу; Urbain називає його „neo-ytterbium“ і дає ему знак Ny. Другий елемент називає Urbain „lutecium“ від старої назви Парижа (Lutetia Parisiorum).

(*Comptes rendus 1907. 4. XI.*)

Річна продукція квасу сірчаного вносить около 5.1 мільона тон на земли. З того на саму Англію випадає 1.1 мільона тон, на Німеччину 900000 тон, на Сполучені Держави 850000, Францію 500000, Італію і Австрію по 200000, Бельгію 165000, Росію 125000, Япон 50000 тон. Продукція інших держав є невелика.

(*La Nature 1906.*)

Т. зв. рідкі металі, як Та, Os, V, Mo, W і в. перестають вже ними бути. На них можна ствердити правило, що наколи наука або техніка найде для якогось, хотяби дуже рідкого, матеріалу приміненє, то все вдасть ся в дуже короткім часі видістати більшє скількості сего матеріалу. Ось пр. Та; метал сей належав до недавна до найрідших. Відколи однак Bolton подав спосіб, як Та одержувати в стані чистім і переробляти на виточки до жарівок, збільшила ся его продукція так значно, що в р. 1905. сама Австралія дала 70 t танталіту. Так само W, уживанній в послідних часах при фабрикації стали, а в нових часах до жарівок, виказує в р. 1905. продукцію 3500 t (в р. 1900 лиш 150 t). Продукція Мо вносила в Австралії в р. 1906. 70 t. Рідким є покищо осм, уживанній до жарівок (здаєсь дуже корисно), ванад, уживанній в Швеції і Франції при фабрикації стали, та в кінці уран, якого Krupp уживає при фабрикації плит корабельних.

(*Prometheus 1908.*)

Начиня з магнезії. Королївека фабрика порцеляни в Берліні винайшла спосіб фабрикації дуже тревалих начинь з магнезії; їх вигляд подібний є до порцеляни, але їх видержність є далеко

більша. Вони не пугають при наглім огріттю і не змінюють своєї форми. Рури з магnezії о промірі 7 см, грубі на 7·5 mm не псують ся навіть в печах електричних при температурі 1750° C і не підлягають в них електролізу.

(Prometheus 1907.)

Ціна платини в р. 1906. Наколи ціна платини в р. 1880. вносила ще 390·3 марок за 1 kg, то опісля ціна єї ішла постійно в гору, в р. 1901 1 kg коштував вже 1374·5 марок, а в р. 1904/5 2455 марок. В р. 1906 ціна сирової платини росла з дня на день, а іменно вносила за 1 kg:

в січню	2886 марок
в цвітню	3014 "
в липню	3145 "
в серпню	3275 "
в вересню	3535 "
в жовтню	4445 "

т. є. два рази більше як золотого. Причиною сего зросту ціни є з одного боку спекуляція, а з другого боку величезне запотребованє платини, яке росте — особливо з електротехвіції — з дня на день. Найвиша продукція Pt на Уралю вносила 6373 kg в р. 1901.; инші держави мають лиш невелике значіне, бо пр. Сполучені Держави дали в р. 1887. лиш 13·9 kg, а британська Колюмбія в р. 1889. 47 kg Pt.

Продукція сирового зеліза на кулі земській після річного звіту біржи металеві Нью Йорку вносила в р. 1906. 59 665 мільонів тон (в р. 1905. 54·74 міль.), зн. продукція та постійно росте. З того випало (числа в скобках відносять ся до р. 1905.) в мільонах тон на:

Сполучені Держави:	25·80	(23·36)
Німеччину:	12·19	(10·98)
Велику Британію:	10·26	(9·75)
Францію:	3·15	(3·05)
Росію:	3·05	(2·976)
Австро-Угорщину:	1·83	(1·52)
Бельгію:	1·42	(1·35)
Швецію:	0·558	(0·528)
Канаду:	0·558	(0·477)
Еспанію:	0·406	(0·383)
Італію:	0·127	(0·122)
Япан:	0·051	(0·0335)
Прочі держави:	0·265	(0·2205)

Вплив температури на видержність зеліза і стали. Обниженє температури дуже зменшає видержність зеліза і стали. Она зменшає ся о $\frac{1}{2}$ первісної величини при остудженю з +20° C на -20° C. Зелізо вальцоване, яке в звичайній темпера-

турі дає ся легко скрутити в обруч, стає ся в температурі -80°C так крихке як скло; за се хромоніклева сталь при -80°C зменшає свою вдержність лиш о $\frac{1}{3}$. Через огрітє майже всі роди стали збільшають свою вдержність; максимум збільшеня виступає в температурі $+100^{\circ}$ до $+200^{\circ}\text{C}$, в температурі 400°C до 500°C она зменшає ся, в висшій температурі знов росте. За се сталь хромоніклева стало збільшає свою вдержність, навіть в температурі 400°C до 500°C .

(*Fromethews 1907.*)

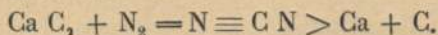
Терміт, винайдений Goldschmidt'ом в Ессен, став підставою т. зв. алюмінотермії, т. є. методи одержаня чистих металів, які тяжко топлять ся. Є се мішанина спорошкованого Al і окису зеліза; мішанина та запалена горить дальше і витворює температуру 3000°C , якій ніякий метал не в силі оперти ся. На тій дорозі можна дістати Fe вільне від угля, чистий Ni, Mn, Cr і т. п., можна швейсувати рури, шини і т. п. Терміт сам тяжко запалює ся, тому посипує ся єго з верха мішаниною Al і надокису бару; та мішанина легко запалює ся і приводить терміт до температури жару.

(*Kosmos 1908.*)

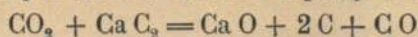
Скількість шляхотних газів в атмосфері вносять після Ramsay'a: Kr = 0.028% , Xe = 0.005% ; He що до тягару вносять в воздухі 0.000056% , що до об'єму 0.00040% , Ne що до тягару 0.00086 , що до об'єму 0.00123% .

(*Naturw. Rundschau 1908. Nr. 40.*)

Одержанє арґону з воздуха. З поміж пяти шляхотних газів (He, Ne, Ar, Kr, Xe) в воздухі сорозмірно найбільше находить ся арґону. Дотеперішні методи виділюваня арґону з воздуха (пр. діланем іскри електричної і усуванем з воздуха окисів азоту і осталоґо кисня) є однак за довгі, а результат невеликий. Тепер однак подали Fr. Fischer і O. Ringe спосіб сорозмірно легкого виділеня арґону при помочи карбїду (Ca C_2). Коли іменно в температурі 800°C воздух стрїне ся з Ca C_2 , то O і N вповні зістане абсорбований; а іменно азот переходить в цианоамід ваповий при рівночаснім виділеню C, т. є.:

Через змішанє карбїду з 10% -овим безводним Ca Cl_2 азот остане цілком усунений. Кисень творить з карбїдом Ca O і CO_2 ; CO_2 переходить через дальше діланє карбїду в CO і C, т. є.:

Щоби ще усунути H і углеводні, які находять ся в воздухі, осталий арґон, коли перейшов вже через карбїд, перепускає ся

через розжарений CuO , далі через KNO і через сконцентрований H_2SO_4 та п'ятиокис фосфору. Карбід, якого при сій операції уживає ся, находить ся в спеціальнім начиню залізнім з холодильником і огріває ся до 800° . При помочи такого урядження можна протягом двох днів при зужитю 7 kg карбіду дістати 11 літрів арґону. Означена авторами густина так одержаного арґону виносить 19.94 ($O = 16$), наколи цілком чистий арґон повинен мати густоту 19.95 ; т. в. арґон одержаний з карбіду має несповна 0.1% азоту — результат вповні вдоволяючий.

(*Naturw. Rundschau 1908. Nr. 38.*)

Висота а температура. До найбільшої висоти підіє ся бальон реґістраційний, пущений 3. серпня 1905. р. в Гамбурзі; осягнув він висоту 25800 метрів (найвищу висоту передше осягнув такийже бальон 4. грудня 1902., бо 22290 метрів). Міжнародна комісія аеронавтична подає на основі автоматичних записок того бальону слідуєчі дати:

Висота	Температура
140 метрів	+16.8 ⁰
1640 "	+14.2 ⁰
3710 "	+ 3.7 ⁰
4120 "	+ 3.4 ⁰
5130 "	+ 0.1 ⁰
14490 "	- 62.7 ⁰
15000 "	- 58.0 ⁰
19000 "	- 49.4 ⁰
22000 "	- 47.3 ⁰
25000 "	- 40.0 ⁰

З сего слідує, що в найвищих районах атмосфери істнує тепліша верства (що впрочім і інші бальони ствердили). Мінімум температури випадає на висоті 14490 метрів, почім температура зростає, так що сей прирієт виносить 17.3° . Се доказує наглядно істнованя теплішої верстви воздуха в горі, чого й не догадувавєсь ніхто. — Зглядна воєкієть, яка на поверхні землі виносила 88% , осягнула мінімум 29% на висоті 4950 метрів, опієля до висоти 7000 метрів зростала (до 45%), від 10000 метрів майже не змінила ся (між 37% а 42%).

(*Naturwiss. Wochenschrift 1908.*)

Махімум барометричне в р. 1907. Як всім в памяти, в січні 1907. виступило величезне тисненє барометричне, єдричинєне антициклоною на океані північнім. Отже проф. астрономі в Кракові Rudzki подає в *Meteorol. Zeitschr. 1907. V.*, що се махімум виносєло в Кракові дня 23. січня о год. 10^a $79\frac{1}{2}$ mm при температурі $t = -20.4^\circ \text{C}$, а о год 5^p 793.3 mm при $t = -18.4^\circ \text{C}$, (вітер східний). Такого тисненя обсерватория краківєска від р. 1792., коли зачали ся постійні обсервації, не занотувала. Найвише нотованє

тисненя випало 7. лютого 1821 р., а се $28^{\circ} 4' 6''$ при $t = -2.2^{\circ} R$ і при західнім вітрі; се зредуковане до моря дає 789.8 mm. Рівночасно у Відні нотовано в тім часі тисненя $29^{\circ} 2' 2.1''$, також при західнім вітрі.

Клім'ятичні відносини Марса. Stentzel (Гамбург) переводить наглядні обчисленя температури Марса в журналу Prometheus (1907. ч. 46). Після Angot'a сочинник трансмісії тепла сонічного для атмосфери земскої вносить 0.6, зв. ся земля з цілого тепла сонічного, яке до неї доходить, дістає 44% (стала сонічна після Langley'a = 3 калорії). Принявши для атмосфери Марса сочинник трансмісії 0.7 — 0.8 (атмосфера Марса є рідша і більше перепускає, як земска), дістанемо для поверхні Марса 60% цілої енергії теплої, яка до него доходить отже — з огляду на віддалене від сонця — 1.0344 разів тільки, що для поверхні землі. Річна ізотерма для рівника земского вносить $26.4^{\circ} C$, отже для рівника Марса $36.7^{\circ} C$; річна ізотерма для бігуна земского вносить $-20^{\circ} C$, на Марсі $-11^{\circ} C$. Середна температура цілої землі вносить $14.4^{\circ} C$, Марса $23.77^{\circ} C$. Бігун зимна землі (Верхоянськ) виказує найнижшу температуру $-70^{\circ} C$, деякі пуствнні околиці (Сагара, Арабія і т. п.) виказують найвишшу температуру $50^{\circ} C$; аналогічні точки Марса малюби $-47^{\circ} C$, згл. $+72^{\circ} C$. В полосі горячій на землі денна амплітуда температури вносить $12^{\circ} C$, на пуствнях $14^{\circ} - 16^{\circ} C$, а навіть $20^{\circ} - 30^{\circ} C$; аналогічно амплітуда температури в полосі горячій Марса вносить до $30^{\circ} C$, так що там в день панує велике горячо, в ночи непрямне зимно. Околиці бігунів Марса, на яких виступають білі плями, є покриті снігом і ледом, а не — як деякі астрономи думають — плинним CO_2 . Більша часть Марса має характер пуствнний (що вже пізнати можна по червонім сьвітлі), бо температура полос тропікальних і субтропікальних є незвичайно висока. Однак умови для істнованя життя органічного на Марсі безперечно існують, флора і фауна на вім розвивають ся. Сіть геометрична (канали), які виступають на поверхні Марса роблять вражінє плянної роботи, яка імовірно походить від розумних істот.

Червона пляма на Юпітері, як се виходить з мікрометричних помірок E. Lau'a в Копенгазі (весна 1908), є твором, що належить до висших верств атмосфери сеї планети. Т. зв. темна „зававіса“, що находить ся в рівній висоті, та яка порушає ся скорше від червоної плями, зменшує — як здає ся — свою скорість, коли пережене червону пляму. Прояви, що виступають під хмарною покривою червоної плями, мають після Lau'a много схожости з переходом цїпкого предмету через вир.

Велику протуберанцію сонічну обсервовано 18. лютого 1908. в обсерваторії Kodaikanal в Індиях. Виставала она 450.000 km над східний край сонця. Наколи о год. 8 h 23 m (час індійський) не було ще сліду її, то вже о 9 h 38 m находив ся її вершок 81" над берегом сонця, а її блеск і висота зростали аж до заходу сонця о 18 h; в тім часі сягала она 585" над берег сонця. Початкова скорість вибуху сеї протуберанції (між 10 h а 11 h) виносила 1·2 km і зростала так, що між 17 h а 18 h дійшла до 84 km.

(*Naturwiss. Rundschau 1908. Nr. 33.*)

Звізда полярна ε — як звісно — звіздою подвійною; її трабант є 10 величини. Головна звізда є спектроскопічно звіздою потрійною; дві з твх звізд обігають в періоді 3·97 днів довкола спільного осередка тяжести, який зачеркує велику дорогу довкола третей звізди. Після обсервацій в обсерваторії Lick'a скорість в сій великій дорозі є така сама, як в р. 1906, з чого би слідувала періода не много ріжна від 12 літ.

(*Naturwiss. Rundschau 1908. Nr. 35.*)

Нова планетоїда. Як відомо, в р. 1908 відкрито плянетоїду Ерос, якої дорога — відмінно як у інших плянетоїд — перебігає в часті між Землею а Марсом, в часті між Марсом а Юпітером. В р. 1906. (лютий) відкрив М. Wolf (Heidelberg) плянету — яку провізорично назначено „T G“ — яка перебігає в часті між Марсом а Юпітером, а в часті вибігає поза дорогу Юпітера. Після Verberich'a час обігу виносить 12,02 літ, віддаленє в перигелієм 3·91, в афелієм 4,61 віддаленя землі; її промір виносить 110 km, отже поверхня так велика, як поверхня Голяндії.

(*Prometheus 1906.*)

Цікаву відомість приносить обсерваторія в Женеві, а іменно, що довкола яєних перстенів Сатурна находить ся зверхний темний перстень, аналогічний до темного внутрішнього перстєня.

(*Naturw. Rundschau, 1908. Nr. 43.*)

Зміни в перстєнях Сатурна. Проф. Pickering доносить, що Campbell обсервував в жовтні 1907. виразні яєні узли в перстєнях Сатурна; узли ті були розложені симетрично, два від заходу, два від сходу.

(*Nature 1907.*)

300.000 вольтів. Товариство General Electric Co. в Америці построїло два трансформатори головно для цілий досвідних; ті трансформатори мають олівну ізоляцію, двураменний якор і просте

первичне навінене провідника. Вторичне навінене має лиш 50 скругів, так ізольованих, що ізоляція може видержати 10.000 вольтів. Ті трансформатори мають ефекти 300 кильоваттів при 60 періодах: напруга первична має 2300—1600 вольтів при 65 амперах, вторична 300000 вольтів при 1 ампері. Видатність тих трансформаторів сягає до 97·4%.

(*Prometheus 1908.*)

Турбіни при Ніагарі. Найбільші дотепер турбіни при Ніагарі, побудовані фірмою Escher, Wyss et Co. (Ціріх) для Canadian Niagara Power Co., мали силу 10000 HP, а побудовані фірмою J. M. Voith (Heidenheim) для Ontario Power Co. 11340 HP. Тепер будує J. B. Marris Co. (Філадельфія) для тов. Electrical Development Co. of Ontario чотири турбіни о силі 13000 HP; дві з них є вже готові. Турбіни ті при спаді 41 m мають 250 оборотів на мінуту; є се подвійні турбіни на прямовісній осі і получені з генератором для токів перемінних о ефекті 1000 кильоваттів.

(*Prometheus 1907.*)

Величина филь морських. Поміром филь морських заняв ся в послідних часах М. Bertin. Найдовша, ним обсервована филь була довга на 842 m, єї амплітуда 16 m і тревала 23 секунд. Висота звичайних филь виносить пересічно 16 m, лиш в полудневих морях обсервовано висоту троха більшу. Коли филь з повного моря підходить під берег, то єї висота значно росте, особливо коли вдавить о перепону; пр. при ліхтарні Eddystone обсервовано филь короткі о висоті 32 m. Филь дуже довгі є рідкі; пересічно филь є довгі від 52 до 107 m, тревають 6—8 секунд і мають амплітуду що найвисше 11 m. Розкази о дуже високих фильях являють ся в ваду помірів Bertin'a дуже пересадними.

(*Stein d. Weisen 1907.*)

Скорість филь при землетрясеню. Филь, що поветают при землетрясеню, можуть протягом трох годви окружити цілу поверхню землі. В часі послідного великого землетрясеня в Сан Франціско дійшла филь — як вказують діаграми сейсмографічні — з С. Франціско до Birmingham і Брукселі в 12 мінутах, переведені Dawson'ом, вказують, що друге зареєстроване филь наступило в 3 години 10 мінут пізнійше, зн. ся, в тім часі филь довершила подорож довкола землі.

(*Stein d. Weisen 1907.*)

Ядро землі. Герман Thiene представляє в книжці п. з. „Temperatur und Zustand des Erdinnern“ (Jena, G. Fischer 1907.),

нагородженій через філософічний факультет університету в Гні, всі дотеперішні погляди на внутр землі (Descartes, Newton, Poisson, Leibniz, de la Rive, Lyell, Halley, Franklin, Leslie, Lamont, Thomson, Naumann, Delaunay, Тамшман т. и.) і приходять до слідуючих заключень: Чи ядро землі знаходить ся в стані ізотропним чи анізотропним, сего нині покищо розслідити не можемо, бо нам не достає ще дат про поведене субстанцій при високім тисненю і високій температурі. Імовірно ядро землі знаходить ся в стані плястичнім анізотропним, а коли тиск устає, то сей стан може перейти в і-отропний плинний, а навіть і газовий. Ядро землі складає ся з ніклю і заліза, кора земська є зложена з креманів, а між обома верствами знаходить ся тонка переходова верства богата в залізо. Кора цїпка має вид склепіння і є в міру глибини що раз плястичнійша і переходить в масу, що знаходять ся в стані півкрystalічним. Чым ближше до середви землі, тым більший є тиск, а через се частинки тым менше можуть пересувати ся, так що центральні партії поводять ся зглядом зверхних впливів мов цїпки.

(Naturwiss. Rundschau 1900)

Поступи в здобутю бігуна північного. Ось коротке зіставленє постепенного приближеня до бігуна північного:

Час	Назвиско	Околиця	Ширина геогр. півні на
1553	Chancellor, Durforth і Willogby (Англія)	Півн. Європа	71° 10'
1587	Davis (Англія)	Край Baffin'a	72° 20'
1594	Barents (Голандія)	Новая Земля	77° 55'
1596	Той сам	Шпіцберґ	80° 11'
1607	Hudson (Англія)	Сх. Гренляндія	80° 28'
1773	Phipps (Англія)	Шпіцберґ	80° 48'
1806	Ст. Scoresby (Англія)	Сх. Гренляндія	81° 30'
1817	Молодий Scoresby	Сх. Гренляндія	82°
23/7 1827	Parry (Англія)	на півн. від Шпіцберґу	82° 45'
1822	Молодий Scoresby	Сх. Гренляндія	83°
1834	Graah (Данія)	Сх. Гренляндія	83°
12/5 1876	Markham (Англія)	Пів. зах. Гренляндія	83° 20'
13/5 1882	Lockwood (Америка)	Пів. Гренляндія	83° 24'
7/4 1895	Nansen (Норвегія)	на п. в. кр. Фр. Йосефа	86° 14'
25/4 1900	Cagni (Італія)	на пів. від Шпіцберґу	86° 33'
1906	Peary (Америка)	на пів. від Гренляндії	87° 6'

Найважнішим портом на світі є Гонконг; привіз і вивіз вносив (разом) в р. 1903. 19,204.889 тон. На другім місці стоїть Лондон (18,639.159 тон), дальше Антверпія (18,139.184 тон), Нью-Йорк (17,900.168), Гамбург (16,466.639), Ліверпуль (14,716.790) і Роттердам (13,597.819 тон).

(*Prometheus 1906.*)

Струї в Океані Індійскім. Wood-Jones (Enfield) вклав дня 15. листопада 1905. в море коло атолю Кокосового на океані Індійскім (полудн ширина геогр. $12^{\circ} 04' 24''$, довжина східна $95^{\circ} 55' 19''$) кілька фляшок закоркованих. Одну з них найдено 27. мая 1906., а другу 11. червня 1907. коло Bragy (італійский край Сомалі, шир півн. $1^{\circ} 06' 08''$, довж. $44^{\circ} 01' 52''$), що доказує, що в тій часті океану індійского існують постійні струї морські.

(*Nature 1907.*)

Льорд Kelvin (Sir William Thomson). В грудні 1907 р. понесла наука велику страту через смерть найбільшого сучасного фізика, що помер в Glasgow в 83 році життя. Уроджений в р. 1824. в Belfast, де его отець був професором математики, переніс ся разом з вітцем до Глзгоу і тут по скінченню студій в Кембрідж і Парижі остав ся на сталю; вже в 22 р. життя обняв місце професора теоретичної фізики в університеті в Глзгоу і остав ся на тім уряді аж до смерті. За величезні заслуги іменувала его королева Вікторія льордом Кельвіном (1892). Від р. 1890 аж до смерті був президентом англійского королівского товариства. Его заслуги є величезні на всіх областях фізики, так теоретичної, як експериментальної і технічної. Він то опрацював теорію електричності (побіч Maxwell'a і Helmholtz'a), подав важну методу т. зв. образів електричних, обчислив час дрогона при осциляційних розрядженнях кондензатора та відкрив термоелектричний ефект. Наука термодинаміки також завдячує ему дуже много; він то разом з R. Mayer'ом, Joule'ом та Clausius'ом займає ся термодинамічним рівноважником, подає другу засаду термодинаміки (ентропія), творить абсолютну термодинамічну шкалу температури, обчисляє на основі звісного приросту температури землі від поверхні до її внутрішньої глибини (час, потрібний на се, щоби температура землі від 1890°C — при якій деякі каміні вже є в пливні — зменшила ся до внншньої температури, подає він на $24\frac{1}{2}$ мільонів літ), та подає форми для напруги пар на кривій поверхні і для т. зв. конвективної рівноваги при спаді температури разом з виштою — важні в метеорології. В механіці подає він нову т. зв. перетеву теорію атомів та формули для припливу і відпливу моря. — Фізика експериментальна завдячує ему цілий ряд дуже гарних

метод мірних; тут належить пр. т. зв. подвійний місток Thomson'a до мірок малих електричних опорів, мірка потенціалів при розрядженю плоских та кулястих електрод, відкрита точки звороту термоелектричної сили. Технічна фізика завдячує єму т. зв. квадратний електрометер, без якого нині ніякий інститут фізикальний не може обійтись, дальше незвичайно прецизний електрометер абсолютний до абсолютного поміру електричних потенціалів, дальше кондензатори о змінній поємности (т. зв. платметри) і кондензатори вальцеві. Він є винахідником гальванометрів до поміру дуже слабих електричних токів, гальванометрів незвичайно чутких, які найшли приміненє в телеграфії підморській. Він звернув цілу свою увагу на свойства каблів і єго то досьвідам завдячує телеграфія підморська поборенє технічних трудностей, імено від хвалі, коли він до гальванометрів впровадив аstaticні магнетні системи і ухоронив голки магнетні від впливів зверхних магнетних через утворенє магнетних заслон. Він є також винахідником нормальних елементів, компасу морского о малім збоченю та знаряду до міренєя глубини морської. Термінологія технічна єму много завдячує, а загальне введене абсолютного систему мір се в великій мірі єго заслуга.

Був се чоловік нечуваної праці і геніяльної концепції, а найкраще в тій мірі свідощтво виставив єму особистий єго приятель, великий Гельмгольтц в своїх листах до знайомих і родини. Вільні хвилі посвѣчував Кельвін далеким подорожам на парусних кораблях, так як в загалі море і навтька були улюбленим предметом єго дослідів. Імя єго остане на все записане золотими буквами в історії фізики, а єго роботи, поміщувані переважно в „Philosophical Magazine“ і в трудах корол. товариств в Лондоні і Единбургу остануть на все взором праці наукових. Одним з більших єго творів був вклад фізики, виданий разом з Tait'ом п. з. „Treatise on natural philosophy“ 1883—1887, який однак не вишов на жаль в цілости (перевід німецький Helmholtz'a і Wertheim'a); дальше заслугують на увагу єго популярні виклади і промови (вийшли в переводі німецьким в р. 1891.) і иньші.

Дмитро Менделєєв. Найбільший хемік Славянщини розпрацав ся зі свѣтом 2. лютого 1907. в 73 році житя. Єго імя на все є звязане з відкритєм т. зв. системи періодичної первнів (свойства первнів є функцією періодичною їх тягарів атомових) (1871 р.), на основі якої предсказав існуюване незвісних первнів (галь, сканд, герман). В ту систему намагав ся М. втягнути і етер свѣтляний (о чім в своїм часі була згадка в Збірнику), вважаючи єго першим з первнів група зерової о тягарі атомовім між $9 \cdot 6 \cdot 10^{-7}$ а $5 \cdot 3 \cdot 10^{-11}$; дальшими членами сеї групи є після М. coponium (в короні сонїчній), He, Ne, Ar, Kr, Xe. Не менше важні є праці Менделєєва над сполуками органічними, як пр. єго інтересна теорія повставаня в природі углеводнів і нафти (га теорія не приняла ся однак в науці, а місто неї удержала ся теорія Енглера). Як автор лишив по собі

М. більше як півтора сотки фахових розвідок, брошур і підручників; його підручник хемії неорганічної переведено майже на всі язики європейські. Як чоловік відзначав ся М. ліберальними поглядами, через що увійшов в конфлікти з державними російськими властями, коли обстоював за студентами університетськими; наслідком сего була його двмівся з катедри хемії, яку займав довгі літа з великою користю для науки російської в техноложічнім інституті в Петербурзі.

Марки Berthelot, великий хемік і філософ французький, член „Інституту“ і постійний секретар академії наук в Парижі, помер 18. марта 1907. в 80 році життя. Поливив по собі з яких 1000 праць менших і велику скількість більших творів, з яких заслуговують на увагу: *la Synthèse chimique* (1875), *la Chimie végétale et agricole* (4 томи 1899), *Science et Philosophie* (1880), *Science et libre Pensée* (1905) і много інших. Свої досліді хемічні довершив в перворядній лабораторії в Meudon, яку для него спеціяльно построено (в р. 1884).

Henry Moissan, другий великий хемік французький, професор парижської Сорбони, ур. в р. 1852., помер в Парижі 20. лютого 1908. Славні в його досліді над флюором, який він перший одержав в стані чистім, дальше праці над витворюванем штучних діамантів (через кристалізацію угля в лаві желізній під великим тиском в високій температурі). Він то впровадив до хемії піч електричну, яка хемії техноложічній віддає величезні услуги (пр. фабрикація карбїду, карборунду і т. п.). В р. 1906 одержав Moisson нагороду Нобля.

Henri Becquerel, професор фізики в Парижі, доживнений секретар академії наук, член різних наукових товариств за границею Франції, помер 25. серпня 1908. в 56 році життя. Через смерть його понесла наука в загалі, а наука французька спеціяльно, величезну страту. Він то як звісно відкрив перший лучистість урану, відкрите, що стало почином до нових поглядів на істоту матерії і електричності. В його лабораторії асистент його P. Curie (що недавно так трагічно скінчив в Парижі) зі своєю жінкою відкрили в блевді смолистій рад і його цікаві свійства. За свої праці одержав Becquerel перед пару роками нагороду ім. Нобля.

Герман Vogel, директор астрофізикальної обсерваторії в Потсдамі, автор численних робіт поміщуваних в „*Astronomische Nachrichten*“ та публікаціях астрофізикальної обсерваторії, ур. 1841 в Липску, помер 13. серпня 1907. в Потсдамі. Его найважнійша праця п. з. „*Untersuchungen über die Spektre der Planeten*“. Своє світове значінє завдячує обсерваторья в Потсдамі лиш Vogel'ови, що від р. 1874. був обсерватором, а від р. 1882. директором сеї інституції.

Pierre Janssen, славний астрофізик французький, директор обсерваторії в Meudon, помер з початком р. 1908., проживши літ 84. Їго праці і розсліди обнимають в першій мірі фізику сонця; він брав участь в численних експедиціях, яких цілком була обсервувати перехід Венери і повні затемнення сонця, він подав спосіб обсервації протуберанцій в кожній порі, він перевів численні дослідження актинометричні і спектральні сонця і його корони. Їму завдячує обсерваторія на шпилью Montblanc своє повстання (1892 р.). Також положив великі заслуги своїми студіями над вулканізмом.

Asaph Hall, визначний астроном північно-американський, помер в падолисті 1907. в Annapolis в 79. році життя. Їго ім'я зв'язане з відкриттям (в р. 1887.) обох місяців Марса, обчисленням часу обороту Сатурна (на основі відкритої через него плями) та теорією руху місяців Сатурна, головню Гіперіона.

А Д Р Е С А :

Наукове Товариство імени Шевченка.

Львів, ул. Супіньського ч. 17.

A D R E S S E :

Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften, Lemberg. Supiński-Gasse 17.

Ціна 5 корон.